

avontuurlijk Spelen - Speels Bouwen - in Gent

Haalbaarheidsstudie

Avontuurlijk Spelen & Speels Bouwen
op vaste locatie, mobiele projecten, tijdelijke projecten en prikkels

deel 1 **visie**

colofon

provincie stad	Oost Vlaanderen Gent
project	Avontuurlijk Spelen en Speels Bouwen in Gent Haalbaarheidsstudie
opdrachtgever	Stadsbestuur Gent Jeugddienst Kammerstraat 10 Contactpersoon: Ariana Tabaku 09/269.81.10 ism. Dienst Kunsten Veldstraat 82 Contactpersoon: Annie Lens 09/269 84 80
ontwerper	tijdelijke vereniging Fris in het landschap, vof Sigrun Lobst projectverantwoordelijke: Fris in het Landschap Jean-françois Van den Abeele landschapasarchitect Els Huigens ruimtelijke planner, landschapsarchitect Monterreystraat 28- 9000 Gent tel. 09/220 65 48 – fax 09/329 38 97 – gsm 0486/62 54 33 fris.landschap@skynet.be www.frisinhetlandschap.be
besteknummer datum	2007/JD/SRB1 november 2008

colofon	1
Kadering van de opdracht	5
Inleiding	7
<i>Vrij spel voor natuur en kinderen</i>	7
Visie	10
<i>Vier uitgangspunten:</i>	10
1- Wilde natuurplekjes voor kinderen in de onmiddellijke omgeving.....	10
2- Avontuurlijke plekken geënt op de groen- waterstructuur en een slimme mobiliteit.....	10
Waterstructuur.....	10
Slimme mobiliteit.....	11
3- De publieke ruimte moet uitnodigen tot speels gedrag.....	11
4- Van kleinsaf.....	13
<i>Conclusies</i>	13
Begin bij scholen, kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang.....	13
Maak publieke ruimte ook boeiend voor kinderen.....	14
Focus op dichtbebouwde wijken.....	14
<i>Vier pistes: vaste locaties, mobiele projecten, prikkels, tijdelijke locaties</i>	15
1- Vaste locatie.....	16
2- Mobiel project.....	17
3- Prikkels.....	18
4- Tijdelijke locatie.....	19
Algemene beschouwingen vanuit de workshop Avontuurlijk spelen – Speels bouwen (28 06 07).....	19
Vertaling op het terrein	21
1- Begrip ‘speelnatuur’	21
2- Typologie of verschijningsvorm	21
Gekende types.....	22
Nieuw: het ‘natuurspelen’.....	22
Aspecten die van belang zijn bij natuurspelen en voorbeelden.....	23
Mogelijke vertalingen van natuurspelen zijn:.....	25
Oer-elementen zintuigenprikkelend.....	26
Gent ‘natuur’zorglandbouw.....	26
Gent ‘water’stad.....	27
Gent ‘textiel’stad.....	27
3- De 5 basisstappen	28
3.1- Behoud van bestaande en/of ontwikkeling van natuurrijke terreinen.....	28
3.2- Harmonisch park- en groenbeheer.....	29
3.3- Participatie.....	30
mee-praten, -denken en –doen!.....	30

Ontwerper en participatie.....	32
3.4- ‘Liever gevaarlijk spelen dan je veilig vervelen’	34
Beschouwing rond veiligheid van avontuurlijk natuurlijk spel (Kees Both)	34
Beschouwing rond veiligheid van natuurspelen (Sigrun Lobst).....	34
3.5- Beheer, medebeheer, begeleiding en sociale veiligheid.....	38
Subsidiering en ondersteuning	39
1- <i>Subsidiëring en ondersteuning vanuit de overheden</i>	39
Vlaams niveau	39
Provinciaal niveau	42
2- <i>Subsidiëring en ondersteuning vanuit organisaties</i>	42

Kadering van de opdracht

De haalbaarheidsstudie 'Avontuurlijk Spelen - Speels Bouwen' kadert in de visie van de stad Gent en meer specifiek van de Jeugddienst en Dienst Kunsten (in nauwe samenwerking met andere diensten binnen de Plangroep Speelruimtebeleid¹ om een speelruimtebeleid uit te bouwen dat vertrekt vanuit een **totaalbeeld** van de stad, wijk en buurt. Het doel is een **speelse, kindvriendelijke** stad realiseren. Een stad waarbij de bespeelbaarheid van de publieke ruimte zeer belangrijk is. Het achterliggend idee van deze haalbaarheidsstudie is dat kinderen in hun directe omgeving ook **geprikkeld** worden om met natuur in contact te komen: klimmen, klauteren, met modder spelen, zelf ervaren, blutsen en builen en stil worden, genieten en verwondering of zoals in het bestuursakkoord vermeld staat *braakliggende terreintjes en speelbossen zijn vaak avontuurlijker dan aangelegde speelinfrastructuur. 'het spontane, oorspronkelijke, 'wilde', onvoorstelbare'.*

Deze studie is een **vervolgverhaal** op de studie '**Speelweefsel in Gent - Richtlijnen en inspiratiebeelden voor realisatie van kindgerichte kwaliteitsvolle publieke ruimte**' opgemaakt door Kind & Samenleving ism Jan Pillen (2007).

"een speelweefsel bestaat uit een verbindend netwerk van formele en informele (speel)plekken in de stad en de routes van en naar die plekken"

Voor de uitbouw van een speelweefsel nemen we vier centrale begrippen als uitgangspunt:

- Beleefbaarheid
- Speelsheid en bespeelbaarheid
- Veiligheid
- Diversiteit en multifunctionaliteit

Het gaat dus over **kindgerichte plekken** met een kwaliteitsvolle spreiding, inplanting en inrichting die belangrijk zijn voor kinderen.

Een speelweefsel beperkt zich niet tot een verhaal van plekken, het gaat om een ruimtelijk netwerk van verbindingen: een **samenhangende structuur en weefsel**. Plekken die van belang zijn voor kinderen dienen goed ontsloten en zelfstandig bereikbaar te zijn. Bijgevolg zijn in een speelweefsel de strategische verbindingen van even groot belang.

De kindgerichtheid van deze **verbindingen** is daarom een specifiek aandachtspunt binnen het speelweefsel.

De term speelweefsel duidt op '**verwevenheid**' van **activiteiten, functies en gebruikersgroepen**: heel wat activiteiten van kinderen worden bij voorkeur niet geïsoleerd van activiteiten van volwassenen. Het spel wordt vaak net rijker door **intergeneratieve** contacten.

Met het oog op planning, duidt verwevenheid ook op verwevenheid van **planningslagen**: groene ruimte, pleinen, mobiliteit, sport, Een netwerkconcept wordt nog rijker wanneer het werkt op verschillende schaalniveau's.

Via het spelweefsel willen we **krimpende actieradii bij kinderen ombuigen**. Kinderen kunnen veilig en autonoom fietsen of gaan i.p.v. gevoerd te worden door ouders.

¹ Plangroep Speelruimtebeleid: stedelijk samenwerkingsverband tussen de Jeugddienst, Dienst Kunsten, Groendienst, Stadsvernieuwing, Gebiedsgerichte werking, Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke planning, Dienst Mobiliteit, Sportdienst, Departement Onderwijs.

Deze haalbaarheidsstudie wordt een thematische verfijning van het speelweefsel dat breed gedragen en bruikbaar is, waarbij kinderen en jongeren centraal staan.

Het voorwerp van de opdracht is het zoeken naar mogelijkheden rond avontuurlijk spelen en speels bouwen in Gent. Zo worden kinderen in hun directe omgeving gestimuleerd en geprikkeld om in een natuurlijke omgeving te spelen en vinden ze ook de weg naar de avontuurlijke en speelse plekken doorheen de stad via het speelweefsel.

Vanuit de **plangroep Speelruimtebeleid** worden regelmatig geactualiseerde speelruimte-actieplannen opge maakt. Uit het laatste actieplan 2007/2008 worden de aanbevelingen rond speelbossen en avontuurlijke spelertreinen meegenomen evenals de opportuniteiten van de kortetermijnprojecten en de wachtlijst.

Een voorbereidende workshop rond **avontuurlijk spelen en speels bouwen** op 28 06 07 bracht verschillende diensten en deskundigen samen. Deze studie zal voortbouwen op de conclusies van deze workshop.

3 mogelijke werkpistes werden aangereikt:

- een **vaste locatie** op stadsniveau waar kinderen kunnen bouwen en avontuurlijk spelen
- **mobiele** projecten rond speels bouwen en avontuurlijk spelen - containers/camionette
- avontuurlijke **prikkels** langsheen het speelweefsel

Dit document is opgebouwd uit 4 grote delen

Deel 1: visie

Kaderen van de opdracht; uitdagingen vanuit pedagogische achtergrond; de uitgangspunten om speels gedrag van kinderen te bevorderen en de vertaling op het terrein.

Deel 2: referentieprojecten en inspiratie beelden

Er wordt bekeken hoe enkele voorbeeldprojecten binnen een geïntegreerd stedelijk beleid tot stand kwamen en op welk schaalniveau deze projecten zich situeren. Het procesverloop en de participatie wordt beschreven en aangevuld met wervende beelden.

Deel 3: de zoekzones

Bespreking van een algemene ruimtelijke visie opgebouwd met de volgende criteria: sociale en ruimtelijke noden, opportuniteiten, bereikbaarheid, lokale dynamiek.

Daarna wordt er ingezoomd naar mogelijke avontuurlijke speelse plekken:

- een fiche per wijk: woonmilieu, jeugdwerking, scholen, groenstructuur (m2/inw.), potentiële plekken;
- een fiche per potentiële plek:
 - 1ste luik: structuur van de ruimte, bereikbaarheid, de huidige inrichting, graad van natuurrijkheid en avontuurlijkheid, eigendom, bestaande initiatieven.
 - 2de luik: de potentie voor avontuurlijk spelen en speels bouwen, mobiliteit – verkeersveiligheid en schaalniveau, potentiële partners, noodzaak van begeleiding of niet.

Deel 4: pilootproject

Uitwerken pilootproject: Westerringspoor Bloemekenswijk

Advies/draaiboek voor de scholen: vergroening van speelplaatsen

Inleiding

Vrij spel voor natuur en kinderen

ongeplande plekjes

(foto Sigrun Lobst)

Praat met een jongere en waarschijnlijk kan hij het een en ander vertellen over de regenwouden in het Amazonegebied, maar niet over de laatste keer dat hij alleen op ontdekking het bos inging of dat hij op zijn rug in het bos lag te luisteren naar de wind.

Volgens **Kees Both** wordt de vrees steeds groter dat kinderen van de natuur 'vervreemden'. De angst komt vooral voort uit heel concrete veranderingen in hun levensomstandigheden.

Als we ons beperken tot kinderen in West-Europa gaat het allereerst om verdichting van de bebouwing en de woonomgeving – een steeds verdergaande 'verstening', waarbij 'natuur' iets ver weg is, waar je met de auto naar toe moet. We leven steeds meer in 'dozen', in plaats van buiten. Ook een meer georganiseerde vrijetijdsbesteding voor kinderen is hier mede oorzaak van, inclusief de steeds grotere rol van het vervoer per auto (achterbankgeneratie).

Nooit eerder in de geschiedenis brachten zoveel kinderen zo'n groot deel van hun tijd binnenshuis door, vaak zittend achter een tv- of computerscherm. **Richard Louv**, Amerikaanse wetenschapsjournalist (en auteur van '*Het laatste kind in het bos*') brengt het gebrek aan contact met de natuur van de *online*-generatie in verband met verontrustende trends als de groei van overgewicht, concentratiestoornissen of depressies bij kinderen. Hij spreekt zelfs over **ervaringsarmoede** bij kinderen.

Natuur, concentratie, ADHD

Er zijn aanwijzingen dat een gebrek aan natuurervaringen de symptomen van ADHD kan versterken, en andersom, dat natuur de symptomen kan verlichten. Dit zou verklaard kunnen worden met de aandacht-hersteltheorie (attention-restoration theory) die Stephen en Rachel Kaplan in de jaren zeventig hebben ontwikkeld, gebaseerd op het werk van William James uit 1890. Daarin worden twee soorten aandacht beschreven: gerichte aandacht (directed) en spontane aandacht (involuntary). De Kaplans vonden dat een teveel aan gerichte aandacht (zoals televisie kijken, achter de computer zitten, huiswerk maken of studeren) leidt tot 'gerichte-aandacht-vermoeidheid' met als symptomen impulsief gedrag, opwinding, prikkelbaarheid en moeite met concentreren. Veel studies ondersteunen de theorie en vinden een verband tussen blootstelling aan natuur en stressreductie. De Kaplans gebruiken de term 'restorative environment', en noemen de natuur de beste 'herstellende omgeving'. Recent onderzoek, gepubliceerd in de American Journal of Public Health toont een direct verband aan tussen activiteiten in de natuur en concentratie, en meer specifiek vermindering van ADHD-symptomen. Natuur zou wel eens een goedkope therapie tegen stress en ADHD kunnen worden, aldus Louv en de onderzoekers.

Kees Both uit De wereld van het jonge kind – najaar 2006

Als kinderen van 5 – 12 jaar het voor het zeggen zouden hebben – zo komt overduidelijk uit de literatuur naar voren dan zouden in hun woonomgeving 'wilde' landjes te vinden zijn: braakliggende, 'ongeplande' terreinen, waar zij vrij vanuit eigen fantasie kunnen spelen. Zij zouden dus kiezen voor directe natuurervaringen. Als kinderen van deze leeftijd de keuze zouden hebben tussen een speelterrein met speeltoestellen en zulke wilde landjes, dan kiezen ze in overgrote meerderheid net de laatste. Dat geldt ook en zelfs voor kinderen die weinig ervaring hebben met dergelijke terreinen, zoals de kinderen in een zeer dichtbebouwde wijk als Berlijn Kreuzberg. Maar ook uit het vrijetijdsonderzoek '*Ik weet wat gedaan*', *Gentse jeugd en hun vrijetijdsbesteding* van de Jeugdendienst, i.s.m. VUB. en Cesor, blijkt dit ook dat de buurt een belangrijke rol speelt in de vrijetijds mogelijkheden van kinderen.

Wat zoeken kinderen daar en wat vinden ze daar? Of met een term uit de omgevingspsychologie: wat zijn de 'affordances' van dergelijke terreinen voor kinderen? Waartoe dagen ze uit en welke mogelijkheden worden aangeboden (Reed, 1996)?

We noemen de belangrijkste 'affordances' van natuurrijke en avontuurlijke terreinen:

- Deze terreinen zijn als het ware '**ruw materiaal**', waar kinderen zelf **betekenis en vorm aan geven**. Dit in tegenstelling tot de kant en klare dingen waardoor kinderen omgeven zijn, de vele gestandaardiseerde dingen, ook in het constructiemateriaal voor kinderen bijvoorbeeld. Het maken van dingen met natuurlijk materiaal doet een beroep op **verbeeldingskracht en inventiviteit**. In hoge mate is dit ook 'luisteren' naar het materiaal. Iemand heeft deze manier van omgaan met materiaal ooit getypeerd als 'eolisme'- zoeken naar een steen die zich leent om – vaak na enige bewerking – te dienen als vuistbijl, pijlpunt, bouwsteen, etc. Dit in tegenstelling tot het ontwerpen en maken met gestandaardiseerd materiaal (Storm, 1971). Ook het lopen over een liggende boomstam of het klimmen in een boom is anders dan over een muurtje lopen, etc. Er zitten allerlei onverwachte en onbedachte variaties in.
- **Kunnen graven en vuur maken en de aanwezigheid van water** (Langendorfer, 1987) dragen sterk bij aan de aantrekkelijkheid van een terrein, evenals hoogteverschillen. Er is een evenwicht tussen beslotenheid (met name in de begroeiing) en open plekken.
- Deze openheid zit hem ook in **het onvoorspelbare**. Je kan er bijvoorbeeld dieren tegenkomen, die je kan vangen en bekijken of 'besluipen'. Er wordt een beroep gedaan op het kind als onderzoeker. Er zijn steeds weer nieuwe dingen te ontdekken.
- Met name de plantenwereld biedt een overdaad aan **materiaal om mee te werken** (Moore, 1989): mooie dingen maken, jezelf versieren, fluitjes maken, hutten bouwen of een bosje benutten als schuilplaats, etc. Kinderen houden ervan om zich te verstoppen en tegelijkertijd wel te kunnen zien of er iemand of iets aankomt - zien zonder gezien te worden (Kirkby, 1989).
- Er is – als het goed is – een evenwicht tussen **je veilig voelen** op een vertrouwde plek **en het spannende, avontuurlijke, 'gevaarlijke'**. De kinderen spinnen wat dat laatste betreft vaak ook allerlei verhalen rond zo'n plek.
- Dergelijke plekken bieden zowel **vertrouwdheid** en herhaling (in de seizoenen) als **verrassing** – een belangrijk kenmerk van 'natuur'.
- Het zijn plekken die de **fantasie** in hoge mate prikkelen, waar je kunt **dromen** en van kunt dromen. Of zoals ; Nabhan, (1997) het zegt 'places where the soul can fly'. De identiteit van dergelijke plekken en hun verhalen – 'place identity'- draagt bij aan de **ontwikkeling van de identiteit** (het levensverhaal) van kinderen. Dit in tegenstelling tot het verschijnsel 'placelessness' als moderne vorm van 'ontheemding'.
- De Canadese pedagoog Egan beschrijft de belevingswereld van grofweg 7- 13 jarigen als 'romantisch', gezien hun voorkeuren voor verhalen en activiteiten die te maken hebben met **ontdekken, overleven** (Robinson Crusoe!), oude technieken, het 'wilde' (Egan, 1988). Avontuurlijke terreinen bieden hiertoe vele mogelijkheden.
- Een grote mate van **je gang kunnen gaan** zonder dat er steeds volwassenen op je lip zitten is bij dit alles cruciaal.
- Het esthetische in de zin van de oorspronkelijke betekenis van 'aisthesis' - de levende **zintuiglijke, lijfelijke ervaring** – speelt in dit alles mee.
- Het is duidelijk zijn dat het hier niet gaat om 'kijkgroen', maar om een natuurrijke en avontuurlijke plek waar kinderen en jongeren zelf **actief bezig kunnen zijn**.

nieuwe dingen ontdekken (foto OASE)

je gang kunnen gaan! (foto OASE)

water, aarde, zand, modder,
... rijkdom aan zintuiglijke ervaring

spannend, avontuurlijk,..Speeldernis
Rotterdam (foto OASE)

fantasie prikkelen, (foto Sigrun Lobst)

De uitdaging is het zoeken naar mogelijkheden voor **een publieke ruimte** (natuurrijk en/of versteend) **die uitnodigt tot speels gedrag**.

In deze studie zal vooral gefocust worden op natuurrijke plekken (zie hoofdstuk 'Vertaling op het Terrein'). Deze keuze wordt gemaakt gezien het enorme belang van spelen in de natuur voor kinderen. De vele 'affordances' ervan, ondersteunen deze keuze.

Het vrije buitenspel en zeker het spel in het groen is namelijk steeds meer een bedreigde soort geworden, waarbij onderzoekers spreken over 'het uitroeien van ervaring'.

De pedagoog **Kees Bot** spreekt zelfs over de "*telooorgang van het 'scharrelkind'*".

Naast de avontuurlijke natuurrijke plek of de bouwspeelplaats op vaste locatie zit bespeelbaarheid ook in kleine dingen: een omgevallen boom, bespeelbare kunst, een speelse watergoot, spelen met licht, klank, vuur, een kleine aanleiding in materiaalverschil... en daarvoor is de stedelijke context eveneens zeer geschikt.

Visie

Vier uitgangspunten:

1- Wilde natuurplekjes voor kinderen in de onmiddellijke omgeving

Zoals in de inleiding duidelijk blijkt is de nood aan wilde natuurplekjes in de onmiddellijke omgeving waar kinderen **vrij** met eigen **fantasie** kunnen ravotten, putten maken, enz. bijzonder groot. Ze houden van ruige plekken en spontane vegetatie met indianenpaadjes, bessenstruiken om van te snoepen, een hoop aarde, snoeihout om kampen te bouwen, met grachten en slootjes waar ze vloten kunnen bouwen, dieren bekijken, planten ontdekken, aanmodderen, Speelplekken moeten kinderen weer mogelijkheden tot ontplooiing geven. Niet het voorgedraaide speelconcept van volwassenen, maar zelf kunnen ontdekken, bouwen en problemen leren oplossen. De plek moet hen motiveren, ze moeten hun natuurlijke bewegingsdrang kunnen uitleven, zij moeten geprikkeld worden en **nieuwe ervaringen opdoen**, in groep kunnen spelen en hun sociale vaardigheid verder ontwikkelen. Kinderen die geoefend en zeker zijn in de **omgang met spel en risico's** zijn verhoudingsgewijs minder agressief. Spelenderwijs leren kinderen opnieuw dieren en planten ontdekken (educatief belang). Natuurlijke plekjes in de onmiddellijke omgeving vergroten de biodiversiteit in en rond de stad.

nieuwe ervaringen, (foto OASE)

2- Avontuurlijke plekken geënt op de groen- waterstructuur en een slimme mobiliteit

Groenstructuur

Gent bezit een historisch gegroeide groenstructuur met sterke kwaliteiten. Vanuit de duurzame grondhouding van de stad Gent is natuur een onontbeerlijk aspect voor een kindwaardige leefomgeving. De stad wil deze groenstructuur verder uitbouwen o.a. met de groene gordel, de stadsbossen, de groenpolen en het (her)inrichten van een hele reeks wijk- en buurtparken.

Belangrijk in de visie voor het speelweefsel is dat de avontuurlijke speelplekken geënt wordt op een natuurlijke groenstructuur. Door een natuurrijker beheer krijgt het (openbaar) groen een grotere belevings- en speelwaarde en kunnen reeds heel wat 'avontuurlijke' speelkansen gecreëerd worden. Ruige en spontane vegetatie, klimbomen, wild struikgewas, een hoop aarde... : eenvoudige bouwstenen voor avontuurlijk spel!

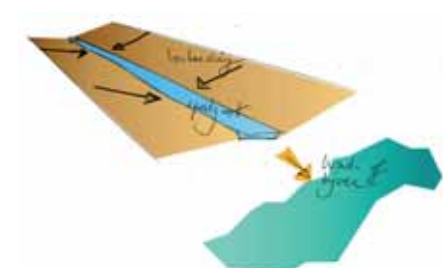

groenas Westerringspoor

Waterstructuur

Schelde, Leie, kanalen en grachten, bruggen en jaagpaden bepalen het Gentse stadsbeeld. Het thema 'water' en waterbeheersing biedt interessante mogelijkheden om als een blauwe draad op een speelse en avontuurlijke manier uitgewerkt te worden doorheen het speelruimtebeleid. Fontein, waterspuiters, waterafvoer in een open gootje, waterkunst, een waterspeelplek, maar ook speelpleinwerk op het water (zonder grote infrastructurele ingrepen), met vloten varen en kunstprojecten met jongeren werken zeer prikkelend.

In parken en natuurrijke speelplekken is water een troef met potenties voor zowel natuurrecreatie als integraal waterbeheer. Een **duurzaam** verhaal. Avontuurlijk spel is dus de bondgenoot van o.a. integraal waterbeheer en

watersysteem: speelse goot naar wadi Fris in het Landschap

biodiversiteit

fietsenstalling Kinderdagverblijf Vauban Freiburg

speels gedrag

Slimme mobiliteit

Een stad die toegankelijk is voor kinderen, is dat voor iedereen (van ouderen tot personen met een handicap). Het gebruik van de speelruimte hangt in eerste instantie af van de kansen die er zijn om zich op een autonome manier te verplaatsen. Voor kinderen en jongeren wil dit zeggen: op een veilige, maar ook boeiende én speelse manier. Met de specifieke problematiek van de vele fysieke of verkeersbarrières, is het afstemmen van het speelweefsel op de mobiliteitsstructuur een essentieel aandachtspunt. Het fietsroutenetwerk, het netwerk van trage wegen, de woonerven en de zone 30 vormen de basis voor dit verbindend netwerk. Kindvriendelijke verbindingen, veilige doorsteken doorheen woonblokken, veilige oversteekplaatsen en passageplekken, maar ook een goede koppeling met het openbaar vervoer (op wijk of stadsniveau), zijn belangrijke bouwstenen voor de bereikbaarheid van de plekken.

3- De publieke ruimte moet uitnodigen tot speels gedrag.

Kwaliteitsvolle avontuurlijke speelruimte heeft een ontwerp nodig. Ze maakt deel uit van of is geïntegreerd in een groter geheel. De inplanting van speelruimte moet ruimtelijk en sociaal gekaderd zijn. De inrichting moet gevarieerd en flexibel zijn, en in relatie staan met de omgeving. Een avontuurlijke speelruimte moet een geïntegreerd geheel vormen waarbij grondmodulatie, spelaanleidingen, groenvoorzieningen, verblijfsplekken en looplijnen... afgewogen worden. Toch mag de inrichting niet te sterk geprogrammeerd zijn; niet te af! Zo blijft het voor kinderen uitnodigend en uitdagend om zelf dingen om te vormen. Belangrijk is aandacht te hebben voor de gebruikswaarde in de toekomst en demografische verschuivingen. Sommige terreinen kunnen (tijdelijk) afgebouwd worden en 'in wacht' geplaatst, om later opnieuw uitgebouwd te worden.

Bouwstenen voor de inrichting van avontuurlijke speelplekken¹

reliëf

Reliëf en niveauverschillen op zich houden heel wat speelkansen in. Je kunt je heer en meester voelen als je op de uitkijk staat, maar het is ook een manier om geborgenheid en ontmoetingsruimte te creëren. Door het afgraven en/of ophogen krijgt ook de natuur op verschillende manieren een kans.

- heuvel en uitkijk	- holle weg	- arena
- dal	- nis	- amfitheater
- hol/bol	- geul	- podium
- helling of steilrand	- grot	- trap, treden

landschap

Bespeelbaar en natuurlijk groen zijn belangrijke bouwstenen voor speelruimte. De kinderen leren op die manier spelenderwijs omgaan met de natuur. Groen- en landschapselementen hebben verschillende functies: forse groenelementen structureren een ruimte en maken ze leesbaar. Daarnaast biedt een forse groenstructuur zoals bv. een speelbos unieke speelkansen. Een extensief, natuurrijker beheer van het openbaar groen (volgens de principes van Harmonisch Park- en Groenbeheer) biedt heel wat speelkansen en kan ook zorgen voor een privacygradiënt.

- bos	- lovergang	- gazon
- dreef	- hagen	- wilde bloemen...
- bomen solitair of groep	- boomgaard	- bolgewassen
- struweel, bossages	- weide	- klimplanten
- struiken	- hooiland	

¹ Uit speelruimtebeleidsplan Stad Brugge – Fris in het Landschap – Kind & Samenleving – Luc Descheppe

Bouwstenen voor de inrichting van avontuurlijke speelplekken

natuurlijke materialen

Natuurlijke materialen zorgen voor een 'zachte', eerder natuurlijke inrichting. Bestaand materiaal kan hergebruikt worden.

- grond- grind	- boomwortels (heksenpoorten...)	- compostrollen
- zand	- wilgenhutten en wilgendraak...	- houten wanden
- kiezel	- takkenrillen	- vlonderpaden
- boomschors	- vlechtwerk	- brug
- boomstammen		

water

Water trekt zowel jong als oud aan. Zichtbaar water nodigt iedereen uit tot het willen voelen van het water, ermee willen spelen. Het bovengronds afvoeren van regenwater biedt hiervoor een extra ontwerpelement.

- waterpomp	- bovengrondse afvoer	- moeraszone
- waterspelen (bv. Archimedesspiraal)	- goot	- modder
- waterspuiters	- vijver	- wadi (zachte kom voor waterinfiltratie)
	- gracht	- bruggen en vlonderpaden

meubilair

Op een kwaliteitsvolle, bespeelbare plek kunnen diverse constructies worden toegepast. Het zijn elementen die zekere speelkansen bieden ook al is het geen speeltoestel.

- zitbank: hout, recyclage of gemetst	- afdak, luifel	- terras
- stoel (vast, mobiel)	- tafel	- platform
- zitblok (bv. betonblok)	- leuning	- houten plateau
- zitbol	- hangplek	
- zitbalk	- zitschaal in beton, kunststof, metaal..	
- boomstam of houtblokken		

zintuiglijk en ervaringsgericht

Voelen, zien, proeven, maar ook je eigen grenzen ontdekken, zijn belangrijke elementen bij de ontwikkeling van een kind. Bij de inrichting van de publieke ruimte kan hier op een prettige, speelse manier rekening mee gehouden worden.

- geluid: kletterend water, ruisende bomen, zoemsteen...	- evenwicht: toestellen, boom(stammen), reliëf	- tast: windmachine, water, modder, hard/zacht, verschillende materialen
- geur: geurende planten,..	- smaak: bessenstruiken, fruitbomen, kruiden	- kleur: materialen, planten

kunst

Samen met de buurt(kinderen) iets creëren is een troef. Zeker wanneer het een herkenningspunt wordt van de buurt en wanneer het kunstwerk bespeelbaar is. Bovendien wordt het verantwoordelijkheidsgevoel voor de plek groter.

- bespeelbare kunst	- spelprikkel	- vergankelijke kunst
- land-art	- kunstboom, vertelboom	- gemaakte patronen
- 'kinderkunst'	- gemetste bank	

speeltoestellen

Als er toch voor gekozen wordt om speeltoestellen te plaatsen, is het van belang dat de toestellen iets meer te bieden hebben dan één handeling of speelfunctie. Aandacht moet er zijn voor kindvriendelijke en milieuvriendelijke materialen.

- schommel (gegroepeerd, enkel), nestschommel	- klim- en klauterconstructies met kabels, boomstam- men...	- glijbanen
- evenwichtstoestellen: draaiend plateau, banden, balken, brugjes	- ervaringsgerichte toestellen: zintuigprikkelend	- wipplank
- 'hang'elementen (vast, mobiel)	- boomhutten	

2 aan 2 kinderdagverblijf (Jan van Schaik- Wouter van Santen

met eenvoudig materiaal
(foto Sigrun Lobst)

4- Van kleinsaf

Uit recent onderzoek van de vakgroep Bewegings- en Sportwetenschappen van de Universiteit Gent (maart 2008) samen met de Brusselse EHSAL- Hogeschool blijkt dat Vlaamse kleuters veel te weinig bewegen. Kleuters die weinig bewegen hebben later meer kans op overgewicht. Het gebrek aan lichaamsbeweging manifesteert zich ook op school. Kleuters zijn daar eveneens te weinig actief, zowel in de klas als tijdens de speeltijd.

Kinderen brengen minstens 8 jaar van hun leven door op een basisschool! Kinderen doen van jongsaf spelend ervaringen op, zoals leren kijken, voelen, proeven, tasten, horen en hun zesde zintuig(intuïtie) gebruiken! De kinderen leren **zorg dragen** voor hun omgeving door ze er **verantwoordelijk** voor te maken. **Scholen, kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang** hebben hier dus een bijzondere verantwoordelijkheid: om hun speelplaatsen prikkelender en avontuurlijker in te richten.

Ook een speelplaats kan, samen met de kinderen en ouders, omgebouwd worden tot een natuurrijke avontuurlijke plek In het boek '*Vrij spel voor natuur en kinderen*' van Willy Leufgen en Marianne Van Lier² staan prachtige voorbeelden van hoe dit kan gebeuren. Ineens valt er zoveel te beleven: kinderen kunnen meehelpen de tegels uitbreken en stapelen tot een theaterheuvel, een wilgentunnel planten, een kikkerpoeltje graven... Betrek ze actief bij **natuurbeleid** om terreinen rond **scholen** en **kinderdagverblijven** te ontwikkelen en beheren tot 'urban wildlife reservations'.

Conclusies

Begin bij scholen, kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang

Kinderen zijn gebaat bij het zo vroeg mogelijk in contact komen met het avontuurlijke en natuurrijke. Het is daarom essentieel dat de schoolterreinen 'omgebouwd' worden.

Veel scholen zien inmiddels het belang en de noodzaak in van avontuurlijke en natuurrijke speelplaatsen. Er worden veel initiatieven genomen en er leven veel ideeën, maar het ontbreekt scholen vaak aan middelen, ondersteuning en begeleiding om de ideeën in praktijk om te zetten.

De interesse bij de scholen in het Gentse is echter duidelijk aan het groeien. Zo heeft de Gemeentelijke basisschool de Spiegel een milieueducatieve beheersovereenkomst afgesloten om een klein nieuw natuurgebiedje de Warmoeshoek mede te beheren (zie deel 2: *Referentieprojecten en inspiratiebeelden*).

Bij de Vlieger (Gemeentelijke basisschool) en de Krekel (Vrije basisschool) is de directie, het team van leerkrachten en de ouders met de kinderen aan de slag gegaan. Ze hebben de buitenruimte van hun school reeds voor een deel natuurrijker ingericht. Iets meer ondersteuning is echter wenselijk. Daarom heeft Sigrun Lobst in het kader van deze studie een **draaiboek** opgemaakt voor de scholen die hun verharde schoolspeelplaats willen ombouwen tot een avontuurlijke en natuurrijke plek. Dit draaiboek zal bij wijze van pilootproject voorgesteld worden aan een achttal scholen uit het 'Brede school'-project van Sint Amandsberg.

² uitgeverij Jan Van Arkel ISBN 9789062244706

In deel 2 referentieprojecten staan twee **voorbeeldprojecten** waar de ombouw van schoolspeelplaatsen op aantekelijke wijze toegelicht wordt:

- Daltonschool De Margriet te Rotterdam door Sigrun Lobst.
- 2 aan 2 natuurspeeltuin voor Buitenschoolse opvang in het centrum van Den Haag door Jan Van Schaik en Marleen van Tilburg. (uit het tijdschrift Oase lente 2008)

De Nederlandse stichting Oase heeft hierin veel ervaring. Ze hebben een aantal methodieken ontwikkeld zoals de 'Ideeënkoffer'. Dit bestaat uit een wervende en handige map met 30 thematische fotocollages (A3) bedoeld om mee te werken op lagere scholen, kinderdagverblijven, speelterreinen...³.

Ook de publicatie 'Vrij spel voor natuur en kinderen', door Willy Leufgen en Marianne van Lier (Oase en Springzaad). Kan een inspiratiebron zijn.⁴

Maak publieke ruimte ook boeiend voor kinderen

Niet alleen schoolspeelplaatsen maar ook de gehele publieke ruimte (versteend of groen) in de directe (of minder directe) leefomgeving van het kind moet een avontuurlijker gebruikswaarde krijgen.

In deze studie richten we ons vooral op de **onverharde publieke ruimte** met het accent op een **avontuurlijke** en een **natuurlijke** inrichting.

Voor de versteende publieke ruimte geven we een aantal smaakmakers (zie 'Vertaling op het terrein', '2- Typologie of verschijningsvorm'), met als insteek de **vier oer-elementen**: aarde, water, lucht en vuur!

Focus op dichtbebouwde wijken

Zoals uit het voorgaande blijkt vervreemden kinderen steeds meer van het natuurlijke, door o.a. de 'verstening van hun leefomgeving'. De belevingswereld van kinderen is de laatste 30-40 jaar fundamenteel veranderd. De woonomgeving werd met de toenemende hoogbouw en densiteit kindonvriendelijker, de straten breder, het verkeer drukker en er zijn nog weinig ruimtes zonder functies. De actieradius van kinderen wordt steeds beperkter en onaantrekkelijker.

Een ander aspect is dat het buitenspelen niet alleen motorische, pedagogische, ontdekkingswaarde heeft voor het kind, maar het ook een meerwaarde biedt voor de buurt als zodanig. Daarbij kan gedacht worden aan verbeteren van de sociale contacten tussen buurtbewoners en grotere sociale controle. Door de aanwezigheid van jeugd in de wijk zal een **wijk** als **levendiger** worden ervaren. Hierbij is het uiteraard wel van belang hoe het sociaal weefsel is, want een aanwezigheid van een speelweefsel met avontuurlijke en natuurlijke prikkels garandeert immers niet dat kinderen er vrij gebruik van kunnen maken. De nodige mentale ruimte voor de aanwezigheid van kinderen in deze publieke ruimte is evenzeer een voorwaarde.

In sommige dichtbebouwde wijken in het Gentse is de nood aan avontuurlijke speelplekken bijzonder groot. Som-

kunstige speelbank Brussel

speelse kunst Luik

³ Praktisch inspiratiebron om met een 5-tal mensen rond de tafel te zitten. Ideaal werkinstrument voor scholen. Meer informatie: tel 00 31 24 677 19 74, oasenet@wish.nl, www.stichtingoase.nl

⁴ Het boek bevat inspirerende voorbeelden bij scholen, op speelterreinen en braaklandjes, in speeldernissen op recreatieterrainen en in de ruige natuur. Het is een ontdekkingsreis naar allerlei fantastische voorbeelden in binnen- en buitenland, een kleurrijk palet van ideeën voor een geslaagde praktijk. Het boek geeft bovendien pedagogische argumenten, een stappenplan, tips en heel veel adressen en websites.

mige wijken halen de norm van 10 m² groen per inwoner duidelijk niet. Andere wijken halen de norm wel maar de aanwezige groene ruimte is voor een groot deel onaantrekkelijk, niet speelwaardig en zeker niet avontuurlijk te noemen, zoals bijvoorbeeld in de Bloemekenswijk.

Binnen deze studie zal hoofdzakelijk gefocust worden op de dichtbebouwde wijken met weinig tuinen, groene publieke ruimte en met minder kwalitatieve groengebieden, maar ook op sociale hoogbouw wijken met een gebrek aan uitdagend en bespeelbaar groen (dikwijls steriele gazonvlaktes) komen aan bod.

De conclusies van deze studie gelden, mits kleine aanpassingen aan de lokale context, natuurlijk eveneens voor alle andere niet geselecteerde stedelijke gebieden en kunnen daar ook toegepast worden.

Vier pistes: vaste locaties, mobiele projecten, prikkels, tijdelijke locaties

Uit de Adviesnota Avontuurlijk spelen – speels bouwen van mei 2007 (Jeugddienst en dienst Kunsten):

Centraal staat de bekommernis om het verloren gaan van de evidentie om in de natuur te spelen of kampen te bouwen. Vooral voor kinderen die in een stedelijke omgeving leven is dit minder evident (cfr. verstedelijkt Vlaanderen). Het valt ook op dat speelruimte-inrichting de laatste jaren vaak eng benaderd werd vanuit veiligheid en stevigheid. Blauwe plekken mogen niet meer. We stellen vast dat er een trendbreuk te merken is, gezien het succes van bvb. Bob de bouwer, de Prettige Wildernis, sommige bouwhoeken in bestaande speelpleinwerkingen, het succes van kinderboerderijen, de samenwerking tussen jeugd- en natuursector, speelbossen enz.

De oorzaken hiervan is dat de behoefte om in een 'natuurlijke omgeving' te spelen enerzijds, en een hang naar avontuur, en ervaringsgericht leren anderzijds expliciet aanwezig is. Het biedt een absolute meerwaarde door dit ook vanuit de culturele invalshoek te benaderen. Het betrekken van kunstenaars in het aanleggen van een creatieve, natuurlijke speelomgeving is een mogelijkheid (cfr. De Groene Vallei), naast bvb. tijdelijke projecten die mede door een kunstenaar kunnen worden ingevuld. Dit waarborgt de kwalitatieve artistieke meerwaarde waar vanuit Dienst Kunsten naar wordt gestreefd.

De gesprekken van de verkenningsronde tonen aan dat op diverse sporen kan worden gewerkt.

Dit leidt ertoe dat er concreet drie niveaus van actie kunnen worden ondernomen:

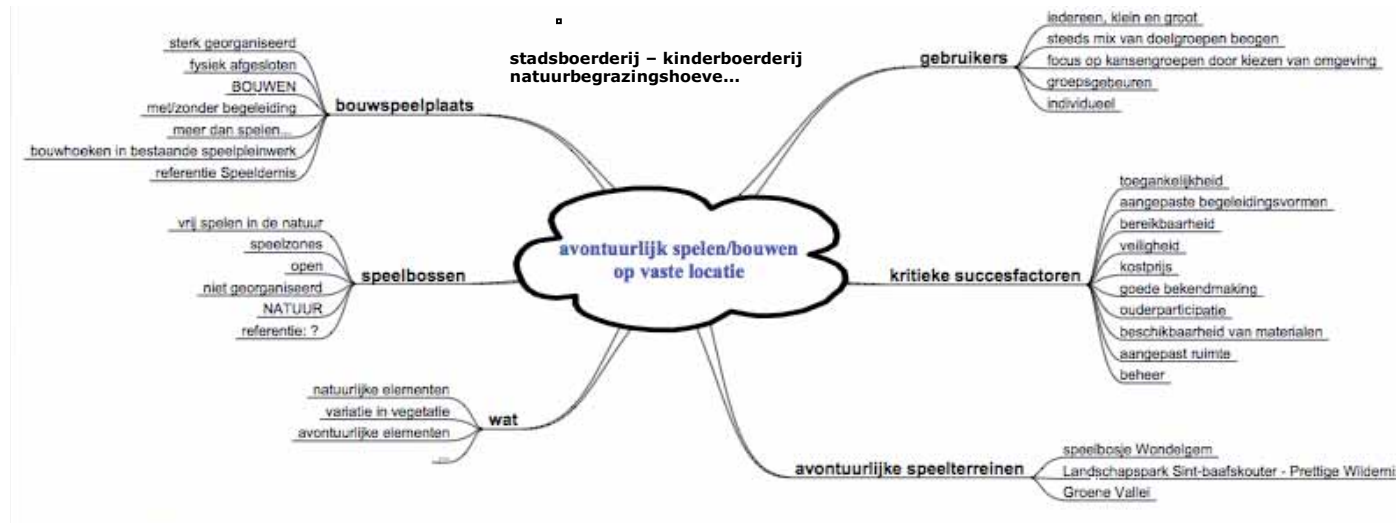
- *een mobiel project rond speels bouwen (container/camionette);*
- *vaste plek(ken) op stadsniveau waar kinderen kunnen komen bouwen/spelen (met een minimale grootte van 1 hectare);*
- *het avontuurlijk spelen stimuleren doorheen heel de stad via een aantal prikkels op verschillende groenniveaus (woon, buurt, wijk, groenpool).*

We willen bereiken dat kinderen in hun directe omgeving positief gestimuleerd en geprikkeld worden om in de natuur te spelen en er creatief mee om te gaan. Maar ook dat ze de weg kennen naar die plekken in de stad die uitgerust zijn om hen nog meer van het avontuurlijk spel te laten genieten en de mogelijkheden bieden tot creatief omgaan met natuurlijke materialen en het bouwen met natuurlijke elementen. Naar deze plekken kunnen ze individueel of in groep (bvb. met de jeugdbeweging, het speelpleinwerk of zelfs met de leerkracht) naartoe

De oplossingen moeten aan de volgende criteria voldoen: zie Mindmaps

We geven hier per piste de mindmaps weer die de Plangroep speelruimtebeleid opgesteld heeft voor de drie pistes met de bijhorende commentaar van de workshop Avontuurlijk spelen – Speels bouwen op 28 06 07.

1- Vaste locatie

vaste locatie.mmp - 7/06/2007

Prettige wildernis – Fris in het Landschap

Afhankelijk van de schaal zal een zone onder de noemer 'vaste locatie' vallen indien het een avontuurlijke en natuurlijke inrichting van een volledig wijk- of buurtpark betreft.

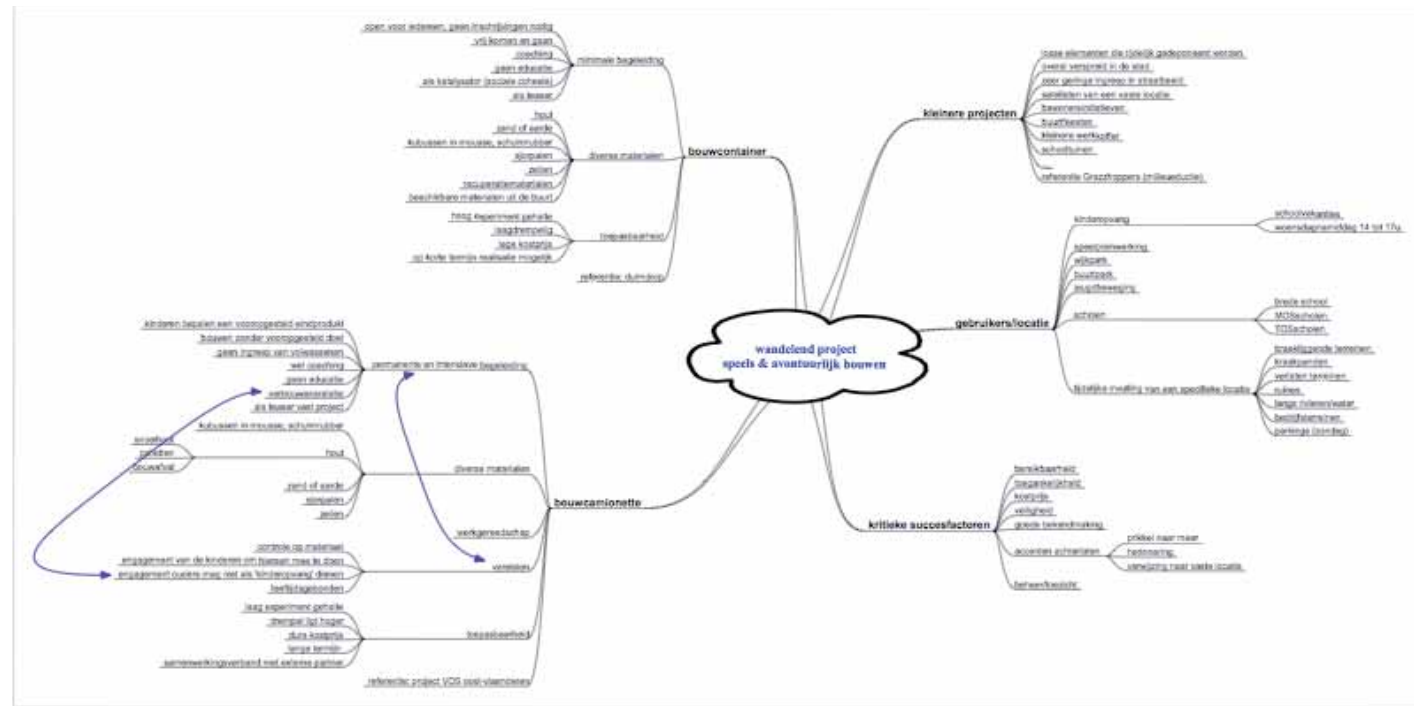
Belangrijkste aandachtspunten voor een natuurrijke avontuurlijke speelplek op een vaste locatie zijn:

- Er is een ruimtelijke verscheidenheid: terrein(en) met een eigen specificiteit en identiteit;
- Water is een boeiend speels, educatief, natuurlijk element voor kinderen. Het aspect "water" kan verder worden uitgewerkt/uitgediept, waarbij Gent zich verder als water-stad kan profileren;
- Een duidelijk draagvlak is belangrijk;
- Een mogelijkheid creëren van buurtbeheer (organiseren vanuit de sociale sector). Samen beheren zorgt voor verantwoordelijkheidsgevoel, samenhang, creëert een draagvlak, ...;
- Eventueel begeleiding. Voor een bouwspelplaats kan het de optie zijn dat dit gebeurd onder begeleiding.

2- Mobiel project

spelmobiel Vauban Freiburg

mobile projecten.mmp - 7/06/2007

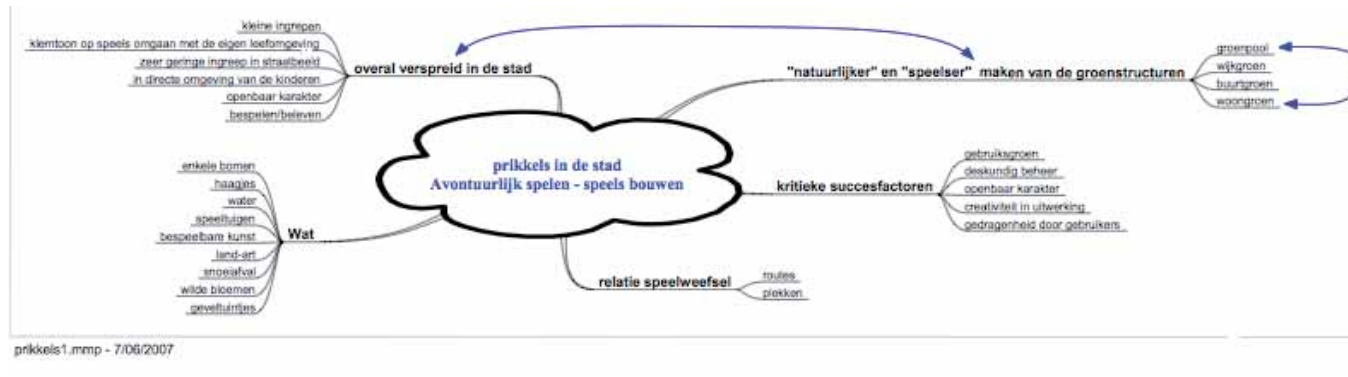
Een mobiel project is een project zonder vaste plek. Het wordt ergens tijdelijk 'geïnstalleerd', 'gebouwd', Dit kan dienen als aankondiging van een definitief avontuurlijke, natuurrijke speelplek, het kan een tijdelijk braakliggend terrein een functie geven, het brengt spel/ bouwmogelijkheden - tijdens de vakantie of weekend - in een wijk of buurt met weinig spelmogelijkheden, ...

belangrijkste aandachtspunten:

- Organiseer dit met bewoner;
- Het moet wel gebeuren onder begeleiding (bvb. een buurtorganisatie);
- Tijdelijk is niet vanzelfsprekend. Er moet onmiddellijk gedacht worden aan een alternatief en ervoor zorgen dat er iets blijft staan als herinnering voor de kinderen;
- De bouwcamionette is een systeem waarbij zowel materiaal als begeleiding wordt aangeboden (op plaatsen waar er geen aanbod is);
- Een bouwcontainer wordt ergens "gedropt", waarbij er begeleiding vanuit de betrokken organisatie zelf wordt voorzien;

- Een mobiel project kan als stapsteen dienen van vanuit de buurt naar bvb. een 'te' ver gelegen speelplek;
- Het kan een impuls zijn voor een bestaand park;
- Als teaser, bvb voor een 'vaste locatie' in de nabije buurt, maar dan moet dit op een veilige manier bereikbaar zijn.

3- Prikkel

Prikkel zijn speelse elementen die overal in de publieke ruimte (straat, plein, op een stuk gazon, ruigte, ...) in de stad kunnen voorkomen. Het is een 'speelse', 'kunstige' zitbank, enkele speelstammen of een heuvel in een groter park met grasvelden, een omgevallen boom, een speelse watergoot of een tekening in de verharding, ...

Belangrijkste aandachtspunten:

- Het is flexibel (tijdelijke landschappen, ...) aanpasbaar aan de evolutie van de buurt;
- Is ideaal op een braakliggend terrein!
- Upgraden versus downgraden;
- Om een aanleiding tot spel te creëren is er minder investeringskosten nodig;
- Het zijn over het algemeen passageplekken zijn;
- De ingrepen kunnen gebeuren, zonder een meerkost, als een straat vermangeld wordt;
- Voor alle doelgroepen; niet enkel kinderen en jongeren;
- Prikkel kunnen ook los van natuur en groen (bvb bespeelbare kunst);
- bij de ontwikkeling van een project is het belangrijk om kinderen en jongeren mee te betrekken .

waterpomp Freiburg

inrichten braakliggend terrein samen met bewoners (creatief beheer NL)

4- Tijdelijke locatie

De vraag kan gesteld worden of de 3 onderverdelingen: vaste locatie, mobiel project en prikkel toelaten om alle types van avontuurlijk spelen en speel bouwen binnen deze haalbaarheidsstudie in Gent in onder te brengen.

We voelen hier de nood om een nieuwe categorie in te voeren die we als '**tijdelijke locatie**' (cf. De site beheerd door de vzw Rocsa) kunnen benoemen. Terreinen binnen nieuwe stedelijke ontwikkelingen die tijdelijk onbebouwd blijven, zones voor nieuwe infrastructuur die enkele jaren onbenut blijven, kunnen een tijdelijke inrichting krijgen en vallen onder deze noemer. (zie deel 2 *referentie Studio Basta*).

Algemene beschouwingen vanuit de workshop Avontuurlijk spelen – Speels bouwen (28 06 07)

Aanwezig:

Annie Lens (Dienst Kunsten), Stefaan Vervaeke (Dienst Stedelijke Vernieuwing en Gebiedsgerichte Werking), Arnoud De Coen (Groendienst), Els Huigens (Fris in het Landschap), Barbra Erhardt (Dienst Kunsten), Johan Gillis (De Campagne), Kristof Vander Kruyssen (vzw Rocsa), Marianne Labre (Jeugddienst), Tom Van Nieuwenhove (Departement Bevolking en Welzijn), Jean Francois Van den Abeele (Fris in het Landschap), Eleke Langeroot (Kabinet schepen Tom Balthazar), Anne-Mie Hautekeete (Dienst Kunsten), Sven De Visser (Universiteit Gent), Kathleen Snoeck (Jeugddienst), Tine Van Rumst (Jeugddienst) Peter D'Herde (Jeugd-dienst), Ingrid Antheunis (Pedagogische begeleidingsdienst)

Bemerkingen⁵

- Opvoeding van kinderen gebeurt vanuit verschillende invalshoeken (o.a. sociaal ecologische theorieën)
- Wat bepaalt dat kinderen al of niet ergens spelen?:
 - individuele factoren (vb. Lia Karsten)
 - sociale factoren: vrienden, sociaal weefsel, veiligheidsgevoel,...
 - ruimtelijke factoren: ontwerp van de ruimte, speelweefsel, verbindende veilige fiets- en wandelroutes, ..
- Het ruimtelijk ontwerp is belangrijk, maar is ook maar slechts een fractie van de realiteit. Bvb. onderzoek in de buurt Rabot: er zijn formele speelplekken, maar kinderen vinden het veel interessanter om nieuwe, eigen plekken en paden te ontdekken. Ze laten zich niet zomaar leiden.
- Enige pedagogische bescheidenheid is op zijn plaats. Voortdurend reflectie is nodig: Wat doen we?, Hoe vatten we dit op?, ...
- Kinderen zijn zelf zeer creatief; volwassenen moeten niet te veel doen in hun plaats.

Open vragen

1. Vanuit welke opvattingen over kind-zijn/opvoeding starten we? Vb. Welke opvoedingskansen willen we bieden
2. Tot welk soort opvoeding willen we komen?
 - * individuele ontwikkeling
 - * opvoeding in gemeenschap (sociale pedagogiek)
3. Tot welke toegankelijk leidt dit alles?
 - * m.b.t. kansengroepen

⁵ Sven De Visscher (Universiteit Gent)

- * door de één aan te trekken, sluit je de ander uit...
 - * niet of/of maar en/en
4. Welke soort sociale relaties worden al of niet mogelijk?
- * m.b.t. leeftijdsgroepen
 - * m.b.t. sociaal economische status
5. Hoe past dit alles binnen een ruimer
- * mobiliteitsbeleid
 - * groenbeleid
 - * cultuurbeleid
 - * stedelijk beleid
 - * ...

Aanbevelingen vanuit de praktijkervaring met bouwspeelplaatsen in de provincie Limburg:⁶

- *Een bouwspeelplaats is meer dan een plaats waar kinderen en jongeren kunnen bouwen. De ganse buurt waar de bouwspeelplaats neerstrijkt raakt betrokken, goed- of kwaadschiks. Screen daarom zorgvuldig de buurt waar je je bouwspeelplaats wil uitzetten: welke actoren zijn reeds actief, wat is het potentieel aan gebruikers, geraken kinderen zelfstandig op de bouwspeelplaats ...*
- *Een bouwspeelplaats in een stedelijke omgeving mag zeker een vaste plaats krijgen als haar proefperiode haar deugdelijkheid heeft bewezen. Denk daarom ook verder, voorzie andere proefplaatsen indien de eerste of tweede niet aanslaat.*
- *Denk verder na wat je nog met een bouwspeelplaats ka: is er ruimte om de bouwspeelplaats uit te breiden met een atelier, met een vuurspeelplaats, ...*
- *Aas op woonuitbreidingsgebied als speelplek of inplanting voor een bouwspeelplaats. Het geeft dit braakliggend terrein niet alleen een sociale meerwaarde, het kan ook de garantie vormen dat dit stuk als speelterrein behouden blijft als er éénmaal gebouwd wordt.*
- *Onderschat in geen geval de begeleiding van een bouwspeelplaats net zoals de opstart- en werkingskosten. Voorzie deskundige begeleiding, liefst stevig uit de kluiten gewassen, inzicht in het bouwen van constructies, ... en voorzie voldoende rustdagen.*
- *Doe niet alles alleen. Ga na welke stadsdiensten van dienst kunnen zijn: met de technische dienst om basispalen in te heien, met de groendienst om te maaien, maak goede afspraken met de politie,*

⁶ Koen Depreitere (provinciale jeugddienst Limburg)

Vertaling op het terrein

'zweven' boven de natuur

heuvels voor spel en natuur

1- Begrip 'speelnatuur'

'**speelnatuur**' is ruimte voor avontuurlijk spel in een natuurrijke ruimte. Er is grote kans voor kinderen om 'vrij' te spelen, zelf de ruimte vorm te geven, met materialen te werken. 'Vrij spel voor natuur en kinderen' met mogelijkheid tot fantasiespel, constructiespel, bouwen, klimmen, samen iets opbouwen ... De nadruk voor de inrichting ligt op het bieden van uitdagingen en mogelijkheden tot creëren, constructies maken en veranderen in een wat 'ruige ruimte'. Belangrijke ingrediënten zijn o.a. heuvels en uitdagende hellingen, inheemse forse struiken en spontaan groen, verschillende bodemmaterialen (aarde, zand, keien, kiezel), maar ook boomstammen/ takken,... . Dit alles kan zeer goed aangevuld worden met enkele basisspeeltoestellen zoals een waterpomp, een glijbaan, nest-schommel, klim en klautertoren

Onder **natuurrijk** wordt verstaan bestaande natuur maar ook nieuwe natuur. Bestaande natuur betekent echter niet dat alle huidige natuurrijke plekken in en rond Gent geschikt zijn voor avontuurlijk spel! Sommige gebieden hebben het statuut van natuurgebied (Bourgoyen-Ossemeersen) of hebben een zodanige natuurwaarde (Kalkmoeras in de Groene Velden) dat het helemaal niet aangewezen is om er avontuurlijk spel in te promoten. Het is dus telkens een afweging tussen de **draagkracht** van de omgeving, de natuurpotentie en de potentie op vlak van avontuurlijk spel.

Op verstoorde gronden en restgebieden kan men zich meer veroorloven rond grondverzet en natuurtechnische milieubouw. Veel potentiële groengebieden in en rond Gent liggen op voormalige spoorwegemplacementen, op brownfields of op opgespoten gronden. Hier liggen meer kansen voor avontuurlijke inrichting - voor zover het bodemonderzoek dit toelaat. De inrichting als avontuurlijk terrein veronderstelt dikwijls uitdagend reliëf en de aantrekkingskracht van deze speelplekken worden soms zo groot dat er overdruk kan ontstaan op naastliggende ecologisch waardevolle zones. Via struweelranden, takkenrillen of sloten kunnen zones waar men geen spel wenst te ontwikkelen 'lauer' gehouden worden. Bij wijze van voorbeeld zijn de opgespoten terreinen van Nieuw Gent waar weinig speelwaarde in zit potentieel interessant voor het aanbrengen van reliëf en wadi's en uiterst geschikt voor avontuurlijk en natuurrijk spel.

2- Typologie of verschijningsvorm

Startend vanuit een buurt- en wijkgerichte omgevingsanalyse zullen geschikte plekken voorgesteld worden passend in het speelweefselconcept. Volgens de verschijningsvorm en functie en inspelend op de identiteit van de plek zijn **specifieke types** speelnatuur mogelijk. Deze kunnen zowel op buurt-, wijk-, stadsdeel-stads- of regionaal niveau worden uitgebouwd, vooral als 'groene oases' in dichtbebouwde gebieden. Speelruimten die heden weinig attractief zijn kunnen tot avontuurlijke, natuurrijke speelruimten worden 'omgebouwd'. Concept en opbouw gebeuren samen met de buurt, scholen, jeugdverenigingen e.d. (bv. via peter- en meterschap). Rechtstreekse betrokkenheid van omwonenden is nodig. Bestaande voorbeelden in het Gentse zijn o.a. Groene Valleipark en de Prettige Wildernis landschapspark St Baafskouter. Hierna worden enkele types beschreven. Deze opsomming is bedoeld als smaakmaker maar is zeker niet volledig noch limitatief. Er zijn uiteraard nog andere types denkbaar. Deze

moeten telkens in relatie tot hun omgeving en de draagkracht naar de buurt toe (schaalniveau) worden afgewogen.

Gekende types

- **'Speelbos'** (vaste locatie): Boszones (juridische term: 'speelzones in bossen of natuureservaten') waarbinnen gespeeld kan worden. Speelbossen worden liefst natuurlijk en avontuurlijk ingericht (bijv. veilig gestapelde boomstammen) en zijn tevens reliëfrijk, voor zover dit verenigbaar is met het behoud van optimale groeiomstandigheden van de bestaande bomen. Dit type speelruimte richt zich vooral (maar niet uitsluitend) naar jeugdwerkgroepen. Het kan daardoor het best een plaats vinden aan de rand van een wijk en zeker in de vier groenpolen, die zullen worden gerealiseerd. Het kraakbos in de Gentbrugse meersen waar de stad Gent een speelbos plant is daar een voorbeeld van. Een aandachtspunt hierbij is dat het groot genoeg moet zijn, voor het bouwen van en het spelen van bosspelen (ruimte voor jeugdbewegingen). Een richtlijn is het streven naar minimaal 4,5 / 5 ha.
- **'Bouwspeelplaats'** (vaste locatie, mobiel project, tijdelijke locatie): een avontuurlijke, natuurlijke speelruimte waar constructiemateriaal en gereedschap voorhanden is. Ze moeten afsluitbaar zijn en begeleiding is een absolute voorwaarde. (zie ook in deel 2: 'AKiB Berlijn – regionaal netwerk voor avonturenspeeltuinen en kinderboerderijen in Berlijn')
- **Kinderboerderij** (vaste locatie): meestal een oude boerderij waar kinderen en jongeren in klas- of familieverband in contact komen met boerderijdieren (vee en kleinvee) en waar ze de dieren leren verzorgen. Ook bijzondere aandacht voor oude gebruiken en kleine landschapselementen (Kle's) rond boerderijen.

Nieuw: het 'natuurspelen'

Natuurspelen⁷ is een vorm van spel dat plaats vindt in een natuurlijke (al dan niet ingerichte en onderhouden) omgeving, waarbij liefst natuurlijke materialen afkomstig uit deze omgeving ter beschikking staan van de spelers. Om de speelwaarde te vergroten kan het terrein extra ingericht worden.

Natuurspelen is niet **'spelen in'** natuurlijk groen, maar **'spelen met'** natuurlijk groen. De mogelijkheid zelf in de omgeving in te grijpen, deze te veranderen en de aanwezigheid van los speel/ bouw materiaal bepalen mede de speelwaarde.

Speeltoestellen zijn niet aanwezig of alleen in bepaalde deelgebieden of incidenteel verspreid (max 20% van het oppervlak) aanwezig. Minimaal 20% zijn los, veranderbaar, beweeglijk, door de kinderen zelf te bepalen.

bouwspeelplaats Vauban – Freiburg

speeldernis Rotterdam: Waterploeterpark

Prettige Wildernis Gent

⁷ LNV studie: Groene, natuurlijke speelplaatsen – Sigrun Lobst, GGD Rotterdam, Wageningen Universiteit en research

Aspecten die van belang zijn bij natuurspelen en voorbeelden⁸

naam / aspect	Natuurspelen
groenelementen	-divers, bespeelbaar, bij voorkeur inheems
beheer	-bevordering van diversiteit en afwisseling -ontwikkeling speelwaarde en veiligheid als prioriteit -volgens de principes van het Harmonisch Park en Groenbeheer, gesloten kringloop, herbicidenvrij e.a.
inrichting	-divers, avontuurlijk, veilig, goed te onderhouden -min. 20% veranderbaar door de gebruikers -max 20% met toestellen/ meubilair/ voorzieningen -eenvoudige basiselementen, direct bruikbaar, zo min mogelijk afgewerkte en overanderbare elementen
materiaalgebruik	-kindvriendelijk, spaarzaam, weinig milieubelastend, multifunctioneel, effectief, hergebruik
veiligheid	-evenwicht tussen uitdaging en veiligheid -`duurzaam, natuurlijk veilig' als principe (kinderen leren omgaan met aan natuur verbonden risico's in beschermde omgeving) -veiligheidsbevorderende vaardigheden trainen (alertheid, ervaring, reactievermogen, kracht, behendigheid, verantwoordelijkheid etc)
spel	-bevordering van vrij spel dwz: -ruimte voor zelfstandig beslissen, prikkelend voor eigen leefwereld -ruimte die de mogelijkheid biedt om te ontdekken, uit te proberen en vooral eigen initiatief te ontwikkelen.

⁸ interpretatie van de terminologie/typologie Speelnatuur van de studie LNV studie: Groene, natuurlijke speelplaatsen – Sigrun Lobst, GGD Rotterdam, Wageningen Universiteit en research

	natuurspeelplek (klein)	natuurspeelzone (groot)
omschrijving	-een deelgebied van een groenvoorziening of natuurgebied (speeltuin, speelplaats, schoolplein, park, bos, duinen, strand etc), dat voor natuurspelen geschikt (gemaakt) is	
omheining	Niet of laag (het geheel incl omgeving soms ook omheind bv schoolpleinen, kinderdagverblijven etc)	
grote	enkele 10 tot enkele 100m2	enkele 1000 tot enkele 10000m2, geen max
inrichting/ onderhoud	Redelijk Intensief	extensief
groeninrichting	Aanplant en inzaai	Gedeeltelijk aanplant/ inzaai, anders spontaan
toezicht	Afhankelijk van de omgeving van intensief toezicht (speelplaats, kinderdagverblijf) tot incidenteel toezicht (speelbos)	
veiligheidsniveau	Afhankelijk van omgeving: Volgens de normen van speeltoestellen natuurlijk veilig bij gebruik van natuurmaterialen, boomstammen..e.d.	
Bereikbaarheid	goed bereikbaar Voor verschillende leeftijden en specifiek voor een leeftijdscategorie (de kleinste)	Goed bereikbaar voor verschillende leeftijd categorieën
Gebruiksdruk	hoog	laag
soorten spel	sociaal, beweging, knutselen, creatief, constructie, educatief	ravotten, ontdekken, constructie, struinen, verkennen, fantasie, educatief
belevingswaarde natuur	laag	hoog
ontwikkelingspotential	laag	hoog
leeftijd gebruikers	afhankelijk van omgeving (vooral voor de kleinste)	afhankelijk van omgeving
beheer	Afhankelijk van grootte en ligging in omgeving	
kosten voor aanleg/onderhoud	Relatief hoog	laag
Voorbeelden	+ Schoolspeelplaats De Krekel/ Gent + Schoolspeelplaats De Vlieger/ Gent + Schoolspeelplaats Steinerschool Kasteellaan/ Gent	+ Prettige Wildernis- St Baafskouter Rozebroekenpark/ Gent + Groene Valleipark/ Gent + Bijgaardenpark + FNO park/ Gent

boomhuttenpark

dierenhoek Einsiedel (foto Sigrun Lobst)

Mogelijke vertalingen van natuurspelen zijn:

- **'speeldernis'** (vaste locatie): bevat dezelfde bouwstenen als een avontuurlijke, natuurrijke speelruimte, maar het accent ligt hier op water: een vijver waar je vloten kan bouwen, beken, grachten met 'wankele' brugjes en doorwaadbare plekken. Spelen met water is bijzonder boeiend, maar het moet veilig uitgebouwd worden. De mate van risico bepaalt ook of de speelzone afgesloten moet worden en enkel onder begeleiding toegankelijk is (zie ook in deel 2 '*natuurspeeltuin de Speeldernis, Rotterdam*').
- **Babel-park** (vaste locatie): een 'never ending' constructie met herbruik van bouw materiaal en als inspiratie De 'ecokathedraal' van Louis Le Roy, de Nederlandse pionier van de sociaal- ecologische landschapskunst⁹ is hiervan een voorbeeld op grote schaal.
- **Prettige wildernis** (vaste locatie, tijdelijke locatie, prikkel): een avontuurlijke speelruimte met uitdagende natuurrijke heuvels (ingezaaid met bloemenmengsel) en spelelementen opgebouwd uit boomstammen, met reliëfwijzigingen, aanvoer van minerale bodem (natuurbouw) voor inheemse bloeirijke vegetaties (en laat de kinderen bloemen plukken).
- **Fruitage wildernis** (vaste locatie): thematisch avontuurlijk en natuurrijk park met aanplant van allerlei fruit: fruitbomen (verwilderingsoorten, oude fruitsoorten zoals mispel en kwee of lijsterbes, ..), bessenstruiken, forse struiken ook inheemse besdragende struiken. Met het fruit kunnen, als buurt- of schoolproject, verschillende bereidingen gemaakt worden. Kruiden, eetbare bloemen, een schoolwerktuin (moestuïjn) kan in dit concept zeer goed passen. Een Fruitage wildernis kan gecombineerd worden met een basisopbouw van heuvels, wadi's, hooiland en gazonplekken
- **Sneukelpark** (vaste locatie, prikkel: sneukelpad): is eigenlijk het klein broertje van een fruitige wildernis. Een natuurrijk parkje met gebruikswaarde waarbij bewoners het fruit van allerlei besdragende struiken en vaste planten of groenten kunnen plukken en gebruiken. (zie Banierpark te Gent of Postparkje in de Muide)
- **Pionierspark** (vaste locatie, tijdelijke locatie, prikkel): op opgehoogde arme gronden kan men gemakkelijk met kinderen en jongeren, scholen en jeugdbewegingen indrukwekkende levende wilgenconstructies aanplanten. Dit kan ook bijzonder goed op een tijdelijke locatie uitgebouwd worden. Pioniersoorten zoals wilg, populier, berk, ... zijn immers geen langlevende soorten. Een pionierspark kan echter ook een 'groeiend' park worden voor een vaste locatie.
- **Boomhuttenpark** (vaste locatie, tijdelijke locatie, mobiel project, prikkel): het thema is hier beperkt en kan op elke schaal uitgebouwd worden. Ideaal is een plek met forse bomen, geschikt voor de uitbouw van boomhutten, maar een constructie op palen kan eveneens een oplossing bieden. Bomen trekken kinderen aan. Wat is spannender dan een schuilplek tussen het bladerdek, dicht bij de wolken, ver van de bewoonde wereld!¹⁰
- **Heksenpark** (vaste locatie, tijdelijke locatie, prikkel): met allerlei hergebruik van boomwortels en stammen, takken, rillen, vlechtwerk... Dit kan een boeiende verhalenplek worden.
- **Vlinderpark** (vaste locatie, tijdelijke locatie, prikkel): met een heleboel struiken en planten die insecten lokken, zoals Buddleia (vlinderstruik). Met de buurt of een school kunnen hier insectenhôtels gebouwd worden. Hier is de link met natuureducatie evident en kan dit in MOS (Milieu op School) gebruikt worden.
- **Dierenhoekje** (prikkel): plek waar kippen, konijnen, cavia's ... in medebeheer door de buurtkinderen of een school of kinderdagverblijf gehouden worden. Dierenhoekjes kunnen gecombineerd worden met bijna alle voorgenoemde avontuurlijke en natuurrijke parken. In Berlijn zijn dierenhoekjes meestal in combinatie met avonturenspeelplaatsen en bouwspeelplaatsen te vinden.

⁹ (www.stichtingtijd.nl).

¹⁰ (www.meetjesman.be en www.mijnboomhut.be: met tips hoe je op een natuurvriendelijke manier een boomhut kunt bouwen)

Oer-elementen zintuigenprikkelend

- **Blote voetenpad** (vaste locatie, mobiel project, tijdelijke locatie): een avontuurlijk parcours waarbij allerhande tactiele ervaringen op veilige manier beleefd kunnen worden. Verschillende soorten bodem, kiezel, zand, modder, bladertapijt, boomschors, ... Een pad om te mijmeren met je benen in het water. Het is veilig, maar door het onbekende toch een beetje spannend¹¹.
- **Zweven tussen bomen** (vaste locatie, prikkel): half-hoog of hoog tussen boomstammen wordt een wandelcircuit in koorden, evenwichtsbalken, treden, boomstammen en touwladders uitgebouwd (canopywalk). Afhankelijk van de moeilijkheidsgraad en de beveiliging o.a. door netten kan het circuit publiek toegankelijk blijven of enkel onder begeleiding. Deze inrichting kan goed gecombineerd worden met boomhutten maar kan eveneens voorzien worden op locaties met een nattere ondergrond of als zwevende overbrugging op plaatsen waar men minder betreding wenst.
- **Ritsel-klanken-park** (vaste locatie, tijdelijke locatie, prikkel): het thema wind en geluid staat hier centraal. Waaibomen met ritselend blad, windbeschutte plekken met een stiltecirkel waarbinnen je geen stadsgeluiden meer hoort, kunstmobielen met wind, geluid, een staar-naar-de-wolken plek... (zie klankenbos Provinciaal domein Dommelhof in Neerpelt)¹²
- **Bakoven** (prikkel): een gezamenlijk beheerde bakoven vormt een 'centrumplek' in avontuurlijke natuurrijke parken waar veel scholen komen zoals een stadsboerderij of in parken waar de buurt sterk betrokken is bij het beheer. Het is de plaats bij uitstek om samen met de school of met de wijk gezamenlijk pizza's of brood of taart te bakken. In de wijk Vauban te Freiburg staat er een bakoven waar de wijk gezamenlijk zorg voor draagt via peter en meterschap. Zij hebben de sleutel en geven ook de instructies door. Het stoken, deeg kneden, taart versieren ... is een activiteit die jong en oud samenbrengt.
- **Vuur en vlam** (prikkel): plek waar je een(gereguleerd) kampvuur kan houden. Deze prikkel kan gecombineerd worden met bijna alle avontuurlijke en natuurrijke plekken maar ook in stedelijke omgeving (versteende ruimte) kan dit een bijzondere beleving worden. Een grote vuurmand die centraal op een stedelijk plein staat en kan 'gehuurd' worden om een kampvuur te maken. Peter en meterschap of een 'vuurman' uit de buurt zou een voorwaarde moeten zijn.
- **Leembouwplek** (prikkel): plek waar leem en kleiheuvels gecombineerd met een waterpomp toelaten om zelf allerhande leembouwsels te maken, al of niet met behulp van een ondersteunende takkenstructuur. Dit kan als onderdeel van een natuurspeelzone.

leemoven – Speeldernis Rotterdam

vuurplaats – Speeldernis Rotterdam

Gent 'natuur'zorglandbouw

- **Stadsboerderij** (vaste locatie): landschappelijk waardevol gebied waar een breed aanbod aan activiteiten mogelijk is rond het thema aarde. Ook de aanwezigheid van dieren is in stadsboerderijen een pluspunt. Natureducatie kan hier spelenderwijs gebeuren. De zorgfunctie is hier eveneens makkelijk te integreren. Hier is ruimte en plaats voor de bouw van leemhutten, wilgenhutten, een bakoven... (cfr stadsboerderij Eva Lanxmeer te Culemborg: voorbeeldplek voor educatie, permacultuur proeftuin, lokale biologische voedselproductie, verkoop van producten en koppeling met zorgfuncties).
- **De groentenmand** (vaste locatie): Een bioboerderij in het parkbos (bvb. in Zwijnaarde) kan een natuurrijke avontuurlijke meerwaarde bieden aan groenklassen en als zorgboerderij. Hier wordt groentekweek zichtbaar

stadsboerderij Eva Lanxmeer Culemborg

¹¹ www.lietenberg.be; www.blotevoetenpad.nl

¹² www.musica.be

en voelbaar dicht bij de stad. Goed te combineren met medebeheer van kleine landschapselementen door bv. scholen.

- **Natuurbegrazingshoeve** (vaste locatie): bij nieuwe natuurontwikkelingen van meersengebieden is het interessant indien bestaande boerderijen kunnen ingezet worden rond begrazing als beheerswijze. Deze boerderijen maken de link tussen beheerslandbouw en het natuurrijke en avontuurlijke. (mogelijke locatie is bvb in de Gentbrugse Meersen)
- **Trekpaardenhoeve** (vaste locatie): Een boerderij waar trekpaarden worden gehouden die kunnen ingezet worden rond bosbeheer bijvoorbeeld in de groenpool de Vinderhoutse bossen (de Campagne te Drogen).

Gent 'water'stad

spelrimpels op het water – Atelier Dreiseitl

- **Spelrimpels op het water** (vaste locatie, tijdelijke locatie, prikkel): een waterbassin met spelmogelijkheid (veilig) waarbij interactie ontstaat: bijvoorbeeld watergolven via beweging. Lichtspel kan met de golven weerkaatst worden op een wand (cfr. Atelier Dreiseitl).
- **Speelse pomp** (prikkel): een waterpomp met een speelse goot. Het is nuttig dat er enkele drinkfontein voorzien worden bij avontuurlijke speelplekken. Deze kunnen de start zijn van een speelgoot die afhankelijk van de plek architectonisch of natuurlijk kan zijn. Gecombineerd met zand en kiezel vormt dit een speelse prikkel die bij kinderen en jongen bijzondere aantrekkingskracht geniet. In stedelijke context bv. op pleinen kan dit als kunstproject uitgewerkt worden en boeiend functioneren.
- **Vaar je over?** (prikkel): Gent als waterstad zou op enkele plekken een trekvlot als overzet kunnen voorzien waarbij jong en oud zelf kunnen overvaren. Dit interactief speels element verhoogt de band met het water.
- **Gootje naar de Leie** (prikkel): In het zelfde verhaal van Gent als waterstad is het boeiend als er met herbruik hemelwater, via zonne-energie, doorheen een straatje of een plein naar de Leie loopt. Deze speelse lijn kan een publieke ruimte opladen en is een welkome spelaanleiding in het centrum van de stad. (cfr Malperthusproject waar een speelgoot wordt voorzien)
- **Speelboot** (mobiel project): spelen op de Schelde in een echte boot met avontuurlijke nettenparcours, een kraaiennest, touwladders, bovendeks, en een droge speelzone in het ruim zou zeer bijzonder zijn voor een stad als Gent. Deze kan tijdens vakantieperiodes voor speelpleinwerking ingeschakeld worden. Een drijvend ponton langs de boot kan als startplaats voor kanovaren ingezet worden.
- **Zwemmen in het kanaal** (vaste locatie): een drijvend buitenzwembad in het kanaal, bereikbaar vanuit een verlaagde kade. Eventueel te voorzien in het project van de Oude Dokken.

Gent 'textiel'stad

- **Textiel doet stof opwaaien** (prikkel, tijdelijke locatie): Gent als textielstad zou op enkele plekken het textielverleden op kunstige of speelse wijze kunnen inzetten. In het project Bruggen naar Rabot biedt hiertoe veel mogelijkheden. De metalen structuren van de gastanks kunnen bvb. met textielstrips behangen worden. Ook op een tijdelijke locatie kan de textiel'kunst' via jeugdatelier's stof doen opwaaien.

3- De 5 basisstappen

Hierna volgen een aantal basisingrediënten voor een autonoom te bereiken avontuurlijke, natuurlijke speelruimte, die gedragen wordt door de omwonenden, scholen,

3.1- Behoud van bestaande en/of ontwikkeling van natuurlijke terreinen

'Wilde' landjes of speelnatuur realiseren door:

- Bescherming van landschapselementen met een hoge educatieve en ecologische betekenis, zoals beken, bossen en bosjes, hagen en houtwallen, grote bomen, etc., in de omgeving van centra voor kinderopvang, scholen en in woonwijken. De natuurspeelwaarde zal afhangen van de draagkracht van de natuur: sommige plekken zijn te waardevol en te broos om als speelplek te dienen.
- Behoud van plekken met een verhaal. Zij oefenen een vrijwel onweerstaanbare aantrekkingskracht op kinderen. Dat kunnen stukjes natuur zijn, maar ook sterk door menselijke activiteiten bepaalde plekken: verlaten boomgaarden en tuinen, resten van oude gebouwen, etc. Al geldt hier sterk het probleem van de veiligheid, niet in het minst omdat oude bedrijfsterreinen vaak ook sterk vervuild zijn.
- Natuurbeheer in de stad – natuur in de stedelijke omgeving. Daartoe behoort ook een beleid, om terreinen rond scholen en centra voor kinderopvang, te ontwikkelen tot 'urban wildlife reservations' en als zodanig te beheren.
- Ruige landjes laten bestaan of ontwikkelen als avontuurlijke prikkels eventueel ook tijdelijk.
- Toegankelijkheid van verschillende soorten terreinen voor en door kinderen.

Zoals Kees Both stelt in *'Ruimte voor de jeugd en voor natuur'* (Springzaad-Stichting Oase) zou om te beginnen de bestaande ruimte voor 'groen' afgetoetst kunnen worden aan mogelijkheden voor kinderen, samen met de bewoners van een buurt en, niet te vergeten, de kinderen zelf (Adams, e.a. 1998; Hart, 1997). Een goede beeldvorming – wat is er mogelijk en waarom is dat belangrijk – is daarbij essentieel, inclusief excursies naar plekken waar zoiets gerealiseerd is (zie ook: Sande, H.v.d., 2004, waarin plekken in beeld gebracht zijn). Een project als 'De Speeldernis' in Rotterdam is daarbij een inspirerend voorbeeld (Lobst, 2004), evenals de 'natuurspeelbossen' die hier en daar gerealiseerd worden of zijn. Terreinen als het gebied dat Louis Leroy ontwikkelde in Groningen – Leuvenborg of delen van het Griftpark in Utrecht (Karsten, e.a.2002) gaan in die richting. In Nederland is onder impuls van de stichting Oase en mede door Sigrun Lobst een hele beweging aan de gang rond avontuurlijke en natuurlijke inrichtingen van schoolspeelplaatsen (zie deel 2 Referentie – en Inspiratieprojecten).

omgetrokken boom als spelelement, Steinse Groen Gouda – Sigrun Lobst

Verder kunnen schoolterreinen ingericht worden als natuurnabije speel- en leerlandschappen, ook toegankelijk buiten schooltijd en waar mogelijk aansluitend op het openbare groen. Daarbij kan worden afgesproken dat het medebeheer indien gewenst voor een deel wordt uitgevoerd door school en buurt. Deze ontwikkeling van en bij scholen hangt ook samen met een sterkere betrokkenheid van scholen bij de samenleving en omgekeerd (cfr Brede scholen) – een zekere 'ontscholing' van het onderwijs als het ware (Sobel, 2003; Verheij, 2003; Hentig, 1993). Een voorbeeld van een gemeente die op dit gebied kinderen in de planning zeer serieus neemt is het Zuid-Duitse Freiburg, met een netwerk in de geest van Roger Hart (zie boven en deel 2 referentieprojecten en inspiratiebeelden).

Tijgerbosje Griftpark – Utrecht
natuurspeeldoosje ingericht
samen met bewoners

overleg groendienst: ivm onderhoud en machinepark – Prettige Wildernis

afwisseling graspaden, bloeirijke speelheuvels

Steinse Groen Gouda
Sigrun Lobst

3.2- Harmonisch park- en groenbeheer

Harmonisch Parkbeheer beoogt een duurzame, dynamische en diverse uitbouw van parken waarbij mensgerichte, natuurgerichte en organisatiegerichte facetten op een harmonische wijze samengaan.

Door een natuurrijker beheer toe te passen in het bestaande groenareaal worden deze groenzones **avontuurlijker en aantrekkelijker voor kinderen**.

Een natuurlijk beheer moet doordacht gebeuren: omvorming van personeel, aanpassing van het machinepark, gefaseerde invoering met proefzones en voorbeeldprojecten zijn hierin aangewezen. Eveneens is het van belang dat de omwonenden en de gebruikers voldoende uitleg krijgen en er voldoende overleg is met de bewoners.

Langsheen voetpaden of fietspaden wordt best een kortgemaaide grasrand behouden om ongemak te vermijden zoals neerslaand hoog gras op het pad. Gelaagdheid in opbouw van groenstructuren met boom-, struik- en kruidlaag is op veel plaatsen aangewezen. Natuurrijk beheer betekent ook dat snoeihout en takken kunnen blijven liggen op veilige afstand van paden (= **spelprikkel!**). Gazons moeten niet allemaal omgevormd worden tot hooilandjes; het gaat erom een variatie te verkrijgen met hooiland, ruigte en zoomvegetaties, met verspreide grasveldjes.

De opmaak van een **beheerplan** is hierbij het geschikte instrument waarin de lange termijnvisie voor de groenzones en de principes voor een natuurgericht beheer worden vastgelegd. De aspecten van natuurlijk beheer worden getoetst aan de zogenaamde 'samenwerkingsovereenkomst' (zie www.samenwerkingsovereenkomst.be). Wanneer de gemeente de overeenkomst ondertekent, krijgt ze in ruil voor het uitvoeren van een aantal taken die de overeenkomst opsomt, financiële en inhoudelijke ondersteuning van de Vlaamse overheid.

Volgende aandachtspunten zijn hierin van belang:

a. water

In het kader van integraal waterbeheer worden volgende maatregelen genomen: beperking van de hoeveelheid verharde oppervlakte, alle hemelwater van verhardingen in openbaar domein ter plaatse infiltreren, terug aanwezig en bruikbaar maken van bestaande beken en grachten met zachte oevers, infiltratie van regenwater naar het grondwater op het terrein zichtbaar realiseren via grachten en wadi's. Dit worden geschikte plekken voor natuurontwikkeling en avontuurlijk spel.

b. energie

Het belangrijkste energieverbruik op terreinniveau heeft te maken met de verlichting. Beperkte inzet van energiezuinige verlichtingsarmaturen, maar toch met aandacht voor de veiligheid in de publieke groene ruimte (hoofdzakelijk fietspaden). Wit licht is op vlak van veiligheid het meest aangewezen.

c. natuur

Een van de belangrijkste uitgangspunten is het versterken en uitbreiden van een natuurrijke groenstructuur. Meer nog dan de omvang van het openbaar domein is de inrichting en het typebeheer bepalend voor de langdurige in-

standhouding van het gewenste park- en groenbeeld. Dit wordt het best gegarandeerd met een praktisch uitvoerbaar beheer. Bij het ontwerp en de omvorming van het openbaar groen worden de uitgangspunten en principes van Harmonisch Park- en Groenbeheer onderschreven: duurzaam, dynamisch, divers, mensgericht, natuur- en milieugericht.

d. mobiliteit

Het fijnmazige netwerk van fiets- en voetgangersroutes, met aangepaste privacygradiënt brengt bestaande en nieuwe speelplekken in verbinding met woonbuurten. Aandacht voor een goede ontsluiting via openbaar vervoer is essentieel voor de bereikbaarheid van groenzones en speelplekken.

e. hinder

Afstanden tot omliggende woningen of gevaarlijke infrastructuren moeten in rekening worden gebracht om de hinder voor omwonenden en voor de spelende kinderen en jongeren te minimaliseren.

f. vaste stoffen

Bij de opmaak van het ontwerp van het openbaar domein wordt een motivering opgesteld over het gebruik van duurzame materialen. Bvb. snoeiafval afkomstig van het groenbeheer kan op het terrein zelf opnieuw gebruikt worden, gebruik van EPFC gelabeld hout, herbruik van materialen, ...

3.3- Participatie

mee-praten, -denken en -doen!

Ontwerp en aanleg gebeuren best **samen met omwonenden, scholen- en jeugdverenigingen**. De participatie verhoogt de medeverantwoordelijkheid binnen de buurt en voor de plek zelf.

Zo kan de inrichting op basis van de visie en de uitgangspunten van het beleid inspelen op specifieke noden en behoeften van de omwonenden!

Hun verhaal, ideeën, dromen, handigheid, artistieke vaardigheid, speelsheid, medebeheer, praktisch inzicht, peterschap, verantwoordelijkheid, ... vergroot de kans op slagen en versterkt de maatschappelijke betrokkenheid. Een mooi voorbeeld daarvan is het Banierpark waar Samenlevingsopbouw de motor was van de dynamiek met de buurt. De participatie moet daarvoor in een vroeg stadium beginnen zoals in het 'Rozebroeken-St Baafskouterpark' (de prettige wildernis) of in het Lousbergpark waarvan binnenkort de aanleg start.

Het avontuurlijk en natuurrijk concept moet via **intern overleg** door de verschillende stedelijke diensten gedragen worden.

Soorten van participatie: meepraten en/of meedenken en/of meedoen.

Een minimale participatie is meepraten. Meepraten is informeren en samen overleggen hoe het eruit kan zien.

Een verder gaande stap is meedenken, waarbij de buurt en specifiek de kinderen mee schetsen, ideeën leveren, een maquette maken, ... voor de plek.

Het meest vergaande en boeiendste is het meedoen: samen overleggen, schetsen en uitvoeren!

samen met kinderen nadenken

start der werken: samen op terrein
Prettige Wildernis te Gent

samen met kinderen een maquette bouwen (foto OASE)

Kinderen graven gaten in het zand voor de larix en van de 'Evenwichts- en springstammen' – Margrietschool, Sigrun Lobst

Beoogde effecten van een participatieve project-aanpak:

- breed draagvlak voor het project creëren;
- interdisciplinaire benadering bij complexe opdrachten bekomen;
- transparante projectontwikkeling bewerkstelligen;
- kennis van elkaar versterkt begrip bij tegenstrijdige belangen en leidt tot gezamenlijk (aan)gedragen oplossingen;
- betrokkenen brengen begrip en acceptatie op ook voor onpopulaire beslissingen;
- meer sociale controle en minder vernielingen door groeiend "wij-gevoel" van zowel medewerkers als gebruikers;
- intensief en zorgzaam gebruik door optimale aansluiting;
- komt tegemoet aan de behoeftes van de gebruikers;
- stimuleert continuïteit van projecten over vele jaren.

Mogelijke participatievormen per projectfase:

Initiatief

- oppikken van ideeën aangedragen door burgers/ scholieren of organisaties;
- bij terreinen zonder bestemming houden van een bestemmingsbrainstorm.

Vaststellen randvoorwaarden

- kennismakingsworkshop op locatie;
- inleiding door terreindeskundigen (ambtenaren, boswachters, stadsecologen, stedenbouwkundigen, jeugd-dienst, etc.);
- brainstormsessies over (on)mogelijkheden;
- verkenningstocht.

Ontwerp en planning

- vaststelling wensen en eisen;
- abstracte maquettes, tekeningen, gedichten, liedjes, mime e.a.;
- inspraak op ontwerpen.

Financiering

- sponsoracties (lopen, uitvoeringen, veilingen e.a.);
- ludieke subsidieaanvragen.

Uitvoeringsvoorbereiding en uitvoering

- voorbereidende en afrondende werkzaamheden;
- feestelijke projectomkadering
- eerste spade, hoogste(laagste) punt etc.;
- open kijkdagen (bouwputfestival) met rondleidingen.

Onderhoud/ beheer

- vaste werkgroep van betrokkenen;

- vaste klussen (hekoening en -sluiting, pleister- en plasplek etc);
- peter/meterschap: zie Pioenstraat Gent en zie deel 2 referentieproject Freiburg waar het niet louter toezichtta-ken betreft, maar ook verantwoordelijkheden zoals over de materiaalkist bij peter- en meterschap;
- regelmatig feestelijke acties;
- gezamenlijke (feestelijke) werkdagen.

Participatietrajecten

- volgen geen vaste schema's maar worden per project ontwikkeld voor de specifieke locatie en doelstelling.
- Kinderen, jongeren en omwonenden in een zo vroeg mogelijk stadium betrekken, vooraleer er plannen gete- kend worden.
- Belangrijk is de ontmoeting van verschillende belangengroepen aan één tafel en de open discussie over tegen- strijdige belangen.
- Alle belangrijke beslissingen/ keuzes moeten teruggekoppeld worden naar de verschillende participanten.

Ontwerper en participatie

Het verhaal van de jongeren/kinderen/omwonenden met hun beleving van de plek, de geschiedenis ervan, het functioneren, ... vormen een belangrijke input voor het ontwerpproces van de ontwerper! Dit hoeft geen beperking te betekenen van de creativiteit van de ontwerper. Het blijft een dialoog met wederzijdse kennis- en ervaringsuit- wisseling.

Als ontwerper moet je open staan voor de verhalen van de bewoners en ook voor de kennis en ervaring van ver- schillende stadsdiensten. Je moet het zien als een meerwaarde. Empatisch luisteren en proberen 'be-grijpen' is een essentiële voorwaarde. Het betekent een verrijking van het ontwerp en zal daardoor meer gedragen worden. Dit proces vraagt evenwel meer tijd en zou in bestekken voor inrichting van publieke ruimte moeten ingeschreven worden en extra gehonoreerd. Voor het ontwerp van de klimtoren in het natuurpark 'de Prettige Wildernis' werd dit in het lastenboek als apart lot opgenomen. De aannemer moest twee overlegmomenten met een jeugdvereniging organiseren en samen met hen een ontwerp uitwerken op basis van een vooraf bepaalde hoeveelheid materiaal. Hij moest ook instaan voor de keuring van de speeltoren. Een goed voorbeeld rond het participatief traject met ontwerpers is terug te vinden in de referentieprojecten van Freiburg (zie deel 2 'Referentieprojecten en Inspiratie- beelden) maar geldt eveneens voor de aanleg van schoolspeelplaatsen (cfr Sigrun Lobst: Daltonschool De Margriet te Rotterdam – zie deel 2).

Participatie vraagt meer tijd omwille van de verschillende overlegmomenten. De mate van participatie hangt af van het proces waarvoor men kiest: meepraten en/of meedenken en/of meedoen. Een belangrijk instrument is het **praatplan**. Maak als ontwerper een eerste aanzet op plan met schetsen die begrijpelijk zijn voor kinderen en vol- wassenen en ga met dit praatplan in een vroeg stadium naar de buurt toe. Organiseer bvb. een terreinwandeling en plaats uitvergroete schetsen met het toekomstbeeld op verschillende plekken in het terrein (*het Parkement* op 21 sept 2003 voor 'de Prettige Wildernis'). De verschillende overlegmomenten zorgen ervoor dat je blik telkens verruimd wordt omdat je als ontwerper gemotiveerd uitleg geeft over het ontwerp, maar eveneens luistert naar suggesties vanuit de buurt.

Van de ontwerper vraagt dit brede kwaliteiten:

- kunnen luisteren zonder bevooroordeeling;

- aangedragen detailoplossingen terug brengen naar een werkbaar abstractieniveau;
- objectmatig denken vertalen naar onderliggende behoeften;
- bemiddelen tussen belangenconflicten;
- ombuigen van blijkbaar tegenstrijdige belangen naar multifunctionele oplossingen;
- herkennen van kansen voor win-win-situaties en synergie.

natuurrijk én participatief: speelterrein 'Tollplatz'

In een stad vormen de publieke ruimte en het openbaar groen een belangrijke sociale ontmoetingsruimte en een niet onbelangrijke voorwaarden voor de sociale kwaliteit van de samenleving. Met behulp van het project 'bewonersengagement voor het openbaar groen', wil de groendienst van de stad Freiburg de bewoners oproepen om actief mee te werken aan 'een bloeiende stad'.

Het project rond bewonersengagement is geen programma om overheidsgeld uit te sparen of een goedkope marketingstrategie om participatie in de verf te zetten. Het gaat om een samenwerking tussen stadsdiensten en de bewoners, vertrekkende vanuit de interesses en de mogelijkheden van de groep. Wat betreft de speelterreinen ondersteunt de stad geen initiatieven van individuele bewoners, maar enkel gemeenschappelijke engagementen van buurtbewoners die zorg willen dragen voor de speelterreinen in de buurt zodat kinderen avontuurlijk en zonder (grote) risico's kunnen spelen.

Nadat de groendienst i.s.m. het gemeentelijke Kinderbureau met succes in drie jaar tijd zo'n vijftien speeltuinen had omgevormd tot natuurlijke speelplekken, stond men met het thema burgerparticipatie en burgerengagement voor een nieuwe uitdaging. Begin 1998 werd gestart met het project 'Tollplatz' in Freiburg-Stühlinger. Het budget dat ter beschikking stond bedroeg 90.000 €, waarvan 15% voor de coördinatie door de groendienst. Het betrekken van de buurt was een belangrijk aandachtspunt, vanaf de eerste ideeën in het planningsproces tot en met het samen ombouwen van de speelplek. De eerste stap was de organisatie van een toekomstatelier, nadien volgde de inrichting van een container als bouw bureau op het terrein zelf. Het hele jaar door werden via gemeenschappelijke activiteiten verdere bouwstenen gerealiseerd zoals de waterspeeltuin en de speeltoren. Een jaar later werden bomen en struiken geplant, gras gezaaid en de laatste zaken 'afgewerkt'.

Kwaliteit!

Participatief werken hoeft **géén kwaliteitsverlies** te betekenen. De kwaliteit van een ontwerp hangt af van een goede balans tussen verschillende 'lagen': de ecologische waarde en kwaliteit van de plek (ecologische potenties), de geschiedenis van de plek (genius loci), de verhalen van de bewoners (sociale inbreng), de visie van de stadsdiensten (beleidskeuze) en de kennis en vormgeverskwaliteiten van de ontwerper zelf (landschapsarchitecturale kwaliteiten).

Het ontwerp moet karakteristiek blijven en moet sterk zijn. Een natuurrijk park kan best samengaan met een sterk architectonisch ontwerp! De hoofdstructuur moet duidelijk afleesbaar blijven. Binnen de krijtlijnen van deze vorm en rekening houdend met alle voorgenoemde 'lagen' is er nog veel 'vrij spel voor natuur en kinderen'. Als geslaagd voorbeeld hiervan: het Groene Valleipark in Gent dat in 2007 de prijs van de bouwheer ontving.

Op stedelijk niveau hoeft niet elk park of elke plek avontuurlijk en natuurrijk te worden ingericht. In sommige parken primeert de geschiedenis van de plek, in andere parken één bepaalde functie zoals sport.

Speelwaarde?

Wanneer het resultaat van een ontwerp echter een ruimte wordt waar alles tèt afgewerkt en tèt clean is verkleint de avontuurlijke speelwaarde duidelijk. Uit de gesprekken met Bart Straetman (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk) blijkt dat kinderen liefst net buiten het terrein van de bouwspeelplaats willen bouwen omdat het daar niet zo keurig afgewerkt is en ze zich in verwilderde terreinen meer vrij voelen om zelf putten te graven, met takken te sjouwen.

Uit eigen observaties in De Groene Vallei en de Prettige Wildernis – Landschapspark St Baafskouter – Gent kunnen we dit enkel bevestigen.

3.4- 'Liever gevaarlijk spelen dan je veilig vervelen'

Beschouwing rond veiligheid van avontuurlijk natuurrijk spel (Kees Both)

Het soort terreinen waar kinderen van houden roept direct vragen op naar veiligheid: wat kan er allemaal niet gebeuren in die bosjes en hutten? Deze terreinen kunnen ook randgroepen aantrekken, zoals verslaafden, met alle gevolgen van dien (heroïnespuiten, e.a.). Kinderen kunnen verdrinken, uit een boom vallen, giftige bessen eten, de ziekte van Lyme oplopen door een tekenbeet, enzovoorts. De reactie van ouders – vaak na een incident – is dan meestal het eisen van maximale veiligheid: de sloot dempen, zichtbaarheid en controleerbaarheid van de kinderen (het 'panopticum' waarover Foucault schreef!), toezicht door volwassenen, giftige planten verwijderen, een afsluiting met een poort die op slot kan, etc.

Behalve dat dergelijke maatregelen vaak maar zeer ten dele kunnen helpen is 'absolute veiligheid' een illusie. Hoe ernstig een incident ook is voor de betrokkenen, je komt langs deze weg in een vicieuze cirkel terecht. Hoe minder je kinderen met risico's leert omgaan, hoe meer angst ze ervoor hebben en hoe groter de kans dat ze zich bezeeren, vallen, Het is een zichzelf versterkend proces. Zo worden er voor kinderen belangrijke ervaringsmogelijkheden afgesloten. 'Liever gevaarlijk spelen dan je veilig vervelen' (Hendriks/ Scheeres, 2003) lijkt een goed advies.

Natuurlijk kan je kijken of het veiliger kan worden, bijvoorbeeld door vormen van toezicht en sociale controle door de buurt, zonder dat de exploratievrijheid van kinderen in het gedrang komt. Je kan de sloot ondieper maken, een wespennest weghalen, etc. En verder is een goede voorlichting van kinderen en hun ouders belangrijk. Kinderen vinden dat zelf ook interessant om te leren hoe je bijvoorbeeld kan omgaan met brandnetelblaren (brede weegbree als 'tegengif' en niet de dovenetel, zoals veel kinderen denken), hoe je giftige planten kunt herkennen, een ongevaarlijke zweefvlieg (waarvoor je niet bang hoeft te zijn) kan onderscheiden van een wesp, wat je moet doen als je teken hebt, hoe je zo veilig mogelijk in een boom kan klimmen en er weer uitkomen, veilig kan omgaan met vuur (op een speciale vuurplaats), wat je moet doen als een vreemde volwassene je aanspreekt, minstens met z'n tweeën bij elkaar blijven, etc. De kinderen ontwikkelen zo een realistisch natuurbeeld: in de natuur zijn vijanden, maar daarom is de natuur nog geen vijand! Kleine kinderen kunnen overigens niet zonder toezicht in dergelijke speelplaatsen spelen, net zomin als ze alleen bij vijvers en sloten kunnen (achter)gelaten worden.

Beschouwing rond veiligheid van natuurspelen (Sigrun Lobst)

1. Veiligheidsparadoxen
2. Wettelijk kader
3. Recente ontwikkelingen
4. Alternatieve visie: "Natuurlijk veilig spelen"

1- Veiligheidsparadoxen

"Hyperouders maken zwakke kinderen", zo kopte een artikel onlangs in een Nederlands dagblad over de situatie rond risico's en veiligheid in de huidige samenleving. Dit is slechts één voorbeeld uit de talloze artikels, tv-uitzendingen, conferenties, onderzoeken etc. De discussies rond risico's, veiligheid, aanvaardbaarheid van letsels, aansprakelijkheid, verantwoordelijkheid, claimcultuur etc worden de laatste jaren met groeiende heftigheid ge-

voorzichtig je grenzen verleggen

Evenwicht in de Prettige Wildernis

voerd. Het Amerikaanse model van een 'doorgesloten claimcultuur' wordt een schrikbeeld voor de Europese samenleving. 'No cure, no pay'. Advocaten winnen ondertussen terrein, schadeclaims worden ingezet om opgelopen letsels financieel te verhalen.

Kinderen worden binnen 'veilig geborgen', van A naar B op het zitje achter op de fiets of in de auto met gordel of helm vervoerd. De toegenomen luxe in de woonsituatie en in de kinderkamers moet kinderen behoeden voor de in de buitenwereld loerende gevaren. Kinderlokkers hebben slechte tijden, want weinig kinderen mogen nog zelfstandig spelen in parken, bossen of ook maar op de stoep.

Het verkeer in woonwijken wordt steeds meer beperkt. Speeltuinen en speeltoestellen worden professioneel gekeurd en geïnspecteerd. Wet- en regelgeving betreffende veiligheid en hygiëne, risico-inventarisaties en veiligheidsaanpak bepalen de spelregels in zwembaden, op sportplaatsen en in de openbare ruimte.

Toch (of juist daarom?) is er iets mis met de veiligheid van onze kinderen. Ooit worden ze volwassen en komen op vaak pijnlijke wijze met de échte buitenwereld in contact, ontmoeten hun 'streetwise' overburen en beseffen misschien hun achterstand in 'toegepaste wereldoriëntatie'.

Vallen en opstaan leer je alleen door te vallen en weer op te staan. Inzicht en wijsheid groeien uit rechtstreekse ervaring. Vaardigheden moeten worden ontwikkeld, alertheid moet je oefenen en zintuigen en reactievermogen trainen.

Er zit nog een andere zijde aan het risico. Jan van Gils sprak al jaren geleden over de veiligheidsparadoxen in onze maatschappij: volwassenen behoeden in het dagelijkse leven hun kinderen en houden ze ver van allerlei gevaren en risico's. Zelf zoeken ze in hun vrije tijd echter bewust prikkelende uitdagingen en gevaren op, zo gek als maar kan: extreemskieën, bungee springen, van televisietorens aftakelen, duiken naar haaien Misschien niet geheel toevallig, want zonder uitdaging en risico verveelt de mens zich, kan hij zijn krachten niet meten, zijn positie niet bepalen.

Langzamerhand dringen deze (al lang door pedagogen en onderzoekers gewonnen) inzichten door tot het brede publiek: over het belang van zelf aangeleerde veiligheid die je veel vaardiger maakt dan door het vermijden van risico's, over de noodzaak van het leren verkennen van de eigen grenzen en mogelijkheden.

Tegelijkertijd echter groeit het aantal wetten en regels en worden deze al snel door speelruimteontwerpers en beheerders als beperking ervaren.

De angst voor schadeclaims en aansprakelijkheid verlamt vaak het gezond verstand en belemmert speelse en creatieve processen rond de vormgeving van speelruimte voor kinderen.

2- Wettelijk kader

De veiligheid van speelruimte en speeltoestellen is geregeld via 2 KB's: Het KB van 28 maart 2001 betreffende de veiligheid van speeltoestellen regelt de voorwaarden waaraan speeltoestellen moeten voldoen eer zij op de markt mogen gebracht worden. Het KB van 28 maart 2001 betreffende de uitbating van speelterreinen is belangrijk voor alle 'uitbaters' van speelterreinen. Er zijn Europese normen voor de bouw, de opstelling en het onderhoud van speeltoestellen.

Iedereen die speelzones ontwerpt, aanlegt en beheert dient met deze normen en wetten rekening te houden. Toch is er ruimte voor risico's binnen de grenzen van de wet. Eigenlijk is er weinig verboden zolang er geen onaanvaardbare risico's gecreëerd worden. De normering geldt alleen voor speeltoestellen, niet voor sporttoestellen, noch voor inrichtingselementen en noch voor informele of natuurlijke speelaanleidingen.

Speeltoestellen zijn voorzieningen bedoeld voor recreatie en vermaak, die door constructie en vorm duidelijk aangeven voor welk gebruik of spel ze bedoeld zijn.

Speelaanleidingen zijn voorzieningen, die op het eerste gezicht geen duidelijk aanwijsbaar gebruik veronderstellen. Ze geven aanleiding tot spelletjes, die de kinderen zelf verzinnen. Heuveltjes, muurtjes, plateaus, autobanden en dergelijke meer doen een beroep op de creativiteit van kinderen. Speelaanleidingen mogen echter geen bewerking hebben ondergaan die hun speelwaarde verhoogt. Ze mogen niet constructief bewerkt zijn: klimbomen mogen niet van trapjes, figuurtjes e.d. worden voorzien, niet geleverd zijn en er mag niets tegen aan getimmerd, geschroefd of opgehangen worden.

Speelplekken bestaan niet enkel uit speeltoestellen en speelaanleidingen. Ook **algemene voorzieningen** maken er deel van uit. Deze zijn hoofdzakelijk bedoeld ter verbetering van de bespeelbaarheid. Dergelijke voorzieningen verhogen de gebruiksvriendelijkheid en daarmee direct de speelwaarde.

Daarbij horen o.a.:

- Hoogteverschillen
- Afschermingen
- Groenvoorziening
- Ondergrond
- Waterafvoer
- Straatmeubilair

Alleen speeltoestellen moeten **gekeurd** worden door een aangewezen keurinstantie. Er dienen ook logboeken van bijgehouden te worden. Voor speelaanleidingen en algemene voorzieningen volstaat een **risicoanalyse**. Algemeen dient bij de hele terreininrichting rekening te worden gehouden met de geldige normen en moeten te grote **risico's** worden vermeden.

Een risico geldt als aanvaardbaar als:

- het geen aanleiding geeft tot ernstige ongevallen,
- het duidelijk te herkennen is,
- het de speelwaarde verhoogt.

3- Recente ontwikkelingen

In het kader van steeds meer avontuurlijke, natuurrijke speelplaatsen worden veel speelaanleidingen en natuur-elementen toegepast. Om meer grip te krijgen op de veiligheid van deze objecten tracht men in Nederland de laatste tijd vast te leggen welke van deze elementen wel of niet onder de (onlangs herziene) definitie van "speeltoestel" vallen en dus ook onder het attractiebesluit. Op basis hiervan zal in de toekomst een lijst worden bijgehouden die uitsluitel geeft over welke elementen -in de zin van de wet- wel of geen speeltoestellen zijn.

Uit mijn ervaring als ontwerper en beheerder van natuurrijke speelgelegenheden heb ik grote twijfels of deze ontwikkeling de gewenste duidelijkheid brengt. Uiteraard kunnen ook avontuurlijke, natuurrijke speelaanleidingen 'door de bril' van de normen en wetten gekeurd en gemeten worden. Alleen is hun karakter en bedoeling zodanig dat dit slechts een (gevaarlijke!) schijn van veiligheid met zich mee brengt.

4- Alternatieve visie: "Natuurspelen"

Buiten het attractiebesluit¹³ vallen ook de zogenaamde 'sporttoestellen'. Deze dienen een ander belang dan 'recreatie en vermaak': ze hebben het doel de motorische vaardigheden van de gebruikers te ontwikkelen. Hiervoor worden bepaalde eisen aan hun vormgeving gesteld en hoeven deze objecten niet te voldoen aan regels van het attractiebesluit, mits zij duidelijk herkenbaar zijn en niet in het context van speeltoestellen geplaatst zijn.

In deze andere benadering, nl kijken naar het doel van de toestellen ipv enkel naar hun bestemming, zie ik een interessante ontwikkelingsrichting voor het maatschappelijke beleid rond de veiligheid van avontuurlijk, natuurlijke speelgelegenheden. Het doel van natuurspelen is namelijk kinderen 'duurzaam, natuurlijk en veilig' op te laten groeien.

Veilig betekent natuurlijk niet losweg het vermijden van risico's, maar het bewuste inplannen daarvan zodat kinderen ermee leren omgaan .

Het doel is kinderen al oefenend leren omgaan met gevaren in een beschermde omgeving om hen voor te bereiden op de gevaren van het dagelijkse leven.

In een natuurrijke, veilig al of niet ingerichte omgeving kunnen kinderen bvb.

- hun eigen grenzen leren verkennen en verleggen
- hun motorische vaardigheden ontwikkelen op zelf gekozen wijze
- hun alertheid en het inschatten van risico's oefenen
- reactievermogen trainen en adequate reacties aanleren
- leren verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf en de ander
- actief meewerken aan veiligheid
- kennis maken met en vertrouwen winnen in het zelfgenezende vermogen van hun lichaam

De geldige normen voor de inrichting van speeltuinen en het maken van speltoestellen geven waardevolle handvaten voor het beoordelen van risico's van speelomgevingen en -objecten. De toepassing van deze normen op speel-natuur vraagt echter om een bredere zienswijze.

Enkele wezenlijke aspecten van natuur zijn immers veranderlijkheid, groei en zachtheid. Hoe natuurlijker de objecten en de omgeving, hoe meer verandering. Veranderlijkheid laat zich echter moeilijk in criteria en maatstaven vatten. Omdat deze eigenschap juist een van de belangrijke leerpunten en speelaanleidingen vormt, moet hiervoor ruimte gemaakt worden in de regelgeving.

Speelnatuur moeten kinderen de gelegenheid bieden om de risico's die verbonden zijn aan een situatie in te kunnen zien, te begrijpen en uit te proberen. Stel dat in dit leerproces iets fout gaat en er dus een ongeluk gebeurt, moet het risico beperkt worden tot een aanvaardbaar niveau. Dit aanvaardbaar niveau wordt bepaald door het

¹³ Het attractiebesluit is op 26 september 1996 gepubliceerd in het staatsblad van Nederland (nr. 474) en op 26 maart 1997 in werking getreden. Het attractiebesluit valt sinds 2003 onder de warenwet en heet officieel: warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen. Het is een landelijke wetgeving voor de veiligheid van speeltoestellen

evenwicht tussen de mate van gevaar dat het inhoudt voor het kind en de kansen die het biedt aan het kind.

Het begrip 'natuurspelen' moet herkenbaar worden en voor iedereen de boodschap van 'veilig leren leven' (uit)dragen. Gebruikers van speelnatuur moeten weten wat hun rol is tijdens het spel. Hun verwachtingen moeten afgestemd zijn op de inrichting van deze plekken. Hun gedrag moet uitgaan van zelfverantwoordelijkheid, alertheid en respect voor de wetmatigheden der natuur.

De poging natuurelementen te keuren volgens de Europese normen is daarentegen volgens mij een theoretisch instrument dat niet optimaal werkt in de realiteit en niet durft te vertrouwen op het gezond verstand van kinderen.

3.5- Beheer, medebeheer, begeleiding en sociale veiligheid

Speelnatuur blijft goed functioneren als er een beheerder aangesteld wordt: iemand met kennis van natuur en die de ziel van het park kent en met een goede contact-vaardigheid. Dit verhoogt de sociale veiligheid. Een beheerder weet hoe en wanneer er beheerswerken moeten gebeuren en zorgt zo voor continuïteit (beheer gebeurt door de groendienst en eventueel voor een deel door de buurt) Hij weet ook wanneer de sperwer of de ijsvogel laatst gezien is en zal de klasgroep bij een MOS-activiteit enthousiasmeren omdat hij de kleine verhaaltjes van de plek kent. Hij kan jongeren ook aansporen tot aangepast gedrag (sommige plekken verdragen goed een grote druk, andere delen minder). Hij fungeert als aanspreekpunt voor de omwonenden en kan buurt of jeugdbewegingen begeleiden bij occasionele beheerswerken. Een goed ontwerp van een park is een stevige basis, maar de kwaliteit van natuurrijke parken blijft enkel bestaan dankzij een goede beheerder (cfr De Groene Long te Kuurne waar van bij het begin een beheerder aangesteld werd).

Een ander luik is de al of niet wenselijke begeleiding bij een water- en ploeterspeelplaats, een bouwspeelplaats, een kinderboerderij, Hiervoor verwijzen we enerzijds naar het hoofdstuk 3.4 (*'Liever gevaarlijk spelen dan je veilig vervelen'*) waar gesteld wordt dat een aanvaardbaar risiconiveau moet kunnen overwogen worden, maar ook naar de context van buurt en wijk. In de bouwspeelplekken van Berlijn is er bewust gekozen voor begeleiding (zie deel 2 Referentieprojecten & Inspiratiebeelden: *AKiB Berlijn – regionaal netwerk voor avonturenspeeltuinen en kinderboerderijen in Berlijn*)

Het lijkt ons aangewezen dat er in Gent een soort overkoepelende structuur komt met een beperkt vast team van waaruit:

- de begeleiding gestuurd wordt;
- de participatie (buurt, vrijwilligers, verenigingen, ...) ondersteund wordt;
- medebeheer gestuurd en ondersteund kan worden;
- peter- en meterschap georganiseerd wordt.

Binnen de overkoepelende structuur is de gebiedsgerichte werking natuurlijk onmisbaar omdat ze het best voeling houdt met wat er groeit in een buurt. Zij is ook aanspreekpunt bij problemen.

Bewoners, verenigingen en burgers betrekken bij het uitbouwen en het (mede)beheer van avontuurlijke natuurrijke speelplekken en bouwspeelplaatsen versterkt de verantwoordelijkheidszin en verhoogt de sociale veiligheid.

opruimactie bewoners in de Prettige Wildernis

De Vlieger beheert de Warmoeshoek

Subsidiering en ondersteuning

*(gebaseerd op "Subsidiekanalen voor groene ruimte, Steunpunt Jeugd, update januari 2008"
door Wendy Huysmans- stagiair Speelruimtebeleid – Jeugddienst Gent)*

Hierna volgen een aantal subsidie- en ondersteuningsmogelijkheden voor lokale besturen, uitgaande van zowel overheidsinstanties als organisaties. De meeste van deze subsidies werken met voorfinanciering: de betaling gebeurt pas na realisatie en meestal op basis van de facturen. Dit hoofdstuk is onderhevig aan veranderingen. We kunnen niet garanderen dat alle subsidies blijven bestaan en dat deze lijst dus volledig up-to-date is.

1- Subsidiëring en ondersteuning vanuit de overheden

Vlaams niveau

Ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie Agentschap voor Natuur en Bos

Telefoon: 02/553 81 02 of 02/553 76 83

www.natuurenbos.be

Samenwerkingsovereenkomsten

De subsidies vanuit de Samenwerkingsovereenkomst met gemeenten en provincies komen van de Vlaamse Gemeenschap. Het CAPLO (Centraal Aanspreekpunt Lokale Overheden) is het administratieve aanspreekpunt, bij het Agentschap voor Natuur en Bos kan je terecht met inhoudelijke vragen. Eind december 2007 werd de nieuwe samenwerkingsovereenkomst principieel goedgekeurd. Deze geldt voor de periode 2008-2013.

De toelagen kaderen binnen het thema 'Natuur' van de Samenwerkingsovereenkomst Vlaams Gewest- Gemeenten en Provincies "Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling". Hiermee kan de aankoop, aanleg, inrichting en beheer van groenprojecten gesubsidieerd worden voor 50% van de gemaakte kosten).

Meer info: www.samenwerkingsovereenkomst.be

Projectoproep Harmonisch Park- en Groenbeheer

Jaarlijks wordt door het Agentschap voor Natuur en Bos een projectoproep gedaan naar gemeenten voor het indienen van vernieuwende en voorbeeldstellende groenprojecten in de verstedelijkte omgeving. De projecten dienen steeds te kaderen binnen de beheervisie Harmonisch Park- en Groenbeheer.

Meer info: www.harmonischparkengroenbeheer.be.

Subsidies in wording

De hier opgesomde subsidiekanalen zijn voorzien in het bosdecreet, maar kregen nog geen uitvoeringsbesluit toebedeeld. Deze subsidies zijn m.a.w. (nog) lege dozen. Toch is het niet zinloos om deze subsidies toch al aan te vragen. Hieruit kan de interesse voor, en behoefte aan die toelagen duidelijk blijken.

- subsidie voor de verwerving van te bebossen grond
(ontvanger: lokale besturen)
- subsidie voor het onderhoud en de aanleg van infrastructuur in een bos
(ontvanger: privé-eigenaars)
- subsidie voor de aankoop en de huur van bos of grond voor bosaanleg; onderhoud van bos en aanleg en onderhoud van bosinfrastructuur
(ontvanger: lokale besturen)
- subsidie voor gebiedsgerichte bosuitbreiding
(ontvanger: lokale besturen)
- subsidie voor de erkenning van parken
(ontvanger: privé-eigenaars en lokale besturen)
- subsidie voor het verwerven van (gronden voor) parken met het oog op erkenning
(ontvanger: lokale besturen)
- subsidie voor het inrichten van parken met het oog op erkenning en herinrichten van erkende parken
(ontvanger: lokale besturen)

Vergroening van de omgeving van jeugdlokalen

Hilde.vanlancker@lne.vlaanderen.be

In juni start de Vlaamse overheid met een project 'Vergroening van de omgeving van jeugdlokalen'. Het betreft begeleiding van 30 lokale jeugdbewegingen om hun buitenterrein groen, avontuurlijk, origineel en natuurlijk in te richten. Het departement LNE biedt deskundige begeleiding voor opmaak van inrichtingsschets en beplantingsplan aan, uitwerking van ideeën voor (her)inrichting, groot- of kleinschalig, en met inbegrip van inspraakactiviteiten voor de kinderen zelf. Het project verloopt volledig in overleg met de jeugdbeweging zelf en met de terreineigenaar/beheerder (bijvoorbeeld de stedelijke groendienst). Dit is een project van 3 jaar.

Vlaams Agentschap ondernemen

Jos Helsen

Telefoon: 016/31 10 50

<http://www.vlao.be>

Brownfielddecreet

De Vlaamse decreetgever heeft met het "Brownfielddecreet" van 30 maart 2007 een facilitair kader ontwikkeld (op administratief, juridisch en financieel vlak) om de herontwikkeling van Brownfields economisch relevant en aantrekkelijk voor ontwikkelaars en investeerders te maken. Op die manier hoopt de overheid de huidige druk op de "greenfields" (onbezoedelde terreinen) weg te nemen of te milderen.

Het facilitair kader kan worden benut in de schoot van "Brownfieldconvenanten", gesloten tussen de Vlaamse overheid, regionale en lokale besturen en private partners.

Het afsluiten van een Brownfieldconvenant is echter nieuw zodat de regering heeft beslist om een eerste experimentele fase af te wachten zodat de ervaring hieruit kan gebruikt worden voor een tweede fase/oproep. Het is nog niet duidelijk wanneer die tweede oproep gelanceerd wordt.

**Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
Agentschap Ruimtelijke Ordening Vlaanderen**

Telefoon: 02/553 83 79
www.vlaanderen.be/ruimtelijk

Strategische projecten ruimtelijke planning

Het Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed zal minstens één keer per jaar een oproep lanceren om projectvoorstellen in te dienen. De eerste oproep is voorzien voor het najaar van 2008. Indien u als gemeente of provincie hier meer informatie wenst te bekomen, neem dan contact op met het Departement RWO, afdeling ruimtelijke planning. Vraag naar de verantwoordelijke voor uw gebied.

Opmerking: Enkel projecten van bovenlokaal belang, met een voorbeeldfunctie voor het Vlaams ruimtelijk beleid, komen in aanmerking. Een voorbeeld hiervan is het Parkbos (stadsbos Gent-De Pinte die een projectcoördinator hiermee heeft aangenomen voor drie jaar.

**Ministerie van cultuur, jeugd, sport en media
Team Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk**

www.cjasm.vlaanderen.be
Telefoon: 02/553 42 01,
bart.deboiserie@cjasm.vlaanderen.be

Participatiedecreet

Subsidiëring van proeftuinen die de participatie bevorderen: proeftuinen 'brede school'
Proeftuinen zijn initiatieven die met het oog op methodische of inhoudelijke vernieuwing, en op projectmatige wijze, inspelen op nieuwe ontwikkelingen en behoeften in de cultuur-, jeugd of sportsector, en waarvan de projecttermijn beperkt blijft tot maximaal vijf jaar. In de periode 2008-2012 is een thema 'brede school'. De subsidie is specifiek bestemd voor de actieve betrokkenheid en inspanningen van verenigingen of projecten uit de cultuur-, jeugdwerk- of sportsector in een breed netwerk waarin een school en diverse overheden, organisaties en personen gezamenlijk werken aan een geïntegreerde leer- en leefomgeving, ten behoeve van de maximale persoonsontwikkeling van kinderen en jongeren.

Momenteel is er geen uitvoeringsbesluit voor het participatiedecreet. De minister heeft aan de administratie de opdracht gegeven om een oproep te lanceren voor één van de thema's die in het decreet zijn opgenomen (cf. art. 32 & 33). Naargelang het desbetreffende thema zullen in de projectoproep volgende zaken opgenomen worden:

- de selectieprocedure (met inbegrip van ontvankelijkheidscriteria, inhoudelijke criteria - cf. art. 32, §2 van het decreet - en samenstelling van de beoordelingscommissie)
- de timing voor het indienen van voorstellen en het bekendmaken en opstarten van de geselecteerde projecten
- de grootte van de beschikbare subsidiemiddelen.

Dit voorstel moet nog goedgekeurd worden en is dus nog niet officieel. Op een concrete timing (o.a. wanneer de eerste oproepen zouden gebeuren) is het voorlopig nog wachten. Enkel voor de proeftuin rond Buurtsport zou er heel binnenkort een oproep worden gelanceerd naar de centrumsteden.

Thuis in de stad

Het Vlaams regeerakkoord heeft een Vlaams Stedenbeleid tot een van de prioriteiten gemaakt. Het moet een duurzaam beleid zijn dat structurele oplossingen biedt. De centrale uitdaging is het realiseren van sterke steden. "Thuis in de stad" is de noemer waaronder tal van projecten vallen, die de leefbaarheid in de steden moet bevorderen.

De Vlaamse regering reikt jaarlijks 'Thuis in de Stad'-prijzen uit. Deze uitreiking is één van de instrumenten die het Vlaams Stedenbeleid inzet om initiatieven en stadsprojecten te belonen die de leefbaarheid van de stad, de stedelijke dynamiek en de kwaliteit van de publieke ruimte gevoelig verhogen. Meestal gaat het over grotere projecten zoals de prettige wildernis of de site in de Rabotwijk.

Meer info: www.thuisindestad.be

Provinciaal niveau

Provinciale subsidies worden meestal gebruikt in combinatie met andere toelages. Per provincie is er een milieubeleidsplan opgemaakt, waarin de provinciale prioriteiten inzake natuurbeleid opgenomen zijn. Op basis van deze planning verlenen de provinciebesturen een aantal subsidies. Elke provincie legt eigen klemtonen.

Oost-Vlaanderen

Oost-Vlaanderen: milieu subsidies

Dienst Planning en Natuurbehoud

PAC Gouvernementstraat

Gouvernementstraat 22-24

9000 Gent

info@oost-vlaanderen.be

Tel. 09/267 84 52

Dienst Provinciaal Centrum voor

Milieuonderzoek

Godshuizenlaan 95

9000 Gent

[caroline.vercoutere@oost-](mailto:caroline.vercoutere@oost-vlaanderen.be)

[vlaanderen.be](mailto:caroline.vercoutere@oost-vlaanderen.be)

Tel. 09 267 89 20

Dienst Natuur- en milieueducatie

PNEC De Kaaihoeve

Oude Scheldestraat 16

9630 Zwalm

[mark.alderweireldt@oost-](mailto:mark.alderweireldt@oost-vlaanderen.be)

[vlaanderen.be](mailto:mark.alderweireldt@oost-vlaanderen.be)

Tel. 055 49 67 96

2- Subsidiering en ondersteuning vanuit organisaties

Koning Boudewijnstichting

De Koning Boudewijnstichting steunt projecten en burgers die zich engageren voor een betere samenleving. Zo dragen zij duurzaam bij tot meer rechtvaardigheid, democratie en respect voor diversiteit. Ze hebben een zeer divers en uitgebreid aanbod van subsidieprojecten. Doorgaans wordt gewerkt met concrete 'projectoproepen'. Binnen een bepaalde termijn kunnen dan dossiers ingediend worden voor een omschreven projectsubsidie. Daar termijnen en thema's variabel zijn, bezoek je best: <http://www.kbs-frb.be>

Dorp met toekomst

De Vlaamse prijs 'Dorp met toekomst' is een organisatie van de Landelijke Gilden in partnerschap met Cera, de Vlaamse overheid, Nest, De Zondag en De Streekkrant/De Weekkrant. 'Dorp met toekomst' wilt jou stimuleren om de leefbaarheid van je dorp te vergroten. Dat kan natuurlijk op verschillende manieren, bijvoorbeeld een spelterrein aanleggen. De geselecteerde projecten kan je terug vinden op de site.

Projecten moeten worden ingediend voor eind februari, de nodige invulformulieren en alle informatie vind je op www.dorpmettoekomst.be.

Go for nature

Go4Nature richt zich tot jongeren in verenigingsverband en tot bos- en natuurbeherende verenigingen, overheden (bijvoorbeeld de stedelijke groendienst) en eigenaars.

Go4Nature wil het Charter voor Jeugd, Natuur en Bos concreet maken door jeugdverenigingen en bos- en natuurbeheerders samen te brengen om mekaar beter te leren kennen en samen te werken aan meer groene speelruimte.

Go4Nature focust op lokale initiatieven met de lokale jeugd en de lokale bos- of natuurbeheerders, die gestalte krijgen in meterschappen: jeugdverenigingen nemen het meterschap op van een bos of natuurgebied in de buurt van hun jeugdlokaal. De meterschappen worden opgevolgd en begeleid door Natuurpunt, Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Steunpunt Jeugd en Inverde, en krijgen financiële steun van het Agentschap voor Natuur en Bos en ARGUS.

Op www.go4nature.be/date4nature kan je je inschrijven en nagaan of er een passende partner in de omgeving van je jeugdlokaal, bos of natuurgebied is. Is die er niet, dan zoekt Go4Nature een partner voor jou!

Inverde

Naast de vaste opdrachten werkt Inverde ook rond een aantal projecten, al dan niet in samenwerking met partners. Eén van die projecten is natuurvriendelijk spelen. <http://www.argusmilieu.be/Dit> gefinancierd door ARGUS (het milieupunt van KBC en Cera) en wordt uitgevoerd door Inverde. Natuurvriendelijk spelen is de grote broer van het inmiddels bekende bosvriendelijk spelen (gefinancierd door het ANB en eveneens uitgevoerd door Inverde).

Het doel van dit project is specifieke vorming opzetten voor jeugdwerkers enerzijds en natuurbeheerders anderzijds.

Meer info bij petra.detienne@lne.vlaanderen.be, 02/658 09 58

Tandem

Tandem steunt op allerlei manieren de samenwerking tussen lokale verenigingen, besturen en milieuraden bij het opzetten van duurzame projecten en activiteiten rond milieu en natuur. Tandem steunt de uitvoering van de Samenwerkingsovereenkomst en legt daarbij steeds de nadruk op samenwerking tussen lokale besturen en verenigingen. Bij Tandem kan je terecht voor informatie, advies, vorming en begeleiding rond duurzaam lokaal milieubeleid.

Tandem biedt tevens een beperkte financiële ondersteuning voor verenigingen die een Tandemproject opzetten met stad of gemeente. Er kan € 500 voor sensibilisatie en communicatie, participatie verkregen en enkel de werkingskosten komen in aanmerking. Projecten die creatief zijn en inspirerend voor anderen krijgen de voorkeur.

Meer info: www.tandemweb.be

Opleiding

Er is duidelijk nood aan opleiding rond het thema Avontuurlijk spelen, speels bouwen in Natuurrijke omgevingen. Niet enkel over ecologische principes maar eveneens over avontuurlijk natuurrijk spel, over participatie, opbouw door kinderen, techniek van aanleg en beheer...

In Nederland bestaat een tweejarige opleiding binnen het programma Elyseum van de stichting Oase. De opleiding is bedoeld voor ontwerpers en tuinaannemers maar ook voor mensen betrokken bij onderwijs, kinderopvang, NME. Er is uitwisseling van kennis binnen de groep maar ook via gastdocenten: kunstenaars, ecologen, ontwerpers, pedagogen... Meer informatie: tel 00 31 24 677 19 74, oasenet@wish.nl , www.stichtingoase.nl

Er bestaat eveneens een vakbeweging 'Springzaad' in Nederland die pionierswerk verricht op vlak van speel- en leerplekken.

SPRINGZAAD is een netwerk van leraren, ontwerpers van tuinen en kleinschalige natuurontwikkeling, pedagogen, NME-medewerkers, hoveniers, natuurbeheerders en anderen. Hierin wordt op basis van gelijkwaardigheid samengewerkt aan het scheppen van meer ruimte voor natuur en kinderen. *SPRINGZAAD* richt zich vooral op het stimuleren en ondersteunen van de ontwikkeling van natuurrijke speel- en leerplekken voor kinderen bij scholen en elders, door middel van studiedagen, publicaties en advies. Met financiële steun van het Ministerie van LNV wordt gewerkt aan richtinggevende publicaties over ontwikkeling, beheer en pedagogisch en didactisch gebruik van kleinschalige natuur bij scholen. *SPRINGZAAD* is lid van het Netwerk Ruimte voor de Jeugd en werkt samen met verwante organisaties in binnen- en buitenland. Meer informatie: tel. 00 31 24 677 19 74, oasenet@wish.nl , www.stichtingoase.nl

avontuurlijk Spelen - Speels Bouwen - in Gent

Haalbaarheidsstudie

Avontuurlijk Spelen & Speels Bouwen
op vaste locatie, mobiele projecten, tijdelijke projecten en prikkels

deel 2 referentieprojecten en inspiratiebeelden

colofon

provincie stad	Oost Vlaanderen Gent
project	Avontuurlijk Spelen & Speels Bouwen in Gent Haalbaarheidsstudie
opdrachtgever	Stadsbestuur Gent Jeugddienst Kammerstraat 10 Contactpersoon: Ariana Tabaku 09/269.81.10 ism. Dienst Kunsten Veldstraat 82 Contactpersoon: Annie Lens 09/269 84 80
ontwerper	tijdelijke vereniging Fris in het landschap, vof Sigrun Lobst projectverantwoordelijke: Fris in het Landschap Jean-françois Van den Abeele landschapasarchitect Els Huigens ruimtelijke planner, landschapsarchitect Monterreystraat 28- 9000 Gent tel. 09/220 65 48 – fax 09/329 38 97 – gsm 0486/62 54 33 fris.landschap@skynet.be www.frisinhetlandschap.be
besteknummer datum	2007/JD/SRB1 november 2008

colofon	3
Pilootstad: Freiburg	7
<i>algemeen</i>	7
<i>natuurlijke speelplekken in Freiburg</i>	7
ruimte voor kinderen en natuur in de stad.....	7
<i>natuurlijke speelruimte op verschillende schaalniveaus</i>	8
<i>natuurlijke en avontuurlijke speelplekken</i>	10
duurzame stadsontwikkeling: in de wijk Vauban.....	10
ombouwen naar natuurlijk én participatief: project ‘Tollplatz’.....	14
<i>participatie</i>	15
tips en aandachtspunten.....	15
Peter- en meterschap.....	16
<i>Procesverloop ombouw naar natuurlijke speelplekken</i>	17
natuurspeeltuin de Speeldernis, Rotterdam	19
<i>Visie</i>	19
<i>Ontstaansgeschiedenis</i>	19
<i>Ontwerp & inrichting</i>	19
<i>Programmering</i>	20
AKiB Berlijn – regionaal netwerk voor avontuurspeeltuinen en kinderboerderijen in Berlijn	22
<i>Organisatie</i>	22
<i>Leden</i>	23
<i>Aanbod</i>	23
<i>Geschiedenis</i>	24
<i>Beleid</i>	24
<i>Werkveld</i>	25
creatief beheer	27
<i>Kantelen en koppelen</i>	27
<i>Positieve krachten</i>	28
<i>Identiteit</i>	28
<i>Proefpark de Punt</i>	29
Een achterstandswijk wordt een aantrekkelijke stadswijk	29
Een proef met zelfbeheer.....	29
Gewoon beginnen	30
Aldoende leert men !	30
Schoolplein bij Daltonschool De Margriet in Rotterdam	31

<i>Aanleiding:</i>	31
<i>Visie:</i>	31
<i>Aanpak</i>	31
Plannen smeden	31
Aan de slag	32
Blijven doen.....	32
meer relevante links:	34
<i>Een parel van integratie Utrecht/ Overvecht</i>	34
<i>Duitse ‘Naturerfahrungsraeume’</i>	34
<i>Natuurrijke hangplekken</i>	34
De Warmoeshoek- Natuur Educatief Project	35
<i>Situering</i>	35
<i>Doelstelling</i>	35
<i>Concrete vraag naar scholen en aanbod</i>	36
<i>Vrijwilligerswerk</i>	36
<i>Coördinatie</i>	36
<i>Bekendmaking</i>	37
<i>1ste meterschap: school De Spiegel</i>	37
Projectgroep „am Bächle“ Natuurspeelterrain, Vaihingen, Duitsland.....	38
<i>Planning, processturing en creëren van een draagvlak vanuit een privé initiatief</i>	38
Interessante websites met prettige initiatieven	40
<i>tijdelijke locaties - studio Basta</i>	40
<i>2 aan 2 kinderdagverblijf</i>	40

Pilootstad: Freiburg

Trefwoorden: duurzaamheid en participatie

algemeen

Freiburg is een stad met 218.000 inwoners en heeft sinds de jaren 80 het aspect 'levenskwaliteit in de stad' als uitgangspunt voor hun beleid. Dit door een drastische landschapsplanning en werken volgens de principes van 'Agenda 21' (o.a. via dialoog met de bevolking, want vernieuwing moet sociaal en ecologisch gedragen worden).

Freiburg hanteert 5 doelstellingen:

- **integrale planning:** participatie, ecologie, economie, mobiliteit, bouwen, energie en landschap. Werken met langetermijnvisie en ee'n stedelijk beleid met ambitie!
- resoluut kiezen voor **openbaar vervoersnetwerk**
- investeren in **fietsnetwerk**
- **'autominderen'**
- **parkeermanagement.**

natuurlijke speelplekken in Freiburg

Naar natuurlijke en participatieve speelplekken: "*Want spelen betekent voor kinderen: zich meten met de omgeving; ontdekken van materialen en natuurervaringen; ontwikkeling van de zintuigen: zien, horen, ruiken, smaken, voelen; verkenningen uitproberen van het lichaam; lopen en klauteren, sterkte en zwakten voelen.*"

Twintig van de 150 speelplekken in Freiburg zien er 'onverzorgd' en 'verwilderd' uit – en het worden er steeds meer... Wild woekerend struikgewas, steenblokken, hopen aarde kenmerken deze terreinen, waar duidelijk meer kinderen te zien zijn dan in de vroegere speeltuinen met een veelvoud aan toestellen. Aanleiding voor het pilootproject 'natuurlijke speelplekken' was de studie van Baldo Blinkert. Een rapport dat ondertussen voor de stad hét standaardwerk geworden is als de 'Kinderstudie'. Zowel concepten voor kind- en familievriendelijke woonomgevingen en nieuwe wijken in Freiburg, als nieuwe types speelstraten en -plekken vallen hierop terug. De bedoeling is om uiteindelijk zo veel mogelijk speelplekken in Freiburg om te vormen tot natuurlijke plekken.

ruimte voor kinderen en natuur in de stad

Het buitenspel van kinderen in steden is te beschouwen als een 'bedreigde soort'. Dit geldt nog sterker voor het spelen in de natuur in de directe omgeving. In steden zijn nauwelijks nog 'ongeplande' ruimtes te vinden, die door de natuur opnieuw gekoloniseerd kunnen worden en door kinderen in hun spel nader ingevuld. Er is wel groen, maar dat is voor een groot deel 'kijkgroen' of er worden beperkingen gesteld aan het gebruik ervan door kinderen.

Het ontbreekt de kinderen van vandaag niet enkel aan ruimte. Het is een maatschappelijke tendens om functies zoals wonen, werken en vrije tijd af te bakenen en van elkaar te scheiden, zo ook de speelruimte voor kinderen.

Terwijl vroeger de kindertijd deel uitmaakte van het dagelijkse leven, waarbij de professionele en private leefwereld van de volwassenen op een speelse manier ervaren kon worden, is er vandaag de dag een toenemende isolering merkbaar van de speel- en leefwereld van kinderen. Een desintegratie die 'de mogelijkheden voor individuele en sociale ontwikkeling van kinderen enorm beperkt'. Tegenover de gestage toename de voorbije 30 jaar van het georganiseerde spel en vooral speeltoestellen in de publieke ruimte, staat een afname van vrije speelmogelijkheden buiten.

De vraag is of de huidige conventionele speelruimte voor kinderen de vroegere actieruimte kan vervangen. Onder actieruimte wordt verstaan 'territoria, die voor kinderen toegankelijk zijn..., die veilig zijn, die door kinderen vanuit hun interesse en mogelijkheden om te vormen zijn ... en waar kansen zijn voor contacten met andere kinderen'.¹ Als kinderen het voor het zeggen zouden hebben, zijn in hun woonomgeving overal 'wilde' landjes aanwezig: 'ongeplande', braakliggende terreinen, waar zij vrij – ofwel zo weinig mogelijk door volwassenen gecontroleerd – kunnen spelen.² Als kinderen de keus hadden tussen een speelterrein met speeltoestellen en zo'n 'wild' landje, dan kiezen ze het laatste.

Wat zoeken kinderen, wat daagt hen uit

- Een terrein als 'ruw materiaal', om zelf betekenis en vorm te geven. Dit in tegenstelling tot kant- en klare dingen waardoor kinderen omgeven zijn.
- Natuurlijke materialen om mee te werken, mooie dingen te maken, jezelf te versieren, fluitjes te maken, hutten te bouwen... Het lopen over een liggende boomstam of het klimmen in een boom is anders dan over een muurtje lopen enz.
- Kunnen graven, vuur maken, spelen met water, op bergjes en in putten, op open plekken en in verborgen hoekjes maken een terrein aantrekkelijk.
- Steeds weer nieuwe dingen om te ontdekken: ruimtelijk, planten, eventueel dieren, verschillende elementen en materialen...
- Evenwicht tussen veilig voelen op een vertrouwde plek en het spannende, avontuurlijke en 'gevaarlijke'.
- Plekken die de fantasie prikkelen, waar je kan dromen en van kan dromen. Het imago van een plek en haar verhalen draagt bij aan de ontwikkeling van de identiteit, het levensverhaal van het kinderen.
- Een grote mate van 'je gang kunnen gaan' zonder dat er steeds volwassenen toekijken.

natuurrijke speelruimte op verschillende schaalniveaus

"Zelfs in een stad als Freiburg met 218.000 inwoners is voor ±25% van de vijf- tot tienjarigen, ongeveer 2.000 kinderen, de kwaliteit van de actieruimte/speelruimte in de woonomgeving slecht tot zeer slecht."

Deze zin uit de Kinderstudie heeft de stad - vooral groendienst en jeugdendienst - en de werkgroep kinderspelterreinen doen opschrikken. Tot dan toe tot ging de aandacht vooral naar de verbetering van speeltoestellen. De Kinderstudie formuleerde nieuwe inzichten en voorstellen. En andere conclusies luidde: "Het vrije spel buiten - zonder toezicht - bedraagt nog maar 5% van een kinderdag, ofwel niet meer dan 40 min. per dag."

¹ Blinkert Baldo, Actieruimte/bewegingsruimte voor kinderen in de stad, Centaurus Verlag, 1993.

² Both Kees, Ruimte voor de jeugd en voor de natuur, september 2004.

In de Kinderstudie worden enkele oplossingen aangereikt. Drie principes staan voorop: verbindingen, verscheidenheid en functionele onbestemdheid. Concreet stelt Blinkert een omvorming voor van de conventionele kinderspeel-*terreinen*. Dit komt er op neer dat klassieke speeltoestellen beperkt worden (eventueel verwijderd) en spelelementen toegevoegd worden zoals 'kneedbare' aarde, heuvels en putten, verplaatsbare materialen en gereedschap, natuurlijke en 'wilde' vegetatie enz. Om te komen tot flexibele plekken, met verschillende hoekjes en kanten, hoogtes en laagtes en die er ook een beetje 'onverzorgd' bijliggen. Dit is waardevol naar speelkansen toe: gepland/ontworpen, maar toch niet 'af(gewerkt)'. Dit is veel aantrekkelijker dan een terrein met toestellen wiens functie vastgelegd is. Heuvels en putten zorgen voor ruimtelijke grenzen (daar waar het nu meestal vlakken zijn).

Vooraf het principe 'functionele onbestemdheid' is voor de stad een belangrijk uitgangspunt geworden, wat de planning en het onderhoud van de bestaande speelplekken betreft. De groendienst heeft voor de 'nieuwe' speelplekken volgende aandachtspunten opgesteld:

- Traditioneel uitgeruste speelterreinen zullen 'omgebouwd' worden (bepaalde speeltoestellen, betonboorden e.d. worden verwijderd).
- Speelplekken moeten kinderen mogelijkheden tot ontwikkeling en creativiteit bieden: ondernemen, ontdekken, bouwen en problemen leren oplossen. Kinderen kunnen hier de elementen aarde, water lucht en vuur beleven en een band met het milieu en de natuur opbouwen.
- Kinderen, ouders en burens moeten bij de omvorming, planning en uitvoering betrokken worden.
- Er is een duidelijke basislayer nodig: een gevarieerd, gestructureerde en flexibele omgeving met heuvels en putten.
- In de verdiepte zones moet zich regenwater kunnen verzamelen en modder ontstaan.
- Drinkbaar stromend water moet voorhanden zijn.
- Streekeigen vegetatie moet zich na de bouwfase zoveel mogelijk zelf in stand houden. Vanuit een natuurlijk beheer is spontane vegetatie zeker gewenst.
- Bij voorkeur worden natuurlijke materialen aangewend, bv. keien, klauterbomen, balanceerstammen, aarde, zand, leem, kiezelstenen, boomschors.
- Verplaatsbare voorwerpen zoals planken, takken, balken, stenen, autobanden en touw moeten steeds voorhanden zijn.
- Openlijke gevarenbronnen/risico's moeten vermeden worden. Bij twijfel moet navraag gedaan worden.
- Geliefde toestellen zoals schommels, glijbanen of wiplanken moeten behouden blijven en/of opnieuw geïnstalleerd.
- Een gevarieerd aanbod aan zitmogelijkheden is belangrijk voor alle gebruikers.

Gemiddeld worden vier speelplekken per jaar omgebouwd. Daarvoor is jaarlijks een budget van 100.000€ voorzien (gegevens 1997). Ondertussen zijn er reeds verschillende ervaringen met het gebruik en beheer/onderhoud van speelplekken die volgens deze principes zijn ingericht:

- De als pilootproject opgestarte speelterreinen worden van alle kanten zeer positief gewaardeerd/gequoteerd en gelden als richtlijn/voorbeeld voor toekomstige terreinen.
- Het uitzicht van een omgebouwde speelplek vergt een aanpassing van de gangbare esthetische voorstellingen/criteria.
- Het duurt minstens een jaar voor dat een enigszins 'groene' indruk ontstaat. Meerdere jaren zijn nodig tot de vooropgestelde 'verwildering' van de vegetatie ruimtelijk beleefd wordt en de eerste noten en bessen kunnen geogst worden.

- De kosten voor aanleg kunnen tegenover een 'conventioneel' speelterrein tot 50% verminderd worden. Het hoogst zijn de kosten voor de afbraak bij het ombouwen.
- De kosten voor het beheer zijn ook lager, omdat onderhoudskosten voor de speeltoestellen wegvallen. Nieuwe kosten zijn er wel doordat bouw- en speelmateriaal vervangen moet worden en afval/restmateriaal verwijderd. Een belangrijk element is dat de besparingen, ook aanleiding kunnen zijn om een nieuwe weg in te slaan en een impuls zijn voor creatieve ideeën.
- Speelplekken van het nieuwe type worden meer gebruikt dan verwacht! Een nadeel van het succes kan zijn dat de plek aantrekkelijk wordt voor kinderen uit nabijgelegen buurten die dan met de auto gebracht worden. Om dit te verhinderen zou in elke wijk een dergelijke speelruimte moeten aanwezig zijn.
- Kritiek uit de buurt over te veel lawaai door de kinderen en klachten over vuile kleren beperken zich tot enkele alleenstaande gevallen.
- De interesse vanuit de media eindigt niet!
- De bereidheid van begeleidende personen om met de kinderen te spelen, is groter dan op de vroegere speeltoestel terreinen, wat zich bv. toont bij het opnemen van peter- en meterschap of personen die verantwoordelijk willen zijn voor de zgn. speelkoffers.
- Kinderen en jongeren zijn dankbaar voor de uitdaging, de mogelijkheid tot creatief spel en actieve deelname. Een tot twee maal per jaar worden activiteiten met jeugdmonitoren, kunstenaars, pedagogen e.a. georganiseerd om kinderen aan te zetten tot het 'verboden' spel, zoals putten graven of boomhutten bouwen.
- Het aantal ongevallen is niet gestegen.

Een terugblik in de geschiedenis van speelruimte toont dat het ontwerpen van speeltuinen steeds uitging van de filosofie kinderen te controleren en van het alledaagse leven af te schermen. Dat staat echter tegenover het idee van vrij, 'ongecontroleerd' en creatief spel. Belangrijk is dan ook dat het ombouwen van klassieke speelpleinen niet beperkt wordt tot het plaatsen van enkele 'nieuwe' speelelementen, maar ook met andere aspecten rekening te houden: de aanwezigheid van begeleiders, de relatie met de omgeving, de opstelling van de banken (niet als 'controleposten'), grondmodulatie, Ergens een heuvel neerplanten of een put graven werkt niet. "Het gettokarakter van conventionele speelpleinen en de 'onvrijheid van het spel'... zitten nl. in het oorspronkelijk ontwerp van deze plekken verankerd."

natuurrijke en avontuurlijke speelplekken

duurzame stadsontwikkeling: in de wijk Vauban

projectfiche

Een voormalige Vauban-kazerne op een 38ha groot terrein met een oud en waardevol bomenbestand gelegen op 2,5km van het centrum van Freiburg, op 15min. met de fiets en elke 10 min. is er een busverbinding sinds 1993 loopt een stedenbouwkundig reconversie- en ontwikkelingsproject in het kader waarvan in drie bouwfases (tegen 2006) 242.500 m2 bouwgrond, waarvan 197.400 m2 als woongebied, 34.400 m2 voor gemengde activiteiten en 10.700 m2 voor bedrijven ontwikkeld wordt

overzichtplan

leefstraat in Vauban

op dit moment gerealiseerd:

- ongeveer 2000 woningen en nutsvoorzieningen voor 5000 bewoners – 800 studentenverblijven, slechts enkele sociale woningen, vooral privaat initiatief met 'bouwgroepen' (bv. enkele families samen), woongemeenschappen, projectontwikkelaars, ...
- een supermarkt, verschillende kleine winkeltjes, cafés en restaurantjes, een wekelijkse boerenmarkt grote gemeenschappelijke groenzones en speelruimten;
- 2 parkeergarages (bovengronds) aan de rand van de wijk;
- actieve bewonersparticipatie.

formulering van doelen en strategieën

Vanuit de samenwerking ontwerpers-ambtenaren-bewoners groeide een totaalconcept voor het terrein waarin het begrip duurzaamheid centraal staat en rekening gehouden werd met ecologische, sociale, economische en culturele aspecten.

De stad Freiburg was als eigenaar van het terrein verantwoordelijk voor de planning en het bouwrijp maken van het terrein. Het belangrijkste doel van de stad was om binnen de stadsgrenzen bouwpercelen te kunnen aanbieden aan jonge gezinnen. Op deze manier wilde men de stadsvlucht en de bijbehorende verschijnselen (verstedelijking van het landschap, verkeersproblemen met files, ...) tegengaan. Van in het begin werden sociale en ecologische kwaliteiten vooropgesteld: verdicht en ruimtebesparend bouwen, lage energiestandaard, openbare groenzones, afvoer van regenwater op het terrein, een goede verbinding met het openbare vervoer (incl. een nieuwe tramlijn) en uitgebouwde voorzieningen (kinderopvang, een basisschool, winkels).

Vanuit de verruimde bewonersparticipatie werden op vlak van verkeer (autovrij wonen), energie (passieve huizen), bouwen (gemeenschappelijke bouwprojecten, private bouwgroepen en woongemeenschappen) en het sociale (gemeenschapscentrum/ bewonershuis), een duidelijke inbreng gedaan.

Belangrijke strategische stappen in het proces waren:

- de verankering van een verruimde bewonersparticipatie en het principe van een 'lerende planning';
- het uittekenen van een projectstructuur en het voorzien van de nodige middelen;
- het betrekken van de bewoners door workshops, publicaties en openbare activiteiten.

resultaten en duurzaamheid

energie

In samenwerking met het Forum Vauban bood de Freiburger Energie- und Wasserversorgung AG (verantwoordelijk voor de energievoorziening van Vauban) een uitgebreid energie-advies aan. Een groot succes kende het aanbod voor een goedkope, gezamenlijke groene energieaansluiting voor bouwgroepen. Er werd informatie aangeboden en er waren aanbiedingen over energiebesparende huishoudapparaten, energie-efficiënt bouwen en zonne-energie.

Alle gebouwen in Vauban zijn volgens een lage energiestandaard gebouwd (minimumstandaard 65 kWh/m²a), minstens 150 wooneenheden hebben een passief huis- of plusenergiestandaard (plusenergie betekent dat de huizen meer energie produceren dan ze nodig hebben).

mobiliteit

Het mobiliteitsconcept gaat uit van een vermindering van het gemotoriseerde persoonsverkeer door 'parkeer- en autovrij wonen', goede verbindingen met het openbaar vervoer en een comfortabel autodeelsysteem. In 'de wijk der korte wegen' liggen scholen, winkels en ontspanningsmogelijkheden op wandelafstand.

Een groot deel van de wijk is in het bouwplan als parkeervrije zone aangeduid: de auto's moeten in een buurtgarage aan de rand van de wijk geparkeerd worden. 'Autovrij wonen' betekent dat de bewoners afzien van het bezit respectievelijk regelmatig privé-gebruik van een auto. Belangrijk is dat het systeem flexibel is: bij het later aan- of afschaffen van een auto, kan van 'parkeervrij' wonen omgeschakeld worden naar 'autovrij' wonen.

Op initiatief van het Forum Vauban werd een pilotproject opgezet voor 'autovrij wonen'. Gezinnen die geen auto hebben en/of regelmatig gebruiken, moeten geen dure parkeerplaats in de garage aankopen. Voor een 'autovrij' gezin betekent dit een besparing van ongeveer 12.500€.

Bijna de helft van de bewoners heeft geen auto. Bijna 50% (in de eerste bouwphase) maken gebruik van het Car-Sharing systeem. Sinds 1999 staan 5/8 Car-Sharing auto's ter beschikking van de Vauban-bewoners. Om de aantrekkelijkheid van het parkeer- en autovrij wonen te verhogen is een mobiliteitspakket ontwikkeld, waarbij de bewoners Car-Sharing en een jaarabonnement voor het openbaar vervoer aan een instapprijs kunnen verkrijgen.

ecologie

Een groot deel van het oude bomenbestand kon behouden blijven en geeft de wijk een bijzondere atmosfeer. Openbare groenzones worden samen met de bewoners gepland en gerealiseerd.

Straten en andere openbare plaatsen, zoals groenzones, speelterreinen, de marktplaats, maar ook de voetpaden en voetgangerszones langs de centrale Vauban boulevard, werden ingericht als sociale ontmoetingsruimten voor jong en oud. De straten zijn autoluw en enkel toegankelijk om te laden en lossen.

sociaal

Midden 2002 zijn om en bij de 40 gemeenschappelijke bouwprojecten (private bouwgroepen en woongemeenschappen) gerealiseerd voor circa 1200 personen. Door het samen-bouwen en initiatieven zoals woongemeenschappen, krijgen mensen met een kleiner inkomen ook de mogelijkheid om in Vauban te wonen. In totaal zijn een 200-tal sociale woningen gerealiseerd.

Met het Forum Vauban, die ook voor de sociale wijkwerking verantwoordelijk is, hebben de bewoners een platform om hun ideeën en wensen te uiten, en eigen initiatieven op te zetten, zoals de inrichting van een buurtwinkel, een boerenmarkt, activiteiten rond het gemeenschapscentrum en de marktplaats, de uitgave van een wijkkrant 'Vauban actuel' en de organisatie van wijkfeesten.

Door de demografische situatie (20% van de Vauban-bewoners is jonger dan 10 jaar) is het aanbod voor kinderen en jongeren verder uitgebreid dan voorzien (o.a. de plaatsen in de kinderopvang en basisschool).

parkeergarage en zonne-energie

informatie voor (nieuwe) bewoners

gemeenschappelijke groenzones

heel veel speelruimte

belangrijkste kapitaal van het project

economisch

Een van de projecten ondersteund door het Forum Vauban, verhuurt betaalbare bureau- en bedrijfsruimtes in oud kazernesgebouw aan individuele personen, kleine en middelgrote ondernemingen (bij voorkeur voor mensen die op de Vauban-site wonen).

belangrijke projectervaringen

'lerende planning' en 'verruimde bewonersparticipatie'

"Het belangrijkste 'kapitaal' van het project is het betrekken van de mensen, die hun wijk, het buurtleven ontwikkelen en zich samen inzetten voor dit doel. De ideeën, de creativiteit en het engagement van deze mensen is de belangrijkste grondstof."

Met het principe van een 'lerende planning' had de stad een flexibele werkmethode die kan inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Dit maakte een verruimde bewonersparticipatie mogelijk, waarbij ideeën vanuit de bewoners meegenomen konden worden in de planning. In workshops en op talrijke bijeenkomsten werden voorstellen uitgewerkt die vervolgens met de officiële planners besproken werden en waarmee in grote mate rekening is gehouden.

De intensieve participatie betekende een duidelijke extra inspanning van de kant van de stad. Daar tegenover staat echter een groter maatschappelijk draagvlak, dat op lange termijn op verschillende vlakken een meerwaarde betekent voor de wijk. Het verantwoordelijkheidsgevoel van de bewoners wordt versterkt en het vertrouwen in het bestuur en de politiek wordt hiermee vergroot.

'small is possible'

De meest consequente manier om mensen bij de ontwikkeling van hun eigen wijk te betrekken, is hen de mogelijkheid geven om hun woningen zelf te plannen en te bouwen (noot: dit duidt op een ontwikkeling in Duitsland, waar men in mindere mate een traditie kent van particulier bouwen zoals in België). Belangrijk is de ondersteuning vanuit officiële instanties, ervaren architecten, financiële deskundigen en onafhankelijke projectadviseurs en -managers. Ook particuliere organisaties kunnen hier een belangrijke rol spelen.

het succesverhaal van de private bouwgroepen

Bouwen in bouwgroepen werd in Vauban tot een succesverhaal. In talrijke private bouwgemeenschappen konden de bouwkosten bijzonder laag gehouden worden. Bovendien ontstonden daar reeds, voor de werkelijke verhuis, duurzame burenerelaties. De bouwgroepen stelden zich bijzonder open op ten opzichte van ecologisch en sociaal bouwen. Door de onderlinge contacten tussen groepen ontstond een beweging die zichzelf versterkte.

De sleutel tot het succes van het Vauban-project ligt in de combinatie van 'opgelegde en stimulerende maatregelen'. In de bouwplannen en koopovereenkomsten, werd een ecologische minimumstandaard ingeschreven, zonder dat een overdreven regelgeving ontstond. Vanuit een 'push and pull'-idee, werden de opgelegde ecologische voorschriften met vrijwillige maatregelen aangevuld. Wie verder wilde gaan kon financiële of andere voordelen krijgen (bv. een grotere kans om een bepaald perceel te krijgen). Een dergelijke mix van maatregelen bevordert een sociaal-ecologisch 'open klimaat', terwijl overdreven regels weerstand oproepen.

Het Forum Vauban ontwikkelde hiervoor een adviesconcept voor verschillende thema's rond ecologisch en sociaal bouwen. De private bouwgroepen, maar ook de projectontwikkelaars werden met behulp van informatiemomenten, tentoonstellingen en lezingen over de specifieke thema's geadviseerd. Vooral bij de private bouwheren en bouwgroepen heeft dit tot een vergaande ecologische en sociale aanpak van de bouwprojecten geleid.

sociale mix

Ervaringen uit andere projecten toont dat ecologische voorbeeldprojecten in grote mate enkel haalbaar zijn voor de hogere inkomensklassen. Om mensen met een lager inkomen dezelfde kansen te geven, is een tussenkomst van overheidswege noodzakelijk.

Naast de integratie van sociaal zwakkeren, is de aanwezigheid en het engagement van mensen die volledig achter het ecologische ideeëngoed staan nog belangrijker voor een voorbeeldproject als Vauban. Zonder een 'kritische massa' van overtuigden is een dergelijk project niet te verwezenlijken. De wijkwerking heeft o.a. als opdracht tussen de verschillende groepen te bemiddelen en de sociale betrekkingen in de wijk te versterken.

bibliografie

www.forum-vauban.de
www.vauban.de
www.freiburg.de
www.freiburg-futour.de

ombouwen naar natuurrijk én participatief: project 'Tollplatz'

in Freiburg-Stühlinger.

Nadat de groendienst i.s.m. het gemeentelijk Kinderbureau met succes in drie jaar tijd vijftien speeltuinen had omgevormd tot natuurrijke speelplekken, stond men met het thema burgerparticipatie en burgerengagement voor een nieuwe uitdaging. Begin 1998 werd gestart met het project 'Tollplatz' in Freiburg-Stühlinger. Het budget dat ter beschikking stond bedroeg 90.000 €, waarvan 15% voor de coördinatie door de groendienst. Het betrekken van de buurt was een belangrijk aandachtspunt, vanaf de eerste ideeën in het planningsproces tot en met het samen ombouwen van de speelplek. De eerste stap was de organisatie van een toekomstatelier, nadien volgde inrichting van een container als bouw bureau op het terrein zelf. Het hele jaar door werden met onregelmatige, gemeenschappelijke activiteiten verdere bouwstenen gerealiseerd zoals de waterspeeltuin en de speeltoren. Een jaar later werden bomen en struiken gepland, gras gezaaid en de laatste zaken 'afgewerkt'.

goede burenerelaties

groene daklandschappen

participatie

tips en aandachtspunten

samen plannen

voorbereidingsfase

- niet te kort (ca. 1-3 maanden) om contact te leggen met o.a. scholen, geëngageerde ouders, wijkcomités, buurtwerkers, stads- en politiediensten

Toekomstatelier

- ter voorbereiding duidelijke ambities uitwerken (bv. wat en waarom op grond van plaatselijke, financiële en/of beleidsmatige redenen niet of wel mogelijk is)
- met kinderen en mogelijk ook met ouders en leerkrachten
- voorbereiding: 1-2 maanden, atelier: 1 à 2 weekends
- in het begin voorbeeldprojecten bezoeken en excursies voor kinderen en ouders organiseren planning voor verder verloop na het Toekomstatelier
- resultaten van het Toekomstatelier in het projectteam samen met ontwerpers bespreken
- opstellen prioriteitenlijst en ev. fasering op het terrein
- opmaken structuurschets, overleg met opdrachtgever, vastleggen programma en middelen terugkoppeling naar betrokkenen

bouwen met kinderen

bouwdagen

- bekendmaken via omliggende scholen, buurtcentra en lokale pers
- voor iedereen wat voorzien: verschillende karweien, werktuigen, bouwmaterialen, werkhandschoenen en ev. helmen voor kinderen
- per groep van 4 tot 6 kinderen een technische begeleider voorzien en een aantal ouders als aanspreekpunt
- starten/opwarmen met een speelse indeling van de groepen en het verdelen van het werk
- alternatieve activiteiten voorzien in geval van slecht weer of materiaal dat niet op tijd geleverd wordt
- plannen en schetsen ter plaatse ophangen
- het werk ter plaatse uitleggen en voordoen, laten uitproberen en ev. corrigeren (laten experimenteren is belangrijk!)
- na anderhalf uur een pauze inlassen, ev. met hapje en drankje
- het werk afwisselend en speels organiseren, bv. door groepswissels, themakarweien, ritmisch gezang bij een-tonig werk...
- na nog eens anderhalf tot twee uur: opruimen en werktuigen schoonmaken, ter afsluiting samenkomen, nieuwtjes en ervaringen uitwisselen, zingen, een kort spel
- op het einde van een bouwdag iets speciaals organiseren, bv. een barbecue.

Peter- en meterschap

- ontstaan vanuit personeelstekort en besparingen bij groendienst
- belangrijk: vrij in te vullen door meters en peters zelf!
- concreet zou het er zo kunnen uitzien:
 - aanspreekpunt zijn voor de kinderen bij alle kleine zorgen en ideeën, bv. als een kind iets verloren/gevonden heeft of een vuurtje maken wil;
 - helpen bij kleine conflicten;
 - zelf de snoeischaar ter hand nemen, of het iemand vragen die je kent... **want: meters en peters staan in nauw contact met de groendienst**
 - en kunnen ideeën doorgeven voor veranderingen en verbeteringen, bv. daar een bank bij, meer zand onder de schommel;
 - het spelmateriaal beheren, bv. de sleutel van de speelkist, en misschien wel enkele spelactiviteiten organiseren.

WAT ER IN EEN SPEELKIST ZOU KUNNEN ZITTEN ...

aantal	materiaal		
4/4	zagen/hamers	1	tennisset
4	schoppen	1	badmintonset
6	verschillende ballen	2/2	banden/werpringen
1	springdoek uit lichte nylon (5 m)	2	paar loopskiën
-	draad, touw, springtouw	2	frisbies
-	straatkrijt		
1	doos verf, penselen en papier		
<i>eventueel aan te vullen met:</i>			
1	megafoon of fluitje	-	stelten
2x2m	waterslang met	-	knikkers
2	koppelingen	1	eerste hulp-koffer
20	afvoerpijpen/-buizen met	4	materiaalkisten
5	koppelingen	1/2	banken/tafel

Procesverloop ombouw naar natuurrijke speelplekken

de algemene coördinatie is in handen van de groendienst		
groendienst	opdracht aan ontwerper en pedagoo	
ontwerper pedagoog	analyse, visie en doelstellingen	• analyse van het woongebied • contact met bewoners (kinderen en jongeren, scholen, volwassenen) • 'kickoff'-bijeenkomst: voorstelling project, procesverloop, samenstelling, werkgroepen... • werkgroepen per thema, leeftijd, • aanreiken info, uitwerken en toetsen van visie • doelstellingen via workshops, terreinactiviteiten
ontwerper groendienst	ontwerp, uitvoeringsdossier en kostenraming	• samenvatting van de resultaten in een ontwerp • kostenraming • toetsing en opvolging met werkgroepen • opmaak uitvoeringsdossier
ontwerper aannemer	uitvoering door ...	• aanbesteding • opvolging via actiemomenten
ontwerper pedagoog groendienst	uitvoering via actiedagen	• participatieve realisatie met kinderen, ouders, scholen ...

natuurspeeltuin de Speeldernis, Rotterdam

Visie

De Speeldernis is een prototype aan het worden voor stedelijke speeltuinen met de volgende eigenschappen:

- ruimte geven aan vrij, inventief en avontuurlijk spel;
- natuurlijke, afwisselende inrichting met een grote diversiteit in reliëf, sferen, grondsoorten, materialen, planten en dieren en de vier 'oer'elementen water, aarde, vuur en lucht;
- duurzaam, dynamisch en ecologisch beheer en onderhoud;
- avontuurlijke en uitdagende elementen voor de speelse ontwikkeling van zintuigen, motoriek, alertheid, zelfbewustzijn en inschatting van risico's.

Hierachter schuilt de overtuiging dat dergelijke spelomgevingen essentieel zijn voor de gezonde emotionele, sociale en fysieke ontwikkeling van kinderen en hun families.

In het stedelijke weefsel vervullen natuurlijke avontuurlijke spelgelegenheden verschillende functies: zij leveren een belangrijke bijdrage aan zowel de ecologische, als de sociale, de recreatieve en de educatieve structuur van de stad.

Ontstaansgeschiedenis

De Speeldernis is ontwikkeld op het terrein van een traditionele bouwspeeltuin, 'de Botte Spijker'. Op initiatief van het speeltuinbestuur is een speeltuinbeheerder aangetrokken, om de bouwspeeltuin om te vormen tot een plek waar gebouwd en gespeeld kan worden met natuurlijke materialen in een natuurlijke omgeving. De tuin was op dat moment grotendeels verloederd, de vereniging slabakte en de bezoekersaantallen liepen sterk terug.

In samenwerking met de gemeentelijke dienst Sport&Recreatie is een breed participatietraject uitgezet. Zowel kinderen, als ambtenaren van gerelateerde diensten zijn betrokken bij de uitwerking van ideeën voor de inrichting van de natuurspeeltuin.

Een landelijk expertmeeting, excursies met kinderen en ambtenaren, (maquettebouw)workshops en enquêtes gaven input voor het programma van eisen voor het ontwerp.

Een landschapsarchitecte begeleidde het hele traject en maakte uiteindelijk de ontwerptekening.

Ontwerp & inrichting

Na een uitbreiding van het oorspronkelijke terrein is de totale oppervlakte van de natuurspeeltuin bijna een hectare. Bij de ingang staat een gebouw waarin kantoor, zaal, kiosk en sanitaire voorzieningen van de speeltuin gevestigd zijn. In het gebouw zijn er ook lokalen voor kinderopvang: crèche, peuterspeelzaal en buitenschoolse opvang. Grenzend aan de terrassen bevindt zich een terrein voor de jongste kinderen tot/met 6 jaar met daarop de volgende inrichtingselementen:

- houten speeltoestellen (huisje, tractor met glijbaan, wip, paard)

- wilgenspeelhuisjes
- mozaïkfontein en speelbeek met bruggetjes
- zand-waterspeelplek
- ligweides, picknick- en zitbanken
- overloop- en evenwichtsstammen
- diverse losse speelmaterialen (keien, grind, hout, takken)
- grote holle boomstam
- vogel- en insectentoren
- speelbosjes
- een amfitheatertje
- moerasje

Dit gebied is gescheiden van het avontuurerrein voor kinderen vanaf 7jaar dmv een lange, kronkelende, levende stapelmuur met een haag van rozen bovenop.

Door twee houten poortjes is het midden- en het achterliggende zone bereikbaar, met daarin o.a.:

- vuurplaats met wilgenkoepel
- bronsteen en lange speelbeek met bruggetjes
- canyon met roolbuisentunnels
- riet- en wilgenmoeras
- vaarwaterpartij met eilanden en oversteken
- knotwilgenlaantje met schelpenpad
- huttenbouwbos
- verjaardagsbos voor feestpartijen
- hoogstamfruitheuvel
- speelheuvels met verstopbosjes

Programmering

Het activiteitenprogramma van de Natuurspeeltuin biest een wekelijkse activiteit aan: de natuurclub voor kinderen vanaf 5 jaar.

Door het jaar heen worden er zes grote seizoensfeesten met de leden van de vereniging gevierd:

Lente-, Herfst- en Winterfeest en de drie LICHTfeesten: LenteLICHTfeest, Midzomerfeest en HerfstLICHTfeest.

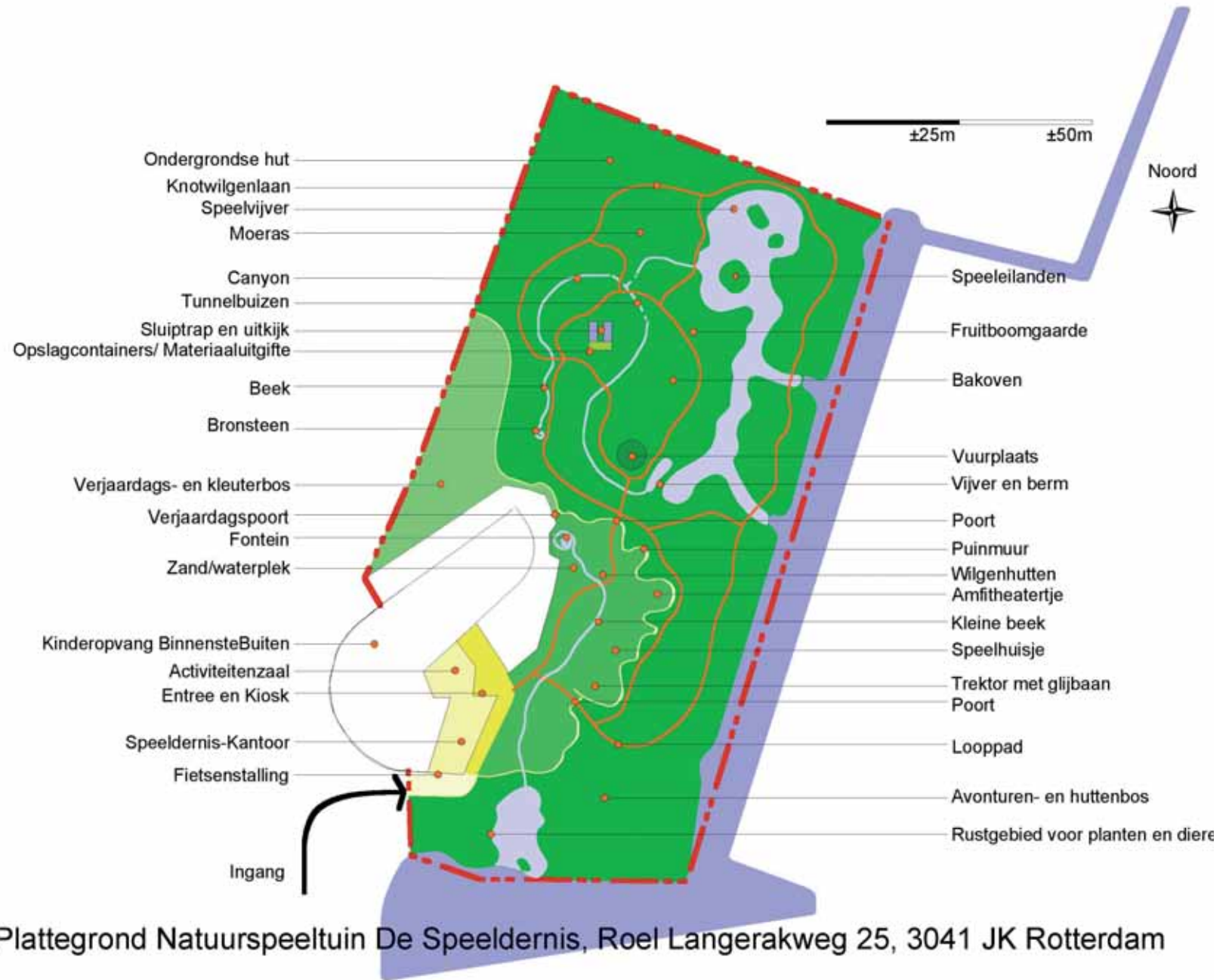
Ieder woensdag- en zaterdagmiddag kunnen begeleide kinderfeestjes geboekt worden.

Twee keer per jaar komen scholen voor de schoolnatuurdag met activiteiten voor alle leeftijden.

De Speeltuin ontvangt schoolreisjes en andere uitjes, organiseert bedrijfsuitjes met klusgedeelte, geeft rondleidingen door de tuin en neemt deel aan een aantal externe evenementen, zoals de Open Tuinen Route Rotterdam.

Tractor met glijbaan

AKiB Berlijn – regionaal netwerk voor avontu- renspeeltuinen en kinderboerderijen in Berlijn³

AKiB

Organisatie

“Het Landesverband Abenteuerspielplätze und Kinderbauernhöfe in Berlin (AKiB) is als vakvereniging sinds 1994 actief op het gebied van het open jeugd- en jongerenwerk. Deze vakvereniging ontstond uit een losse werkgroep van besturen van pedagogisch begeleide speeltuinen. Sinds het midden van de jaren 80 waren er regelmatig ontmoetingen om ervaringen uit te wisselen, elkaar te ondersteunen en hun werkveld meer bekend te maken.

Ondertussen ondersteund AKiB niet alleen haar leden en initiatieven bij het opzetten van nieuwe projecten, maar is ook een aanspreekpunt voor politieke besluitvorming, universitaire instellingen, sponsors en geïnteresseerden uit de hele wereld, die het werk van de verschillende lidorganisatie willen leren kennen.

Door middel van advieswerk, organisatie van ervaringsuitwisseling en bijscholing, publicaties en vakbijeenkomsten leveren zij in samenwerking met de overheid een bijdrage aan de kwaliteitsbewaking en ontwikkeling van het aanbod in het open jeugd- en jongerenwerk.

De maandelijkse regionale werkgroepvergadering is een centraal moment voor uitwisseling en bijscholing van de lidorganisaties. De doelstelling van de organisatie is het verankeren van de duurzame principes en thema's uit de agenda 21 in het pedagogisch beleid.

De regionale vakvereniging organiseert vakbijeenkomsten over bepaalde kernthema's en eveneens spelfeesten die bedoeld zijn voor kinderen en ouders, bv op de internationale dag van het kind of de milieudagen.

Op deze manier komen mensen in contact met het aanbod en het werk van de organisaties.

Het organisatorisch werk van de verenigingen wordt tegenwoordig geheel vrijwillig gedaan. De vereniging wordt gefinancierd door:

- de lidmaatschapcontributies
- commerciële serviceverlening
- giften

De vereniging staat geregistreerd als vereniging zonder winstorgaan (vzw).

³ deze tekst is vertaald van de website van de AKiB, foto's en afbeeldingen komen van dezelfde website.

Leden

leden genieten van de volgende voordelen:

- gratis vermelding en presentatie op de AKiB-website;
- gratis toegang tot het webarchief;
- beheer van de eigen project gegevens via een inlog-pagina;
- gratis of gereduceerd tarief bij deelname aan bijeenkomsten en cursussen;
- gratis beschikbaarheid van de publicaties van de AKiB;
- gratis advies;
- onderzoeksgegevens en subsidieprogramma's;
- opname in de database voor bemiddeling van sponsors en partners.

Bovendien kunnen de leden gebruik maken van de ervaringen van de verschillende belangen organisaties en krijgen zij feedback op hun initiatieven.

Lidmaatschap:

Individu	25.- €
Reductietarief voor organisaties	50.- €
Gewoon tarief organisatie	100.- €

Aanbod

Kinderen hebben voor hun ontwikkeling een mengeling nodig van uitdaging, openheid en mogelijkheden tot ontdekking maar ook het gevoel van geborgenheid en ondersteuning bij hun creatieve en sociale ontwikkeling.

Op plaatsen vinden we huttenbouwgebieden, werkplaatsen/ ateliers, dierenhokken en tuinen. Er wordt gekookt, aan leerbewerking en houtbewerking (maken van totempalen) gedaan, wol gevild e.d. meer.

Elektronische media is geen taboe. Met de computer wordt de plaatselijke krant gemaakt, en via internet contact gezocht.

Sport wordt eerder speels benadert, met daarbij vooral het accent op team- of natuursporten.

Politieke vorming gebeurt heel concreet bv in vorm van een kinderraad. Ook een 'jeugd'bedrijf werd op een plaats in het leven geroepen.

In het ritme van de seizoenen vinden feesten, markten en vakantiecampen plaats.

Sommige terreinen bieden ook overnachtingen in hun programma. Andere stellen dan weer ruimtes beschikbaar voor familiefeesten of voor buurtactiviteiten. In de voormiddag gebruiken kinderdagverblijven en scholen de speelplaatsen. In het weekeinde zijn ze een populaire locatie voor familie uitjes.

Niet te min vindt op rustige momenten heel wat natuurervaring plaats, in de vorm van verwondering voor een bessenstruik of een vogelnest, een slak of een watervogel.

Zo ontstaat heel spontaan het inzicht dat we allen kinderen van één (beperkte) aarde zijn.

Dieren spelen eveneens een belangrijke rol bij het vormgeven en inrichting van de avontuurlijke speeltuinen. Zij hebben een rustgevende invloed op de kinderen en werken verzachtend op hyperactieve en drukke kinderen. Dieren zijn een ideaal communicatiemiddel over de sociale, etnische en de leeftijdsgrenzen heen.

Ze geven dezelfde aandacht aan kinderen met en zonder handicap en hun aanwezigheid bevordert de verantwoordelijkheid en het zelfvertrouwen. Zo is het zeker niet toevallig dat het houden van dieren in bijna alle organisatie steeds belangrijker wordt.

Geschiedenis

Reeds in de jaren dertig van de vorige eeuw merkte een vooruitstrevend Deense landschapsarchitect, Christian Soerensen op, dat kinderen liever op wilde braakliggende terreinen vertoeven en hun eigen speelwereld creëren, dan te spelen op de klassiek ingerichte speelterreinen met speeltoestellen.

Hij pleitte dan ook sterk voor de inrichting van zogenaamde 'rommel-speelplaatsen'. In 1943 richtte hij de eerste bouwspeelplaats in de Kopenhagense wijk Emdrup in.

Denemarken werd zo de broedplaats van de bouwspeelpleinen.

Het idee vond snel opvolging in andere landen zoals bv Engeland, Zwitserland en Duitsland, waar in de jaren vijftig enkele bouwspeelpleinen ontstonden. Parallel werden eind jaren zestig de eerste avonturenspeelplaats in Berlijn en de eerste kinderboerderij in Stuttgart opgericht.

Ten tijde van de omwenteling in de pedagogische wereld van de jaren 70, ontstond er een rage van het inrichten van bouwspeelpleinen in Duitsland, die tot eind jaren 70 duurde. Sindsdien gaat geen jaar voorbij zonder het aanleggen van een avonturenspeelplaats. Na de val van de muur ontstonden (ontstaan uit de beweging van de spelcamionetten) ook in Oost Berlijn en de nieuwe bondslanden de eerste pedagogisch begeleide avontuurlijke speelplaatsen. Vandaag bestaan ca. 400 organisaties in Duitsland en ca. 1000 in heel Europa. Ook in de VS en in Japan bestaan reeds avonturenspeelplaatsen.

Beleid

In de loop der jaren hebben de Berlijnse organisaties een aantal beleidspunten geselecteerd, die ondersteuning kunnen geven aan verschillende lidorganisaties en hun medewerkers:

Openheid

De speelpleinen zijn in principe toegankelijk voor alle geïnteresseerde kinderen. Er wordt geen toegangsgeld gevraagd en men moet geen lid zijn.

Vrijwilligheid

Het gebruik en het aanbod is op vrijwillige basis. De kinderen bepalen zelf wanneer ze komen, hoelang ze blijven en wanneer ze gaan.

Om de kinderen kennis te laten maken met het bestaande aanbod wordt samengewerkt met scholen.

Continuïteit

De medewerkers op de bouwspeelpleinen zijn belangrijke vertrouwens- en contactpersonen. Er wordt veel waarde gehecht aan continuïteit van het begeleidende personeel.

Vrije ruimte

Centraal staat de interesse en behoefte van de kinderen.

Diversiteit

Kinderen verschillen in hun interesses. Om een breed aanbod te realiseren wordt er voor grote diversiteit gekozen bij de inrichting en in het programma.

Transparantie

Kinderen hebben duidelijke richtlijnen nodig. De regels en beslissingsstructuren zijn daarom transparant. Ze worden gezamenlijk ontwikkeld en bepaald.

Participatie

Kinderen participeren in alle belangrijke beslissingen, die betrekking hebben op het speelplein. Ze worden betrokken bij ontwikkeling en vormgeving van de plek en ze bepalen voor veel facetten de vorm aan hun speelruimte.

Integratie

Niemand wordt op basis van handicap, etnische of sociale afkomst bij het gebruik van het speelplein uitgesloten. Meisjes en jongens hebben dezelfde rechten. Men tracht zoveel mogelijk de onderlinge discriminaties weg te werken.

Tolerantie

De verscheidenheid van culturele uitingen en individuele manieren van leven worden als een verrijking beschouwd en bevorderd. Racisme en andere vormen van discriminatie worden niet gedogen.

Ecologische verantwoording

Een belangrijk uitgangspunt van het pedagogisch werk van AKIB is duurzame ontwikkeling. Duurzame ontwikkeling is rekening houden met de toekomstige generaties en er voor zorgen dat er voldaan wordt aan onze behoeftes. Het vraagt een verantwoord omgaan met onze natuurlijke leefwereld en de beperkte bronnen.

Werkveld

Avonturenspeelpleinen en kinderboerderijen bieden ruimte voor open jeugd- en jongerenwerk. Ze stellen hun speelterreinen ter beschikking voor eigen gebruik en bieden bovendien voor andere doelgroepen met specifieke of open activiteiten.

Het pedagogisch personeel is niet enkel een gesprekspartner, maar ook een raadgever, een bemiddelaar en ruziebeslechtsers.

Ze werken samen met andere instellingen van jeugd- en jongerenzorg, met sociaal-culturele centra en met scholen in de wijk, (bv bij het opzetten van wijk- en stadsdeelfeesten, ...).

De avonturenspeelpleinen en kinderboerderijen leveren een bijdrage aan de verbetering van de leefsituatie van jonge mensen in onze maatschappij door ruimte ter beschikking te stellen om:

- te spelen;
- te bewegen in de buitenlucht;
- natuur te ervaren;
- de zintuigen te ontplooien;
- dingen zelf vorm te geven;
- te leren met hoofd, hart en handen;
- en last but not least: vriendschappen leren sluiten!

Daarbij bieden de avonturenspeelpleinen en bouwspeelplaatsen 'een urbaan thuisgevoel' en identiteit aan. Ook al bieden ze gelijkaardige activiteiten aan toch heeft iedere plek een specifieke identiteit en karakter.

De website met onder andere voorbeeldprojecten: www.akib.de

Zwickauer Damm 112
12355 Berlin
Telefon (030) 6 61 12 74
e-mail: team@wutzkyallee.de
www.wutzkyallee.de

Ansprechpartner:
Horst Bergemann, Martin Drescher

Träger:
Bezirksamt Neukölln
Telefon (030) 68 09 29 17

Verschiedene Spielgeräte wie Schaukel und Kletterturm werden gerne von den Kindern in Anspruch genommen. Fußball und Federball stehen nach wie vor hoch im Kurs. Außerdem ist die Anlage ei-

nes Streetballplatzes geplant. An jedem letzten Freitag im Monat findet eine Kinderdisco statt. Weitere Höhepunkte sind Zirkusschule, Seldenmalerei und Gitarrenunterricht.

Altersgruppen:
06 - 15 Jahre (Kinderbereich)
14 - 25 Jahre (Jugendbereich)

Öffnungszeiten:
Montag - Freitag 121.00 - 18.30 Uhr

AUSSTATTUNG

ANGEBOTE

Neukölln

Abenteuerspielplätze und Kinderbauernhöfe in Berlin

53

creatief beheer

De volgende tekst is ontnomen aan deze website.
<http://www.creatiefbeheer.nl/>

“Onder de naam Creatief Beheer experimenteren wij sinds 2001 met tijdelijke inrichtingen op braakliggende terreinen. Dit gebeurde in het kader van herstructurering van achterstandswijken in Rotterdam en vanuit de gedachte de overlast te verminderen.

Wat wij ontdekten, was dat als wij langzaam een braakliggend terrein samen met de bewoners inrichtten, deze aanpak de sfeer op en rond een dergelijk terrein enorm verbeterde. Het is prettig samen werken, de kinderen doen mee, mensen spreken elkaar. Mensen vonden het jammer als wij weggingen en er een permanente inrichting voor ‘ons terrein’ in de plaats kwam.

In 2004 werden wij gevraagd om bij een tijdelijke inrichting van drie jaar op een terrein in Rotterdam Delfshaven te experimenteren met buurtparticipatie. Op Proefpark de Punt wordt alvast begonnen op een braakliggend terrein aan de inrichting en beheer van een wijktuin (3000 vierkante meter) voor het toekomstige Dakpark in dit gebied (2010). De methodiek, het sociale netwerk en het gebruik van de wijktuin wordt hier op deze manier voorbereid in een traject van zes jaar voorafgaand aan de definitieve bestemming: de wijktuin in het Dakpark, die wordt ontwikkeld volgens de Creatief Beheer methode en dus ook braak zal worden opgeleverd. We starten als een witte plek op het landschapsontwerp van het Dakpark.

In het project **Proefpark De Punt** kan Creatief Beheer haar methodiek verder ontwikkelen in een duurzaam traject. De resultaten zijn zeer hoopgevend en het project werd in 2005 bekroond als een van de meest kindvriendelijke projecten van Nederland (*zie ook het artikel straks in Groen december*).

Bij de voorgestelde praktijk wordt de investering gedaan over bijvoorbeeld 20 jaar in de plaats van in één keer aan het begin. Er is geen geld nodig voor onderhoud, dit is onderdeel van de investering. Omdat het een duurzame investering is, hoeft deze niet volledig te worden afgeschreven; er is een duurzame gewortelde praktijk ontstaan in de gemeenschap. Er hoeft geen nieuw ontwerp te komen: het bestaand ontwerp groeit, bloeit en verandert mee met de gemeenschap. Zoals in traditionele gemeenschappen een dorpsplein ontstaat en met de tijd mee verandert en zich aanpast aan de bewoners, al naargelang de eisen van het gebruik.

Doordat er meer geld in ‘mensen’ wordt geïnvesteerd, kan er worden bezuinigd op materiaal en arbeid.

Kantelen en koppelen

Dit kantelen van verticale budgetten creëert een praktijk waarin gebruik, ontwerp en onderhoud één geheel vormen. In plaats van te beginnen met een gerealiseerd ontwerp, dat daarna gebruikt wordt en onderhouden, wordt nu gestart met een braakliggend terrein dat langzaam wordt ingericht en groeit in gebruik en dynamiek. In plaats van te starten met een ‘volmaakt’ doorgerekend ontwerp, wordt gewerkt naar een ‘volmaakte’ situatie met echte mensen, levende dieren en planten.

Door de integrale praktijk kunnen ook andere geldstromen geïncorporeerd worden in de totaalpraktijk. Door het kantelen van de inrichtingsbudgetten kan er gekoppeld worden aan budgetten van diverse andere publieke belan-

gen, zoals onderwijs en sociaal werk.

Een openbare ruimte die levendig is, waar kinderen veilig kunnen spelen, waar mensen vaak aanwezig en betrokken zijn, is een toegevoegde waarde van formaat en net als het interieur van een huis verdient dit verzorging. Onderhoud wordt verzorging en verzorging is communicatie. Het is daarbij van groot belang om een praktijk te ontwikkelen, waarbij mensen worden betrokken bij het ontwerp, gebruik en verzorging van de openbare ruimte.

Positieve krachten

Een dergelijke ontwerppraktijk gaat anders om met deskundigheid en esthetiek. Niet de ontwerper is deskundig, maar de gebruiker. Er is geen criterium voor wat mooi is, mooi is dat waar de mensen van houden. De ontwerper in een Creatief Beheer praktijk zorgt dat een parkje groeit en dat elk object en plant een verhaal vertelt. *"Kijk jongen, dat pad hebben we toen met zijn allen aangelegd, ja nu ziet het er heel anders uit, maar het ligt op dezelfde plek."* Door de voortdurende verandering en de automatische participatie van de omgeving door het gebruik wordt het park een uiting van de omgeving, een uiting van de wensen en verlangens van mensen die er wonen. Deze methode geeft de mogelijkheid de positieve krachten in een wijk te laten groeien: de bewoners hebben invloed op hun omgeving.

Basis van de methodiek is een centraal budget, coördinatie en een open karakter, iedereen kan meedoen. Opdrachtgevers formuleren van te voren de criteria voor de opdracht en evalueren op jaarbasis. Het ontwerpproces ligt niet op een tekentafel met inspraakrondes, maar gewoon op de plek zelf en de eerste mensen die gaan meedoen, zijn mensen die we tegenkomen en die gebruik maken van de plek.

De kunst zit hem erin om het ontwerp zo te laten groeien dat het gebruik en onderhoud ermee vervlochten is en dat ook het draagvlak en de financiële basis groeit.

Identiteit

In de eerste projecten van Creatief Beheer is gewerkt met minimale budgetten en grote inzet. Door deze minimale middelen moest er wel een beroep gedaan worden op mensen uit de buurt. Dit was een eerste ontdekking: mensen helpen graag, maar wel op hun eigen manier. Als je in het ontwerp hiervoor ruimte maakt, bijvoorbeeld een kinderspeelplaats voor ouders met kinderen, richten de bewoners deze ruimte met enige hulp graag zelf in. Ze beheren het ook en zorgen ervoor dat het veilig is; het gaat immers om hun kinderen. Dat dit in aanvang niet voldoet aan de professionele ontwerpisen, staat buiten kijf. En er is natuurlijk een wens de ruimte beter en mooier te maken. Door steeds verbeteringen aan te brengen, blijven mensen betrokken en enthousiast. Het uiteindelijke resultaat is een beter gedragen ontwerp. Bovendien is elke inrichting anders en heeft die een eigen identiteit.

Zo heeft Creatief Beheer in tal van projecten zaken geprobeerd en ondervonden. Deze projecten waren in de 'moeilijkste wijken' van Rotterdam en steeds was de ervaring dat na aanvankelijk scepsis de omwonenden steeds enthousiaster werden en ook steeds meer gingen meedoen. De parkjes groeiden en bloeiden. De talloze conflicten, fouten en problemen in het proces bieden mogelijkheden tot groei en grotere betrokkenheid. Ze moeten natuurlijk wel samen worden opgelost. Vandaar dat een centrale coördinatie en budgettering essentieel is. Creatief Beheer moet het proces kunnen regisseren en creatieve oplossingen bedenken. In de praktijk bleek dat juist de opdrachtgevers en de verantwoordelijke diensten vaak moeilijker te overtuigen en mee te krijgen waren dan de omwonenden.

Een belangrijk element in deze projecten zijn de planten en dieren, levende wezens, die verzorging nodig hebben. Mensen hebben een aangeboren neiging tot verzorgen. Ook is het belangrijk dat het ontwerp een uiting is van wensen uit de buurt en ook samen met mensen ontstaat. Elk fysiek element heeft wel een verhaal. Niet alleen door aan het project een website te koppelen en deze verhalen daarop te vertellen, maar ook door programma's op lokale televisie, versterkt het draagvlak enorm. Tot slot is het belangrijk dat zoveel mogelijk partijen bij het project worden betrokken en dat iedereen die mee wil doen, ook mee kan doen.

In meerdere projecten heeft Creatief Beheer aangetoond dat het mogelijk is een praktijk te ontwikkelen, waarin concreet kan worden geïnvesteerd in openbaar groen, gekoppeld aan sociale cohesie, integratie en veiligheid. Het groen en het onderhoud vormt de basis, het substraat voor de dynamiek in de openbare ruimte. In plaats van te streven naar een zo efficiënt mogelijk beheer en onderhoud door professionals wordt gewerkt aan een gewortelde integrale ontwerp- en beheerpraktijk, die op alle fronten kan groeien en verbeteren. Wij zijn ervan overtuigd dat op deze manier investeren in de openbare ruimte waardevol en duurzaam is."

Een video met uitleg over achtergrond en werkwijze van creatief beheer is te vinden op:

http://www.antennetv.nl/read/movie_item_nieuw/id/37637/Titel/creatief-beheer%3A-de-methode

Proefpark de Punt

Een achterstandswijk wordt een aantrekkelijke stadswijk

Bospolder - Tussendijken is een vooroorlogse stadswijk in het westen van Rotterdam met ongeveer 14.500 inwoners. De wijk is bebouwd vanaf 1910. Het was een typische arbeiderswijk met sociale woningbouw, de laatste dertig jaar is de wijk sterk van aanzien veranderd: vanaf de jaren zeventig zijn veel allochtonen in de wijk komen wonen. Zij vormen nu de meerderheid van de bevolking. Jaren van leegstand en sloop, de nabijgelegen Toppelzone, dit alles heeft de wijk geen goed gedaan.

Om de wijk uit het slop te halen is een grootscheepse herstructurering gaande sinds begin jaren negentig. Na jaren van sloop worden de komende jaren de laatste 300 huizen van de 700 nieuwe middeldure koopwoningen opgeleverd. Kroon op de vernieuwing van de wijk vormt de oplevering van het 5 hectare grote Dakpark in 2010.

Een proef met zelfbeheer

In dit traject werd op een van de braakliggende terreinen in afwachting van de nieuwbouw en het dakpark, Proefpark de Punt gestart en ingericht volgens de Creatief Beheer methode (zie Essay november 2006). Dit geschiedde in opdracht van Het ontwikkelingsbedrijf Rotterdam, deelgemeente Delfshaven, Com.Wonen en Bureau de Werkplaats. Het was op initiatief van de bewoners (vrienden van het dakpark), die een experiment met zelfbementeel zijn we in bespreking over de budgetten voor de toekomst richting dakpark.

Inmiddels is vanuit de projectgroep toegezegd dat Creatief Beheer een wijk tuin (3000m²) op het Dakpark volgens deze methode kan gaan inrichten en beheren.

Gewoon beginnen

Proefpark de Punt startte in september 2004. Op het terrein werd een bouwkeet geplaatst en er werd begonnen met de inrichting, mensen konden meedoen, scholen en instanties werden benaderd.

Een beschrijving van het Project Proefpark de Punt, een van de vijf bekroonde kindvriendelijke projecten van Nederland is niet makkelijk. Wat is het geheim of zo u wilt de kracht van het project. Het lijkt nergens op en tegelijkertijd ziet het er zo uit dat mensen er vrolijk van worden, een beetje rommelig, maar met prachtig bloeiende bloemen, leuke paadjes en spelende kinderen. Het houdt het midden tussen een volkstuin, een boerenerf en een nomadenkamp. En dat midden in de stad, mensen verwonderen zich erover en komen dan ook vaak vragen: 'Wat is dit?'. Het eerste contact is gelegd, uit die contacten is het een en ander voortgekomen. Er staat een duiventil met Turkse tuimelaars (duiven, die een koprol achterover kunnen maken). Er waren kippen, die hebben kuikentjes gekregen en er komen weer kippen.

Aldoende leert men !

Er zijn drie criteria waaraan wij moeten voldoen: geen rotzooi, geen overlast en iedereen moet kunnen meedoen. Voor de rest mogen wij alles zelf bepalen, hierdoor is het project creatief en innovatief. We kunnen van alles uitproberen, werkt het, gaan we ermee verder, werkt het niet, stoppen we ermee. Zo ontstaat een praktijk, die geworteld is en duurzaam, een praktijk ook die je niet kan verzinnen, maar die ontstaat.

Alle medewerkers worden op freelance basis ingehuurd, dus in principe kan er per week worden beslist wat er gaat gebeuren en wie of wat daarvoor nodig is. Door het beperkte budget zijn we hoe dan ook aangewezen op participatie door de buurtbewoners en samenwerking met allerlei organisaties en scholen. Het tempo en succes van het project wordt mede hierdoor bepaald.

Goede communicatie met alle partijen (opdrachtgevers, bewoners, scholen en onze eigen medewerkers) is essentieel voor het project. Hiervoor gebruiken we naast de vele fysieke contacten internet en lokale televisie als ondersteunende communicatiemiddelen, zodat wat er gebeurt voor iedereen zichtbaar is en dat ook iedereen kan meepraten.

Het hele project, inrichting, beheer en onderhoud, het sociale netwerk, de speciale projecten alles is langzaam gegroeid. Zo is daar tuinman Harmen, een kunstenaar, die vanaf het begin aan het project is verbonden (voor zo'n twee dagen per week) en zich heeft ontwikkeld tot een typische creatief beheer tuinman. Altijd tijd voor een praatje en hij kan goed omgaan met alle kinderen uit de buurt.

De punt is dan ook een Proefpark. Vermoedelijk verhuizen we met een aantal elementen en planten naar een ander braakliggend terrein, zodat het ontstane netwerk bij elkaar blijft, om vervolgens neer te strijken in de wijktuin van het dakpark. Hopelijk overtuigen de resultaten, die we met deze aanpak in drie jaar hebben bereikt, officiële instanties van het belang van een dergelijke aanpak en wordt de creatief beheer methode ook toegepast in de inrichting van parken voor de lange termijn. Wij zijn er van overtuigd dat dit naast een mooi park, ook een enorme positieve impuls voor de buurt oplevert. Op het Dakpark wordt hiermee in 2010 in ieder geval gestart.

Meer info

Ander artikel GROEN over methodiek Creatief Beheer

www.woneninbospoldertussendijken.nl

www.dakparkrotterdam.nl

Schoolplein bij Daltonschool De Margriet in Rotterdam

(als voorbeeld voor een reeks natuurrijke, avontuurlijke schoolpleinen en –tuinen)

Aanleiding:

Kinderen brengen een behoorlijk deel van hun kinderleven door op school en in de schoolomgeving. Het idee van het groene klaslokaal is niet nieuw, toch ligt het overgrote gedeelte van de eigentijdse schoolpleinen er triest bij: goedkope materialen en vandalisme, onderhoudsarme technische oplossingen kenmerken de vormgeving en inrichting. Terwijl algemeen gekend is, dat de kwaliteit van de omgeving het gedrag beïnvloedt. Ook hier geldt, dat rijk gestructureerde, afwisselende, uitdagende en levendige buitenruimtes, die gezamenlijk bedacht, uitgevoerd, gebruikt en onderhouden worden een duidelijk meerwaarde kunnen geven aan het de sociale, pedagogische en emotionele klimaat op de school.

Visie:

De buitenruimte van een school kan een speel-leer-landschap zijn, de aanleg daarvan een interactief sociaal-pedagogisch (leer)proces. Zowel tijdens als tussen de lessen in kunnen kinderen en leerkrachten op het speelplein met elkaar spelenderwijs ontdekken, experimenteren, recreëren, communiceren, bewegen, creatief bezig zijn en ontspannen. De inrichting van de buitenruimte kan een bibliotheek aan mogelijkheden zijn en uitnodigen tot spelenderwijs leren. Door het betrekken van kinderen en ouders bij de schoolomgeving wordt het speelplein als openbare ontmoetingsruimte opgewaardeerd en kan vervolgens een cruciale, betekenisvolle rol gaan spelen in het dagelijkse leven van de kinderen, het lesprogramma, en in de wijk.

Wanneer de buitenruimte bij de school (gedeeltelijk) open gesteld wordt, is het als groene speelvoorziening een verrijking van de openbare ruimte en bovendien verruimt het de rol van de school in de wijk.

Aanpak

Plannen smeden

De pleinen van Daltonschool De Margriet in Rotterdam waren in 2001 het onderwerp van gesprekken tussen enthousiaste ouders, een ambitieuze schooldirecteur, een geïnteresseerd team van leerkrachten en de wijkmilieu-werkplaats, die een wervingscampagne had gestart voor groene en levendige schoolpleinen.

Tijdens verschillende presentaties en maquettebouwworkshops met de kinderen zijn eerste ideeën geopperd en verzameld.

Deze ideeën zijn voorgesteld op een ouderavond en een informatiemiddag voor de buurt op het schoolplein. De reacties zijn mee genomen in de verdere afwegingen.

In overleg met de verantwoordelijke gemeentelijke diensten is een ontwerptekening en een plan van aanpak uitgewerkt. De plannen zijn op ludieke wijze gepresenteerd aan de ouders, de wijk en de pers.

Aan de slag

Voor de uitvoering van het project werd een beroep gedaan op subsidies, giften en fondsen. Kinderen, ouders en leerkrachten hebben zelf de werkzaamheden verricht. Er zijn regelmatig werkdagen georganiseerd. In een gezellige en feestelijke sfeer, met veel lekkers erbij, werd er hard gesjouwd, gegraven, gemetseld en geplant. Zo kon het verzameld budget geïnvesteerd worden in de aankoop van het materiaal en huur van machines. Het gebruik van gerecycleerde en natuurlijke afvalmaterialen heeft veel kosten bespaard.

Blijven doen

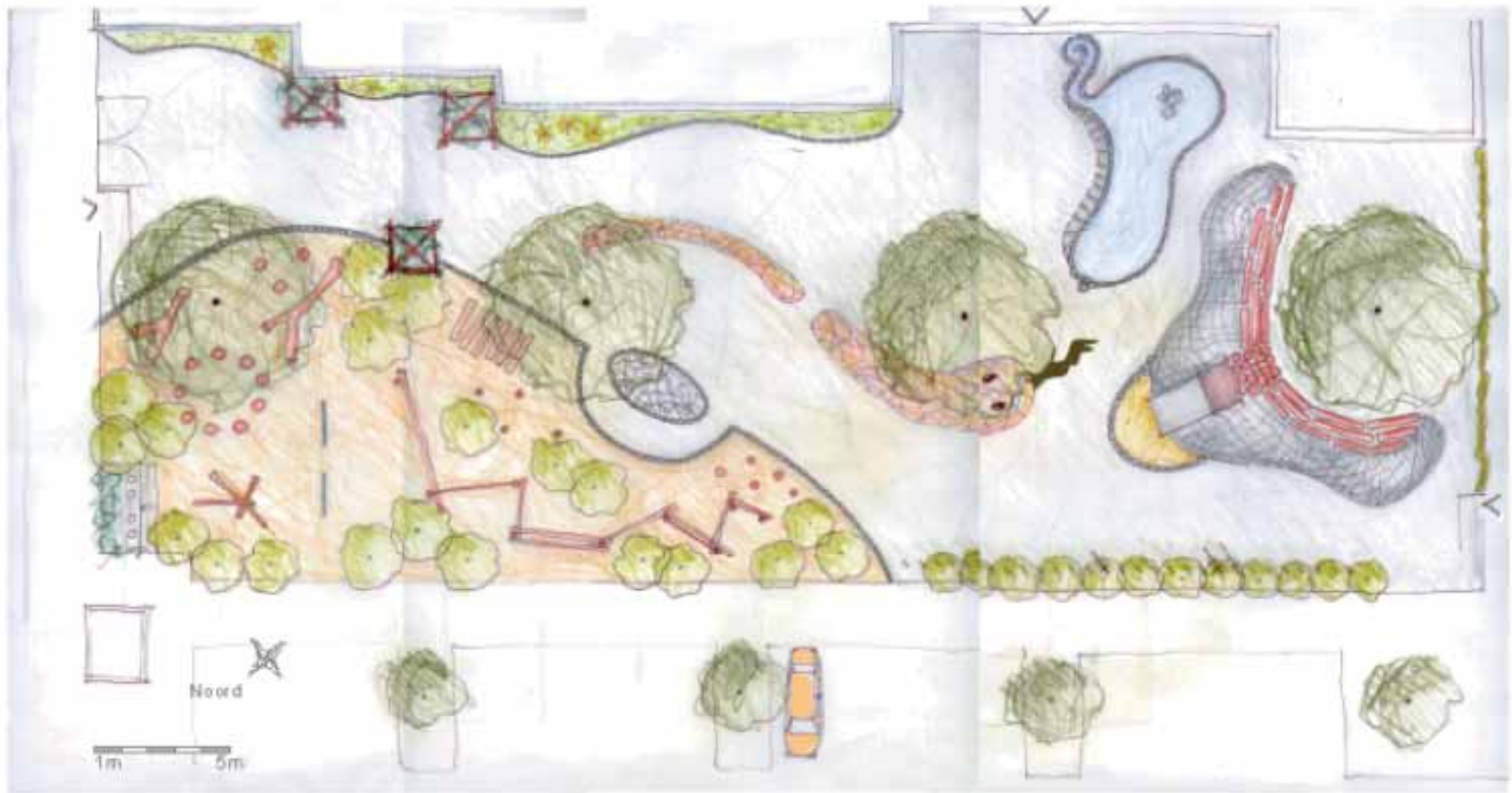
Water geven, snippers aanvullen, wilgen snoeien, plein vegen en zwerfvuil opruimen, het kan allemaal onder schooltijd gebeuren. In kleine of grotere groepjes voeren de kinderen dagelijkse onderhoudsklussen uit. Voor de grotere klussen organiseert de ouder-tuingroep werkdagen.

Plein en tuin worden ook gebruikt voor het lesprogramma (voor veel lesthema's dienen zich buitenlessen aan) zoals natuuronderwijs, handvaardigheid, teken- en taallessen.

Daltonschool Margriet is ondertussen bekend als 'de school met het groen plein' en trekt veel ouders aan, die de natuurlijke buitenruimte als pluspunt voor hun kinderen beschouwen. Veel ouders en kinderen blijven na schooltijd nog hangen op het plein, wat bevorderlijk is voor de sociale cohesie en de sociale controle. Het vandalisme is na de herinrichting verminderd.

Na een toename van kleine ongelukjes op het schoolplein, tijdens en na de ombouw, zijn de kinderen ondertussen gewend geraakt aan de avontuurlijke 'risico' plekken en weten er goed mee om te gaan. De school heeft regels opgesteld, om bepaalde risico's te beperken.

Schoolplein bij Daltonschool *De Margriet*, Rotterdam 2001

Oppervlakt:	950m ²
Kosten:	€ 9'000.-
Aanleg:	scholieren, leerkrachten en ouders

meer relevante links:

Een parel van integratie Utrecht/ Overvecht

Interdisciplinair project, waarbij de buitenruimte als medium is ingezet om ontmoeting plaats te laten vinden tussen verschillende ethnische en sociale groepen in een probleemrijke hoogbouwwijk in Utrecht

zie:

http://www.integratie.net/kiem/dossiers/socialecohesie/Dialogoontmoeting/vanbinnennaarbuiten_1088.html

Duitse 'Naturerfahrungsraeume'

<http://www.naturerfahrungsraum.de/>

Natuurrijke hangplekken

Stichting Aarde: www.waarde.nl

<http://www.waarde.nl/press/artikel%20NRC%2013-06-05.pdf>

De Warmoeshoek- Natuur Educatief Project

Situering

De Warmoeshoek is een stukje grond van 5900 m² groot in eigendom van de NMBS, gelegen op het einde van de Warmoezeniersweg langs de Schelde in Gent. De Warmoeshoek is driehoekig van vorm en zit gevat tussen de Schelde met jaagpad, de erg actieve spoorweg Gent – Brussel en een oude ongebruikte spoorwegberm.

Doelstelling

Gentse Natuurhoekjes

Het Warmoeshoekproject kadert in het idee van een ruimer plan van 'Gentse natuurhoekjes'. Het beheren door scholen, klassen en leerlingen van waardevolle natuurhoeken in Gent met als bedoeling, ecologische herwaardering en bescherming van stadshoekjes. Door met leerlingen en vrijwilligers te werken, willen we die leerlingen bewust maken van de waarde van de natuur, de bescherming ervan en dit op een vrij ongedwongen wijze.

De idee is om met scholen lange termijnovereenkomsten (bvb. 9 jaar) af te sluiten, waarbij die scholen zich engageren voor het beheren van een natuurhoekje in Gent. Die natuurplekjes moeten wel aan een aantal basisvoorwaarden voldoen zoals: ongevaarlijk bij betreding (geen autowegen, gevaarlijk bouwval, enz), minimum 20 jaar vrij zijn van verkaveling of bewerking, niet groter zijn dan 10.000 m² zodat het beheersbaar blijft voor leerlingen en vrijwilligers.

Het is de overtuiging dat in Gent veel hoekjes te vinden zijn die aan deze voorwaarde voldoen en waarbij die gronden nu liggen te verkommeren en bevuild wordt door sluikstort.

Dit project betekent een win-win situatie op alle gebied. De natuur wordt er beter van, de stad verfraait, de leerlingen worden betrokken en krijgen een interessante natuurbasiskennis mee voor later.

Effecten op zeer lange termijn

Vanuit dit 'modelproject' kunnen andere initiatieven groeien bvb.

- Richting natuureducatief naar Ondernemingen beheer industriële terreinen op ecologische wijze.
- Natuureducatieve projecten naar andere scholen
- Sociale economie te werkstelling
- ...

Concrete vraag naar scholen en aanbod

Het meterschap op zich nemen van de Warmoeshoek. Dit betekent dat de school bereid is om gedurende 9 jaar de Warmoeshoek op ecologische basis te helpen beheren. Dit houdt in één of meerdere klassen minimum drie maal 4uur tijdens het schooljaar in te zetten voor beheerwerk in de Warmoeshoek. Dit beheerwerk wordt begeleid door ervaren vrijwilligers en bestaat uit maaien, opruimen afval, inventarisatie planten en dieren, afboording, snoeiwerk, enz.

Tegenover de inzet van de leerlingen staat het aanbod dat een groepje vrijwilligers met bekwaamheid dit project leidt. Hen op een aantrekkelijke en tegelijk inhoudelijke manier iets bijbrengt over de natuur en het beheer ervan. De mensen die dit project begeleiden zijn vrijwilligers die ervaring en kennis hebben over dit onderwerp. Die vrijwilligers staan in dat het werk veilig en gestructureerd verloopt.

Er zal op termijn een aantrekkelijk natuureducatief pakket samengesteld worden met documentatie, interessante projecties, werkmapjes zodat dit gemakkelijk in te schakelen is in de klassituatie.

Vrijwilligerswerk

De bedoeling is dat het initiatief vrijwilligerswerk is en blijft, dat langdurig wordt volgehouden en die rust op het enthousiasme van mensen die bekommerd zijn om de natuur. Er wordt gerekend op de vrijwillige inzet van leerlingen en begeleiders.

De ondersteuning van natuurverenigingen, groendienst Gent, IVAGO is van harte welkom. Met Ivago kunnen afspraken gemaakt worden i.v.m opruimingswerken, leveren van vuilniszakken enz. Natuurverenigingen kunnen begeleiden en de groendienst materiaal ter beschikking stellen.

Er wordt gezocht naar degelijk werkmateriaal zoals, bosmaaier, harken, hooivorken, kruiwagens, schoppen, spaden. Enz. De bedoeling is dat de leerlingen over voldoende materiaal beschikken om efficiënt te kunnen werken.

Coördinatie

Vanaf het moment dat er een meterschap afgesloten is met een school wordt er een coördinatie groepje samengesteld die dit project over vele jaren kan volgen. In dit groepje zitten best mensen van een natuurvereniging, educatieve medewerkers, stad, leerlingen, enz. Dit groepje stuurt het project en start eventueel nieuwe initiatieven met andere terreintjes in de stad Gent.

Er wordt gezocht om publicaties te hebben in stadskranten, schoolkrantjes, plaatselijke natuurverenigingsblaadjes zodat dit project een breed draagvlak krijgt en mobiliserend werkt voor andere natuurprojecten in de stad.

ondertekening meterschap in het stadhuis
dec 07

opruimactie januari 08

brandnetels plukken maart 08

Bekendmaking

- website met ruime bekendheid naar publiek
- educatieve website

Er wordt gezocht om publicaties te hebben in stadskranten, schoolkrantjes, plaatselijke natuurverenigingsblaadjes zodat dit project een breed draagvlak krijgt en mobiliserend werkt voor andere natuurprojecten in de stad.

1ste meterschap: school De Spiegel

Eind 2007 is er een meterschap- en beheersovereenkomst gemaakt tussen de leerlingen van de Freinetschool De Spiegel en de werkgroep De Warmoeshoek met de volgende beginselen: de 'Amfibieënvijver in de Warmoeshoek' wordt voor een periode van 9 jaar op een natuureducatieve wijze beheerd door de leerlingen van de Spiegel. Deze beheersovereenkomst wordt jaarlijks geëvalueerd en door de leerlingen bevestigd.

Projectgroep „am Bächle“ Natuurspeelterrein, Vaihingen, Duitsland

Planning, processturing en creëren van een draagvlak vanuit een privé initiatief

„Am Bächle“ is een landbouwzone ca. 1 ha groot in de buurt van Stuttgart waar in 2003 een speel- en natuurervaringsruimte aangelegd werd op een stuk akker buiten het dorp Kleinglattbach. Hier kunnen kinderen natuur ervaren en zelf vormgeven met alle zintuigen. Uitgangspunt is ruimte voor het vrije spel zonder speeltoestellen en dat niet door volwassenen georganiseerd en gecontroleerd wordt.

Doel: kinderen een terrein ter beschikking stellen voor vrij spel en natuurervaring

In het gebied ligt een oorspronkelijk rechte gracht van 220m die in een meanderde beek met zachte oevers, verbredingen en eilanden omgevormd werd. De ruimte eromheen werd door een gemodelleerd landschap en beplanting gestructureerd, uitgaand van deze elementen:

- weilanden voor spel;
- een braakliggend terrein voor observeren en spelen;
- open grond en zand om te graven en te bouwen;
- bomen en heesters delen de ruimte, markeren een plek, geven beschutting aan rustige plekken, zorgen voor schaduw, dienen op termijn om in te klimmen en bieden materiaal om te bouwen. De heesters vormen een duidelijke rand naar het aangrenzend akkerland;
- boomstammen en keien om op te zitten, om af te grenzen;
- natuurlijke losse materialen om kinderen uit te dagen om met simpele middelen vrij te spelen;
- geen toestellen en ander meubilair (ook geen prullenmand).

Werkwijze

Het project is opgestart op initiatief van een projectgroep bestaande uit ouders en de plaatselijke BUND (Bond voor milieu en natuurbescherming) met als doel de realisatie van een natuurspeelterrein.

Het proces:

- zoeken van een geschikte plek en opstellen van een plan van aanpak;
- overleg met de gemeente ivm het ter beschikking stellen van grond, aansprakelijkheid, groot onderhoud, ..;
- start van een publiciteitscampagne (ontwerp van een logo, actiedagen en artikelen in de lokale pers);
- aanvragen van subsidies (agenda 21*);
- werving van sponsorgelden (lokale bedrijven).

Na het bepalen van de randvoorwaarden en het vastleggen van middelen werd er samen met de kinderen en omwonenden een plan ontworpen en verder zelf uitgevoerd. Het kleine onderhoud gebeurt in eigen beheer door de ouders, omwonenden en scholen (actie door de projectgroep georganiseerd). Het groot onderhoud wordt machi-

voor - foto: Bettina Marx

na - foto: Bettina Marx

water, boomstammen, keien, foto: Bettina Marx

leuk voor verjaardagspartijtjes - foto: Bettina Marx

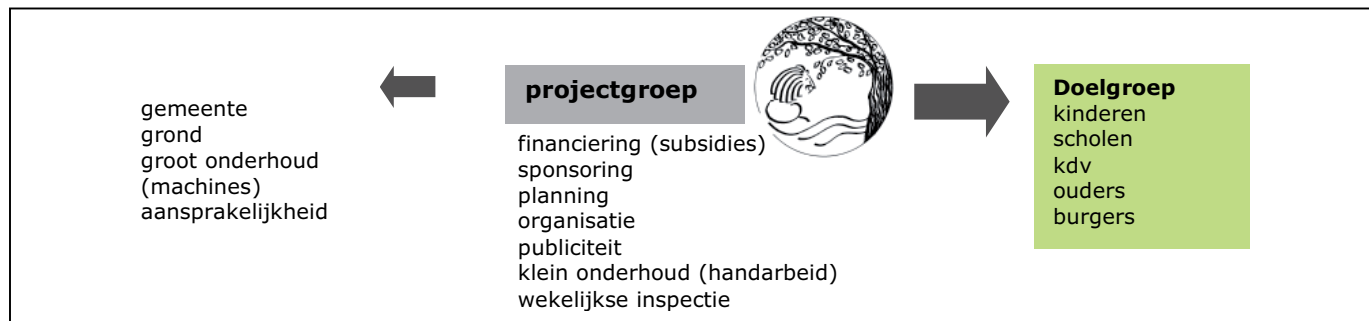
boeiend voor kinderdagverblijven- foto: Bettina Marx

modder voelen! - foto: Bettina Marx

naal door een lokale boer gedaan (betaald door de gemeente).

Er is geen toezicht op het gebied en er worden wekelijkse inspecties door de projectgroep uitgevoerd. Naast groepen van kinderen wordt het terrein regelmatig door kinderdagverblijven, scholen en voor vakantieactiviteiten gebruikt. In het kader van een uitbreiding van de bestemmingsplan is er gepland dat dit terrein de bestemming groen/speelvoorziening krijgt.

Financiering

Alle werkzaamheden van de werkgroep zijn op vrijwillige basis. De kosten voor planning en inrichting werden geheel door de werkgroep gedragen. Het startgeld was een subsidie van de provincie van €15.000 in het kader van Agenda 21. Verder waren er bijdragen van de milieustichting van de landelijke bank, de milieustichting van een grote brouwerij, de LEG (Landesentwicklungsgesellschaft) en de lokale BUND (Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland). Lokale bedrijven hebben het project met materiaal en werkzaamheden ondersteund. Aanplant en onderhoud gebeurde door de projectgroep en omwonenden. Ook het activiteitenprogramma werd door de projectgroep georganiseerd op basis van donaties en door de gemeente vanuit van het lokale Agendabudget.

Instrumenten

- publiciteit en voorlichting
 - voor de start van het project: persberichten, actiedagen en voorlichting voor ouders, scholen en gemeente;
 - tijdens het project: actiedagen, persberichten, infoavonden;
 - openingsceremonie;
 - na realisatie: persberichten, actiedagen en gerichte informatie naar de gemeente voor een duurzame verankering van het project.
- infobord aan het terrein met regels
- oprichting van een vereniging voor de continuering van het project
- planning van bijzondere activiteiten en verder ontwikkeling, aanpassingen
- gestructureerd overleg met de gemeente
- projectcoördinatie, beheer en onderhoud

informatie

Projektgruppe „Naturerlebnisraum am Bächle“, contact:

Bettina Marx, Tel: 07042 / 940678, email xmarx63285@aol.com oder Stadtverwaltung Vaihingen Enz, Uta Wamsler, Tel. 07042 / 18-290, email agenda21@vaihingen.de

Interessante websites met prettige initiatieven

tijdelijke locaties - studio Basta

Bij planning van nieuwe (bouw)projecten duurt het vaak lange tijd voordat men tot actie overgaat. Op die manier laat men echter een grote voorraad openbare of semi-openbare ruimte links liggen. Niet of nauwelijks gebruikte ruimtes zoals verlaten panden, braakliggende terreinen, terreinen met bodemverontreiniging, stukken niemandsland tussen snelwegen, of "slecht functionerende" openbare ruimte... hebben veel meer potenties dan ze laten uitschijnen.

Om deze ruimtes te benutten is er echter een heel ander soort actie nodig. Een ander tijdsbesef is de sleutel in deze manier van denken... Het gaat meer over "hit and run"-acties, in plaats van een honderd-jarig beleg. Het gaat over nieuw behangpapier en een laagje verf, in plaats van marmeren mozaïeken. Het gaat over een snel wisselend gebruik van de ruimte.....

Bert Buschaert en Kenny Windels, landschapsarchitecten Studio Basta.

2 aan 2 kinderdagverblijf

Jan van Schaik (beeldend kunstenaar), Wouter van Santen - Biotoop, Marleen van Tilburg.

Buitenschoolse Opvang

Gedempte Sloot 7, 2513 TC Den Haag

Tel.: (070) - 3453334

Klassiek schoolspeelplein wordt een natuurspeelplein.

Met ideeën en hulp van een bioloog, kunstenaar, landschapsarchitecte. Verfijnd en mee aangelegd door de kinderen en de ouders.

Hospitaaltuin Kortrijk

natuurspeelplein 2aan 2: een waterbaan

avontuurlijk Spelen - Speels Bouwen - in Gent

Haalbaarheidsstudie

Avontuurlijk Spelen & Speels Bouwen
op vaste locatie, mobiele projecten, tijdelijke projecten en prikkels

deel 3 zoekzones

colofon

provincie stad	Oost Vlaanderen Gent
project	Avontuurlijk Spelen & Speels Bouwen in Gent Haalbaarheidsstudie
opdrachtgever	Stadsbestuur Gent Jeugddienst Kammerstraat 10 Contactpersoon: Ariana Tabaku 09/269.81.10 ism. Dienst Kunsten Veldstraat 82 Contactpersoon: Annie Lens 09/269 84 80
ontwerper	tijdelijke vereniging Fris in het landschap, vof Sigrun Lobst projectverantwoordelijke: Fris in het Landschap Jean-françois Van den Abeele landschapasarchitect Els Huigens ruimtelijke planner, landschapsarchitect Monterreystraat 28- 9000 Gent tel. 09/220 65 48 – fax 09/329 38 97 – gsm 0486/62 54 33 fris.landschap@skynet.be www.frisinhetlandschap.be
besteknummer datum	2007/JD/SRB1 november 2008

colofon	3
1- Zoektocht potentiële plekken voor speelnatuur te Gent.....	7
<i>Algemeen</i>	7
<i>Leidraad</i>	7
2- Structuurschets globale visie.....	11
<i>De criteria</i>	11
Begrippen	11
Op welk niveau werkt de groene ruimte:.....	12
<i>Fiches per wijk</i>	13
1- Bloemekenswijk.....	15
2- Brugse Poort - Rooigem	17
3- Watersportbaan - Ekkergem.....	19
4- Nieuw Gent – UZ.....	21
5- Ledeberg	23
6- Oud Gentbrugge.....	25
7- Dampoort.....	27
8- Sint Amandsberg.....	29
9- Muide – Meulestede - Afrikalaan	31
10- Rabot - Blaisantvest.....	33
3- inzoomen op potentiële locaties.....	34
1- <i>Westerringspoor en Guislain-site</i>	34
1.0- Westerringspoor	35
1.1- Guislain-site	36
1.2- Westerringspoor: deel Westergemstraat - Dikkelindestraat.....	38
1.3- Westerringspoor: deel Dikkelindestraat en Eeklostraat	40
1.4- Westerringspoor: deel tussen Eeklostraat en Brugsesteenweg	42
1.5- Westerringspoor: Malpertuus.....	44
1.6- Westerringspoor: deel Noormanstraat en Hoosmolen.....	46
2- <i>Speelse potenties langs de Leie</i>	49
2.1- Malem-Halfweg	50
2.2- Blaarmeersen.....	52
2.3- Overmeers - Natuurpark	54
3- <i>Nieuw Gent – Leebeek – Henry Storyplein</i>	57
3.1- Nieuw Gent	58
3.2- Henry Storyplein.....	60
4- <i>Ledeberg - Gentbrugge</i>	63
4.1- Ledeberg: Meierei onder de B401	64
4.2- Ledeberg: Centrumplein.....	66

4.3- Ledeberg: Adolf Papeleupark.....	68
4.4- Ledeberg: Vijverpark.....	70
4.5- onthaal Gentbrugse meersen.....	72
5- <i>Schelde-as</i>	75
5.1- Schelde-as: Arbed zuid + Posthoornstraat.....	76
5.2- Schelde-as: Schelde-eiland – Scheldekaai.....	78
6- <i>de spoor-as</i>	81
6.1- de spoor-as: park Wolterslaan.....	82
6.2- de spoor-as: de ‘groene’ banaan.....	84
6.3- de spoor-as: Bernadetje.....	86
7- <i>Oude dokken en Nieuwe Voorhaven</i>	89
7.1- De Oude Dokken.....	90
7.2- De Nieuwe Voorhaven.....	92
8- <i>Bruggen naar Rabot</i>	95
8.1- Site Gasmeterlaan: De Gashouders.....	96
8.2- Site Nieuwe Vaart: FNO-park.....	98

1- Zoektocht potentiële plekken voor speelna- tuur te Gent

Algemeen

Zoals in de visie gesteld focussen we vooral op de kernstad: de **dichtbebouwde wijken** met weinig tuinen, groene ruimte of groengebieden die niet uitdagend en bespeelbaar genoeg zijn (zoals steriele gazonvlaktes) en de problematische **hoogbouwwijken** met weinig speelse groene ruimte.

Hier is het essentieel dat er **speelna¹tuur¹ prikkels** komen, gezien het enorme belang van spelen in de natuur voor kinderen (fantasie prikkelen, op ontdekking gaan, ontwikkeling van motoriek, belangrijke gezondheidseffecten, leren omgaan met risico's en de rustgevende invloed van de natuur).

Vooral voor kinderen in de dichtbebouwde wijken en wijken met hoogbouw is buitenspelen van groot belang. En een spelprikkelende natuurrijke omgeving, die sociaal 'leeft' zorgt ervoor dat de middenklasse niet wegvlucht uit de stad.

Leidraad

In eerste instantie geven we in een **structuurschets** een globale visie van de zoekzones: **een natuurspeel slinger** doorheen of langsheen de dichtbebouwde wijken of problematische hoogbouwwijken in Gent. Deze invalshoek is een aanzet om de groenstructuur op een 'speelse' manier aan te vullen en te versterken.

Daarna **zoomen we in op een aantal geschikte locaties** voor speelna¹tuur. Waar per **wijk** een algemene fiche is met de volgende items:

- woonmilieu² (o.a. aantal kinderen, bevolkingsdichtheid, bebouwde oppervlakte/bebouwingsgraad);
- de stedelijke impulsen (nieuw te verwachten ingrepen zoals een woonwijk, groen, pleinen, ...);
- m² groen per inwoner geeft een relatief interessant beeld. Er is echter wel een bedenking namelijk dat niet al het groen bespeelbaar of gemakkelijk toegankelijk is (zie ook het volgende punt). Momenteel zijn deze gegevens nog niet beschikbaar.
- aantal m² publiekgroen in de wijk (dit geeft in realiteit soms een vertekend beeld: niet al het groen is bespeelbaar of echt toegankelijk. Bv. in de Bloemekenswijk is bij het publiekgroen de Guislain-site meegerekend en de Westerbegraafplaats. Bovendien ligt het groen hoofdzakelijk aan de rand van de wijk en is het daardoor niet gekend en/of moeilijk bereikbaar. Om het groen te bereiken moet je een verkeersas oversteken);
- het huidig spelaanbod;
- de dynamiek in de wijk zoals: scholen, jeugdwerking en andere initiatieven en tenslotte de potentiële plekken in functie van speelna¹tuur.
- De potentiële plekken in functie van natuurspelen

¹ Het begrip '**speelna¹tuur¹**' is ruimte voor avontuurlijk spel in een natuurrijke ruimte zie deel 1: *Vertaling op het terrein - 1- Begrip speelna¹tuur*
2 de gegevens zijn van 31/ 12 2006

Op die manier krijgen we een algemeen beeld van de sociale en ruimtelijke situatie van de wijk.

Per **zoeklocatie voor speelnatuur** is eveneens een fiche opgemaakt. Deze bestaat uit 2 delen.

In het **1ste luik** worden de volgende zaken beschreven:

- de ruimtelijke structuur (open of gesloten, de al dan niet aanwezigheid van groene publieke ruimte en de densiteit van de bebouwing);
- de bereikbaarheid (met de fiets, te voet, openbaar vervoer, te water);
- beschrijving van de huidige inrichting;
- graad van het speelnatuur aanbod;
- de dynamiek ifv speelnatuur zoals werking van de scholen, jeugdwerking en andere initiatieven in die zone;
- de eigendomstructuren.

Het **2de luik** beschrijft de potenties voor speelnatuur vermeldt:

- waar de plek geschikt voor is (rekening houdend met de draagkracht, dynamiek, noden en behoeften, ...);
- of het gaat om een vaste locatie, mobiel project, een prikkel of een tijdelijk project;
- wat het schaalniveau is (of het zal functioneren op buurt-, wijk- of stadsniveau)
- wie de potentiële partners zijn om het project tot stand te brengen;
- of er al dan niet begeleiding noodzakelijk is (uitgangspunt is: zoveel mogelijk vrij toegankelijk laten);
- eventuele aandachtspunten om het project tot stand te brengen (bv. bodemsanering bij vervuilde grond, graad van begeleiding als er begeleiding gewenst is, ...);
- wat zijn de noodzakelijke ingrepen inzake het versterken of creëren van de verkeersveiligheid en welke dienst, instantie moet dit uitvoeren.

Bij de fiches horen structuurschetsen die inzoomen op de mogelijke geschikte locaties. De eerste kaart geeft een **overzicht van de verschillende locaties** die in feite aan elkaar gelinkt zijn (Westerringspoor, Speelse potenties langs de Leie, Nieuw Gent–Leebeek–Henry Storyplein, Ledeborg – Gentbrugge, Schelde-as en de Spooras, De Oude Dokken – Nieuwe Voorhaven, Bruggen naar Rabot: Site Gasmeterlaan Site de Nieuwe Vaart).

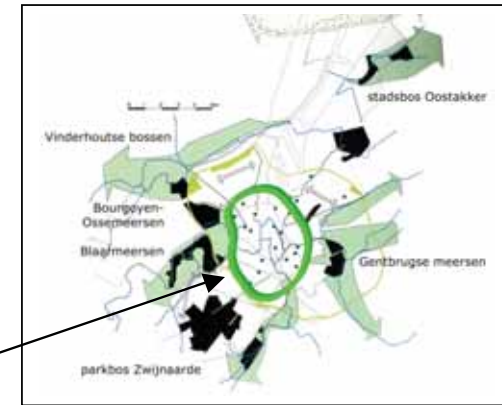
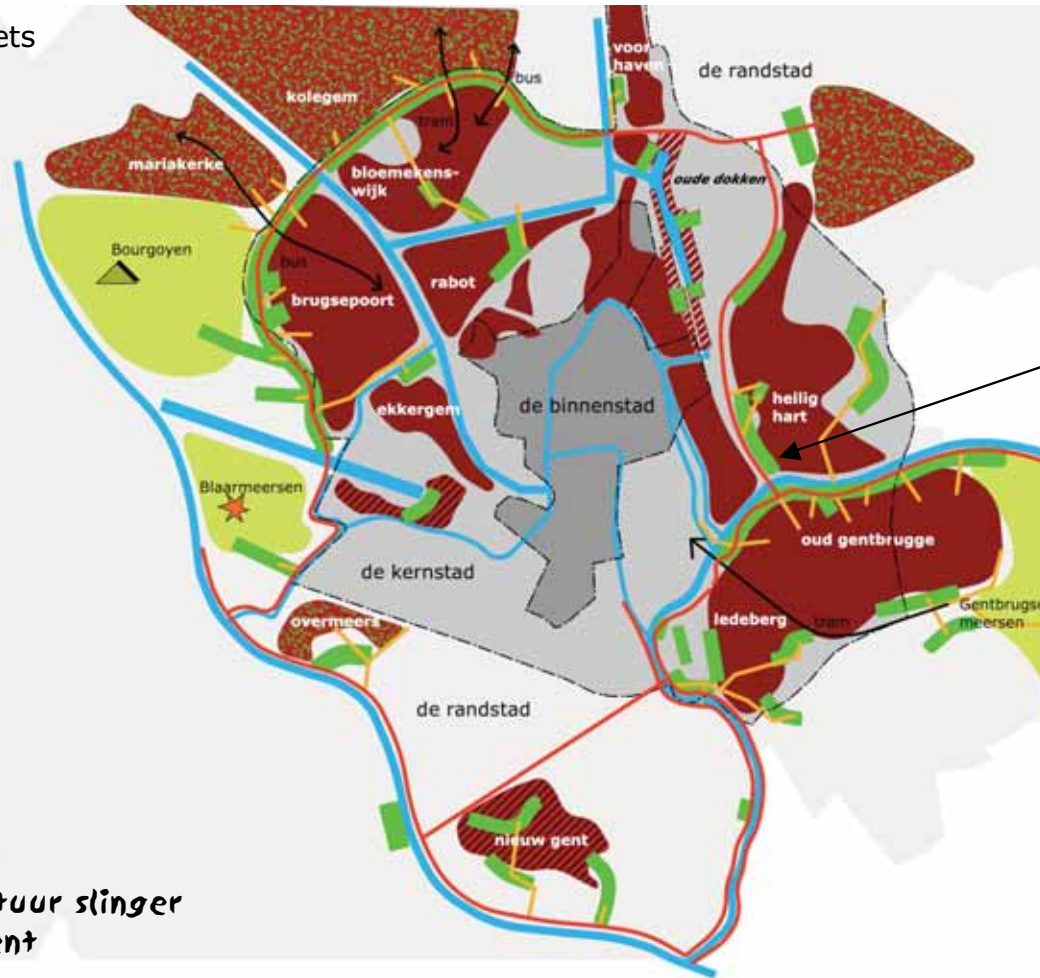
De kaartjes per locatie geven de afbakening weer en de mogelijke ingrepen die nodig zijn voor speelnatuur. De potentiële plekken voor speelnatuur zijn een vertaling van een algemene visie voor Gent. Het gaat om een eerste denkpiste, andere voorstellen zijn eveneens mogelijk.

In het kader van deze haalbaarheidsstudie moeten de fiches gezien worden als een basisdocument, die verder ingevuld en of vervolledigd kunnen worden door de verschillende stedelijke diensten.

De fiches geven een beeld weer: waar nood is aan en waar potenties zijn voor speelnatuur, met aanduiding of het gaat om een vaste locatie, mobiel project of een prikkel, wie de potentiële partners zijn om er een gedragen project van te maken en welke diensten ingeschakeld moeten worden. Wanneer er een ingreep (herinrichting pleinen, groen, wegenis,) gebeurt in een buurt of wijk zullen deze fiches (met het deel 2: '*referentie projecten en inspiratie beelden*') een handige en inspirerende leidraad en checklist vormen voor de stedelijke diensten.

een speelnatuur slinger doorheen Gent

structuurschets

een speelnatuur slinger doorheen Gent

2- Structuurschets globale visie

De criteria

Deze structuurschets dient als toetsing in de zoektocht voor geschikte locaties voor speelnatuur: vaste locaties, mobiele projecten, prikkels en (tijdelijke locaties).

Potentiële locaties hebben we op vier criteria afgetoetst:

- **sociale en ruimtelijke nood:** m.a.w. in welke wijken of buurten is de nood aan speelnatuur het grootst, hoeveel m² groen is er per inwoner³, wat is de densiteit van de bebouwing,? Er is prioriteit gegeven aan dicht bebouwde wijken en buurten met weinig groen wat in het Gentse dikwijls samenvalt met de wijken uit de 'Kernstad' en/of (problematische) hoogbouwwijken.
- **opportunities:** welke groenzones bieden mogelijkheden voor speelnatuur? Welke groenzones zijn onderbenut of bieden te weinig spelaanleiding? Op welk schaalniveau kan dit functioneren? Kan dit aan het groen-en het waternetwerk gekoppeld worden?
- **bereikbaarheid:** de natuurspeelplekken op buurt- en wijkniveau moeten vooral autonoom bereikbaar zijn via het speelweefsel. Optimaal is een lusvormige bereikbaarheid van de natuurspeelplek, zodat je niet via dezelfde weg terug moet. Afhankelijk van het niveau waarop de plekken functioneren (wijk- en stadsniveau) moeten ze ook goed bereikbaar zijn via het openbaar vervoer en via de groenassen (geënt op de groen-blauwe structuur). Is dit niet het geval dan moet de bereikbaarheid van een potentiële plek gecreëerd of geoptimaliseerd worden (cfr. Trage Wegen project)
- **lokale dynamiek:** nieuwe speelplekken moeten mede gedragen worden vanuit de bewoners m.a.w. geënt worden op een bestaande buurt of wijkdynamiek zoals de jeugdwerking, scholen, actiegroepen, kunstcollectief, vanuit sociaal-culturele sector, ...

Begrippen

Stedelijke omgevingen (zie afbakening in structuurschets)⁴

- Binnenstad
- Kernstad
- Randstad

Binnenstad

De binnenstad is de pre-industriële stad zoals ze bebouwd was (binnen de omwalling) ten tijde van graaf de Ferraris. Een aantal toenmalige onbebouwde gedeelten (Klinieken, Heirnis, Ham) behoren niet tot de binnenstad. De binnenstad vormt één van de 7 deelruimten van de gewenste ruimtelijke structuur. Ze ontwikkelt verder als zeer gemengd woongebied met handel, horeca, cultuur, scholen en andere diensten tot het levendige historisch hart van het stedelijk gebied Gent. Blijvende aandacht gaat hierbij naar het wonen in dit gebied. Bewoners en stadsbezoekers vinden er comfort in de krachtige en aantrekkelijke erffunctie van een uitgestrekt voetgangersgebied.

³ de dataset groenstructuur is in opmaak, daarom zijn de beschikbare gegevens van de wijkprogramma's (2005) verwerkt in deze studie.

⁴ Conform het gebruik van de termen in het Ruimtelijk Structuurplan Gent

Kernstad

Het betreft één van de zeven deelruimten die worden onderscheiden in Gent. Ruimtelijke onderdelen van de kernstad zijn de stationsbuurt Sint- Pieters, de stationsbuurt Dampoort, de stadsboulevard R40, de stadsgordel en de onderscheiden stadsbuurten. Bepalende grenzen voor de kernstad zijn het spoor met Sint-Pietersstation in het zuidwesten en E17 in het zuidoosten. De oostelijke grens loopt van noord naar zuid ongeveer gelijk met Grondwetlaan, Bromeliastraat, P.De Ryckstraat en Hiestraat-Braemkasteelstraat. De grens is hier minder duidelijk. In de kernstad bestaat een specifieke en sterke verweving van wonen, diensten, vele onderwijsinstellingen, handel, oude en nieuwe ambachtelijke bedrijvigheden.

Randstad

De randstad en haar vier woonlobben (Mariakerke-Wondelgem, Oostakker-Sint-Amansberg, Gentbrugge-Vogelhoek/Flora en de zuidelijke mozaïek met Sint-Denijs-Westrem-Zwijnaarde) vormt één van de zeven deelruimten van de stad. Ze behoren tot het morfologisch geheel van het randstedelijk gebied. Wonen is er de basisweefsel. Er treedt een belangrijke verdichting van het wonen op, zij het duidelijk gestructureerd met verschillende woontypologieën en de creatie van voldoende groen. Verder is er een duidelijke morfologische afbakening van deze stadsranden. Functioneel is het gebied sterk gericht op de kernstad. De functies zijn er op het niveau van het stadsdeel zelf, behalve langs de steenwegen en in de zuidelijke mozaïek.

Op welk niveau werkt de groene ruimte⁵:

Groenpool:

De 4 geplande groene ruimtes (de Vinderhoutse bossen, Stadsbos Oostakker, Stadsbos Zwijnaarde, Gentbrugse meersen) in het Ruimtelijk Structuurplan die de vier randstedelijke woonlobben zullen bedienen.

Wijkpark:

Groene ruimte met een minimum streefoppervlakte van > 1 ha die een wijk bedient of kan bedienen. Voorbeelden: Citadelpark, Koning Albert I-park, Groene valleipark, Sint-Baafskouterpark (De Prettige Wildernis),...

Buurtpark:

Groene ruimte van < 1 ha die een buurt bedient of kan bedienen. Voorbeelden: Acaciapark (Brugsepoort), Rommelwaterpark, Astridpark,...

Straatgroen:

Kleinschalige groenelementen (bijv. kleiner dan ca. 600 m²), die niet in staat zijn om een buurt te bedienen, maar wel op straatniveau een rol kunnen spelen. Voorbeelden: klein grasveldje, bosjes struikgewas, breed uitgevallen berm, perkje, rij straatbomen,...

Potentiële partners

Om een project te doen slagen is het van belang dat er voldoende medewerking is vanuit de verschillende stadsdiensten, van de jeugdwerking, de scholen,

⁵ Indeling vlg. 'Speelweefsel in Gent – richtlijnen en inspiratiebeelden voor realisatie van kindgerichte kwaliteitsvolle publieke ruimte', Kind&Samenleving ism Jan Pillen 2007

Fiches per wijk

Op basis van de 4 criteria werden een aantal haalbare plekken in de kernstad van Gent onderzocht. Er is vooral gefocust op de dichtbebouwde wijken van de kernstad.

De gegevens dateren over het algemeen van 2007, behalve de gegevens van m² publiek groen die dateren van 2005 (zie voetnoot 3).

De volgende wijken zijn onderzocht:

- 1- Bloemekenswijk**
- 2- Brugse Poort – Rooigem**
- 3- Watersportbaan – Ekkerghem**
- 4- Nieuw Gent – UZ**
- 5- Ledeberg**
- 6- Oud Gentbrugge**
- 7- Dampoort**
- 8- St Amandsberg**
- 9- Muide – Meulestede – Afrikalaan**
- 10- Rabot – Blaisantvest**

1- Bloemekenswijk

De Bloemekenswijk heeft een oppervlakte van 1,7 km². De Guislain-site en de Westerbegraafplaats beslaan een omvangrijk deel van het grondgebied van de wijk. De wijk wordt gekarakteriseerd door haar industrieel verleden.

De Bloemekenswijk is een dichtbebouwde wijk: de bebouwingsgraad bedraagt **28%** terwijl dat dit voor Gent 12,3% is. De wijk kent weinig uitbreidingsmogelijkheden en de druk op de schaarse open ruimte in de wijk wordt steeds groter door het stijgende aantal inwoners.

Het groen in de wijk bevindt zich hoofdzakelijk aan de rand van de wijk. (Jan Yoensplein, Westerringspoor, ..). Door hun ligging in de wijk zijn ze minder goed gekend en/of moeilijk bereikbaar. Want om het groen te bereiken moet je één van de verkeersassen oversteken. De Guislain-site met heel wat groene ruimte ligt relatief centraal in de Bloemekenswijk.

1- Bloemekenswijk

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12 -17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	1.667.691 m2 28,1% 8.526 inw 1.451 603 24,1% 37,5 5.105 inw/km2
stedelijke impulsen	- FNO –park: aanleg 2009 - nieuwe invulling van de voormalige Filature du Rabot: een gemengde functie van privékoop-woningen, kantoren en winkels - in Wondelgemse Meersen (net over grens maar vaak nog beleefd als Bloemekenswijk): komst centrale tramstelplaats, bouw psychiatrisch forensisch centrum - zone-eigen maken van woningen in Lorckenstraat, Magnoliastraat en Hortensiastraat inhk het RUP Bruggen naar Rabot - Geraniumstraat: realisatie veertien sociale appartementen in de periode 2009 - Voormalige IVAGO-site (Staaksensstraat): bouw van veertig sociale woningen (na 2010) - mogelijke oprichting Brede School (nog in onderzoeksfase)	
Groenstructuur	86.000 m2 publiek groen	
huidig spelaanbod	- Op het Westeringsspoor: hier en daar speelinfrastructuur - Jan Yoensplein: speelpleintje, skateplek - Pioenstraat - - FNO-park	
Dynamiek in de wijk		
scholen	- De Tovertuin: kleuterschool - De Dialoog: lagere school - Van Beverenplein: lagere school	- De Lotus: lagere school - De Nieuwe Vaart: lagere school – buitengewoon onderwijs
Jeugdwerk	- Dracuna (vzw Jong) - Chiro Sivi	- Speelpleinwerking 't Mierennest - Speelpleinwerking op Guislain
andere initiatieven	- Werkgroep Jeugd - Museum Dr. Guislain (tentoonstellingen op maat van kinderen, workshops door ABC) - - Bibliotheek (voorleesweken, ...)	- Kunstriebels (kunstateliers ism dienst Kunsten in Dracuna) - - VZW Maanlicht: activiteiten voor kinderen en jongeren verbonden aan de moskee
	Ondanks het feit dat de Bloemekenswijk op een aantal belangrijke parameters slecht scoort (zie stadsmonitor en kansarmoede-atlas) geniet zij zowel door de stedelijke als middenveld-partners niet de aandacht die ze zou moeten krijgen. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de wijk geprangd zit tussen twee stadsvernieuwingswijken.	
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Verschillende plekken op Westeringsspoor, - Guislain-site, - FNO-park	

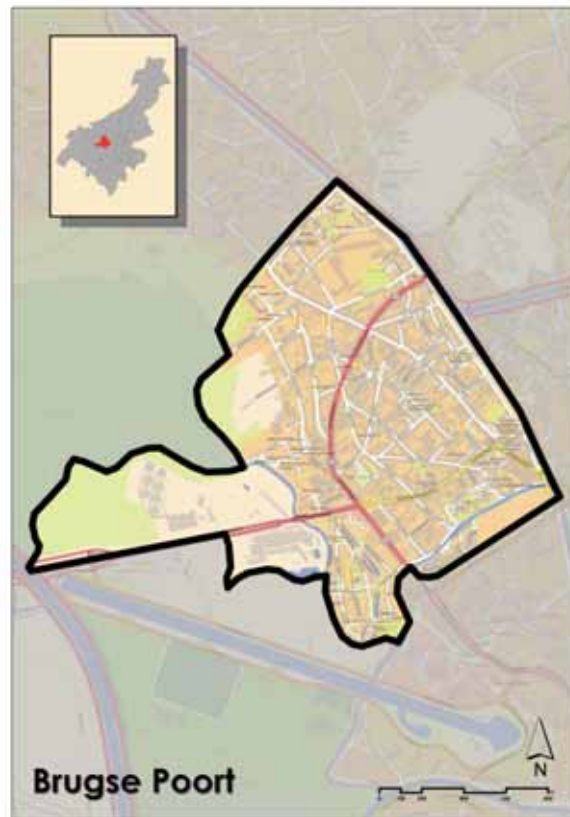
2- Brugse Poort – Rooigem

Het gebied Brugse Poort - Rooigem ligt ten noordwesten van het Middeleeuwse Gent.

De Brugse Poort - Rooigem is een dichtbebouwde wijk: de bebouwingsgraad bedraagt **36,5%** terwijl dat dit voor Gent 12,3% is.

Er is weinig publiek groen in de wijk. In het kader van 'Zuurstof voor de Brugse Poort' is/wordt er een ernstige inhaalbeweging opgezet met de realisatie van de Groene Vallei, het Luizengevecht (2009), het Boerderijpark, het Acaciapark (2008), het Pierkespark (2008) en het buurtparkje aan het Biezenstuk. Aanpalend aan de wijk bevindt zich het natuureservaat 'Bourgoyen-Ossemeersen'.

Bijna één vijfde van de inwoners van de Brugse Poort - Rooigem huurt sociaal (cijfers 2001).

2- Brugse Poort - Rooigem

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12-17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	2.539.037 m2 36,5% 16.355 inw 2.528 1.040 21,8% 37,4 jaar 6.439 inw/km2
stedelijke impulsen	- Zuurstof Voor De Brugse Poort: verschillende woonprojecten, pleintjes en parkjes 2003 - 2012 - Nieuwe stedelijke woonwijk Alsberghe- Van Oost (reconversie) - Malpertuus (sociale huisvesting en pleintjes en avontuurlijke natuurrijke speelruimte - Malem: herinrichting openbaar domein	
Groenstructuur		
huidig spelaanbod	- Heldenplein - Landingsplein - Boerderijpark (Boerderijstraat) - Luizengevecht (Emilius Seghersplein) - Fonteinplein - Plein in de Kiekenstraat (binnenterrein van vzw Jong) - Plein in de Ooievaarstraat/Kokerstraat	- Plein in de Wielewaalstraat - Plein in de Spinnerijdoorgang - Leiekaai - Pierkespark (Haspelstraat) - Acaciapark - Biezenstuk - Malem
Dynamiek in de wijk		
scholen	- 't Pagadderke: kleuterschool - Het Perenboompje: kleuterschool - De Acacia: lagere school - De Boomhut: lagere school - De Piramide: lagere school	- Het Klimrek: lagere school - De Octopus: lagere school – buitengewoon onderwijs - De Zonnwijzer: lagere school – buitengewoon onderwijs
jeugdwerk	- Albezon: bijzondere jeugdzorg - Bizon vzw: landelijk jeugdwerk - Chiro St Jan: jeugdbeweging - Chiro St Theresia Rooigem: jeugdbeweging - Circusplaneet vzw: atelierwerking	- Spw Boerderij: speelpleinwerking - Spw Fluweelplein: speelpleinwerking - Spw Kinderplaneet: speelpleinwerking - Spw Luizengevecht: speelpleinwerking - Spw Malem: speelpleinwerking
andere initiatieven	- Werkgroep Jeugd - Brede School Brugse Poort - De Vieze Gasten - Fotoclub Fixatief - Muziekhuis Goeste Majeur	- De Propere Fanfare - Koffie- en theehuis Trafiek: grote buurtbetrokkenheid - Vele wijkinitiatieven (vnl via Wijk aan Zet) met blijvende werking - Netwerken Babbel Babbel en Babelut
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Malpertuus, - Westerringspoor deel Noormanstraat - Hoosmolen	

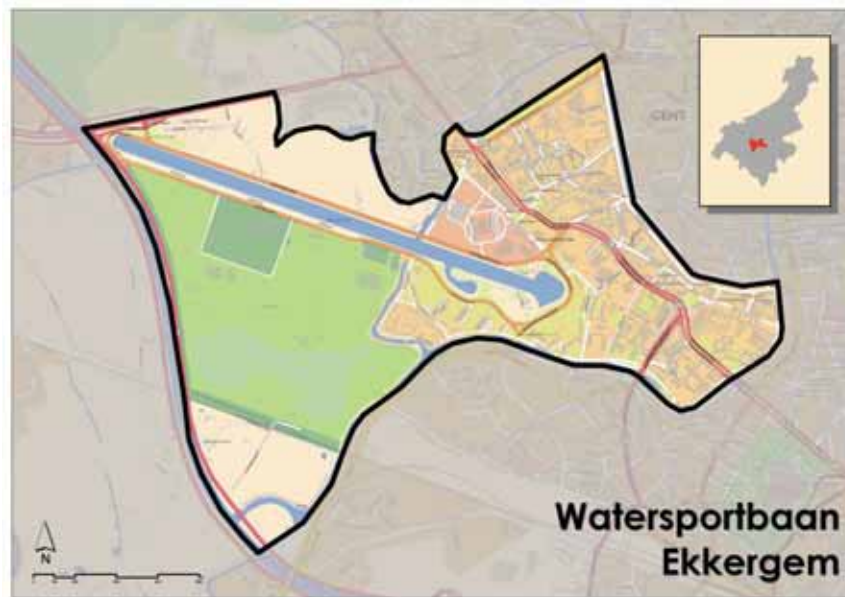
3- Watersportbaan – Ekkergem

De wijk bestaat uit een aantal woonbuurten met een verschillend karakter. De grenzen tussen de verschillende buurten zijn duidelijk afleesbaar.

Het woongebied is verweven met handel, horeca, scholen, cultuur en andere diensten. Er zijn heel wat kamerwoningen in de wijk, die voornamelijk worden bewoond door studenten.

Er is veel groen in de wijk. Het gebied rond de Watersportbaan biedt heel wat ruimte en grenst aan de Blaarmeersen. Sommige delen van de wijk zijn dicht bebouwd maar het groen wordt afgesneden door belangrijke verkeersassen.

De focus ligt in deze studie specifiek op de hoogbouwwijk aan de Watersportbaan.

3- Watersportbaan - Ekkergerm

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12 -17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	3.678.567 m ² 16,2% 7.012 inw 523 220 10,6% 46,7 jaar 1.905 inw/km ²
stedelijke impulsen	- Inrichtingsplannen Vlaamse Landmaatschappij voor terreinen Noorderlaan - Verder ontwikkeling van de Blaarmeersen (heraanleg strand, uitbouw BMX-piste,...) - Toekomstige aanleg Ekkergermpark	
Groenstructuur	m2/inw	
huidig spelaanbod	- Plein 1 Watersportbaan (Belvédèreweg) - Plein 2 Watersportbaan (Europalaan) - Plein 3 Watersportbaan (Verenigde Natielaan) - Blaarmeersen - camping (Zuiderlaan) - Blaarmeersen - waterkant (Zuiderlaan) - Blaarmeersen - skatezone (Zuiderlaan) - Blaarmeersen - strandzone (Zuiderlaan) - Parkje Bijlokevest - Groene Vallei (Nieuwewandeling)	
Dynamiek in de wijk		
scholen	- Bollekensschool: kleuter- en lagere school - De Korenbloem: lagere school – buitengewoon onderwijs - VIP-school: secundaire school - GITO: secundaire school - PHTI: secundaire school - Provinciale Middenschool: secundaire school	
jeugdwerk	geen	
andere initiatieven	- actieve wijkcomités Ekkergerm en Rozabe - - vanaf 2009 worden buurtwerk en opbouwwerk actief in de Watersportbaan	
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Blaarmeersen, - inrichtingsplannen VLM Noorderlaan - Malem Halfweg - Groene Vallei	

4- Nieuw Gent – UZ

De wijk bestaat uit 3 woonbuurten: Nieuw Gent en Steenakker (2 hoofdzakelijk sociale woonwijken) en de Ottergemse Dries.

Het UZ bevindt zich middenin de wijk. In de buurt Nieuw Gent vindt u een Welzijnsbureau dat verschillende sociale organisaties herbergt.

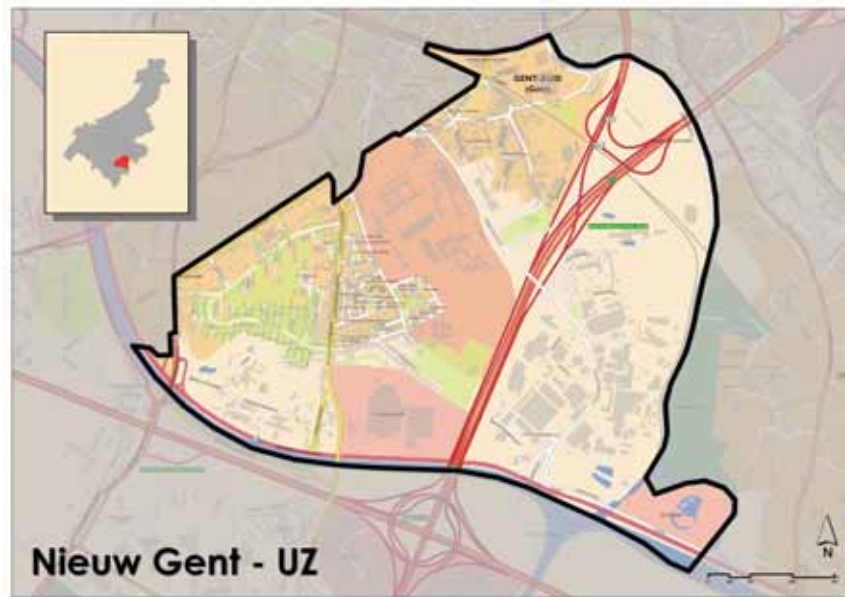
Er zijn in Nieuw Gent – UZ verschillende scholen, waaronder universitaire campussen, een hogeschool, een middelbare school, en lagere scholen.

Verschillende bedrijven zijn gevestigd in de rand van de wijk.

De woonbuurten in de wijk zijn dicht bevolkt en de bevolking is er vrij heterogeen. In de buurten Nieuw Gent en Steenakker wonen er 68 verschillende nationaliteiten.

De buurten Nieuw Gent en Steenakker bestaan voor een zeer groot deel uit sociale woningen. In Nieuw Gent gaat het in hoofdzaak om meergezinswoningen, terwijl men in de buurt Steenakker vooral ééngesinswoningen met een tuintje vindt.

De aanwezigheid van groen varieert heel sterk binnen de wijk. In Nieuw Gent vindt men veel groene ruimte, in de Ottergemse Dries daarentegen is het openbaar groen beperkt. In Nieuw Gent – Steenakker zijn enkele ingerichte speelruimtes; in de Ottergemse Dries is er geen.

4- Nieuw Gent – UZ

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12 -17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	4.152.733 m ² 12,5% 7.897 inw 1.164 520 21,3% 38,7 1.903 inw/km ²
stedelijke impulsen	- heraanleg Steenakker (termijn 4-tal jaar) - heraanleg groene ruimte Nieuw Gent (Kikvorsstraat en omliggende straten) - Masterplan UZ, waarbij op het terrein van het UZ belangrijke verbouwingen zullen gebeuren. De mobiliteit in en rondom het UZ zal veranderen - bouw Arteveldestadion en aanverwante wegenis - heraanleg Pieter Huysensplein	
Groenstructuur	m2/inw	
huidig spelaanbod	- Groene ruimte aan Kikvorsstraat - Pieter Huysensplein - Henry Storyplein	
Dynamiek in de wijk		
scholen	- Het Prisma: kleuterschool - De Klavertjes: kleuterschool - De Panda: basisschool - UZ-school: buitengewoon onderwijs	- Sint-Paulusinstituut: lager en secundair onderwijs - Sint-Jozef: buitengewoon lager en secundair onderwijs - KTA Vesaliusinstituut: secundair onderwijs
jeugdwerk	- Jongeren en Diversiteit: jongerenbeweging - Spw 't Leebeekje: speelpleinwerking - Kinder- en jongerenwerking t Leebeekje - KLJ Oost-Vlaanderen	- Vakantiespeelpleinwerk Henri Story vzw: speelpleinwerking - JOC Nieuw-Gent (vzw JONG): jeugdwerkzijnsmerk - Spelothek Snuffel
andere initiatieven	- Brede School Nieuw-Gent - Ambrosias Tafel: kunstenaars die werken met moeilijk bereikbare groepen en betrokken zijn bij de Brede School in Nieuw Gent - nieuwe bibliotheek (sinds dec 08)	
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Nieuw Gent, - Henry Storyplein	

5- Ledeberg

Ledeberg is een van de dichtst bebouwde wijken in Gent en heterogeen (ruim vijftig verschillende nationaliteiten). Het woningtype in Ledeberg is erg verscheiden: kleine arbeidershuizen wisselen er af met grotere herenhuizen en sociale woningen. De kleine woningen zijn amper voorzien van een tuintje en zijn talrijk aanwezig. Eveneens zijn er een groot aantal verouderde, comfortloze woningen. (er is een renovatiebeweging merkbaar).

Ledeberg kent veel openbaar groen: 82.000m² (dubbel zoveel als de zowat even grote Dampoortwijk). Het bestaande groen situeert zich echter wel hoofdzakelijk aan de rand: het Keizerpark, het Park De Vijvers, het Adolphe Papeleupark, het openbare groen rond de Meierij en dat in de Bellevuewijk. De laatste drie bevinden zich in de zogenaamde 'wooneilanden' die vrij geïsoleerd liggen van de rest van Ledeberg. Het binnengebied van Ledeberg is volgebouwd.

Als een natuurlijke grens boordt de Schelde de volledige noord- en westkant van Ledeberg af.

5- Ledeberg

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12-17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	1.494.499 m2 31,6% 8.574 inw 1.252 489 20,3% 38,3 jaar 5.754 inw/km2
stedelijke impulsen	'Ledeberg leeft': stadsvernieuwingsproject, met o.m. linken met speelruimte: jongeren werden bevroegd, ook via scholen. Vernieuwen van parken, speelterrein, zachte doorsteken, veilige oversteekplaatsen. Ook de opstart van en werken aan een 'Brede school' in Ledeberg staat op de agenda.	
Groenstructuur	158.603 m2 publiek groen	
huidig spelaanbod	- Keizerpark (Brusselsesteenweg) - Plein in de Frans De Coninckstraat - Plein in de Gaston Crommenlaan - Plein in de Meierij - Centrumplein (Binnenweg) - Bellevuepark (Vuurkruiserstraat) - De Vijvers (De Naeyerdreef) - E3-plein	
Dynamiek in de wijk		
scholen	- OLV-college: basisschool - De Kleurdoos: basisschool - Benedictuspoort: secundair onderwijs	
jeugdwerk	- Kaj Schoolwerking Ledeberg: jongerenbeweging - Sogeha vzw - Spw Centrumplein: speelpleinwerking - Jeugdpoint Ledeberg (vzw Jong): jeugdwerkzorgswerk - Spelothek De Toverboom	
andere initiatieven	- Werkgroep Jeugd - Brede School Ledeberg - buurtorganisaties waaronder De Rietgracht - geëngageerde bewoners ook via Wijk aan Zet, 'Park de Vijvers', Ledebirds - Kwasa, kwasa	
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Meierij, - Centrumplein, - Adolf Peleleupark, - Vijverpark, - Kraakbos Gentbrugse Meersen, - Volledige groenas langs Ledebergse Schedlemeander	

6- Oud Gentbrugge

In de wijk Oud Gentbrugge tref je zowel kleine arbeidershuizen, grotere eengezinswoningen als sociale woningen. Deze verscheidenheid aan woningen brengt een sociale mix teweeg.

In grote lijnen is de wijk Oud Gentbrugge op te delen in twee woonbuurten:

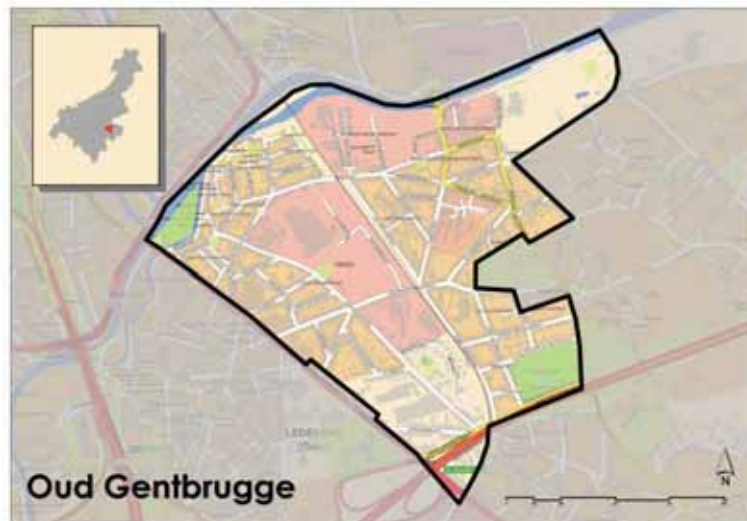
- tussen de Frederik Buvenichstraat en de Schelde bevindt zich een buurt met enerzijds tal van kleinere oude rijwoningen, vaak met minder comfort en weinig buitenruimte en anderzijds de nieuwe sociale woningen aan het water (o.a. Sas- en Bassijnwijk).
- in het deel tussen de Burvenichstraat en de Land Van Rodelaan vind je vooral ruime eengezinswoningen met meer comfort en vaak met eigen tuin.

Het groen van Oud Gentbrugge bevindt zich vooral aan de randen van de wijk.

Enkele parken: het Keizerpark als toegangspoort tot de wijk, het Frans Tochpark met speeltuin aan de Braemkasteelstraat, het parkje verbonden aan kasteel De Pélichy ter hoogte van de Oude Brusselseweg en het speelpleintje eveneens aan de Oude Brusselseweg. De Gentbrugse meersen (een van de 4 groenpolen) grenst aan deze wijk.

Grote projecten

De wijk Oud Gentbrugge en 'De Puntfabriek' zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De historie van deze fabriek aan de Kerkstraat gaat terug tot 1867. Het bescheiden bedrijfje van Pernot groeide uit tot grootste werkgever van de streek. Het bedrijf zorgde ervoor dat Gentbrugge evolueerde van een eenvoudige plattelandsgemeente tot een proto-industriële voorstad. Tussen 1990 en 1992 keerde de situatie om. Dit leidde uiteindelijk tot de onherroepelijke sluiting in 1993. De fabriek werd ontmanteld, de terreinen gesaneerd. In 2000 werd het Centrum voor Sociale Economie De Punt boven de doopvont gehouden. Vandaag is de site in volle herontwikkeling. Op het dubbele bedrijventerrein zijn al tal van nieuwe bedrijven actief; er komt een park voor de buurt en er staan enkele woonprojecten op stapel.

6- Oud Gentbrugge

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12 -17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	1.486.185 m ² 33,6% 8.018 inw 1.093 505 19,9% 38,7 jaar 5.381 inw/km ²
stedelijke impulsen	Herontwikkeling Arbedsite	
Groenstructuur	m2/inw	
huidig spelaanbod	- Keizerspark - JOC (Scheldekaai) - Bassijnstraat - Arbed Noordpark (Kerkstraat) - Arbed Zuid - Frans Tochpark (Gustaaf Le Fève de Ten Hovelaan) - Plein op de Oude Brusselseweg - Het parkje toebehorend aan het Kasteel de Pélichy	
Dynamiek in de wijk		
scholen	- Henri D'haese: kleuter- en lagere school - Guldenmeers: kleuterschooll	
jeugdwerk	- Absurd - Dol-fijn: jeugdbeweging - Ekseekwo: jongerenbeweging - Kaj Ledeberg@Gentbrugge: jongerenbeweging - Krejo Jeugdatelier vzw: atelierwerking - KSA VKSJ Gentbrugge: jeugdbeweging - Ksj Ledeberg: jeugdbeweging - Spw Scheldekaai: speelpleinwerking	
andere initiatieven	- buurtwerk - Wijk Aan Zet initiatieven, waaronder de Boerenmarkt via De Punt - Wijk Aan Zet initiatieven en speelstraten	
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Schelde-eilandje, - groene zone langs Schelde (Arbedsite)	

7- Dampoort

Het totale bevolkingsaantal bedraagt 9.961 inwoners. Het noordelijk gebied is heel dun bevolkt. De oppervlakte is 1,46km². De bebouwde oppervlakte is 0,53km². De bebouwingsgraad is **36,2%** (ter vergelijking het Gentse gemiddelde bedraagt 12,3%). Ook de bevolkingsdichtheid is hoog: 6.837 inwoners/km² - het Gentse gemiddelde 1.475 inwoners/m²

De Dampoort is een typische 19de eeuwse arbeiderswijk. Het profiel van de wegen en de huizen getuigen van dit industriële verleden.

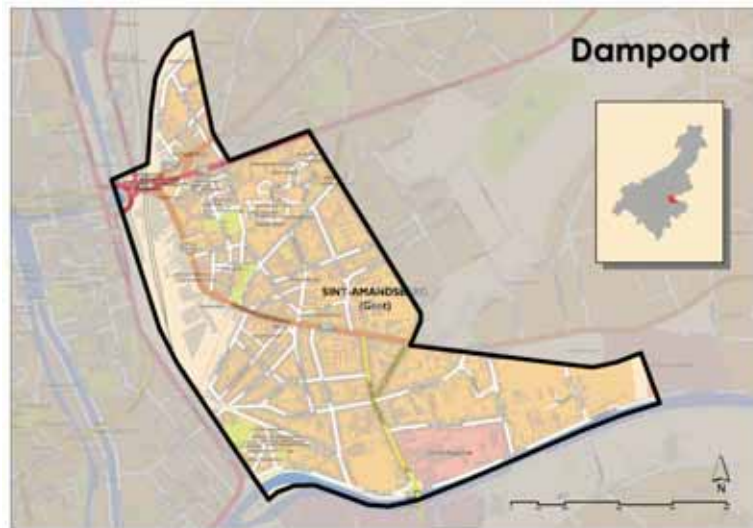
De Dampoortwijk is een dichtbebouwde wijk en kent een hoge woondruk. In de nabijheid van het station Dampoort en het Groot Begijnhof zijn er vooral kleine 19de eeuwse arbeiderswoningen. Veel van deze woningen verkeeren in slechte staat. Zuidelijker bestaan de woonblokken uit burgerhuizen, met beter comfort én tuinen. De laatste jaren is er een renovatiegolf. Het aandeel van sociale woningbouw in de wijk is gering (beneden de 10% grens) in vergelijking met andere Gentse wijken. Er is nog plaats voor sociale woningen met uitzondering van de buurt Scheldeoord.

De wijk heeft een absoluut tekort aan groene ruimte ondanks de realisaties van een aantal buurtparkjes zoals het Banierparkje, het parkje aan de Wolterslaan, aan de Wasstraat.

Met het realiseren van het 2,5ha park op de vroegere site van Malmar wordt de vooropgestelde norm van 10m² publiek groen per persoon bijna bereikt.

Grote projecten

De site Oude Dokken: Het doel van het project is het creëren van een gemengde woonwijk met aantrekkelijke open ruimtes en economische activiteiten dankzij het hergebruik en herontwikkeling van de bestaande gebouwen en bedrijfsactiviteiten.

7- Dampoort

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12 -17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	1.456.573 km2 36,2% 11.323 inw 1.871 795 23,5% 35,5 jaar 7.755 inw/km2
stedelijke impulsen	- De Oude dokken, Bijgaardepark en nieuwe stedelijke functies op Malmar - Omgevingsaanleg Scheldeoord en aansluitend nieuw fietspad in Denderlaan (verbinding tussen Biegaardepark en Beneden -Schelde, ook parallelle verbinding tussen groenas1, 2 en 3) - Ontwikkeling site Denderlaan/Wolterslaan wordt onderzocht - - Dampoort: na Ledeberg volgende stadsvernieuwingproject	
Groenstructuur	41.817m2 publiek groen	
huidig spelaanbod	- Bijgaardepark(Nijverheidsstraat) - Banierparkje - speelterrein aan de Wolterslaan - speelterrein aan de Wasstraat - Plein in de Nieuwewijkstraat + L. Clocquetstraat (beiden grens met Sint-Amandsberg)	
Dynamiek in de wijk		
scholen	GITO: secundaire school	
jeugdwerk	- Achterban: jeugdhuis - Chiro Heilig Hart: jeugdbeweging - Fos De Flamingo's: jeugdbeweging - De Brug (vzw Jong): jeugdwerzijnswerk - JOC Gent Oost - Posküder vzw: jeugdhuis	- Sjalom vzw - Spw Wasstraat: speelpleinwerking - Spw Wolterslaan: speelpleinwerking - Vnj Gent Freya: jeugdbeweging - Vnj Gent Sneyssens: jeugdbeweging
andere initiatieven	- atelierwerking voor volwassenen en kinderen vzw Kunst(h)art - Brede school Dampoort/Sint-Amandsberg - wijkfeesten Wijk aan Zet: Toekomststraat, Serafijnstraat, Clubhuis Krekelberg, Heilig Hartplein... - vzw Theaterplatform: uitbouwen theaterlocatie aan Dendermondsesteenweg (Scala gebouw) - Actiecomité Vuile was: historische vervuiling grondwater scheldebuurt (wasserij)	
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Park Wolterslaan, - Bijgaardenpark	

8- St Amandsberg

Sint-Amandsberg is een deelgemeente met zeer verschillende kenmerken. Enerzijds is er het sterk 'verstedelijkte deel' van de Sint-Amandsberg. Tot aan Potuit bevindt zich het historische én stedelijke hart van Sint-Amandsberg. Anderzijds kent Sint-Amandsberg ook 'landelijke gebieden' in het noorden. Daar zijn recente wijken ontstaan door de evolutie in de verkavelingen. De vroegere landbouwgrond is geëerde bouwgrond. Deze verkavelingen zorgen voor een verscheidenheid aan architectuur. Enkele restanten van de ooit talrijk aanwezige tuinbouw blijven aanwezig in dit deel van Sint-Amandsberg

Sint-Amandsberg is een eerder groene deelgemeente met 512.793 m² publiek groen: park La Sapinière, buurtpark Biest, Westveld park, park Potuit, Azaleapark, de Prettige wildernis, ...

8- Sint Amandsberg

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12-17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	6.504.402 m2 7,9% 17.664 inw 2.355 1.291 20,6% 40,4 jaar 2.718 inw/km2
stedelijke impulsen	- oud Sint-Amandsberg: volgende stadsvernieuwingsproject - sociale woningbouw tussen Hogeweg en Sint-bernadettestraat - oude Callierschool wordt cultureel buurThuis Bernadette - heraanleg park Westveld - groenas 1: van dampoort door Sint Amandsberg naar Oostakker; Groene banaan	
Groenstructuur	512.793 m2 publiek groen	
huidig spelaanbod	- Potuit (Heiveldstraat) - Sportcentrum (Rozebroekslag) - De prettige wildernis (Rozebroekslag) - La Sapinière (Sint-Bernadettestraat) - Plein in de Serafijnstraat (deel van deze straat ligt in wijk Dampoort) - Plein in de Halvemaanstraat - Plein in de Sleutelbloemstraat	- Azaleapark (Azaleastraat) - Plein in de Biest - Groene banaan (Scharnier) - Bibliotheek (Heiveldstraat) - Plein in de Nieuwewijkstraat - Westveldpark
Dynamiek in de wijk		
scholen	- Sint-Janscollege Oude Bareel: kleuterschool - Sint-Janscollege (Oude Bareel, Visitatie, Heiveld): basisschool - Ten Berg: basisschool - De Wijze Boom: basisschool	- EDUGO Sint-Bernadette: basisschool - KTA II Sint-Amandsberg: secundair onderwijs - Sint-Janscollege: secundair onderwijs - GITO: secundair onderwijs
jeugdwerk	- Chiro Oude Bareel: jeugdbeweging - Crea Musica: atelierwerking - JOB: jeugdhuis - De Bonte Was (vzw Jong): eerstelijns plaatselijk - Speltheek Kiekeboe	- Lejo vzw: eerstelijns niet plaatselijk - De Werf vzw: eerstelijns plaatselijk - Scouts en gidsen St Bernadette: jeugdbeweging - Scouts en gidsen St Lucia: jeugdbeweging - Scouts en gidsen Ten Berg: jeugdbeweging
andere initiatieven	- Werkgroep Jeugd - Brede School Sint-Amandsberg - vzw Uilenspel: huistaakbegeleiding voor kinderen uit de sociale tuinwijk Bernadette - vzw Hara Producties ism Bordure: organisatie buurtactiviteiten (Scheepslosserstraat, Hogeweg en Bernadette) - Diverse 'Wijk Aan Zet'-initiatieven, vooral in verkavelingen: Ombeekhof, Kasteelwegel, Oude Bareel, Westveld - Actiecomité Rozebroeken en Sint-Baafskouter: medebeheer Sint Baafskouterpark - vzw Nucleo: ateliers in Calliergebouw en sociaal artistiek project Moscou-Bernadette - vzw Kapotski: kunst in de buurt project Hotdogski (Bernadettewijk) - vzw Volkstuinen werk van den akker: volkstuintjes aan Hogeweg: zij doen veel activiteiten en hebben een netheidscharter opgesteld - 9 meimarkt (met paardenmarkt)	
potentiële plekken ifv speelnatuur	- Prettige Wildernis, - de Groene Banaan thv scoutlokaal, Bernadette - Verkavelingsgroen in SA (oudeBareel/ achtendries)	

9- Muide – Meulestede – Afrikalaan

De vroegere havenbuurt Muide-Meulestede is een wat op zichzelf staand deel van Gent, een schiereiland dat langs de ene kant vast hangt aan de stad en langs de andere kant uitmondt in de haven. De grens ten oosten wordt gevormd door het bovenste deel van de New Orleansstraat en het onderste deel van de Port-Arthurlaan. De westelijke grens wordt gevormd door de Voorhaven. Ten zuiden loopt het door tot aan het rond punt van de Dampoort (dus inclusief de Afrikalaan) en ten Noorden vormt de Meulestedebrug de enige verbinding met Wondelgem.

Muide-Meulestede was in oorsprong een 19de-eeuwse arbeiders- en schipperswijk.

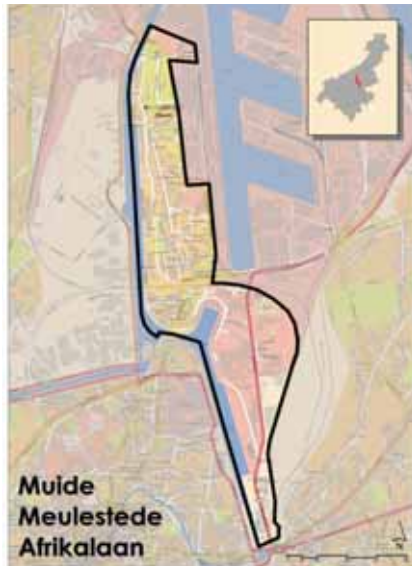
Deze bevolkingssamenstelling, de bijzondere ligging en afzondering van andere wijken had tot gevolg dat de wijk een intens en volks gemeenschapsleven kende.

Meer dan één vierde (27,4%) van de inwoners van de Muide-Meulestede huurt sociaal (cijfers 2001). Het merendeel van deze woningen is recent gerenoveerd.

De wijk telt heel wat groen. Het groen is echter verspreid en niet altijd functioneel bruikbaar, vb. groen langs spoorwegberm, langs kades, enz. In de wijk vind je wel een aantal spelepleintjes die voorzien zijn van groen

De nieuwe Voorhaven:

De loodsen worden gerenoveerd en er worden gemengde functies zoals wonen, kantoren en winkels in onder gebracht. Waar vroeger Loods 21 stond, komt een grootstedelijk plein dat voorzien is met de nodige uitrusting voor grote evenementen. Het huidig buurtparkje wordt heraangelegd en vergroot (deels op huidig Voorhavenlaan): met speel- en sportvoorzieningen. Aan de kade is een fietspad voorzien dat verbinding geeft met Wondelgem, Meulestede en het stadscentrum. De aanliggende straten worden heraangelegd conform de stijl van de omgeving.

9- Muide – Meulestede - Afrikalaan

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12 -17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	1.508.603 m ² 15,6% 5.654 inw 947 396 23,8% 36,7 jaar 3.744 inw/km ²
stedelijke impulsen	PROJECTEN OP KORTE & MIDDENLANGE TERMIJN (< 5j) - Meulestede noord (nieuw lokaal dienstencentrum) - De Nieuwe Voorhaven (stedelijk plein, buurtpark, ...) - Achtermuide-Vorkstraat (sociale woningen + integratie speeltheek) - Renovatie brandweerkazerne Londenstraat (stadswoningen) - Meulesteedsesteenweg (tuinuitbreiding en garageboxen) - Kop van Meulestede (plaatsen van tijdelijke koopwoningen) - Scandinaviëstraat: herinrichting bufferbosje + integratie speelzone - renovatie culturele kring tot cultureel centrum meulestede - sint-theresiastraat: bouw sociale woningen PROJECTEN OP MIDDENLANGE TERMIJN (> 5j) - Meulestede noord (sociale woningen) - De Nieuwe Voorhaven (koopwoningen privé-ontwikkelaar) - Lourdeshoek (bedrijfszone voor 5-tal nieuwe bedrijven) - Loodsenstraat (sociale woningen + integratie bestaand park) PROJECTEN OP LANGE TERMIJN (> 10 jaar) - Oude Dokken Bedoeling van het Stadsbestuur is in het gebied Oude Dokken de omschakeling van een voornamelijk industrieel gebied tot een volwaardig nieuw stadsdeel te realiseren. De havensite wordt een hedendaags woongebied met parken, handel en publieke dienstverlening.	
Groenstructuur	m ² /inw	
huidig spelaanbod	- Plein in de Limbastraat - Plein in de Londenstraat (skate-infrastructuur) - Plein in de Marseillestraat/Goedendagstraat - Plein in de Meulesteedsesteenweg - Plein in de New Orleansstraat - Plein in de Windmolenstraat	- Plein in de Lübeckstraat - Plein in de Vorkstraat - Scandinaviëstraat (Sandinaviëstraat) - De Nieuwe Voorhaven (Scharnier) - Loodsenstraat
Dynamiek in de wijk		
scholen	- Victor Carpentier: basisschool - De Loods: basisschool	- De Toverstaf: kleuterschool
jeugdwerk	- Scouts en gidsen St Antonius Meulestede - Spw Londenstraat - JES vzw	- Jamklub (Kinderhuis en jongerenwerking) - Speloteek Speelsproet
andere initiatieven	- Werkgroep Jeugd - 't Oud Postje - vzw Cirq - -Vrienden van Meulestede (buurtcomité - Meules-tee Koerse)	- -Buurtraad Muide-Meulestede - Buurtcentrum + De Loods (beheergroep) - De Kadebroeders (Kadefeesten) - VZW Meulestede (uitbating Cultureel Centrum Meulestede + organisatie tal van activiteiten)
potentiële plekken ifv speelnatuur	De Nieuwe Voorhaven	

10- Rabot – Blaisantvest

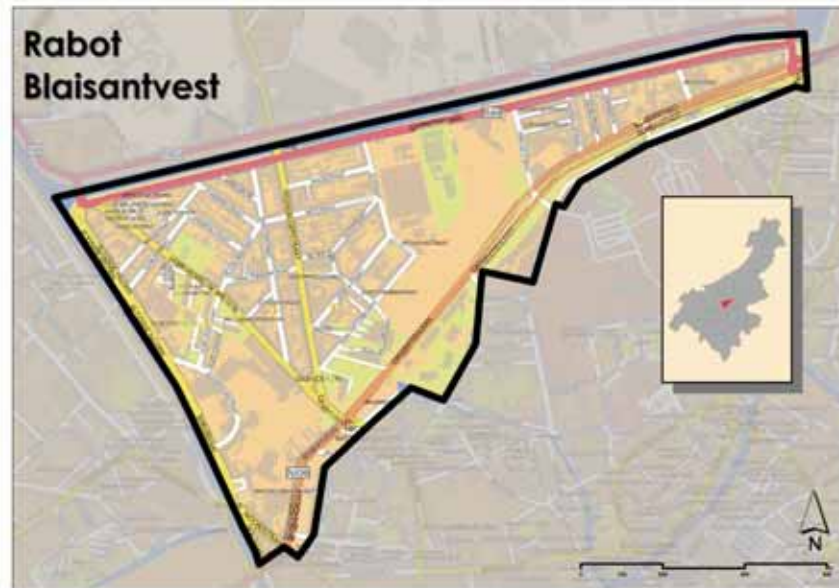
Rabot-Blaisantvest is een woonwijk aan de rand van het centrum in de kernstad. Tot 1860 bleef het gebied nagenoeg onbebouwd. Dit laagland maakte deel uit van de 'Wondelgemse Meers', doorsneden door de nu gedempte Lieve en de kerkwegel naar Wondelgem. Vanaf 1872 kregen we de verstedelijking van de westelijke helft, voornamelijk op initiatief van de textielabrikanten De Smet en de Hemptinne die volgens dambordpatroon identieke arbeiderswoningen hebben gebouwd.

De wijk vormt een duidelijk afgesloten geheel van de rest van Gent: de Brugse Vaart, het Verbindingskanaal en de Opgeëistenlaan vormen voor de wijk duidelijke grenzen. Arbeiderswoningen en grote sociale woontorens kenmerken de wijk. Centraal ligt de Wondelgemstraat, de belangrijkste winkelstraat uit de buurt.

De wijk Rabot-Blaisantvest is een dichtbebouwde wijk. De bebouwingsgraad van de wijk is **35,8%**. Dit is een stuk hoger dan het gemiddelde van Gent (12,3%). De koop- en huurprijzen zijn altijd relatief laag geweest. Maar de laatste jaren ondergingen deze een forse stijging.

Het aandeel sociale huurders (39.4%) ligt bijna 4 keer hoger dan het Gents gemiddelde (11.5%). Het grootste deel van de sociale woningen bevinden zich in de Torens aan de Opgeëistenlaan en de Filips Van Cleeflaan. Daarnaast zijn er nog sociale woningen aan de Gasmeterlaan-Pannestraat en de Gebroeders Desmetstraat, Witte karoenenplein, Alois Joosstraat, Wilgestraat.

Er is weinig open ruimte en groen in deze dicht bebouwde wijk. Daarenboven beschikken de woningen zelden over een tuin of een andere buitenruimte. De open ruimte die er is, wordt zeer intensief gebruikt.

10- Rabot - Blaisantvest

criteria	beschrijving	
woonmilieu	oppervlakte: bebouwingsgraad: totale bevolking: leeftijd 0-11: leeftijd 12 -17: leeftijd % < 18j: gemiddelde leeftijd: bevolkingsdichtheid:	860.573 m2 35,8% 7.736 inw 1.323 567 24,4% 34,9 jaar 8.995 inw/km²
stedelijke impulsen	Bruggen naar Rabot stadsvernieuwingsproject: - Rabotpark: speelruimte voor 0-12 jarigen + ouder - Trambrugsite: speelruimte voor 0-6 jarigen - Site Gasmeterlaan: speel en sportruimte voor 0-12 jarigen + ouder - Tractiestation: onsluiting speelruimte El Paso - Maria Goretti: onder voorbehoud Project 'recreatieve structuur Rabot' inhv het stadsvernieuwingsproject - zie deelproject 'Bruggen naar Rabot' hierboven - + optimalisering huidige recreatieve zones - wat betreft spelen worden volgende plaatsen aangepakt: o Karel Rymhof (0-6 jaar) o El Paso/Zonnestraal (0-12 jaar + ouder) o Witte Kaproenenplein (0-6 jaar) o Groen rond de blokken Filips van Cleeflaan (0-12 jaar + ouder) o Kerkplein (0-6 jaar) o Vogelenzang (0-6 jaar)	
Groenstructuur	m2/inw	
huidig spelaanbod	- Kolveniersgang - Plein in de Filips van Cleeflaan - Zonnestraal/el paso(Gebr. De Smetstraat) - Plein in de Opgeëistenlaan	- Vogelenzang - Rabotpark/JOC - De Site - Bruggen naar Rabot
Dynamiek in de wijk		
scholen	- Mandala (Filips Van Cleeflaan + JozefII-straat): kleuter + lagere school (Freinet) - Kompas (Victor Frisstraat): lagere school (Bijz.O) - Teunisbloem (Elyzeese Velden): lagere school (Steiner) - Mozaïek (Blaisantvest): kleuterschool	- De Bargie (Bargiekaai): centrum voor volwassenonderwijs - KAHO Sint-Lieven (Gebroeders Desmetstraat): hoger onderwijs - 't Kevertje: kleuterschool
jeugdwerk	- Bahtale Chave: jeugdbeweging - Chiro Mengelmoesh: jeugdbeweging - Ergenekon: jeugdhuis - Özburun vzw: jongerenbeweging - Jong vzw (El Paso en Kadanz) - Scouts De Klauwaerts (JOC)	- Psycho B-Boys: jeugdinitiatief - Spw Opgeëistenlaan: speelpleinwerking - Spw Zonnepret: speelpleinwerking - Spw Zonnestraal: speelpleinwerking - Spelothek Pipo (vzw Jong)
andere initiatieven	- Werkgroep Jeugd - rocsa-De Site (oa voetbalploeg, zandbak, speeltuin, bouwterrein!)	- straathoekwerk + Samenlevingsopbouw (vooral in de Rabottorens) - zoektocht naar filiaal voor Kopergieterij
potentiële plekken ifv speelnatuur	- De Site - Site Gasmeterlaan (Gashouders)	Buurtbeheerprojecten: - El Paso - Groen rond Filips van Cleeflaan - Witte Kaproenenplein

3- inzoomen op potentiële locaties

1- Westerringspoor en Guislain-site

- 1.1 Guislain-site
- 1.2 Westerringspoor deel Westergemstraat – Dikkelindestraat
- 1.3 Westerringspoor: deel Dikkelindestraat en Eeklostraat
- 1.4 Westerringspoor: deel tussen Eeklostraat en Brugsesteenweg
- 1.5 Westerringspoor: Malpertuus
- 1.6 Westerringspoor: deel Noormanstraat en Hoosmolen

1.0- Westerringspoor

algemene principes: speelse slinger aan de rand van de kernstad

Het Westeringsspoor biedt bijzondere mogelijkheden voor speelnatuur langsheen dichtbebouwde wijken zoals de Bloemekenswijk en de Brugse Poort-Rooigem. De speelse slinger is gekoppeld aan een doorlopende fiets- en wandelverbinding en wordt hier en daar gekruist door openbaar vervoersassen (halteplaatsen).

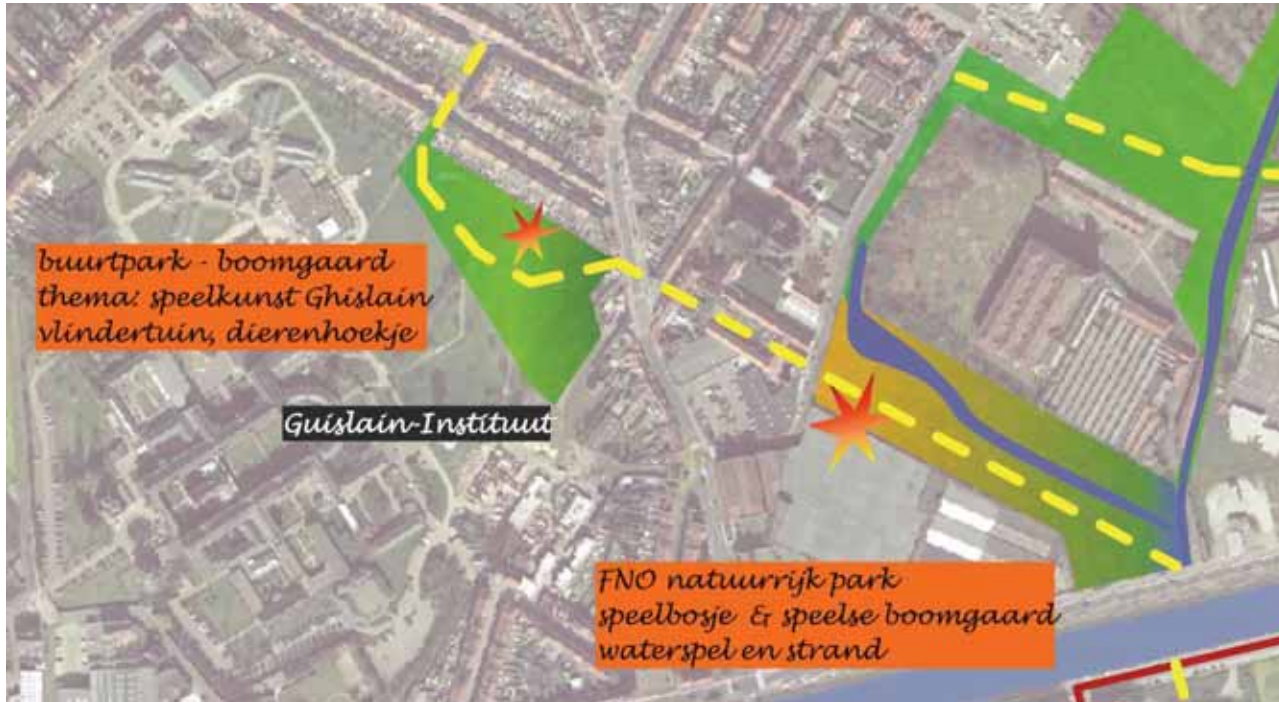
Het Westeringsspoor kan in zijn geheel functioneren als één langgerekt park op stadsniveau. Het is als het ware een kralensnoer van avontuurplekken. De verschillende plekken op dit Westeringsspoor functioneren dan weer op buurt- en wijkniveau.

Het algemeen beeld dat we voor ogen hebben is een natuurspeel slinger met speelheuvels, spannende plekjes, een prettige wildernis met uitdagend reliëf gecombineerd met speels bouwen (bvb. met een initiatief zoals de Timmerfabriek).

Er moet specifieke aandacht gaan naar de wegen die deze slinger doorkruisen: de slinger moet als het ware doorlopen. Dit kan doormiddel van een groene markering (bomen), versmalle rijweg, verhoogd plateau, De ingrepen moeten zodanig zijn dat de auto zich als gast gedraagt en het openbaar vervoer geen hinder ondervindt. (halteplaats op deze doorsteken?)

1.1- Guislain-site

Van gesloten naar open park (Kan gelinkt worden met het Westerringspoor)

tuin met boomgaard

zicht poort Hortensiastraat - doorgang

zicht poort vanuit Pioenstraat - doorgang

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	De kernstad De site ligt temidden van de dicht bebouwde wijk (Bloemekenswijk) met weinig openbaar groen (de woningen hebben geen of kleine tuinen). jongeren uit Bloemekenswijk en uit Rabotwijk komen hier regelmatig (zonder toelating) voetballen				
bereikbaarheid	Momenteel enkel toegankelijk via de Ferrerlaan Openbaar vervoer: tram (Ferrerlaan thv Hortensiastraat)				
huidige inrichting	klassiek park met o.a. een zone met boomgaard en schapen				
speelnatuur aanbod	Grasvlakte met enkele speeltoestellen is weinig uitdagend en niet natuurlijk Boomgaard?				
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen	Brede school project				
jeugdwerking	Dracuna (vzw Jong), Chiro Sivi (Maisstraat), Spw Guislain				
Andere initiatieven					
eigendom	Guislain				
Potenties speelnatuur					
	type	schaal	potentiële partners	begeleiding	
speelnatuur door:	Natuurspeel-buurtpark met als thema's: - een raakvlak met Guislain (geestelijke gezondheidszorg), gezamenlijk uit te werken; - dierenplekje: behoud van de schapen - buurtpark met als thema dieren gezamenlijk uit te werken;	vast	wijk	GD Guislain Brede school	ja
Aandachtspunten speelnatuur	Eventueel 's avonds af te sluiten?				
mobiliteit verkeersveiligheid	- zichtbaar maken van de toegangen en verkeersveilige oversteken; - Nieuwe ontsluitingen mogelijk via Hortensiastraat en Ryhovel-aan - Kleine wandellussen: verschillende straten komen hierop uit			DWBW Guiskain	

1.2- Westerringspoor: deel Westergemstraat - Dikkelindestraat

voetbalplek

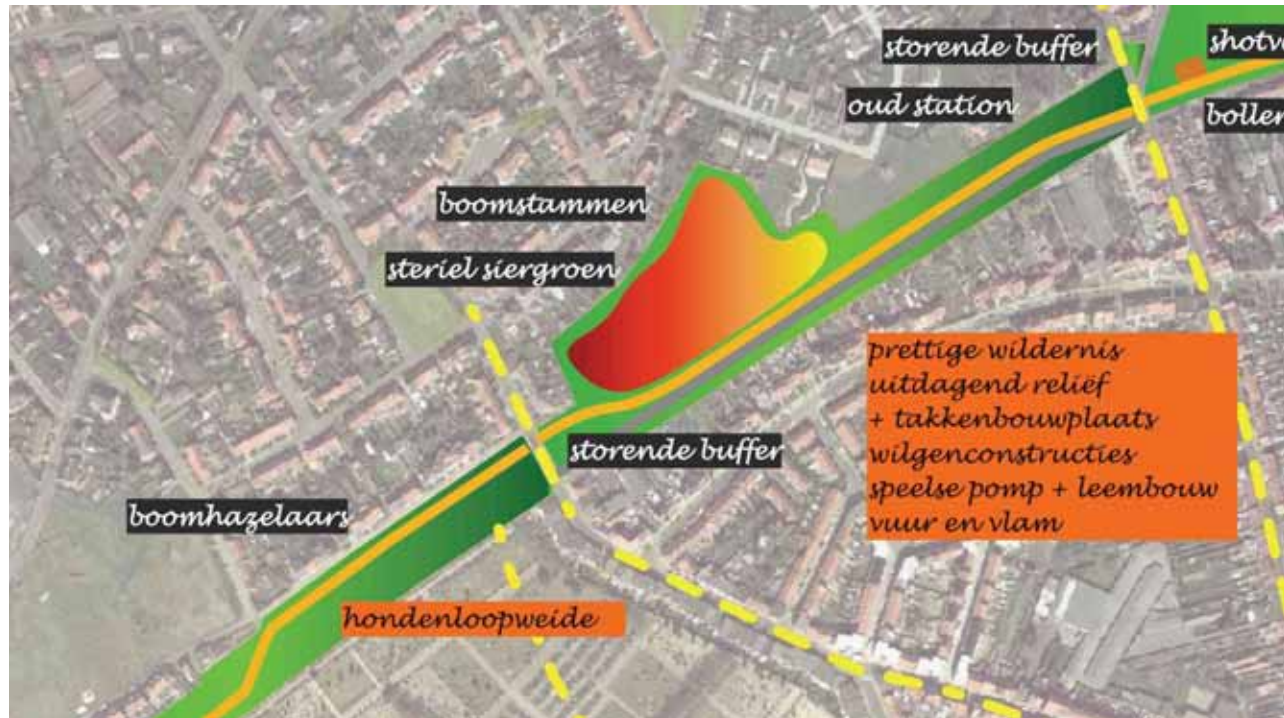
open ruimte functie?

speelzone

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Aansluitend bij het stedelijk weefsel met min of meer gesloten bouwblokken van de Bloemekenswijk (met geen of kleine tuinen) en aan de andere het kleinschalige eerder open weefsel van Mariakerke (Kolegem) (villawijken). Kant Bloemekenswijk: weinig groene openbare ruimte.				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: groenas Kleine wandellussen: verschillende straten komen hierop uit Openbaar vervoer: tram en bus				
huidige inrichting	t.h.v Westergemstraat: sluikestortzone. Tussen Westergemstraat en Dikkelindestraat is een goed functionerende speelzone: klein shotveldje, speeltoestellen, de speelheuvel. De bollersclub heeft er een lokaal: te behouden als functie.)				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur	speelheuvel is weinig uitdagend en is geen natuurspelplek				
scholen	Brede school				
jeugdwerking	Dracuna (vzw Jong), Chiro Sivi (Maisstraat), FOS De Tortels, Scouts en Gidsen (SGV) Brigands De Kleine Prins				
Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	- geschikte zone voor spelprikkel op de as kruising Dikkelindestraat/GentseAardeweg	prikkel	buurt		nee
	- dmv grondmodulatie en natuurrijker beheer (HPGB): avontuurlijker en uitdagende spelplekken.	vast	wijk	groendienst	nee
	- open weiland: na sanering (vervuilde grond??) extra grondmodulatie en ruimte voor buurtinitiatieven,	mobiel	wijk		nee
Aandachtspunten speelnatuur	bodemonderzoek open weiland				
mobilititeit verkeersveiligheid	Doorsnijding speelse as: wegenis herinrichten. De auto als gast! Dmv visueel groen doortrekken, plateau, duidelijke speelse kleuren als markering,			tech. dienst	

1.3- Westerringspoor: deel Dikkelindestraat en Eeklostraat

dierenweide

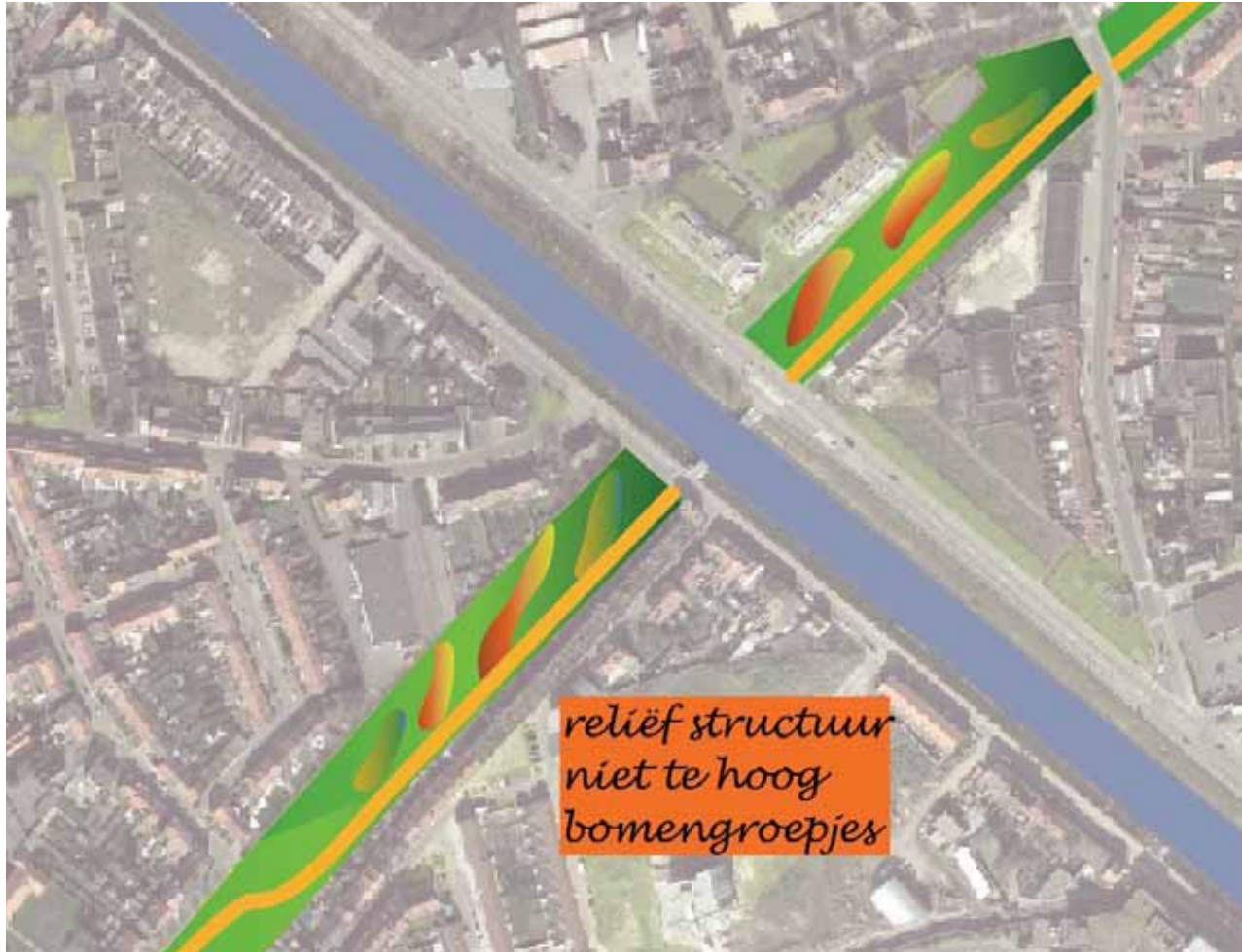
steriele 'speel'zone

zone ten westen van Westerbegraafplaats

	Beschrijving van de locatie						
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad; aansluitend bij het stedelijk weefsel met min of meer gesloten bouwblokken van de Bloemekenswijk (met geen of kleine tuinen) en aan de andere het kleinschalige eerder open weefsel van Wondelgem (Kolegem) (villawijken). Kant Bloemkenswijk: weinig groene openbare ruimte						
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: groenas Goede verbinding naar de buurt via de Mimosastraat en (overdag) doorheen de Westerbe-graafplaats Kleine wandellussen vanuit de aanpalende straten (woonstraten) Openbaar vervoer: tram in de Dikkelindestraat						
huidige inrichting	- Inrichting: steriel siergroen, grote grasvelden achter struikengordel die weinig gebruikt worden. - Kleine spelaanleiding met boomstammen in kring op grasveld. - op privé perceel is een dierenweide met kippen, schapen (veel aantrekkingskracht) - Gevoelens van sociale onveiligheid						
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur	weinig uitdagend en de zone is geen speelnatuur						
scholen	De Lotus Klimrek						
jeugdwerking	Dracuna						
Andere initiatieven							
eigendom	Stad Gent						
	Potenties speelnatuur			type	schaal	poten-tiële partners	begelei-ding
speelnatuur door:	- een 'prettige' wildernis met uitdagend reliëf avontuurlijke plekken: speelse pomp, wilgenconstructies (samen met bewoners), boomstammen mikado's, takkenbouwplaats,			vast	wijk	groen-dienst Brede school	nee
	- een dierenhoekje (samen met bewoners)			vast	wijk		nee
Aandachtspunten speelnatuur							
mobilititeit verkeersveiligheid	Doorsnijding speelse as: wegenis herinrichten. De auto als gast! Dmv visueel groen doortrekken, plateau, duidelijke speelse kleuren als markering,					Tech. dienst	

1.4- Westerringspoor: deel tussen Eeklostraat en Brugsesteenweg

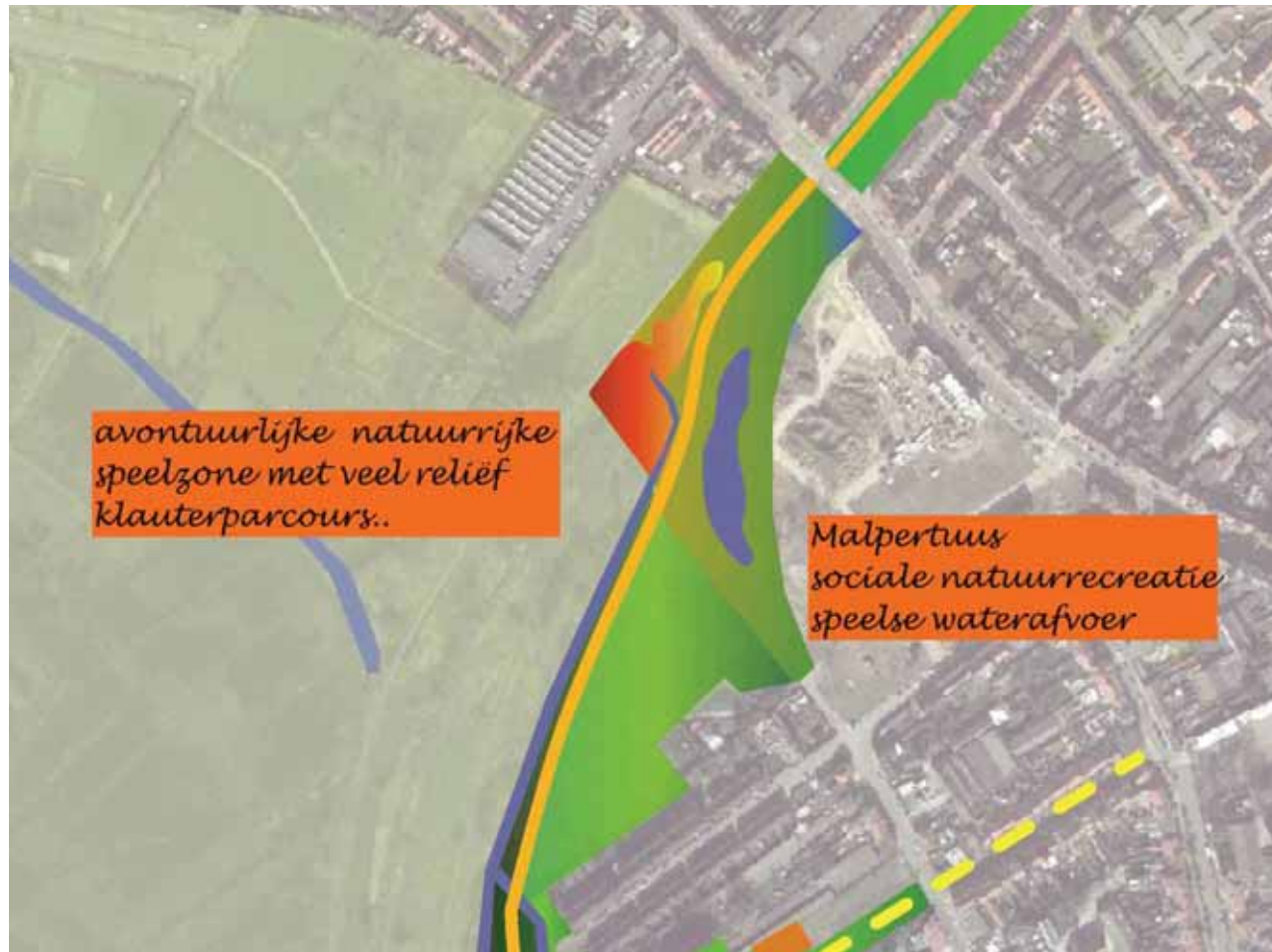
toevallige heuvels

shotveld

	beschrijving				
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad aansluitend bij het stedelijk weefsel met min of meer gesloten bouwblokken van de Kempstraat en omgeving en de hoogbouw. (met geen of kleine tuinen)				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: groenas Kleine wandellussen vanuit de aanpalende straten (woonstraten) Openbaar vervoer: bus (Palinghuizen)				
huidige inrichting	Fiets- en wandelpad, 'steriel' groen met een paar veelgebruikte speelplekken, recent werden struiken verwijderd omwille van sociale veiligheid.				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur	weinig uitdagende en natuurspeelzone zone				
scholen					
jeugdwerking	Chiro De Kaproenen Meisjes, Chiro O.L.V. Mariakerke, Chiro St. Jan Berchmans, FOS De Koala's, Scouts en Gidsen				
Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Dmv. reliëfstructuur met bomengroepen (overzichtelijkheid behouden): avontuurlijker en uitdagende speelplekken aan beide zijden van de Brugse Vaart	vast	wijk	groendienst	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeersveiligheid	Veilig oversteken: <i>Langer groenlicht bij het oversteken van Palinghuizen?</i>			Tech. dienst	

1.5- Westerringspoor: Malpertuus

oversteek Brugsesteenweg

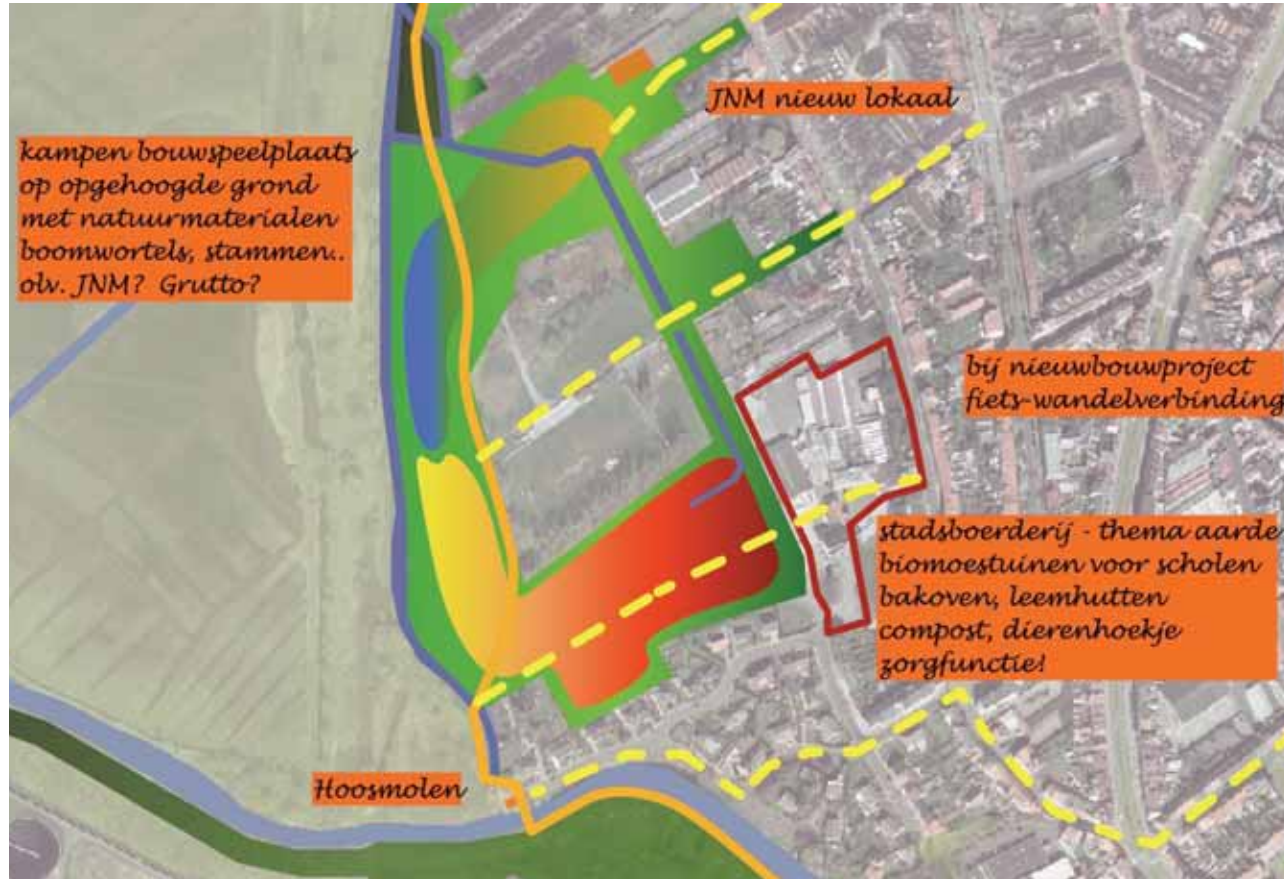
Malpertuus zone bestaande toestand

bestaande gracht

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad aansluitend aan de ene kant bij het stedelijk weefsel met min of meer gesloten bouwblokken van de Brugsepoort. (met geen of kleine tuinen) en aan de andere kant aan het stedelijk natuureservaat De Bourgoyen-Ossemeersen.				
bereikbaarheid	Toekomst: Fiets- en wandelen: groenas Aansluiting via (skate-as, natuur-as, rust-spel-as) de toekomstige nieuwbouw naar de omliggende wijk Kleine wandellussen vanuit de aanpalende straten (woonstraten) Openbaar vervoer: bus (Brugsesteenweg)				
huidige inrichting	Aanleg in 2008 /2009 project Malpertuus: een zone sociale natuurrecreatie , thema water: wadi's, speelgoot, vijver, moeras Kop van spoorweg: natuurspeelzone met uitdagend reliëf				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur	Het wordt heringericht als een natuurspeelzone.				
scholen					
jeugdwerking	Chiro De Kaproenen Meisjes, Chiro O.L.V. Mariakerke, Chiro St. Jan Berchmans, FOS De Koala's, Scouts en Gidsen				
Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	een zone voor sociale natuurrecreatie , thema water: wadi's, speese waterafvoer, vijver, moeras Kop van spoorweg: natuurspeelzone met uitdagend reliëf, klauterparcour	vast	wijk	groendienst	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeersveiligheid	Doortrekken groenas: wandel- fietspad Aandacht voor oversteek Brugsesteenweg			Tech. Dienst Dienst Mob.	

1.6- Westerringspoor: deel Noormanstraat en Hoosmolen

Papiermolenstraat

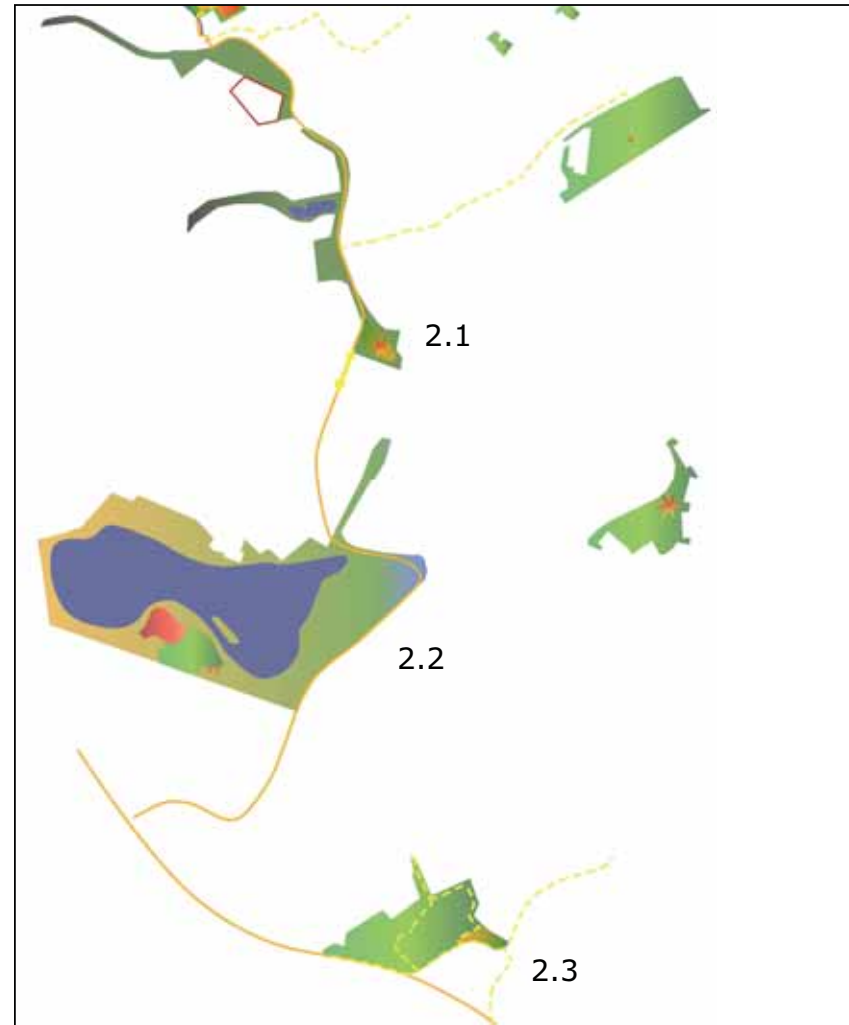
natuurrijke rand zone langs de gracht

Open zone

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad aansluitend aan de ene kant bij het stedelijk weefsel met min of meer gesloten bouwblokken van de Brugsepoort. (met geen of kleine tuinen) en aan de andere kant aan het stedelijk natuurreserveaat De Bourgoyen-Ossemeersen. en een open ruimte tussen de Normanstraat en de Hoosmolen				
bereikbaarheid	Aansluiting vanuit Papiermolenstraat op de Rode Loper' in de Brugse Poort Kleine wandellussen naar de aanpalende straten (woonstraten) vanuit de Papiermolenstraat en in de toekomst doorheen de nieuwe woonontwikkeling (verfbedrijf) Openbaar vervoer: bus (Brugsesteenweg)				
huidige inrichting	open ruimte tussen de Normanstraat en de Hoosmolen: deels braakliggend gebied, deels hooiland (natuurbeheer) en voetbalvelden.				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur	Braak dus een natuurspeelzone				
scholen					
jeugdwerking	Chiro St. Jan Berchmans, FOS De Koala's, Scouts en Gidsen				
Andere initiatieven	JNM Natuurpunt				
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	kampen bouwspeelplaats op opgehoogde grond met natuurmaterialen: takken , stammen, boomwortels, wilgen, ..	vast	wijk	groendienst JNM Grutto	eventueel
	Gekoppeld aan nieuw lokaal JNM?			JNM	
	Stadsboerderij: natuurgericht - thema 'aarde+ zorgfunctie biomoeistuinen voor scholen, leemhutten, bakoven, composteren, , ... en dierenhoekje	vast	wijk	groendienst ?	ja
Aandachtspunten speelnatuur	beperkte begeleiding: laagdrempelig				
mobiliteit verkeersveiligheid	- Bij Nieuwbouwproject: fiets- wandelverbinding - Doortrekken groenas: wandel- fietspad - Herinrichting oversteek Nekkerputstraat thv Papiermolenstraat			Tech. Dienst Dienst Mob.	

2- Speelse potenties langs de Leie

- 2.1 Malem-Halfweg
- 2.2 Blaarmeersen
- 2.3 Overmeersen - natuurpark

2.1- Malem-Halfweg

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Tussen de dichtbebouwde zone van Malem en het open landschap.				
bereikbaarheid	Gebrekkige / géén ontsluiting				
huidige inrichting	weinig gestructureerde landschap met meersrestanten, opgaand groen en sport- en recreatievelden;				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
	Potenties spelenatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Speelbos en 'fruitige wildernis' met bessenstruiken, fruit (verwilderingsoorten) 'Confituren met de burens' samen met de bewoners van Malem	vast	wijk	groendienst	nee
Aandachtspunten spelenatuur	integreren in het project <i>Bourgoyen – Malem-Halfweg – Blaarmeersen</i> - Aanzet strategisch plan - met landschap, recreatie en natuur als uitgangspunt				
mobiliteit verkeersveiligheid	- Fietsers- en voetgangersbrug over de watersportbaan			Tech. Dienst Mob.	

2.2- Blaarmeersen

natuurrijke zuidhelling en lege cafeteria

beboste helling

overgang helling naar wandelpad

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Recreatiezone op stedelijk niveau				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: Snijpdijk, ... Openbaar vervoer: bus				
huidige inrichting	Sport- en recreatiecentrum met een noordzone met actieve recreatieve functies en een luwe zuidzone die natuurrijker is en waar minder intensieve recreatie mogelijk is				
speelnatuur aanbod	Er zijn een aantal speelnatuur accenten; natuur helling: de vroegere skipiste – niet echt de bedoeling voor spelactiviteiten				
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	'Zweven tussen Bomen' een spannend avonturenparcours (canopywalk) met netten en boomhutten, middelhoog parcours op beboste noordhellingen naar de uitzichttoren, vrij toegankelijk en veilig. Natuureducatieve zuidhelling met schrale begroeiing, mogelijkheid voor horeca in de leegstaande gebouwen + natuur-educatief infopunt Mountainbikezone is niet gewenst in deze luwe natuurrijke zuidrand van de vijver.	vast	wijk stedelijk	groendienst	nee
Aandachtspunten speelnatuur	integreren in het project <i>Bourgoyen – Malem-Halfweg – Blaarmeersen</i> - Aanzet strategisch plan - met landschap, recreatie en natuur als uitgangspunt				
mobilititeit verkeersveiligheid	- Fietsers- en voetgangersbrug over de watersportbaan			Tech. Dienst Dienst Mob.	

2.3- Overmeers - Natuurpark

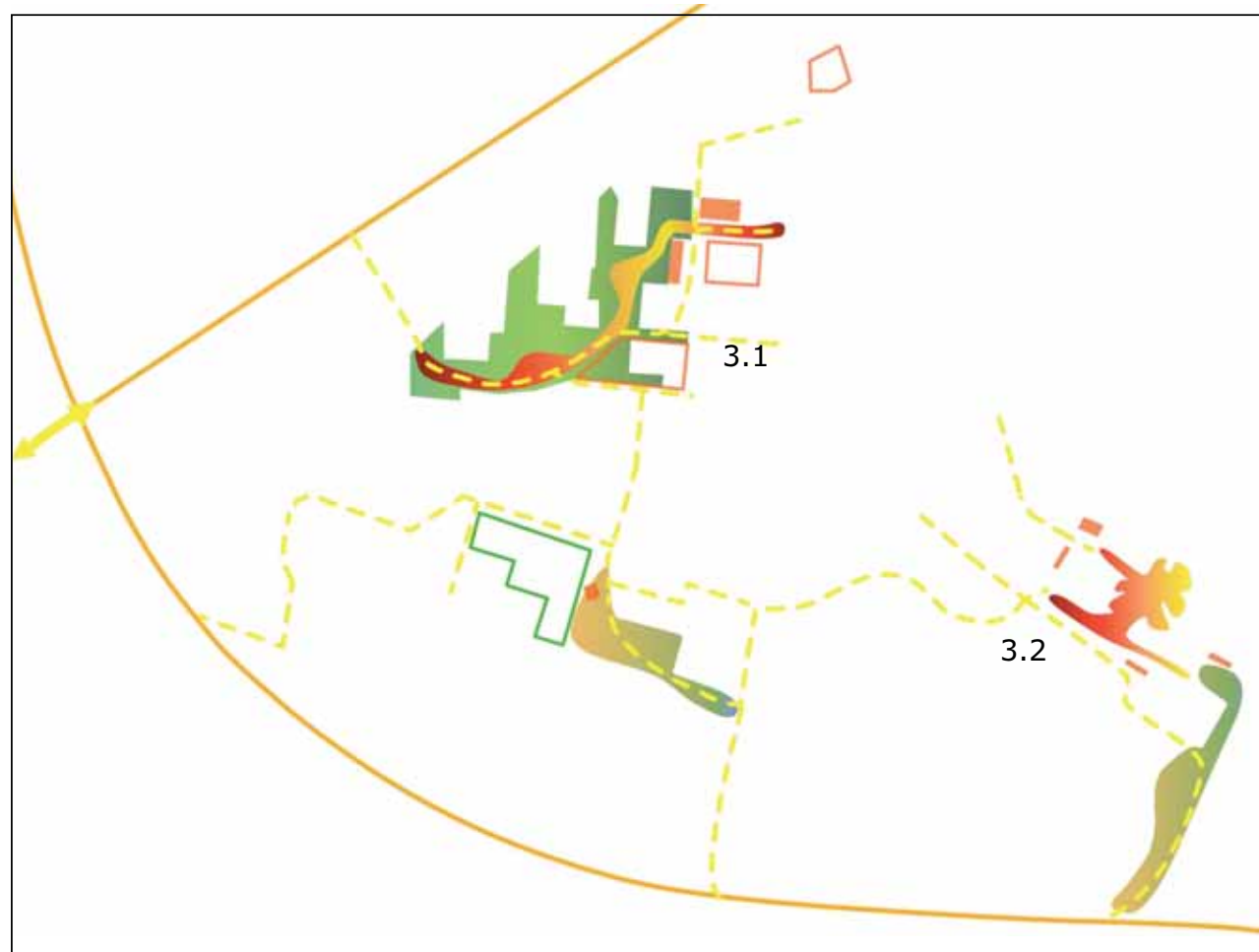

	Beschrijving van de locatie				
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Grenzend aan grootschalige scholencampus BME, Atheneum Voskenslaan wijk met (grote) tuinen - St Denijslaan weinig openbaar groen				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: St Denijslaan, R4, de nieuwe feestviering station - R4 Openbaar vervoer: bus St Denijslaan				
huidige inrichting	Natuurgebied, hobbylandbouw, weilanden				
speelnatuur aanbod	Natuurrijk en educatief				
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen	St Paulusschool, Atheneum Voskenslaan				
jeugdwerking					
Andere initiatieven	Natuurpunt				
eigendom	Stad Gent				
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Natuurpark als natuurcompensatie: inrichting 2009 – 2010 Natuurpark wordt aangelegd als wandelgebied voor de wijk; Natuureducatie (grote poel) Scholen geïnteresseerd in veldlessen en mogelijks in medebeheer	vast	wijk	groendienst ST P* A.V*	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeersveiligheid					

* St.P= St Paulusschool

* A.V.= Atheneum Voskenslaan

3- Nieuw Gent – Leebeek – Henry Storyplein

3.1 Nieuw Gent
3.2 Henry Storyplein

3.1- Nieuw Gent

binnenzone: steriel groen

geen aantrekkelijke toegang naar wijk

verbinding over Leebeek

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Sociale woonwijk met hoogbouw en laagbouw en met een 70 tal nationaliteiten. Veel sociale problemen en groot verloop Grote open groenzones: Ingesloten in de wijk en zonder goede verbinding met de omgeving JOC ligt achteraf en is niet goed verbonden met de wijk.				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: geen verbindend wandelnetwerk doorheen de wijk. Openbaar vervoer: bus, tram (Zwijnaardsesteenweg)				
huidige inrichting	Groene ruimte: desolate, steriele grasvelden, speelpleintje, agoraspeelveld, barbecue, ... (groen zone wordt als onveilig ervaren, weinig verlicht, hondenuitloop.., angoraspeelveld geclaimd door één groep jongeren).				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen	st Paulus 'De Deynestraat', St. Paulus Rerum Novarumplein Panda, Prisma				
jeugdwerking	Jeugdwerking Leebeekje, JOC, Scouting in Kriko (SIK), KLJ, Speeltheek Snuffel				
Andere initiatieven	Welzijnsbureau (is een samenvoeging van een aantal welzijnsvoorzieningen onder één dak: OCMW, Buurtwerk, RISO, Wijkresto en co, ...)				
eigendom	Stad Gent, Broeders van Liefde (bossen)				
Potenties speelnatuur					
		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Herinrichting: 'Pionierspark': forse doorlopende grondmodulatie met heuvels en wadi's en centrale goed verlichte wandel- en fietsas, levende wilgen constructies,	vast	wijk	Brede school JOC Leebeekje	nee
	thema Wind: kunstmobielen, ritsel-klanken, energie, ... met bewoners en plaatselijke kunstenaars	prikkel	wijk		nee
	buitenkeuken proeven van culturen (ondersteuning en begeleiding noodzakelijk voor de continuïteit),	prikkel	buurt	Bewoners opbouw-werk	?
Aandachtspunten speelnatuur	- Een markante toegang naar de wijk herkenbaar en zichtbaar maken aan de Zwijnaardsesteenweg via het huidige parkeerplein (belevingswaarde, herkenbaarheid) - Rond JOC verwijderen van garages (belevingswaarde!).				
mobiliteit verkeersveiligheid	- een verbinding met de bossen (openstellen) van Broeders van Liefde. - Wandel- fietsnetwerk: linken scholen, groenplekken, diensten-centrum, jeugdhuis, .. met de buurt				

3.2- Henry Storyplein

toegang

spel en bosje

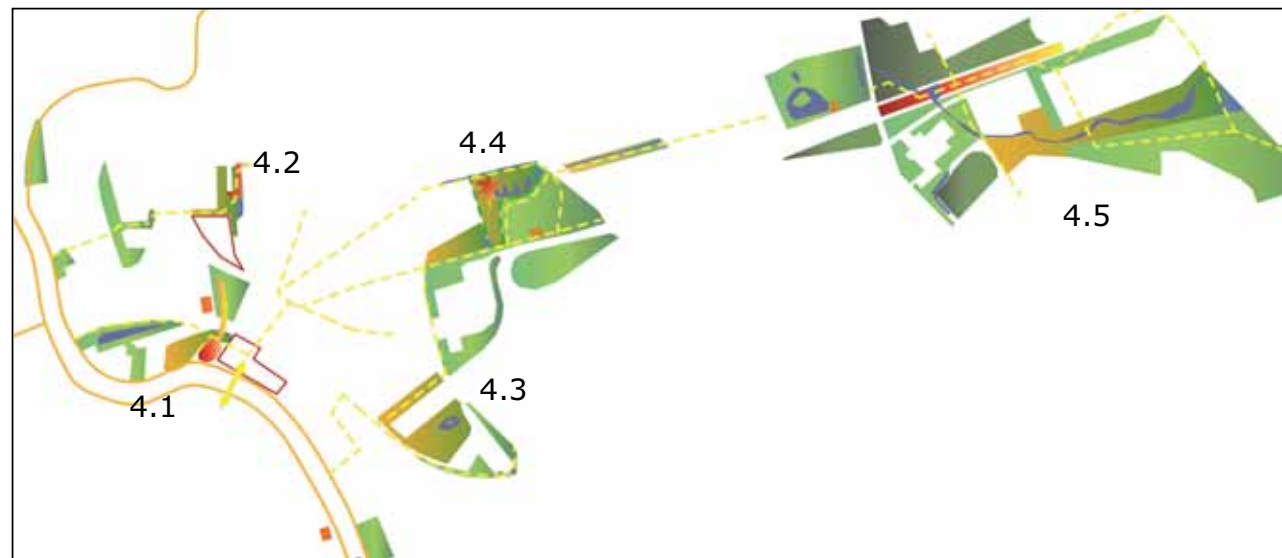

voetbal

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Dicht bebouwde wijk met internaatcampus aansluitend bij Storyplein Sociale woonwijk met laagbouw en weinig open groene ruimte				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: via R4 en een netwerk van woonstraten Openbaar vervoersas Zwijnaardsesteenweg				
huidige inrichting	oefenterreinen voetbal; verschillende clublokalen; cafetaria met kinderspeelzone; steriele centrale open ruimte met enkele verspreide speeltoestellen				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen	st Paulus 'De Deynsnestraat', en St. Paulus Rerum Novarumplein, Panda, Prisma				
jeugdwerking	de Trekvogels				
Andere initiatieven	Welzijnsbureau (is een samenvoeging van een aantal welzijnsvoorzieningen onder één dak: OCMW, Buurtwerk, RISO, Wijkresto en co, ...)				
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Herinrichting: Avontuurlijk, uitdagende centrale bouwspeelplaats, dmv grondmodulaties eventueel een centrale vuurplaats	vast	wijk	groendienst Trekvogels SPW?	Ja bouwspelplaats
	Verbinden met de Coca Cola ruimte: mountainbiken door het bos en verbinden tot aan fietspad R4	vast	wijk	groendienst	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobilititeit verkeersveiligheid					

4- Ledeberg - Gentbrugge

- 4.1 Ledeberg: Meierij onder de B401
- 4.2 Ledeberg: centrumplein
- 4.3 Ledeberg: Adolf Papeleupark
- 4.4 Ledeberg: Vijverpark
- 4.5 onthaal Gentbrugge meersen

De dichtbebouwde wijken van Ledeberg en Gentbrugge vragen extra aandacht. Een nieuw stadsontwikkelingsproject is lopende. Met aandacht voor een groenstructuur langsheen de Schelde en extra voetgangers- en fietsverbindingen. De voorstellen binnen deze haalbaarheidsstudie bouwen daarop verder. Gekoppeld aan de fietsas langs de Schelde en het netwerk van woonstraten zijn er verschillende speelse potenties voor speelnatuur. De toegangspoort naar de Gentbrugse Meersen (één van de 4 grote groenpolen) wordt voorzien in het Braemkasteel aan de rand van deze wijk.

4.1- Ledeberg: Meierij onder de B401

visvijver

heueilig parkje met weinig uitdaging en moeilijk bereikbaar

oversteek naar fietstas en zone onder snelweg

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad een eiland tussen spoorweg, de Schelde en autosnelweg aan de rand van de dichtbebouwde wijk, weinig groene ruimte				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelen: doorlopende fiets-as langs de Schelde naar Liedermeerspark Openbaar vervoer: Hundelgemsesteenweg				
huidige inrichting	open ruimte met visvijver parkje met heuvels en groen, open verlaten vlakte onder de snelweg; boeiende doorgang via tunnel naar wijkdeel centrum				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent,				
	Potenties spelenatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Herinrichting wandelpad rond Visvijver mee opnemen in het parcours, avontuurlijker maken huidige speelheuvels in parkje en uitbreiding onder snelweg met rotsblokken, kiezel, steenslag en zand (klein mountainbike parcours) , skate plek onder snelweg. Verbindingswegje verhoogd aanleggen.	vast	wijk	groendienst	nee
Aandachtspunten spelenatuur					
mobiliteit verkeersveiligheid	- Verbindingswegje verhoogd aanleggen: als signaal voor verkeer! - Aanleg fiets- voetgangersbrug over de Schelde om groengebieden aan overzijde bereikbaar te maken. Ledeberg ligt ingesloten en heeft te weinig verbindingen			Tech. Dienst Mob. dienst	

4.2- Ledeberg: Centrumplein

centrumplein: gras en auto's

ijle grondstructuur, veel gebruikt zone

speelpleintje

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad rand dichte bebouwing van Ledeberg Hoogbouw aan de rand van het parkje				
bereikbaarheid	Geen aangename voetgangersverbinding en verblijfsruimte naar de Ledebergstraat toe!				
huidige inrichting	Veel gebruikte groenzone met speeltoestellen voor kleineren, zitbanken, Groenstructuur te ijl tov hoogbouw. Veel impact van geparkeerde wagens op dit park				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	- park functioneel en vormelijk versterken: zeker ook de randen afwerken; - meer reliëf in de speelzone; - vuurplaats, speels pomp en picknickbanken als centrale ontmoetingsplek;	vast	wijk	groendienst school?	nee
	- herinrichting van publiek domein naar de Ledebergstraat toe.			groendienst	
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeersveiligheid	Wenselijke verbinding via school naar Hundelgemsesteenweg toe Verbinding naar E3plein			Tech. Dienst Mob. dienst	

4.3- Ledeberg: Adolf Papeleupark

kabouterbrugje

hoge heuvel met bomen

vijver met eilandje

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad dichte bebouwing van Ledeberg aanliggende hoogbouw				
bereikbaarheid	Slecht ontsloten; in oksel van spoor; enkel een klein tunneltje (buk je maar goed!) geeft verbinding naar Hundelgemsesteenweg.				
huidige inrichting	Oud parklandschap aan de rand van de E17 Vijver met eiland, hoge heuvel met bomen : als speelheuvel en mountainbike in gebruik				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	- mountainbike parcours vanuit de wijk en de brede groene kantstrook langs de E17,	vast	wijk	groendienst Tech. Dienst	nee
	- avontuurlijker maken huidige speelheuvels in park. Klein avonturen en klauterparcours op boomstammen ...	vast	wijk	groendienst	
Aandachtspunten speelnatuur					
mobilititeit verkeersveiligheid	Nood aan verbinding tot aan de Schelde			Tech. Dienst Mob. dienst	

4.4- Ledeberg: Vijverpark

zicht op speelpleintje en open ruimte

rand: bebossing

natte zone

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad dichte bebouwing en weinig open groene ruimte palend aan RVT, in oksel van Brusselsesteenweg en E17				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelas: De Nayerdreef Openbaar vervoer: tram + bus Brusselsesteenweg				
huidige inrichting	Oud parklandschap in oksel van Brusselsesteenweg en E17 open ruimte, vochtige zone; struweel en bos ; ongebruikte bosstrook van RVT				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent, parkstrook: RVT:				
Potenties speelnatuur		type	schaal	poten- tiële partners	begelei- ding
speelnatuur door:	Geschikte plek voor 'speeldernis' omwille van ondiep grondwater. Voorkeur: vrij toegankelijk (lage omheining?) ook voor jeugdbewegingen ..., 1,6 ha Ondiepe greppelstructuur met veilige zachte oevers, gevoed vanuit grondwater dat opnieuw in het gebied loopt: Speelse pomp, 'Blote voetenpad', Parkstrook van RVT erbij betrekken (0,5 ha) als speelzone voor de kleinsten.	vast	wijk	groen- dienst RVT?	eventu- eel
Aandachtspunten speelnatuur	indien onder begeleiding: hoogwaardig opgeleid personeel voor pedagogische ondersteuning en begeleiding 'Water-ploeterpark'				
mobiliteit verkeers- veiligheid					

4.5- onthaal Gentbrugse meersen

kraakbos

viaduct E17

Braembos

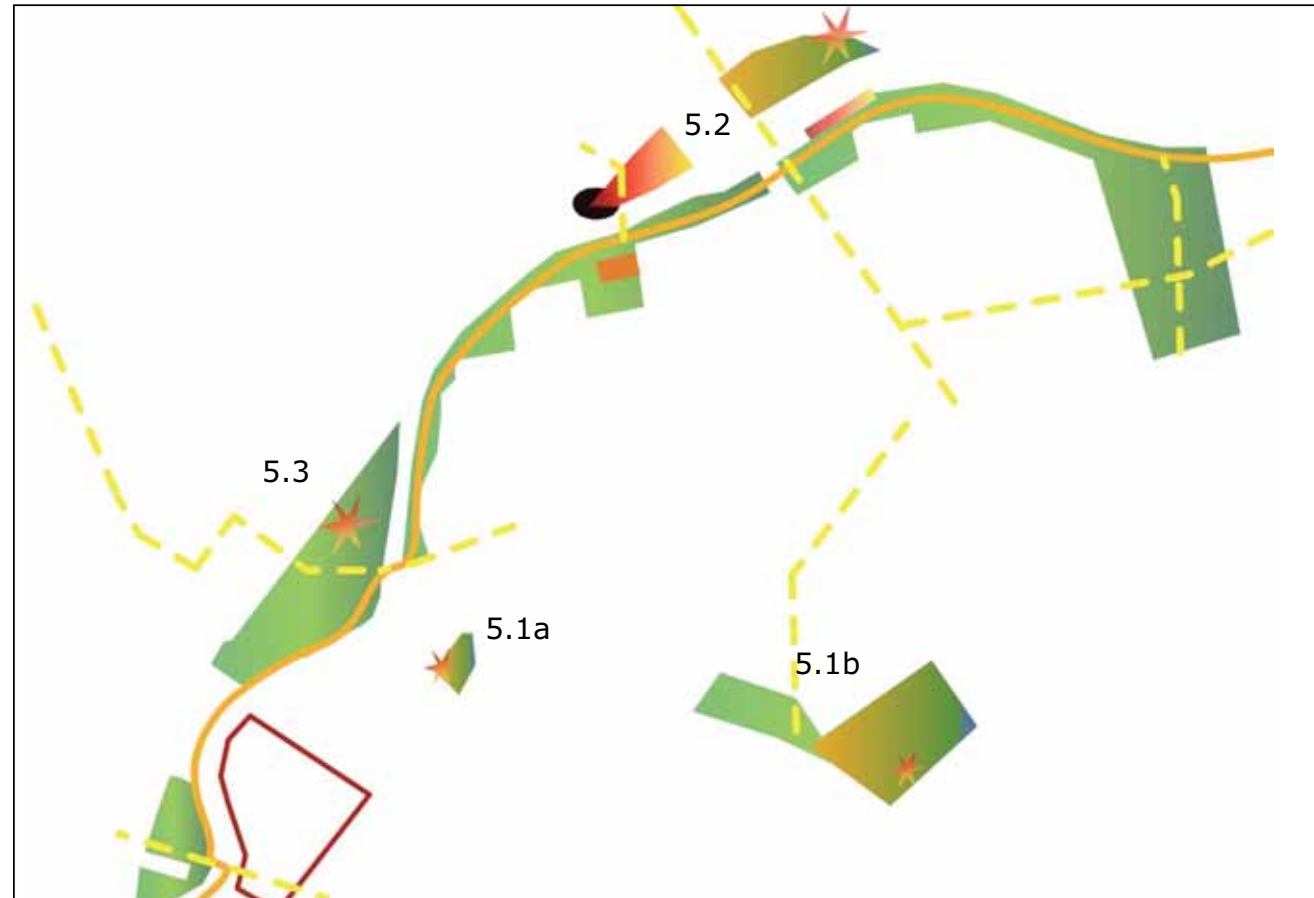
Heiner Metzger Platz- Neu Ulm - Atelier Dreiseitl

Hannoversch Münde – Atelier Dreiseitl

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Aansluitend bij dichte bebouwing van Gentbrugge, verderaf is het minder dens bebouwd en met tuinen. Groenpool (in opbouw) van Gent wordt doorsneden door E17.				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelas: Openbaar vervoer: tram onder snelweg				
huidige inrichting	Braemkasteel: park Groenpool in opbouw.				
speelnatuur aanbod					
dynamiek ifv speelnatuur					
	scholen jeugdwerking Andere initiatieven				
eigendom	Stad Gent (bijna)				
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Kraakbos: klimbomen speelbos, 'speeldernis' langs de Rietgracht, extra reliëf aanbrengen in de noordelijke zone	vast	Wijk stadsdeel	groendienst natuurpunt scholen?	nee
	Braemkasteel als toegangspoort (uitleg, speelse overgang van stedelijk naar natuurlijk, ...),	vast	Wijk stadsdeel	groendienst natuurpunt scholen?	nee
	Stedelijke spelstrip: skate-as, watergordijn als geluidscontrast en spelrimpels op het water: water en lichtspel	vast	Wijk stadsdeel	groendienst	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobilititeit verkeersveiligheid	Aandacht voor goede fietsverbindingen richting Gent centrum, Gentbrugge en Ledeberge (speelweefsel)			Dienst Mob.	

5- Schelde-as

- 5.1a Schelde-as: Posthoornstraat
- 5.1b Schelde-as: Arbed Zuid
- 5.2 Schelde-as: Schelde-eiland - Scheldekaai
- 5.3 Schelde-as : Keizerspark

*Potenties langs de Schelde aan de rand van dicht bebouwde wijken van Gentbrugge en gekoppeld aan een groenas en fietsas langs de Schelde.
Goed verbonden met de binnenstad via de tunnel aan de Forelstraat en langs de nieuwe fietsersbrug over de Schelde t.h.v. het Keizerspark*

5.1- Schelde-as: Arbed zuid + Posthoornstraat

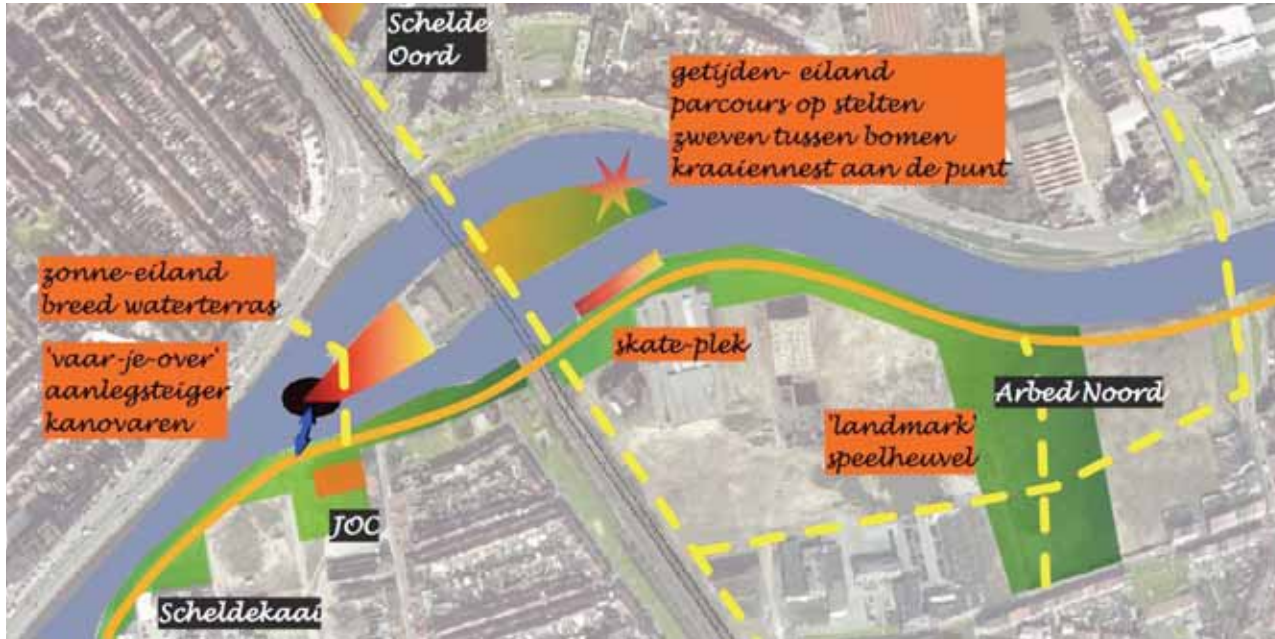
Hoek Posthoornstraat – Oude Brusselseweg

groenzone Arbed Zuid

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad dichte bebouwing van Gentbrugge, Schelde als grens				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelas: langs de Schelde Openbaar vervoer: tram Brusselse steenweg				
huidige inrichting	Posthoornstraat: Steriel grasveld Keizerspark: wordt heraangelegd				
speelnatuur aanbod					
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	poten- tiële partners	begelei- ding
speelnatuur door:	Posthoornstraat: speelnatuur spelprikkel: speelheuvel, boomstam, zandkuil, zitbank,	prik kel	buurt	groen- dienst	nee
	Arbed Zuid: uitdagende spelprikkel: speelconstructie 'Heksenpark': constructies me boomwortels	prik kel	wijk	groen- dienst	nee
	Keizerspark: een natuurspeelprikkel: boomstammikado's evenwichts-parcours, zware breuksteen...	prik kel	wijk	groen- dienst	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeers- veiligheid					

5.2- Schelde-as: Schelde-eiland – Scheldekaai

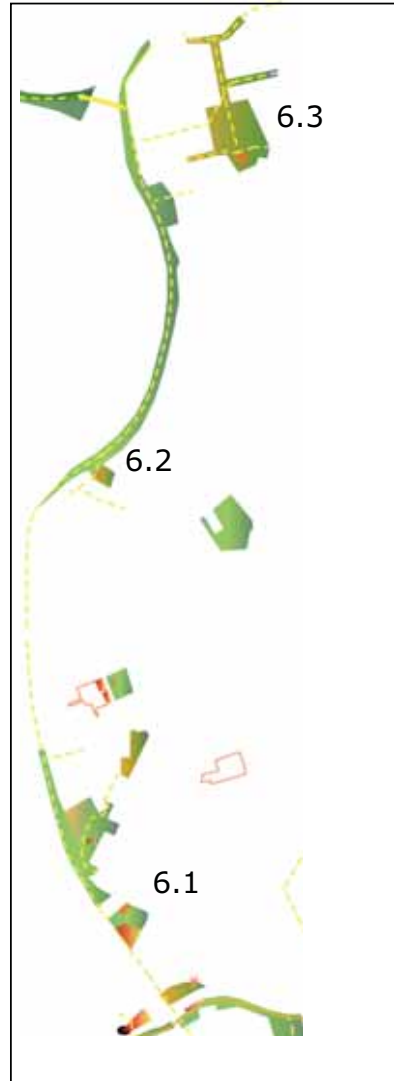
toegankelijk deel

deel eiland aan getijden Schelde

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad In het noorden: dichte bebouwing en sociale hoogbouwwijk 'Schelde-oord' en in het zuiden: bedrijven kantoorterrein, nieuwe woonontwikkelingen en aansluitend dichtbebouwd weefsel van Gentbrugge. Schelde: getijde Schelde tot aan de sluis en Bovenschelde naar de binnenstad toe				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelas: langs de Schelde				
huidige inrichting	Huidig gebruik eiland deels in concessie als moestuin van de Steiner School				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen	Rudolf Steiner school?				
jeugdwerking	JOC				
Andere initiatieven					
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Herinrichting Sluis-eiland: 'zonne-eiland' met breed waterterras aan kop richting centrum met prachtig uitzicht op de Schelde en de stad. Naast het JOC gelegen, ideaal gelegen voor start van speelse wateractiviteiten: 'vaar-je-over' (trekvlot) en aanlegplaats kanovaren	vast	wijk	groendienst JOC? R. Steiner-school?	nee
	Zijde getijde-Schelde: het 'getijde eiland' met een spannend natuurspeel parcours op palen langs de rietkraag, een kraaiennest aan de kop van het eiland, Zweven Tussen de Bomen	vast	wijk	groendienst JOC? R. Steiner-natuurpunt	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeersveiligheid	Toekomstige fietstas: via nieuwe brug over het eilandje verbinding langs spoor-as naar Gentbrugge en St Amandsberg, via huidige sluisbrug naar centrum Gent			Tech. Dienst Mob. dienst	

6- de spoor-as

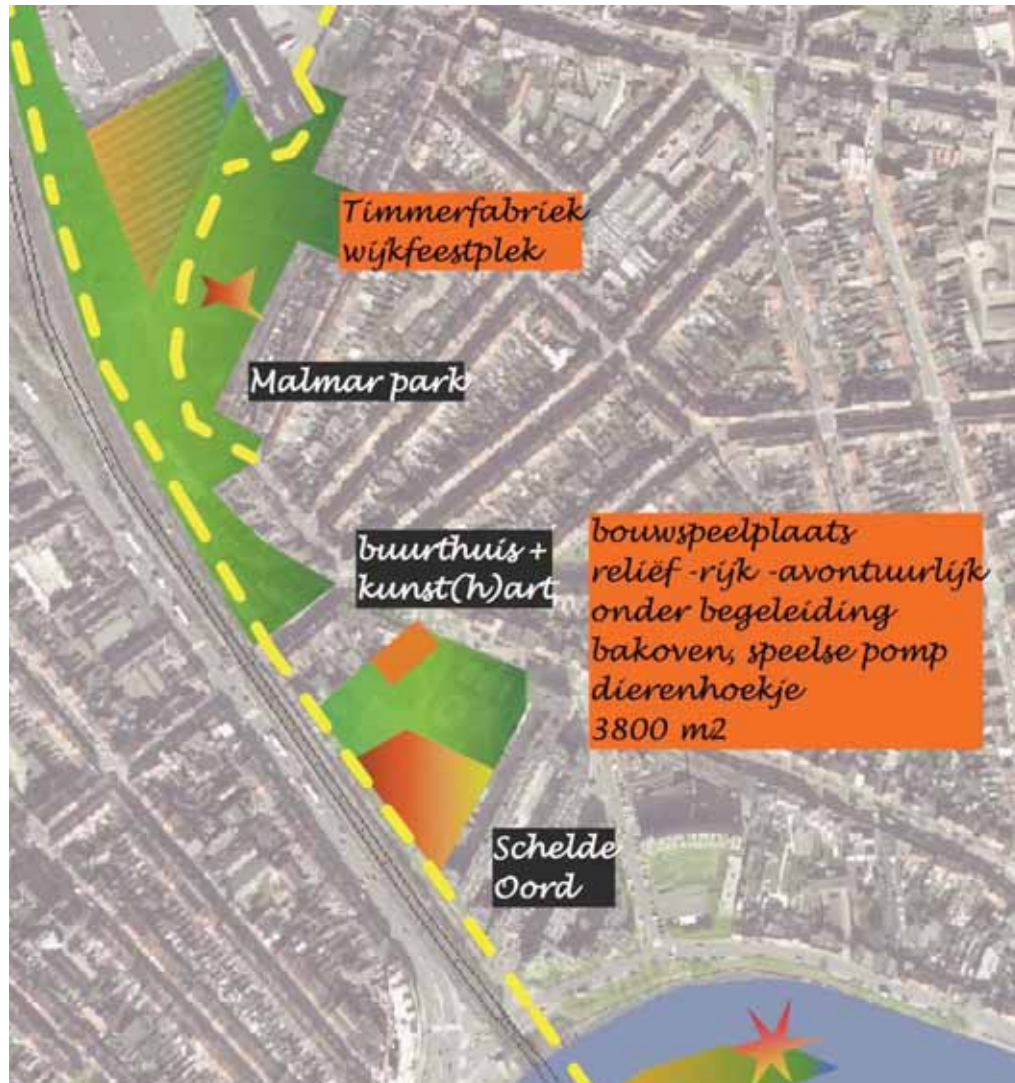

- 6.1 spoor-as: park Wolterslaan
- 6.2 spoor-as: de 'groene' banaan
- 6.3 spoor-as: Bernadetje

Potenties langs het spoor aan de rand van dicht bebouwde wijken van Dampoort en St Amandsberg en gekoppeld aan een groenas en fietsas langs het spoor.

De spooras met een steile groene berm is eveneens een interessante zone voor avontuurlijk spel voor Jeugdbeweging. Ter hoogte van de Serafijnstraat zou de fiets-as moeten aftakken naar de buurt

6.1- de spoor-as: park Wolterslaan

open ruimte

zicht op 'De Loods'

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Schelde-oord: sociale hoogbouw, probleemwijk dichte bebouwing aan binnenzijde van de ring weinig open ruimte				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelas: langs de het spoor Tunnel onder het spoor en verbinding naar Bijgaardenpark Openbaar vervoer: bus ????				
huidige inrichting	Wolterslaan: agora, speelpleintje en open ruimte, Bijgaardenpark wordt aangelegd als natuurspeelpark				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven	JOC				
eigendom	Stad Gent				
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Natuurspeelbouwplaats; - reliëfrijk - bakoven - speelse pomp - dierenhoekje	vast	wijk	groendienst school? SPW Wolterspark	ja
	Deel gebouw samen met jongerenwerking inrichten, sanitair, materiaal, of als Kraakpand - bouwspeelplaats	vast	wijk	groendienst speelpleinwerking, JOC??	ja
Aandachtspunten speelnatuur	hoogwaardig personeel voor pedagogische ondersteuning en begeleiding bouwspelplaats!				
mobilititeit verkeersveiligheid					

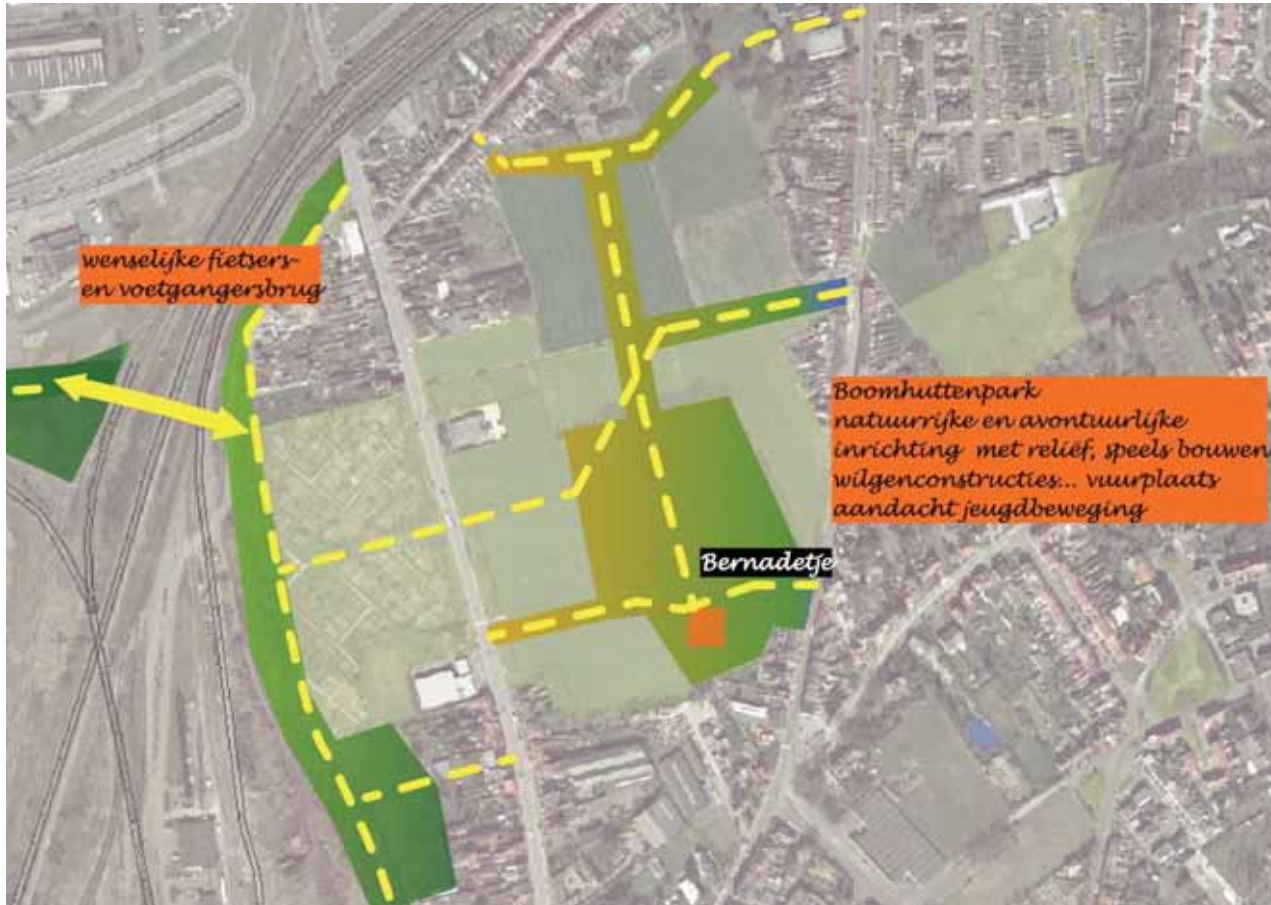
6.2- de spoor-as: de 'groene' baan

de Scheve Chalet

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Groene zone tussen rangeerstation en dicht tot halfopen bebouwing				
bereikbaarheid	Fiets- en wandelas: langs de het spoor				
huidige inrichting	Groene, natuurrijke ruimte Een speelpleintje voor de kleintjes Serafijnstraat				
speelnatuur aanbod	Een uitdagende ruimte voor speelnatuur				
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen					
jeugdwerking	VVKSM Ten Berg				
Andere initiatieven	Rietgrachters: bewonercomité dat dit project mee opvolgt				
eigendom	NMBS?				
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Speelnatuur op het terrein van de VVKSM ten Berg	vast	wijk	groendienst VVKSM	nee
	Beperkt speelnatuur parcours langs de spoorwegberm	prikkel	wijk	groendienst VVKSM?	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeersveiligheid					

6.3- de spoor-as: Bernadetje

bosstrook

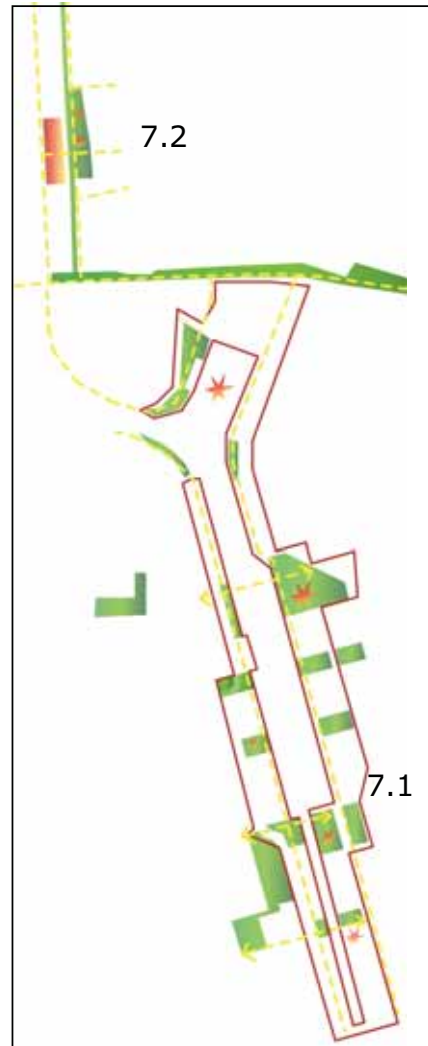
open ruimte

gebouw?

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Dichte bebouwing, weinig open ruimte (St Bernadettewijk : wijk met samenlevingsproblemen)				
bereikbaarheid	Uithoek en geïsoleerd.				
huidige inrichting	Oud parklandschap en open weilanden Bos en graszones				
speelnatuur aanbod dynamiek ifv speelnatuur					
scholen					
jeugdwerking	Scouts en gidsen St Bernadette				
Andere initiatieven	vzw Nucleo: beheer ateliers in Calliergebouw Netwerk bernadette: buurtwerk, brede school, vzw JONG, Straathoekwerk, dienst kunsten, GGW vzw Kapotski: Hotdogski (kunst in buurt project) vzw Uilenspiegel: huistaakbegeleiding 2007 : Gebiedsgerichte Werking voerde ism Samenlevingsopbouw Gent een leefbaarheidsonderzoek in deze wijk.				
eigendom	Stad Gent				
	Potenties spelenatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Herinrichting: avontuurlijker maken met reliëf in park. - Speelboszone, - boomhuttenpark	vast	wijk	groendienst scouts? SPW	nee
	wilgenconstructies.(opbouwen samen met bewoners),	prikkel	wijk	Scouts? School?	nee
	kampvuurplaats	vast	wijk	groendienst speelpleinwerking?	nee
Aandachtspunten spelenatuur	Jeugdbeweging erbij betrekken!!				
mobilititeit verkeersveiligheid	aanleg van fietspad langs spoor (planning?) is het goed bereikbaar vanuit Dampoort Wenselijkheid aanleg noordelijke verbinding van fietstas naar de Muide			Tech. Dienst Mob. dienst	

7- Oude dokken en Nieuwe Voorhaven

7.1 De Oude Dokken
7.2 De Nieuwe Voorhaven

7.1- De Oude Dokken

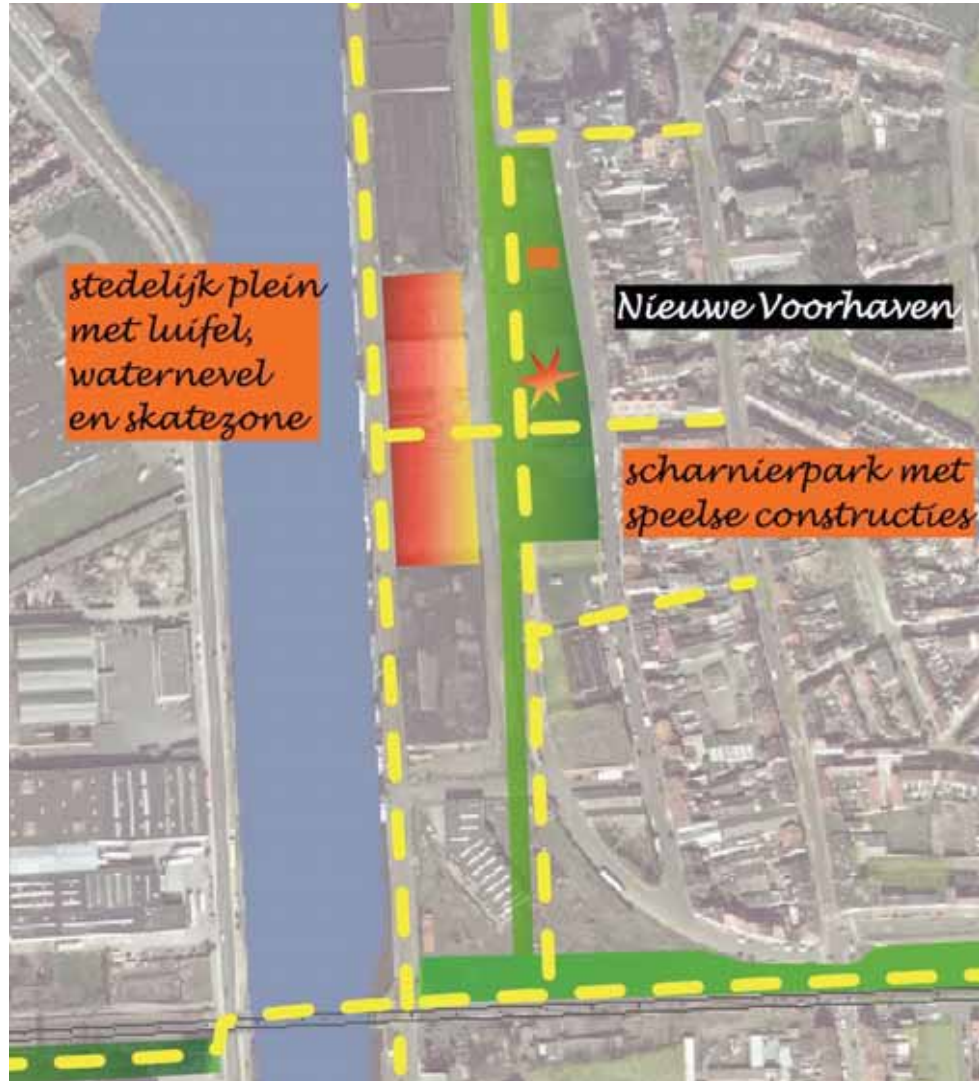
concept: handelsdok

concept: kanaaltje

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Nieuw stadsontwikkelingsproject				
bereikbaarheid	Verschillende fietsverbindingen				
huidige inrichting					
speelnatuur aanbod	Ontwerp: evenementen en avonturenpark met een duinenlandschap bij de betonsilo's, Plein tot aan het water, een Zwembak aan de houtdok,				
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen jeugdwerking Andere initiatieven					
eigendom					
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Aanbrengen van prikkels: - 'vaar-je-over', aanlegplaats kanovaren, speelpomp, 'Vuur en Vlam', De Spielboot, verlaagd plein: Rimpels op het Water', drijvende zwembak in kanaal, skateplek, ..	prikkel	wijk	groendienst projectontwikkelaar?	nee
Aandachtspunten speelnatuur	De verschillende prikkels verspreiden in het project!				
mobiliteit verkeersveiligheid	Fiets- en wandelverbindingen Waterverbinding			Tech. Dienst Mob. dienst	

7.2- De Nieuwe Voorhaven

kade

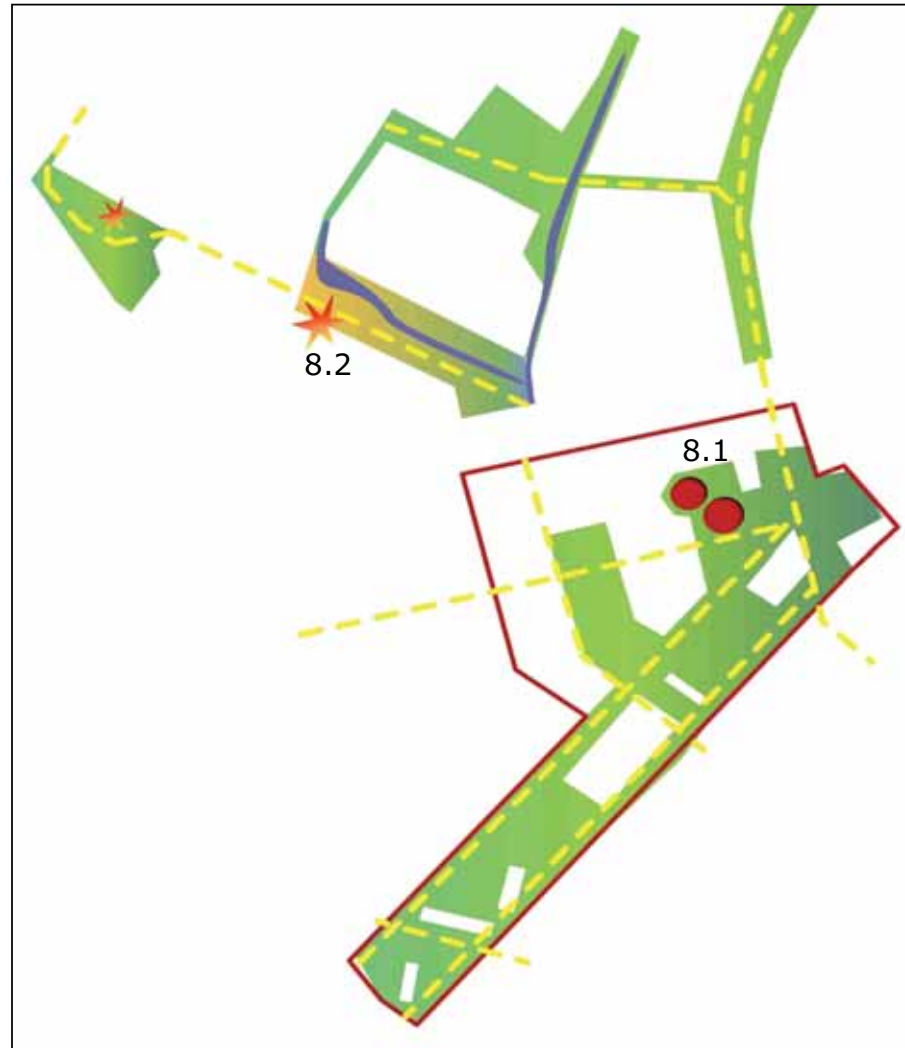
speelplein

jeugd Dienst

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Nieuwe stadsontwikkelingsproject in dicht bebouwde wijk met weinig open ruimte Schaalverschil: grootschaligheid van de kade en loodsen en kleinschaligheid van de woonwijken				
bereikbaarheid					
huidige inrichting	uitgeleefd parkje				
speelnatuur aanbod					
dynamiek ifv speelnatuur					
	scholen jeugdwerking Andere initiatieven				
eigendom	Stad Gent (de publieke ruimte)				
	Potenties speelnatuur	type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	Stedelijk plein - aanlegplaats kanovaren - waternevel op het stadsplein - zit)speelblokken met de 'Roep van de Kraanman' (verhalen) - skate plek	vast	wijk	groendienst ?	nee
	Park een scharnierplek: - 'Kraaiennest' - sportkooi	vast	wijk	groendienst	
Aandachtspunten speelnatuur					
mobilititeit verkeersveiligheid	Fiets- en wandelverbindingen			Tech. Dienst Mob. dienst	

8- Bruggen naar Rabot

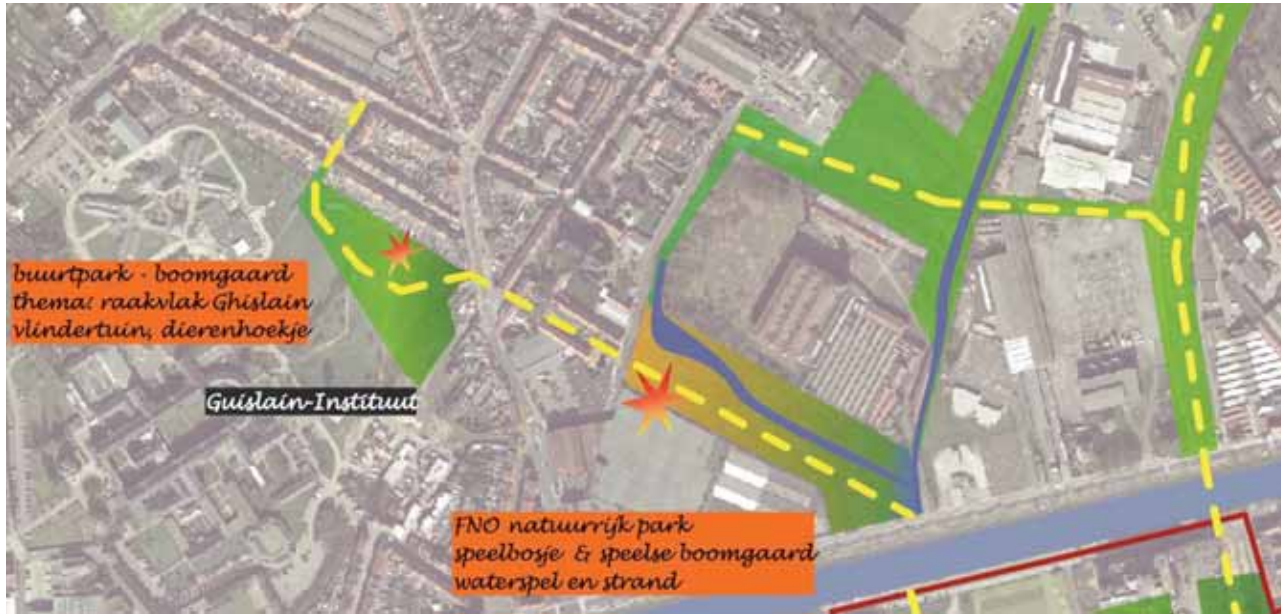
8.1 De Gashouders
8.2 FNO-park

8.1- Site Gasmeterlaan: De Gashouders

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad Nieuwe stadsontwikkelingsproject in een dichtbebouwde omgeving				
bereikbaarheid					
huidige inrichting					
speelnatuur aanbod					
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen	Kleuterschool Mozaïek				
jeugdwerk	Kadanz (vzw jong) Klauwaerts Ozbürün Nieuwe huisvesting chiro mengelmoesch en Ergenekon op site gasmeterlaan				
Andere initiatieven	toekomstige kindercrèche Blaisantvest + op site gasmeterlaan buurtsporthal op site gasmeterlaan horeca op site gasmeterlaan				
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	poten- tiële partners	begelei- ding
speelnatuur door:	Aanbrengen van prikkels - Industrie wildernis rond de gashouders: speelnatuur in contrast met het 'Rabotpark' - Avonturenparcour - Speelse kunst: 'Textiel doet Stof Opwaaien' - Gashouder: uitkijkterras, sportveldjes,	prik kels	wijk	groen- dienst	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobiliteit verkeers- veiligheid	Fiets- voetgangerverbinding oversteekplaatsen			Tech. Dienst Dienst mob.	

8.2- Site Nieuwe Vaart: FNO-park

Beschrijving van de locatie					
structuur van de ruimte: open – gesloten publieke ruimte – bebouwing	Kernstad (Bloemenkenswijk) Ligt tussen een stedelijk kleinschalig weefsel met min of meer gesloten bouwblokken van de Bloemenkenswijk (met geen of kleine tuinen) en weinig groene openbare ruimte en het grootschalige voormalig Filature du Rabot en FNO fabriek. Is een nieuw stadontwikkelingsgebied				
bereikbaarheid	In ontwikkeling				
huidige inrichting					
speelnatuur aanbod					
dynamiek ifv speelnatuur					
scholen					
jeugdwerking	Chiro Sivi				
Andere initiatieven	Kinderopvang Windekind				
eigendom	Stad Gent				
Potenties speelnatuur		type	schaal	potentiële partners	begeleiding
speelnatuur door:	FNO park - Speelse boomgaard - speelbosje - waterspel - strand	vast	wijk	groendienst ?	nee
Aandachtspunten speelnatuur					
mobilititeit verkeersveiligheid					

avontuurlijk Spelen - Speels Bouwen - in Gent

Haalbaarheidsstudie

Avontuurlijk Spelen & Speels Bouwen
op vaste locatie, mobiele projecten, tijdelijke projecten en prikkels

deel 4 pilootprojecten:
Westerringspoor
Bloemekenswijk

Avontuurlijke &
Natuurrijke Speelplaatsen

colofon

provincie	Oost Vlaanderen
stad	Gent
project	Avontuurlijke Spelen & Speels Bouwen in Gent Haalbaarheidsstudie
opdrachtgever	stadsbestuur Gent Departement BEVOLKING EN WELZIJN JEUGDDIENST Kammerstraat 10 contactpersoon tel. – fax mail
ontwerper	tijdelijke vereniging Fris in het landschap, vof Sigrun Lobst projectverantwoordelijke: Fris in het Landschap Jean-françois Van den Abeele landschapasarchitect Els Huigens ruimtelijke planner, landschapsarchitect Monterreystraat 28- 9000 Gent tel. 09/220 65 48 – fax 09/329 38 97 – gsm 0486/62 54 33 fris.landschap@skynet.be www.frisinhetlandschap.be
besteknummer	2007/JD/SRB1
datum	26 11 08

colofon	3
Westerringspoor - Bloemekenswijk.....	6
Speelnatuur samen met kinderen en jongeren	7
<i>Waarom het Westerringspoor?</i>	7
<i>De aanpak</i>	10
Methodiek	10
<i>Samen zoeken met de kinderen:</i>	11
1- samen zoeken met de kinderen van de speelpleinwerking Dracuna	11
Samenstelling groep:	11
Snuffelen in de 'Prettige Wildernis'	11
Bouwen en verzinnen op het Westerringspoor	11
Slothappening	13
2- luisteren en ideeën verzamelen met leerlingen van 2 scholen in de wijk	13
3- opmaak praatplan door het ontwerpteam	15
Speelheuvels.	15
Boomstammen	15
Los spelmateriaal	15
Zichtassen en zitplekken	15
Klei-leem bouwplek met waterpomp	16
Levende wilgenhutten	16
Vuurplaats	16
Barbecue integreren.....	16
Speelveld	16
Natuurrijk	16
1 ^{ste} fase.....	16
4- 'Check It Out': samen bouwen op het terrein	17
<i>Verdere uitwerking praatplan</i>	18
Avontuurlijke en Natuurlijke speelplaatsen	19
Begin bij scholen, kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang	19
<i>Project 'Avontuurlijke en groene schoolspeelplaatsen' in Sint-Amandsberg</i>	19
Draibook voor natuurrijke & avontuurlijke schoolpleinen.....	21
<i>Samen zoeken met de kinderen:</i>	21
Analyse van het terrein	21
<i>Stappenplan voor het ontwerp:</i>	23

<i>Schema ontwerpprincipes van natuurlijke speeltuinen</i>	23
<i>Hoofdfuncties van schoolpleinen</i>	24
<i>Ontwerp principes</i>	25
<i>Uitvoering</i>	27
<i>Integreren in pedagogisch beleid & dagelijks rooster:</i>	27
<i>Ruimte houden voor veranderingen:</i>	27
<i>Relevante links</i>	27
Voorbeeldtraject: daltonschool ‘De Margriet’, Rotterdam	28
<i>‘Groene en levendige schoolpleinen’</i>	28
<i>Inleiding</i>	28
<i>Deel 1: De feiten</i>	29
1.1- Voortraject	29
1.2- Betrokken partijen en rolverdeling	29
1.3- Financiën	30
1.4- Werkwijze/ Stappenplan.....	30
1.5- Verloop en resultaten:.....	31
<i>Deel 2: Samenvatting ervaringen en conclusies</i>	33
2.1 Samenvatting	33
2.2- Leerpunten	33
2.3- Succes- en faalfactoren	34
2.4 Conclusies	36

Westerringspoor - Bloemekenswijk

Speelnatuur samen met kinderen en jongeren

Het 4de deel bestaat uit het uitwerken van 2 pilootprojecten:

- Westerringspoor Bloemekenswijk (deel 4a)
- Advies/draaiboek voor de scholen (deel 4b)

Dit deel gaat over het pilootproject Speelnatuur Westerringspoor *'Als kinderen en jongeren voor het zeggen hebben dromen ze van....'*

Ter opfrissing 2 belangrijke begrippen

'Speelnatuur'¹ is ruimte voor avontuurlijk spel in een natuurrijke ruimte. Er is grote kans voor kinderen om 'vrij' te spelen, zelf de ruimte vorm te geven, met materialen te werken. 'Vrij spel voor natuur en kinderen' met mogelijkheid tot fantasiespel, constructiespel, bouwen, klimmen, samen iets opbouwen ... De nadruk voor de inrichting ligt op het bieden van uitdagingen en mogelijkheden tot creëren, constructies maken en veranderen in een wat 'ruige ruimte'. Belangrijke ingrediënten zijn o.a. heuvels en uitdagende hellingen, inheemse forse struiken en spontaan groen, verschillende bodemmateriële (aarde, zand, keien, kiezel), maar ook boomstammen/ takken,... . Dit alles kan zeer goed aangevuld worden met enkele basisspeeltoestellen zoals klim en klauterconstructies, evenwichtparcours, spannende grachtoversteken, hangbrug ... e.d.

Natuurspelen² is een vorm van spel dat plaats vindt in een natuurlijke (al dan niet ingerichte en onderhouden) omgeving, waarbij liefst natuurlijke materialen afkomstig uit deze omgeving ter beschikking staan van de spelers. Om de speelwaarde te vergroten kan het terrein extra ingericht worden. Natuurspelen is niet '**spelen in**' natuurlijk groen, maar '**spelen met**' natuurlijk groen. De mogelijkheid zelf in de omgeving in te grijpen, deze te veranderen en de aanwezigheid van los speel/ bouw materiaal bepalen mede de speelwaarde. Speeltoestellen zijn niet aanwezig of alleen in bepaalde deelgebieden of incidenteel verspreid (max 20% van het oppervlak). Minimaal 20% zijn los, veranderbaar, beweeglijk, door de kinderen zelf te bepalen.

Waarom het Westerringspoor?

Zoals in de visie gesteld focussen we vooral op de kernstad: de **dichtbebouwde wijken** met weinig tuinen, groene ruimte of groengebieden die niet uitdagend en bespeelbaar genoeg zijn (zoals steriele gazonvlaktes) en de problematische **hoogbouw wijken** met weinig speelse groene ruimte.

¹ LNV studie: Groene, natuurlijke speelplaatsen – Sigrun Lobst, GGD Rotterdam, Wageningen Universiteit en research en zie ook Haalbaarheidstudie Avontuurlijk Spelen en Speels Bouwen – deel 1 Visie – Fris in het Landschap, Sigrun Lobst - zie deel 1: *Vertaling op het terrein – 1- Begrip speelnatuur*

² LNV studie: Groene, natuurlijke speelplaatsen – Sigrun Lobst, GGD Rotterdam, Wageningen Universiteit en research en zie ook Haalbaarheidstudie Avontuurlijk Spelen en Speels Bouwen – deel 1 Visie – Fris in het Landschap, Sigrun Lobst

Hier is het essentieel dat er **speelnatuur prikkels** komen, gezien het enorme belang van spelen in de natuur voor kinderen (fantasie prikkelen, op ontdekking gaan, ontwikkeling van motoriek, belangrijke gezondheidseffecten, leren omgaan met risico's en de rustgevende invloed van de natuur).

Vooraf voor kinderen in de dichtbebouwde wijken en wijken met hoogbouw is buitenspelen van groot belang. En een spelprikkelende natuurrijke omgeving, die sociaal 'leeft' zorgt ervoor dat de middenklasse niet wegvlucht uit de stad.

Het Westerrinsspoor grenst deels aan de Bloemekenswijk , een gebied met weinig tuinen en met een dichte bewoning, en deels aan een villawijk ten Noorden. Beide wijken zijn sociologisch erg verschillend.

De locatie op het Westerringspoor die we op het oog hebben is goed bereikbaar voor fietsers en wandelaars. Zie ook deel 3 *Zoekzones* hoofdstuk 3: *inzoomen op potentiële locatie*, met bijhorende fiches van het Westerringspoor.

Het gaat niet over het volledige spoor maar over het deel tussen de Mimosastraat en de Dikkelindestraat (de zone met een verbreding waar al een aantal boomstammen liggen). In een beperkte tijdspanne heeft het ontwerpteam samen met verschillende partners een dynamiek proberen op gang trekken op die plek.

Een beperkend gegeven is dat er momenteel geen grote budgetten beschikbaar zijn en dat de aanleg in eerste fase met eenvoudige middelen en zonder bouwvergunning moet mogelijk zijn.

Een belangrijk aandachtspunt bij de inrichting van het Westerringspoor is dat deze nieuwe plek niet geclaimd wordt door één groep (wat momenteel het geval is in de sporthal van Dracuna dat hoofdzakelijk door allochtone jongens gebruikt worden; meisjes vinden daar geen plek). De plek moet bijgevolg zo ingericht worden dat het een verscheiden publiek aantrekt. Het woongebied aan beide zijden van het Westerringspoor is erg verschillend en bewoners van beide zijden hebben weinig of geen contact met elkaar. Bij het participatietraject is dus een mix van jongeren belangrijk. Het Westerringspoor ligt ook ietwat afgelegen, er is minder sociale controle, hoe los je dit op? Hoe groter het aanbod voor verschillende leeftijdsgroepen, hoe groter de sociale controle. Ook zorgen voor een zitplek voor ouders, picknickplaatsen... (ervaring uit prettige wildernis – St Baafskouter/Rozebroeken). Het terrein moet zonder begeleiding voldoende aantrekkelijk zijn opdat kinderen en jongeren er naartoe gaan.

In de Bloemekenswijk zijn er weinig tuinen. Belangrijk om goede verbindingen vanuit de wijk te voorzien als speelroute met aandacht voor de oversteekplaatsen en met ludieke bewegwijzering. Doorsteek in huizenrij Grensstraat is wenselijk (doorgeven aan SOB).

Het centrum van de Bloemekenswijk is dichtbebouwd en kent weinig groen. Naar buiten toe is er meer ruimte en tuinen. De bewoners die dicht bij het Westerringspoor wonen, hebben er dus in feite minder nood aan dan de bewoners uit het centrum van de wijk. Deze plek zal dus jongeren uit het centrum van de wijk moeten aantrekken én veilig bereikbaar voor hen zijn. Het huidig fietspad van het Westerringspoor. is een drukbezochte en dus goede weg hiernaartoe. Fietspad naar Wiedauwkaai is in zeer slechte staat. Dit moet zeker verbeterd worden.

projectgebied

De aanpak

Het uitgangspunt is samen zoeken met kinderen naar een goed ontwerp van speelnatuur. Bij alle stappen proberen om kinderen te betrekken die aan beide zijden van het Westerringspoor wonen.

Het traject bestaat uit 4 stappen:

- 1- de kinderen van de speelpleinwerking Dracuna betrekken in zoektocht naar ideeën voor deze plek (27 08 08)
- 2- luisteren en ideeën verzamelen met leerlingen van 2 scholen in de wijk (26 09 08 en 09 10 08)
- 3- opmaak praatplan door het ontwerpteam rekening houdend met voorkeuren van de kinderen.
- 4- 'Check It Out' een dag waar vooral jeugdbewegingen aan deelnemen: samen bouwen op het terrein en een tentoonstelling van de maquettes, schetsen en voorstelling van het praatplan (18 10 08)

Methodiek

Belangrijk is eerst uit te zoeken hoe het plein NU gebruikt wordt: wie komt er? Wat wordt er gedaan? problemen?

Doel participatie: te weten komen welke mogelijkheden de kinderen zien in het terrein.

Te weten komen wat ze aantrekkelijk, spannend,... vinden of wat juist niet.

Vragen over hun wonen & spelen:

- Waar woon je?
- Waar speel je?
- Wat speel je graag?
- Mag je alleen buiten spelen? Hoe ver mag je alleen gaan?

Vragen over de plek

- ken je de plek?
- Kom je er?
- Waarom wel/niet?
- Wat vind je er leuk/niet?
- Wat voor soort plek is dit voor jou?

Werken met referentiebeelden:

- geplastificeerde bladen met foto's per thema: boomstammen, wilgenconstructies, vuurplaats, waterpomp, leembouw, spannend reliëf, dieren, zitplekken, materialen...
- welk plekje vind het leukst en waarom? (keuze uit zestal foto's per thema)
- minst leuk en waarom?
- Invullen op een voorgedrukt blad → mogelijkheid tot extra commentaar

Peilen naar bewustzijn en rekening houden met anderen op het terrein:

- waar krijgen ouders/grootouders een plekje?
- Waar zouden jongere & oudere broers of zussen graag spelen?
- Waar zouden burens het lastig mee kunnen hebben?

Samen zoeken met de kinderen:

1- samen zoeken met de kinderen van de speelpleinwerking Dracuna

De eerste insteek is een samenwerking met het speelpleinwerking Dracuna. Op woensdag 27 juni hebben we met de kinderen van de speelpleinwerking eerst een bezoek gebracht aan 'de prettige wildernis'. Nadien was er een verkenning op het her in te richten terrein en werd er op deze plek met de kinderen gebrainstormd en wensspeelplekken gebouwd (maquettes met zand, takken, grond..).

Samenstelling groep:

- Ca. 25 kinderen; gemengde groep meisjes-jongens; autochtoon-allochtoon
- Een 5tal begeleiders vanuit speelpleinwerking
- 3 reporters van de jeugddienst
- 3 personen van het ontwerpteam (2personen Fris in het landschap en Sigrun Lobst)

vlag planten op de keitofste plek

verwondering: een kikkertje!

durf ik erover?

Snuffelen in de 'Prettige Wildernis'.

Doel was om kinderen te laten kennismaken met speelnatuur.

Van 10.15 -12.00 uur hebben de kinderen na een korte verwelcoming, kennismaking en uitleg over de bedoeling, in drie groepjes met een reporter en iemand van het ontwerpteam doorheen de Prettige wildernis gestruind. Iedere groep had een plannetje van het park. Op de keitofste plek(ken) konden de kinderen een vlag planten en uitleg geven aan de reporter waarom ze dit de leukste plek in het park vinden.

Als afronding was er een brainstorming over de ervaring van de kinderen en een picknick op een van de speelheuvels.

Bouwen en verzinnen op het Westerringspoor

Het saaie terrein was voor de gelegenheid 'verrijkt' met 10m3 zand, een hoop teelaarde en een lading takken van verschillende afmetingen. Na een korte uitleg over het verloop van de activiteit konden de kinderen op het terrein van het Westerringspoor van 14.00 uur tot 16.30 uur in 3 groepjes werken met drie spelvormen en wisseling na 45 min.

- Zelf, onder begeleiding van spelmonitor en iemand van het ontwerpteam en Tine Vervaeet van de Groendienst, een hut bouwen met behulp van grondboren, boogzaagjes...
- De fotocollages bekijken en formulier invullen over de leukste foto en waarom en de minst leuke en waarom. De reporters (Jeugddienst) liepen rond en ondervroegen ondertussen de kinderen.
- Maquette bouwen met wilde ideeën voor het Westerringspoor. Ook hier hebben ze toelichting gegeven aan reporters. Van deze activiteit werd een filmpje gemonteerd.

bloemen plukken in de tuin van Eden!

Belevenissen uitwisselen

uitleg op Westerringspoor

hut bouwen op het Westerringspoor
eerst gaten boren met de grondboor

fotocollage bekijken en beoordelen

wensbeeld: maquette bouwen

De Lotus: fotocollages bekijken

De Lotus: maquette

Slothappening

Rond 16.30/17.00 uur was de slothappening met een drankje en een koek. Er werd nog uitleg gegeven over de toekomst, wat er verder zal gebeuren met hun ideeën en ze werden (samen met hun vrienden, broertjes, zusjes, ouders, ...) uitgenodigd voor de Check It Outdag van 18 10 08.

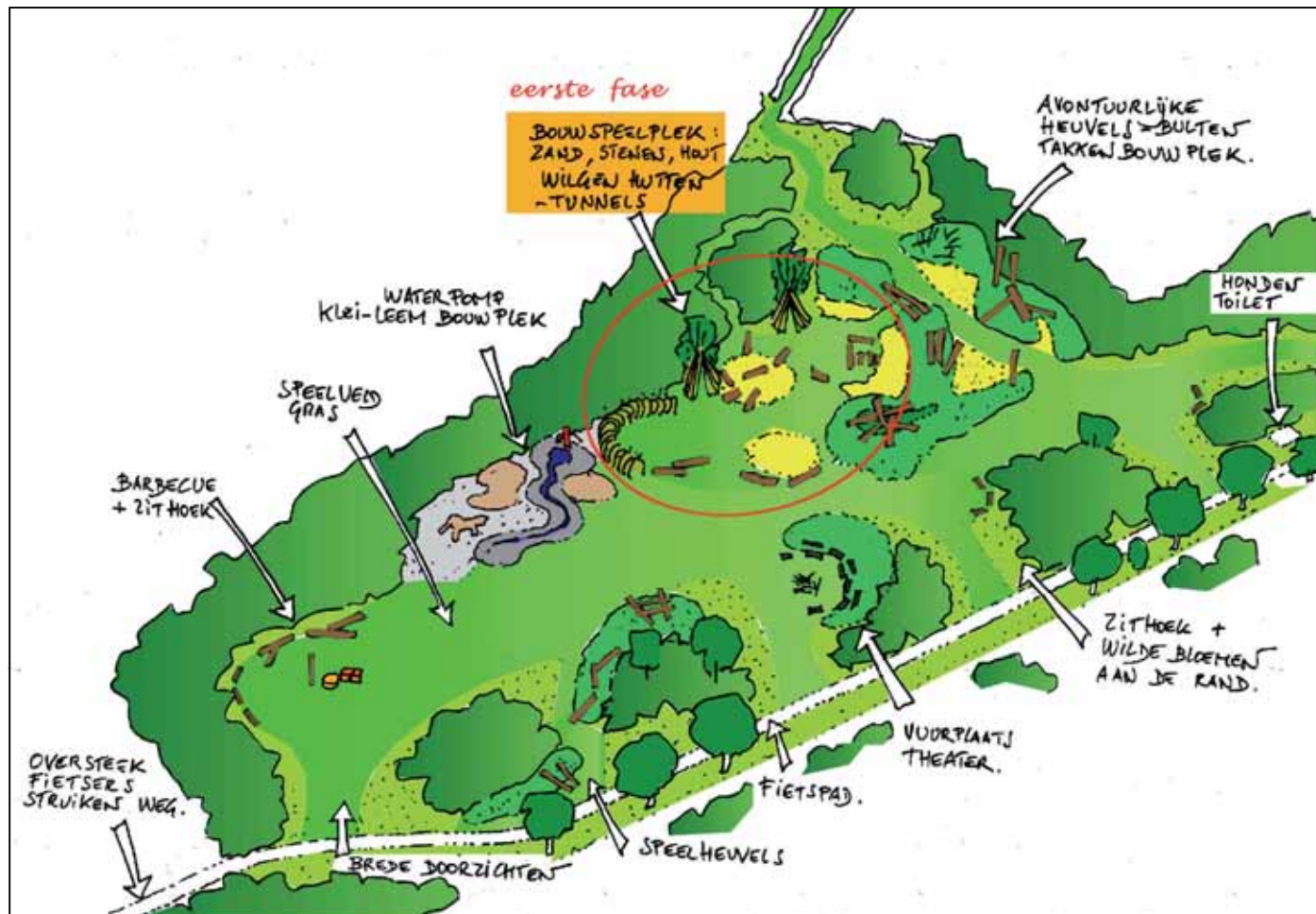
2- luisteren en ideeën verzamelen met leerlingen van 2 scholen in de wijk

De 2de stap was wensen van kinderen horen via scholen in de wijk. We hebben samen met kinderen (4de 5de leerjaar) van de Lotus en het Klimrek gewerkt rond de invulling van het Westerringspoor.

De Lotus is gekozen omdat deze school zowel kinderen van de Bloemekenswijk als Wondelgem heeft.

Gedurende een eerste lesuur werd uitleg gegeven over speelnatuur (avontuurlijke en natuurrijke plekken) en werd verteld dat er plannen zijn om op het Westerringspoor een avontuurlijke speelzone te maken en wij daarvoor hun ideeën en inspiratie nodig hebben. Daarna zijn de kinderen bevraagd rond hun eigen speelgedrag: spelen ze in parken en op straat?, mogen ze zonder begeleiding van hun ouders met vriendjes of vriendinnen op stap? Kennen ze het Westerringspoor... (zie boven). Nadien hebben we de kinderen laten reageren op fotocollages met vragen welke plek ze aantrekkelijk vinden of niet en waarom. De kinderen hebben in groepjes van 3-5 kinderen gewerkt. Vervolgens hebben de kinderen een maquette (De Lotus) en een ontwerpschets op een luchtfoto (De Klimrek) gemaakt

Deze kunstwerkjes, inspiraties zijn tentoongesteld op de 'Check It Out' dag van 18 oktober 08.

praatplan 'Als kinderen en jongeren voor het zeggen hebben dromen ze van....'

3- opmaak praatplan door het ontwerpteam

Met al de bovenstaande wensen van kinderen en eigen ervaringen heeft het ontwerpteam een praatplan getekend 'Als kinderen en jongeren voor het zeggen hebben dromen ze van...'

Speelnatuur met uitdagende heuvels, boomstammen als spelelementen, levende wilgenhutten, een klei-leembouwplek met een waterpomp, een vuurplaats, een theaterplek, veel wilde bloemen, een grasplek voor alles en nog wat, ... op een praatplan dat leesbaar is voor kinderen en jongeren.

vuurplaats (Speeldernis)

boompaddestoel

mikado van boomstammen (Prettige Wildernis)

Speelheuvels.

De voorgeschiedenis van het terrein als maïsakker doet vermoeden dat er geen vervuiling is in deze zone. Hierdoor is grondverzet bijzonder interessant. Op geringe diepte vinden we zandlagen die ideaal bruikbaar zijn voor het opwerpen van speelheuvels. Grondmodulaties maken het steriele terrein boeiender. De speelheuvels met uitdagend reliëf worden met inheemse bloemenmengsels ingezaaid. De heuvels moeten in ieder geval bedekt worden met minimum 50 cm minerale bodem. Minerale bodem bevat geen humus noch meststoffen en de ingezaaide bloemenmengsels komen op deze bodems optimaal tot hun recht. Deze voedselarme bovenlaag verhindert een forse grasgroei of de ontwikkeling van brandnetels met minder maaibeurten tot gevolg. De hellingen mogen duidelijk stijf zijn (steiler dan 4/4) om te vermijden dat de vegetatie overal platgelopen wordt. Er zullen spontane looppaadjes ontstaan. Deze speelheuvels worden best 2x jaar met de bosmaaier gemaaid en het maaisel afgevoerd. Enkele (delen van) heuvels worden zacht hellend uitgevoerd en met grashellingen afgewerkt.

Grondwerken kunnen niet in eerste fase gebeuren omdat er een bouwvergunning voor nodig is. Alvorens met de werken gestart kan worden zal er eveneens een bodemonderzoek moeten gebeuren.

Boomstammen

Op verschillende plaatsen worden boomstammen als mikado in een nis van heuvels geplaatst. Robinia hout verdient de voorkeur. Deze worden best ontschorst en onderling verbonden. Scherpe vorken of splinterende takuiteinden worden afgerond. Op enkele plaatsen (max 20% van totale aanbod) kunnen in later fase enkele speelse constructies geplaatst worden: Dit kan creatief ontworpen worden en inspelen op het aangebracht reliëf.

Los spelmateriaal

Dit is het element bij uitstek van natuurspeelplekken: losse materialen zoals takken, boomschijven, zand, keien, ... waar kinderen zelf mee aan de slag kunnen. Op een plek voorzien we een heuse takken-bouwplaats. Om te vermijden dat al het los materiaal overal op de gazonzones verspreid wordt is het aangewezen om de speelzone af te bakenen met forse boomstammen. Het spreekt vanzelf dat er ook regelmatig opkuis moet gebeuren van deze speelplekken, waarbij het materiaal opnieuw verzameld wordt op enkele afgebakende zones.

Zichtassen en zitplekken

Zichtassen en relatie met het fietspad. In de bestaande groenstructuur worden openingen voorzien zodat het uitnodigender is en er meer sociale controle kan zijn. Enkele extra zitplekken zijn belangrijk om deze avontuurlijke plek uitnodigend te maken voor een verscheiden publiek. Ouders, grootouders moeten ook hun plekje hebben in de buurt met zicht op hun kroost. Dit zijn ook ideale picknickplekken.

Klei-leem bouwplek met waterpomp

Een waterpomp (met drinkwater) zorgt voor een extra speelprikkel. De pomp staat op het hoogste punt en doet eveneens dienst als drinkfontein. Van hieruit loopt het water in een speelse goot. Op een avontuurlijks speelzone is een drinkfontein geen overbodige luxe.

Langsheen de speelse goot ligt de klei-leem bouwplek en is een zandzone een extra troef. Aangezien het Westeringsspoor een zandige bodem heeft en een hoger reliëf kent kan het water eenvoudig infiltreren in de bodem.

Levende wilgenhutten

Een interessante techniek in natuurspeelplekken is het bouwen met levende wilgen. Wilgenhutten, tunnels, toegangspoorten, vlechtschermen.. kunnen makkelijk opgebouwd worden met verschillende wilgensoorten. Voor mooie buigzame twijgen gebruikt men best speciaal gekweekte wissel of wijmen (afkomstig van griendencultuur). Deze wilgen zijn fijn en lang en kunnen in bussels gebonden worden. Deze levende bouwtechniek is makkelijk toe te passen met kinderen en jongeren en kan deel uitmaken van een begeleide werking. Voor eenvoudige constructies kunnen takken van knotwilgen eveneens dienst doen.

Vuurplaats

Een speelheuvel wordt als amfitheater ingericht met een heuse vuurplaats. De inplanting moet goed gekozen worden om geen hinder te berokkenen aan omwonenden. Deze vuurplaats zou enkel met toelating kunnen en indien via peter- of meterschap toezicht kan worden gehouden. Zoals er kompostmeesters zijn, zou er een vuurmeester kunnen zijn die hier toezicht op houdt.

Barbecue integreren

De bestaande barbecue wordt wat meer 'ingekleed' met een zithoek in boomstammen en enkele 'echte' comfortabele zitbanken.

Speelveld

Multifunctioneel speelveld. Om nog wat te kunnen shotten, andere spelen voor jeugdbeweging of speelpleinwerking waar je veel ruimte voor nodig hebt ..., blijft een grote zone in gazon voorzien.

Natuurrijk

Een aantal randen worden ingezaaid met een bloemenmengsel. Daarvoor moet de zode eerst afgepeld worden. Deze stroken worden best 2x jaar gemaaid en het maaisel moet afgevoerd worden. beheer volgens het Harmonisch Park en Groenbeheer.

1ste fase

In de 1ste fase wordt een bouwspeelplek voorzien met zand, stenen, boomstammen, wilgenhutten en -tunnel. Het materiaal werd reeds geleverd door de groendienst voor de Check It Out dag, waar met kinderen de wilgenhutten en -tunnel gebouwd werd (zie verder). Dit als smaakmaker en startsignaal voor een nieuwe natuurspeelzone.

speelse goot

waterpomp (Freiburg)

4- 'Check It Out': samen bouwen op het terrein.

Check It Out stond dit jaar in het teken van 'Avontuur op het spoor'. Op zaterdag 18 oktober 08 ging daarom de Check it Out- de jaarlijkse activiteitendag voor de jeugd van de Bloemekenswijk- door op het Westerringspoor. Een hele namiddag lang konden kinderen en jongeren er terecht voor allerlei leuke, actieve en avontuurlijke activiteiten. Ook alle ouders en buurtbewoners zijn een kijkje komen nemen.

Op deze Check-it-out dag hebben we de 1ste fase van de natuurspeelplek gebouwd! Samen met kinderen uit de buurt, kinderen van de verschillende jeugdbewegingen en van de speelpleinwerking werden 2 levende wilgenhutten en 1 wilgentunnel gebouwd op de plek zoals aangegeven op het praatplan. De wens om kinderen uit beide wijken aan weerszijden van het Westerringspoor te betrekken is die namiddag gelukt. Ook enkele ouders waren enthousiast bezig met het vlechten van wilgentakken rondom de wilgenhutten. Om toekomstige gebruikers van deze speelplek te informeren werden geplastificeerde paneeltjes met uitleg over deze wilgenconstructies op het terrein aangebracht.

eerst sleuven maken

wilgentakken plaatsen

de wilgentunnel

Materiaal:

- 20 m3 zand op twee aparte hopen
- 30-tal borduren: Waarmee een soort stapstetraject gemaakt kon worden;
- 8 m3 grond op een hoop
- enkele extra boomstammen in de buurt van de zandhopen;
- boomschijven (20 tot 30 stuks) als zitblokken tussen de twee zandhopen in.

Voor de levende wilgenconstructies:

- 50 zware lange stammen diameter van de breedste grondboor.
- 70 minder zware stammen diameter van de smallere grondboor.
- Container smallere lange wilgentwijgen (min.4 m lang) om te vlechten en kleinere tunnels mee te maken.

werkmateriaal:

- 2 brede en 3 smallere grondboren
- spades: 4 stuks
- touw: 4 grote bollen
- snoeischaar en zaagjes (onder begeleiding te gebruiken)
- witte kalk voor belijning (markering voor tunnels en wilgenhutten)

In een tent was er een tentoonstelling van de maquettes van de leerlingen van de Lotus, een ontwerp van de kinderen van de Klimrek en het praatplan 'Als kinderen en jongeren voor het zeggen hebben dromen ze van....'

Verdere uitwerking praatplan

Avontuurlijke en Natuurlijke speelplaatsen

Begin bij scholen, kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang

Kinderen zijn gebaat bij het zo vroeg mogelijk in contact komen met het avontuurlijke en natuurlijke. Het is daarom essentieel dat de schoolterreinen 'omgebouwd' worden.

Veel scholen zien inmiddels het belang en de noodzaak in van avontuurlijke en natuurlijke speelplaatsen. Er zijn veel ideeën maar het ontbreekt hen vaak aan middelen en begeleiding om de ideeën in praktijk om te zetten. De interesse bij de scholen in het Gentse is echter duidelijk aan het groeien. Zo heeft de Gemeentelijke basisschool de Spiegel een Milieueducatieve beheersovereenkomst afgesloten om een klein nieuw natuurgebiedje de Warmoeshoek mede te beheren.

Project 'Avontuurlijke en groene schoolspeelplaatsen' in Sint-Amandsberg

In het kader van deze studie groeide het besef dat schoolspeelplaatsen een cruciale rol kunnen spelen om kinderen in contact te brengen met avontuurlijk en natuurlijk spel. De Brede School Dampoort Sint-Amandsberg werd dan ook geënthousiasmeerd om hier een project rond uit te werken.

Vanuit de Plangroep Speelruimtebeleid wilden we de bruikbaarheid van het materiaal testen bij de scholen. Daarom organiseerden we een informatieavond voor alle basisscholen en kinderopvang (mei '08). Na deze eerste kennismaking werd er op het Algemeen Overleg Brede School Dampoort/Sint-Amandsberg nagegaan hoe ze staan tegenover dit ideeëngoed en of ze dit concreet wilden toepassen op hun buitenruimten.

De reactie van de deelnemers was unaniem positief! Er was de wil om te werken aan meer groene en avontuurlijk speelplekken, maar er waren ook nog veel vragen. Hoe pakken we dit aan? Wat met de veiligheid? Wat gaat dit kosten?

Als antwoord op al deze vragen wordt er vanuit de Brede School een begeleidingstraject uitgestippeld in samenwerking met de Jeugddienst, Fris in het Landschap, MOS, Springzaad, F4 (? TDS), artistieke partners (oa. Kunst(h)art) en de Plangroep Speelruimtebeleid.

Welke scholen en Kinderopvanginitiatieven zijn hierbij betrokken?

- **BS De Toverberg en Duimelotje (Kinderopvang)**: konden niet aanwezig zijn op de eerste informatieavond, maar konden de informatie al inkijken en zijn enthousiast om eraan te beginnen! De school en de kinderopvang delen hetzelfde gebouw en de buitenruimtes. Ze willen samen de herinrichting aanpakken. In januari 2009 wordt de informatieavond nog eens herhaald voor alle scholen, waarna er een traject start in BS De To-

verberg en Duimelotje.

- **VBS De Krekel:** de school heeft al een grote tuin die avontuurlijk en groen is ingericht, maar ze willen dit ook graag uitbreiden naar de speelplaatsen. Momenteel wordt er gestart met een tegelmuur ism Kunst(h)art. Ondertussen wordt er bekeken hoe de herinrichting van de speelplaatsen kan aangepakt worden.
- **VBS De Visitatie:** momenteel loopt er een traject om ouders, kinderen en leerkrachten te betrekken op het thema. Eerst wordt het ideeëngoed verspreid, waarna er wordt nagegaan wat precies de wensen zijn en hoe dit best aangepakt wordt.
- **Freinetschool De Vlieger:** de school is al geruime tijd bezig rond dit thema en heeft ook al concrete resultaten geboekt. Momenteel wordt er bekeken hoe de ingang kan aangepakt worden.
- **VBS Edugo Bernadette:** momenteel loopt er een traject ism Bob Van De Putte (kunstenaar) waarbij de binnenruimtes worden aangepakt. Bedoeling is om dit ook uit te breiden naar de speelplaats en de tuin.

Al deze projecten staan nog in hun kinderschoenen, toch valt het op dat alle betrokken actoren heel enthousiast zijn over het thema Avontuurlijke en Groene speelplaatsen. Toch zijn er bij hen veel vragen over hoe ze deze ideeën in praktijk kunnen omzetten, met daarbij zoveel mogelijk aandacht voor de wensen en mogelijkheden van kinderen, ouders, leerkrachten en begeleiders. Vanuit de Brede School worden ze verder ondersteund in dit traject.

Geplande acties in de nabije toekomst:

- december '08: samenkomst met de Nederlandse vereniging Springzaad. Deze organisatie heeft een ideeënkoffer ontwikkeld rond avontuurlijke en natuurrijke inrichting en komt deze toelichten. Dit moment grijpen we aan om met verschillende partners (Jeugddienst, MOS, Fris in het Landschap,..) te bekijken hoe we de scholen verder kunnen ondersteunen in hun traject.
- Voorjaar '09: in Gent zijn er reeds een aantal scholen die een groene, natuurrijke speelplaats hebben. Dit zijn voornamelijk scholen die ook bezig zijn met MOS-projecten (milieuzorg op school). De bedoeling is om samen bezoeken te brengen aan een aantal van deze scholen. De scholen uit Sint-Amandsberg kunnen inspiratie opdoen, maar ook praktische vragen stellen rond onderhoud, speelgedrag,...

Draaiboek voor natuurrijke & avontuurlijke schoolpleinen

Om verschillende initiatieven te ondersteunen heeft Sigrun Lobst in het kader van deze studie een **draaiboek** opgesteld voor de scholen die hun verharde schoolspeelplaats willen ombouwen tot een avontuurlijke en natuurrijke plek: Aandachtspunten voor participatief plannen, aanleggen en beheren.

Samen zoeken met de kinderen:

Stap 1: Verkennen van het terrein en de mogelijkheden:

- Een speurtocht over het eigen terrein;
- Een excursie met de kinderen naar andere natuurrijke & avontuurlijke schoolpleinen of een natuurgebied;
- Film of diashow over natuurlijk spelen vertonen, of verhaal lezen en bespreken.

stap 2 Wenstuinen uitbeelden:

- Maquettes bouwen op kleine schaal;
- Maquettes bouwen op het terrein;
- Droomtuinen schilderen of verhalen vertellen/schrijven.

Stap 3 Ideeën verzamelen, uitwerken, afwegen:

- Elementen uit de maquettes, tekeningen, verhalen verzamelen;
- Met alle betrokkenen partijen om tafel, belangen afwegen;
- Nieuw pedagogisch beleidsplan schrijven als leidraad;
- Analyse van de situatie, randvoorwaarden in kaart brengen;
- Programma van eisen voor ontwerp opstellen

Analyse van het terrein

Inhoudelijke analyse

- Hoe wordt het schoolplein nu gebruikt?
 - Welke plekken worden veel/ weinig gebruikt en waarom?
- Wat zijn de knelpunten van het huidige terrein?
 - Waar zijn gebruikersconflicten? Waar gebeuren de meeste ongelukken?
- Wat willen we in de nieuwe schooltuin doen/ beleven?
- Opstellen pedagogisch beleidsplan, inbreng oudergeleding
- Wat hebben we daarvoor nodig?
- Wat kunnen we betalen/ wat zelf maken?
- Wie kan ons ondersteunen? extern/ intern, financieel, materieel, ideëel.

Ruimtelijk/ functionele randvoorwaarden

Toegankelijkheid:

- Waar liggen de toe/ ingangen?
- Waar lopen belangrijke redding/ vlucht/ onderhoud/ verbindingroutes?
- Welke eisen stellen brandweer/ hulpdiensten/ onderhoud aan toegankelijkheid?

Gebruikers:

- Hoeveel kinderen komen er tegelijk op het terrein?
- Welke leeftijdsgroepen zijn er?
- Wie maakt of zou nog van het terrein gebruik kunnen maken?

Ligging:

- Wie maakt of zou nog van het terrein gebruik kunnen maken?
- Hoe ligt het terrein t.o.v. burenen, verkeer. Oppervlaktewater e.a.?
- Hoe ligt het terrein t.o.v. zon/ wind/ neerslag/ lawaai?
- Hoe ligt het maaiveld t.o.v. grond/ oppervlaktewater?
- Wat is over de kwaliteit van de ondergrond bekend?

Leidingen:

- Lopen er leidingen onder het terrein?
- Waar zijn evt.. aansluitpunten voor water/ elektra?

Aanwezige materialen/ inrichting

- Welke inrichtingselementen/ materialen zijn aanwezig?
 - Bestrating, omheining, beplanting, afwatering, bergingen, meubilair...
- Welke willen we behouden, welke willen we kwijt?
- Wat kunnen we eventueel hergebruiken?
 - Eventueel voor andere doeleinden dan nu
- Waar is straks gelegenheid voor materiaalopslag?
- Zijn er materiaalbronnen bekend in de omgeving?

Financiële en organisatorische randvoorwaarden

Wat zijn de beschikbare budgetten voor:

- Ontwerp;
- Participatie;
- Aanleg/ inrichting;
- Onderhoud;

Waar kunnen evt..aanvullende budgetten vandaan komen:

- Fondsenwerving;
- Gerelateerde subsidieprogramma's;
- Sponsoring;
- Inzamelactie/ benefit

Wie zijn de betrokken partijen?

- Burenen, ouders, verhuurder, etc.

Welke partijen kunnen we benaderen voor ondersteuning?

- Gemeentelijke diensten, subsidiegevers, netwerken en kenniscentra, media, etc.

Stappenplan voor het ontwerp:

- Analyse van situatie en randvoorwaarden;
- Opmaak van een Vlekkenplan:
 - Geef verschillende functies een plaats. Let op de maatverhoudingen, de ligging t.o.v. buren, zon/wind, ...
- Vluchtroutes/ Onderhoudsinfrastructuur/ Padenstelsel:
 - Brandweer en hulpdiensten, onderhoudswegen, hoofdroutes, verbindingen, dwaal/ sluippadjes
- Omheining:
 - Afscheiding/verbinding, buffer
- Reliëf;
- Inrichtingselementen:
 - Derde dimensie, speelaanleidingen, toestellen, meubilair, verlichting, watervoorzieningen
- Materiaalkeuze:
 - Ondergrond, inrichting, ...
- Beplanting:
 - Hoofdstructuur = bomen, volume = struiken, aanvulling = kruiden, bloemen, gras

Schema ontwerpprincipes van natuurlijke speeltuinen

Hoofdfuncties van schoolpleinen

- **Ruimte voor creativiteit en kunst:** Vormbare en losse materialen, niet ingerichte ruimte, toneel, zitatrium, voorleesplek
- **Ruimte voor natuurbeleving:** Biotopen, rijke, afwisselende beplanting, kindertuintjes, eettuin, kruiden, de 4 elementen: water, aarde, lucht en vuur.
- **Spel en beweging:** Reliëf, toestellen en speelaanleidingen, bespeelbare afscheidingen en paden, speelgoed
- **Rust en communicatie:** Zit/ ligplekken, afgescheiden ruimtes/ hutjes e.d., buitenklaslokaal, buiten eetplek

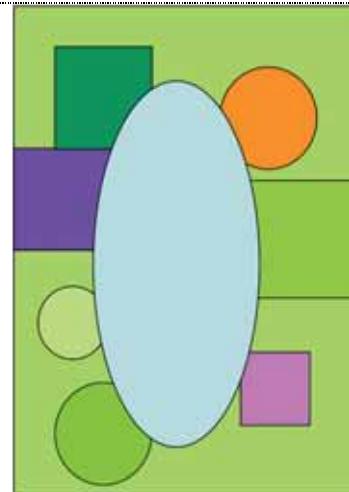
Vogelbosje tuin De Krekel - Gent

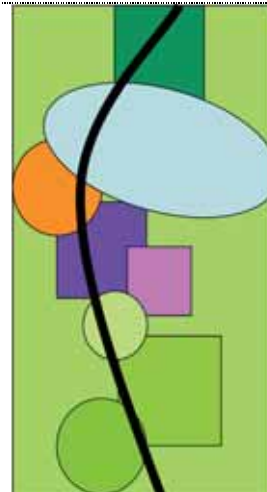
ombouw speelplaats - Sigrun Lobst

Ontwerp principes

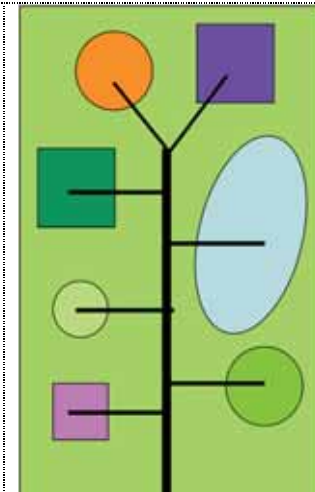
Mogelijke indeling

Centraal plein met omringende functies

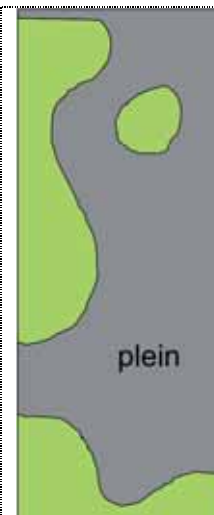
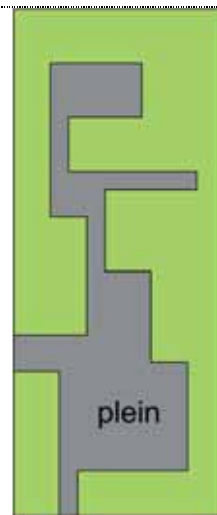
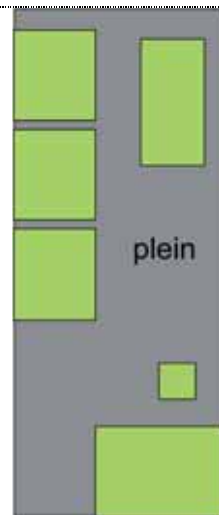

centrale ontsluiting langs de functies

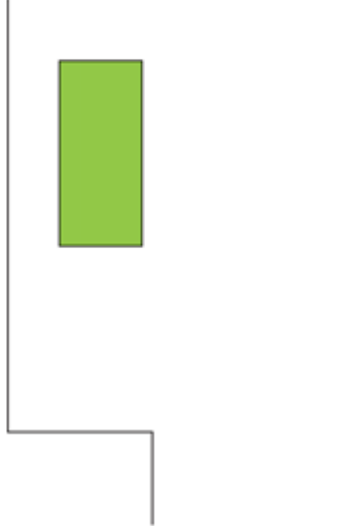
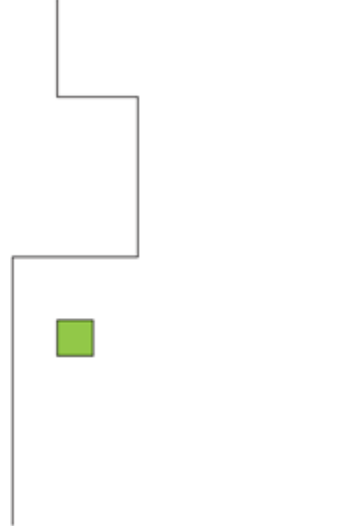
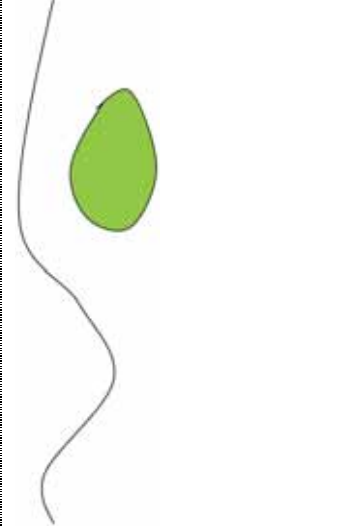
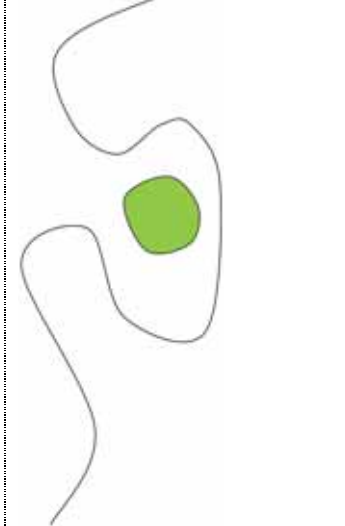

hiërarchie padenstelsels naar functies

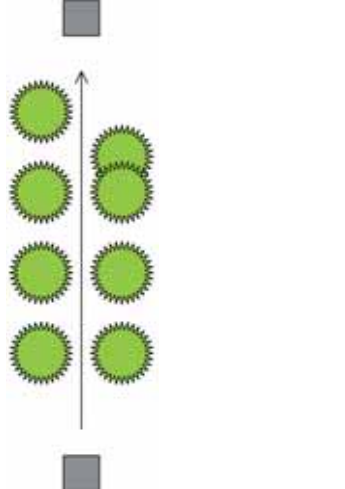
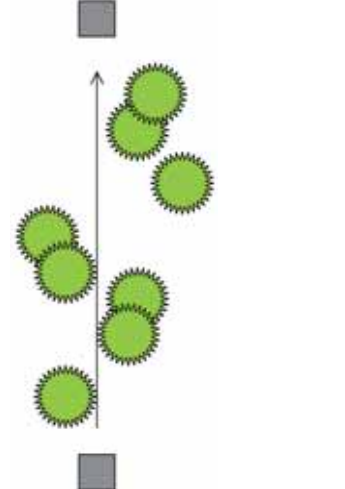
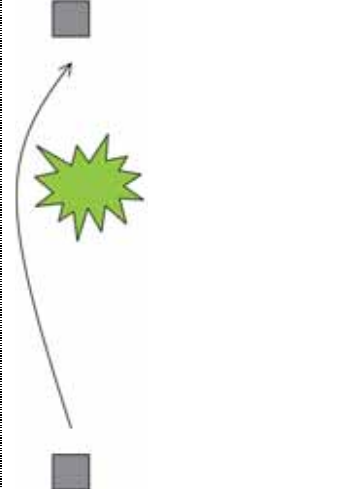
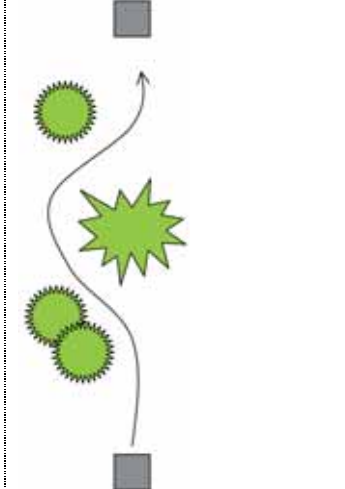
Schoolplein met vlakken of plein en paden in een 'landschap'

Lijnvoering: ecologisch principe van de langste lijn, de raakvlakken zijn immers het meest spannend...

Rechttoe - rechtaan = lekker overzichtelijk	Creëren van hoekjes en vakjes	natuurlijke, speelse lijnen	Landschappelijk verweven = <i>lekker avontuurlijk</i>

Verbindingen en zichtlijnen

Kortste weg naar het doel	Fysiek direct, op- tisch/ruimtelijk verweven	Indirecte weg, fysiek contact met omgeving	Omweg, de weg als doel; eenheid weg-omgeving

Ombouw schoolspeelplaats – Sigrun Lobst

Samen met de kinderen een insectenhotel bouwen – foto Sigrun Lobst

Uitvoering

Gezamenlijk de ideeën vorm geven

- Afbreken van overbodige of storende oude elementen
- Hoofdstructuur aanleggen (grondwerk, leidingen...)
- Stapsgewijs de nieuwe elementen aanleggen
- Kinderen, ouders e.a. actief in alle fases betrekken

Integreren in pedagogisch beleid & dagelijks rooster:

De buitenruimte dagelijks gebruiken

- Voorwaarden scheppen voor dagelijks gebruik
- Zorg dragen voor schoon, heel & veilig
- Seizoensgebonden onderhoudsklusjes
- Alle elementen integreren in het lespakket
- En vooral SPELEND & GENIETEND LEREN

Ruimte houden voor veranderingen:

Verder blijven ontwikkelen

- Iedere nieuwe generatie laten mee bouwen
- Ruimte houden voor nieuwe objecten + projecten
- Het verder bouwen verankeren in het lespakket/ het jaarprogramma

Relevante links

- www.gruen-macht-schule.de
- www.deklimboom.net
- www.thecoombes.com
- www.reinhard-witt.de

Voorbeeldtraject: daltonschool 'De Margriet', Rotterdam

'Groene en levendige schoolpleinen'

Nederland staat al een stuk verder wat betreft het openstellen en vergroenen van schoolspeelplaatsen. Sigrun Lobst, die mee deze haalbaarheidsstudie schreef, bouwde in Rotterdam een klassiek schoolplein om tot een groene en levendige speelplaats.

Hierna volgt een uittreksel uit het projectverslag. Het geeft ons een inkijk in de aanpak, planning en budgettering van zo'n project. Er worden ook lessen getrokken en aandachtspunten geformuleerd, die gestoeld zijn op heel wat praktijkervaring.

We vonden het belangrijk om dit projectverslag op te nemen, omdat het geïnteresseerden (scholen, stadsdiensten,...) een duidelijk beeld geeft van waar ze aan beginnen en waar ze rekening mee moeten houden. Het volledige projectverslag kan je opvragen bij de Jeugdendienst.

"Schoolpleinen zijn vaak lege, ongestructureerde vlaktes, die aan de leerlingen geen houvast en oriëntatie bieden. Ze worden anoniem in de massa. Opvallen in deze massa, voor zichzelf en anderen een eigen, unieke persoonlijkheid ontplooien, is voor veel scholieren alleen mogelijk door te schreeuwen (harder dan de anderen), wild te doen (wilder dan de anderen), te schoppen en te slaan (ruiger dan de anderen). Alleen wie de anderen overvleugelt of zelfs overheerst trekt de aandacht. Er ontstaat een klimaat van agressie en geweld..."

vertaald uit de studie "Jugend der Zukunft-Sonderprogramm gegen Gewalt" (Berlijn 1997) in opdracht van Duits bondsministerie voor onderwijs

Inleiding

Anno 2004 ziet het gemiddelde schoolplein er zo uit: een vlak plein, verhard met betonnen straatstenen of tegels, omgeven door een ijzeren hekwerk of een muur, eventueel ingericht met enkele banken en speeltoestellen, soms opgesierd met bomen, een plantsoen of een kunstwerk. In schoolbudgetten is weinig aandacht voor het plein en bij nieuwbouwprojecten is de buitenruimte vaak een sluitpost.

Schoolpleinprojecten in het buitenland (learning through landscapes, Engeland), Natur-Erlebnis-Schulhöfe, (Duitsland) maar ook Nederland (Vrije scholen Zutphen, St. Josephschool Den Dungen, Christoffelschool Maastricht e.a.) laten zien welke meerwaarde een uitdagend, landschappelijk vormgegeven schoolplein aan het schoolleven kan geven.

Dergelijke pleinen bieden de kinderen in hun pauzes gelegenheid tot spel en ontmoeting, maar ook tot rust en ontspanning. Ze maken creativiteitsuitingen en speelse leerprocessen mogelijk in een veilige en beschermde omgeving. Bovendien kunnen deze schoolpleinen de lesmogelijkheden verrijken. Ze vormen dan een soort buitenlokaal en openluchtmuseum. Openbaar toegankelijke pleinen kunnen daarnaast de aanwezige gemeentelijke groen-

en speelvoorzieningen aanvullen.

Tot nu toe waren zijn de mogelijkheden van het schoolplein als leerlandschap op de Rotterdamse schoolpleinen nog ondergewaardeerd. Verloop en resultaat van het pilotproject "Groene en levendige schoolpleinen" op Dalton-school De Margriet, geeft voldoende aanleiding om hier verandering in te brengen.

Deel 1: De feiten

1.1- Voortraject

De Wijkmilieuwerkplaats Bergpolder/Blijdorp Rotterdam is als project van het programma 'Duurzame wijk' in het leven geroepen om bewonersinitiatieven op het gebied van natuur en milieu in de wijk te ondersteunen en vak-kundig te begeleiden. Tijdens een informatieavond over schoolnatuurtuinen in 2001 op de Wijkmilieuwerkplaats werden door vertegenwoordigers van wijkscholen de dilemma's van de huidige schoolpleininrichting duidelijk. Ook was er belangstelling voor een gezamenlijke aanpak van de pleinen van enkele scholen uit de wijk.

Door Deelgemeente Noord en de Wijkmilieuwerkplaats is er vervolgens een projectvoorstel geschreven voor een pilotproject met de naam: "Groene en levendige schoolpleinen". Hiervoor zijn twee voorbeeldscholen uitgekozen, die belangstelling toonden: Daltonschool De Margriet aan de Nolenstraat en de Imeldaschool aan de Veurstraat.

De wijkmilieuwerkplaats heeft in de persoon van Sigrun Lobst, coördinator kindertuinen de rol van de projectcoördinator op zich genomen. Deelgemeente Noord heeft uit het budget van het programma 'Duurzame wijkvernieuwing' een budget ter beschikking gesteld. Begin 2003 is het schoolpleinproject opgenomen in het project Duurzame Wijk, een initiatief van de gemeentelijke Dienst Sport en Recreatie.

1.2- Betrokken partijen en rolverdeling

Initiatiefnemer:	Deelgemeente Noord, Wijkmilieuwerkplaats
Projectcoördinatie en begeleiding	Wijkmilieuwerkplaats (S.Lobst)
Ontwerp:	Sigrun Lobst
Adviesgroep:	Deelgemeente Noord (I. Berger) GGD Rotterdam (J. v.d. Bogaard) Sport en Recreatie (G. Reitsma) DOO Rotterdam (Mevr. Elbert)
Participerende gebruikers:	Daltonschool De Margriet: - Directie en leerkrachten- Ouderrad en ouders- Scholieren- Omwonenden van het schoolplein
Subproject:	'The sustainable journey' van Global Action Plan/ Eco-Team Centrum Rijnmond (D. Bosscha) en CBK Rotterdam (J.Neggers)

1.3- Financiën

In totaal was er een budget van €7714.- beschikbaar.

Onderverdeeld in:

Subsidie Deelgemeente Noord:	€ 6353.-
Bijdrage Steunfonds voor de jeugd:	€ 1361.-

Verder zijn materialen en vervoer gesponsord door:

Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam (stenen)

Aannemingsbedrijf Blom (vervoer)

Aannemingsbedrijf Gebr. Kraaienveld (houtsnippen, stammen en vervoer)

Het bedrag is uitgegeven aan de volgende posten³:

Ontwerp:	€ 1361.-
Verzorging vrijwilligers:	€ 133.-
(Bouw)materialen:	€ 3147.-
Beplanting/ zaad:	€ 343.-
Gereedschap (aanschaf en huur):	€ 191.-
Speeltoestellen:	€ 2506.-
Documentatie:	€ 33.-

1.4- Werkwijze/ Stappenplan

De voor het project gekozen werkwijze is ontwikkeld op basis van de volgende bronnen:

1. Voellmy/ F. Wettstein: Pause – Schulgelände beleben und gestalten, verlag pro juventute, Zürich 1992

2. M. Pappler/ R. Witt: Natur-Erlebnis-Räume – Neue Wege für Schulhöfe, Kindergärten und Spielplätze, Kallmeyer, Seelze-Velber, 2001

Belangrijkste stappen van het traject zijn:

	Inhoud
1	Initiatiefnemer: analyse van de ruimtelijke, financiële en organisatorische Ausgangssituatie.
2	Initiatiefnemer: benadering van alle betrokken partijen (scholieren, ouders, leerkrachten, conciërges, omwonenden, gemeentelijke diensten en instellingen, potentiële sponsors, etc) opzetten projectteam.

³ Niet hierin opgenomen zijn de ruim 250 uren van de wijkmilieuwerkplaats

3	Schoolleiding: uitwerken pedagogische visie op het schoolplein.	Scholieren e.a. gebruikers: verzamelen ideeën en bouw van maquettes.
4	Projectteam: opstellen programma van eisen.	
5	Ontwerper: maken van een ontwerpplan en afstemming met het projectteam.	
6	Projectteam en ontwerper/ uitvoerder: voorbereiding van de werkzaamheden op het schoolplein.	
7	Uitvoerder en gebruikers (School, ouders, omwonenden e.a.): uitvoering van de professioneel begeleide werkzaamheden.	
8	School: afrondende werkzaamheden vanuit de school.	
9	Ingebruikname	
10	Ontwerper/ uitvoerder: overdracht en overname van beheer en onderhoud door de school.	
11	Projectteam en Ontwerper/ uitvoerder: projectevaluatie.	

Kleuterplein voor de veranderingen

De kleuters bouwen hun Droomschoolplein in het klein

1.5- Verloop en resultaten:

Tussen maart 2001 en december 2002 zijn de twee pleinen bij Daltonschool de Margriet aan de Nolensstraat in Rotterdam Blijdorp aangepakt en met behulp van ouders, scholieren en leerkrachten verbouwd.

Het kleuterplein:

Achter het schoolgebouw, omgeven door hekken en de achtertuinen van de buurhuizen bevindt zich het kleuterplein van de school met een grote van ongeveer 750m².

Dit plein bestond uit een groot tegelplein met zandbak, klimtoestel, bosjes en een gevelperk. De bosjes konden door de kinderen alleen bij droog weer als speelplek gebruikt worden vanwege de slechte ondergrond. Het grote spijlenhek aan de buitenkant maakte het plein ruimtelijk eindeloos en weinig knus.

Na een inspirerende diashow over natuurrijke speelobjecten maakten de kleuters tuinmaquettes.

Vervolgens is een grondige analyse gemaakt van de bestaande situatie en het huidige gebruik van het kleuterplein. Uitgaande van de aanwezige potenties en de wensen van de kinderen is gekozen, voor een aantal aanpassingen en toevoegingen. Zo ontstond een avontuurlijk, landschappelijk terrein met een afwisseling van ruimtelijke kwaliteiten en een grote variatie aan (speel)materialen.

De bestaande bosjes zijn door middel van houtsnippers en snoeiwerk voor de kinderen toegankelijk gemaakt. Tussen de boompjes is los hout neergelegd om spelen uit te lokken.

Van oude pallets is een toneelpodium tussen de bomen getimmerd.

Een nieuwe speelheuvel, een stapelmuur van oude pleintegels, een pergola voor een druivendak, een takkenwal met knotwilgen langs het buitenhek en kleine tuintjes in houten kisten op het plein vormden de andere aanpassingen.

Na afloop van het officiële project is onderhoud gepleegd door de tuingroep, bestaande uit leerkrachten en ouders. Zij voegden ook nog wat nieuwe elementen toe, zoals een totempaal.

Het grote voorplein:

Voorplein, Situatie voor de verbouwing De kinderen van de midden- en de bovenbouw maken tijdens hun pauzes gebruik van het grote, openbaar toegankelijke plein voor de school.

Na een dialoog over natuurrijke speelgelegenheden zetten de kinderen hun ideeën voor het droomschoolplein op papier. In collages en tekeningen kwamen de meest uiteenlopende fantasieën naar boven.

Door middel van formulieren zijn scholieren en leerkrachten, ouders en omwonenden ondervraagd over het huidige en een toekomstige plein.

Op basis van de uitkomsten van deze stappen maakte de landschapsarchitecte een ontwerp voor het schoolplein.

Dit plan is vervolgens met de verschillende belangengroepen besproken en uiteindelijk goedgekeurd. Tijdens een ouderavond zijn de ouders geïnformeerd, werd een aantal sceptische vragen besproken. Tegelijkertijd vond een werving plaats van mensen die actief mee wilden doen.

Parallel aan het plannen smeden voor de herinrichting van het plein is het traject van de 'sustainable journey' gestart.

Onder leiding van het Ecoteam-Centrum Rotterdam volgde een gemengde groep ouders en leerkrachten het Eco-teamprogramma over duurzaamheidsaspecten in het dagelijkse leven thuis en op school.

Samen met een beeldend kunstenaar is in dit kader besproken welke vorm een te plaatsen duurzaamheidskunstwerk op het plein zou kunnen krijgen.

De kinderen kozen uit de inzendingen van een ontwerpwedstrijd onder de leerlingen een maquette. Het object is uiteindelijk door de kunstenaar in samenwerking met de school gemaakt en geplaatst.

Op een aantal werkdagen in de lente van 2002 realiseerden scholieren, leerkrachten en ouders de eerste onderdelen van het nieuwe plein:

enkele knotwilgen, een wilgenhut, een zitbank en een regenwateropslag van stoeptegels en oude havenkeien.

Na de zomervakantie zijn de andere objecten gemaakt:

het speelbosje met spring- en balanceerstammen, een speelheuvel met glijbaan en een zittrap naar het voetbalplek. Verder kwam er een uitbreiding van het gevelperk langs het schoolgebouw.

Eind van het jaar konden de grote werkzaamheden afgerond worden en werd het schoolplein en het beheer daarvan overgedragen aan de school

Inmiddels heeft zich een groep ouders en kinderen gevormd, die in zelf het plein onderhouden en verder gaan ontwikkelen.

In de lente van 2003 brachten zij de verdere beplanting aan en repareerden zij de ontstane beschadigingen.

Houtsnipperactie na schooltijd

Een vader geeft metselles aan de kinderen

Het schoolplein in de zomervakantie 2003

Deel 2: Samenvatting ervaringen en conclusies

2.1 Samenvatting

Op de pleinen van Daltonschool de Margriet is het gelukt om met een beperkt budget en onder moeilijke, binnenstedelijke omstandigheden uitdagende speel- en leerplekken te creëren.

Het proces van ideevorming tot uitvoering en onderhoud verliep in nauwe samenwerking met de kinderen, de leerkrachten en de ouders.

Het gezamenlijk aanpakken van het plein heeft een positieve invloed op de contacten tussen de verschillende partijen en de algemene sfeer op de school. Nieuwe ouders geven aan, dat hun met name vanwege deze sfeer en de nieuwe buitenruimte voor deze school hebben gekozen.

De externe projectbegeleider van het project Duurzame Wijk heeft het proces wezenlijk vorm gegeven en getrokken. Door haar achtergrond als opbouwwerkster ontstond een combinatie van sociaal-cultureel engagement en kennis van landschapsarchitectonische bouwwijzen. De coördinator kindertuinen leverde onder andere de kennis ten aanzien van de regels voor kinderspeelplaatsen.

De organisatorische inzet van de school kon daardoor beperkt blijven. De grote betrokkenheid en persoonlijke inzet van de directie en een onvermoeibare ouderraad wisten over de hele projectduur heen leerkrachten, ouders en kinderen te motiveren.

Van degenen die in het begin twijfelenden of negatief ten opzichte van het project stonden, kwam tijdens de werkzaamheden veel lof voor het project. Dit gold bijvoorbeeld voor de omwonenden.

Sinds de beide nieuwe pleinen in gebruik zijn worden ze druk gespeeld. Vooral de heuvel met de glijbaan en de boomstammen in het speelbosje zijn erg in trek. Ook na schooltijd komen kinderen uit de buurt terug om te spelen.

Nog steeds leven er onder de ouders twijfels en angsten over de veiligheid en vuile kinderkleren. Enkele actieve ouders schreven in de schoolkrant artikelen waarin zij de ouders informeerden over de voordelen van het nieuwe plein voor de opgroeiende kinderen.

Tot slot dragen de pleinen bij aan de groene omgeving in de wijk Blijdorp.

2.2- Leerpunten

Enkele **opvallende leerpunten**, die tijdens het project naar voren kwamen zijn:

- Er zijn minimale budgetten voor aanleg en onderhoud van de (traditionele) schoolpleinen beschikbaar. Het gevolg is dat er regelmatig achterstallig onderhoud ontstaat met soms gevaarlijke situaties (losliggende bestrating, kapotte hekwerken, slecht onderhouden bomen, afgekeurde toestellen).
- Binnen de Dienst Stedelijk Onderwijs en het schoolbestuur van de openbare basisscholen was weinig aandacht voor het project. De enige eisen of ideeën over het plein waren het waarborgen van een bepaalde hoeveelheid

Kinderen graven gaten in het zand voor de larixpalen van de 'Evenwichts- en springstammen'

Het plaatsen van de glijbaan door ouders

Pompoenenles op het kleuterplein

- vierkante meters per kind, zo laag mogelijke onderhoudskosten en de veiligheid.
- De scholen, die iets met hun schoolplein willen, worden geconfronteerd met de strenge wet- en regelgeving, krappe budgetten en gebrek aan tijd en menskracht voor het extra werk. Er zijn dus weinig kansen voor het creëren van een afwisselende, uitdagende, maar ook rustgevende directe schoolomgeving, terwijl de behoefte binnen de scholen, met name onder de leerlingen wel erg groot is.
- De schoolomgeving, met name de omwonenden, zagen het schoolplein vooral als een bron van ergernis. Maar ook het nieuwe ontwerp nodigt in hun ogen alleen maar vervelende naschoolse, overlast veroorzakende jeugd aan.

Enkele **positieve leerpunten**, die naar voren kwamen zijn:

- Kinderen zijn over het algemeen vol enthousiasme en creativiteit en bereid om mee te denken en mee te doen bij veranderingen op hun schoolplein.
- Met een goede begeleiding zijn kinderen in staat om realistisch en zelfkritisch te kijken naar hun behoeftes, wensen en de mogelijkheden voor de realisatie daarvan.
- School en ouders hechten over het algemeen een groot belang aan een kwalitatief goede leef- en leeromgeving van hun kinderen. Als de noodzaak en de kansen zichtbaar worden, staan veel ouders en leerkrachten open voor vernieuwing.
- Een enthousiaste en doelgerichte aanpak wordt gewaardeerd door de kinderen en de schoolomgeving. Als mensen zien dat op woorden ook daden volgen, dan zijn velen bereid om zelf de handen uit de mouwen te steken.
- Ook binnen de strenge grenzen van veiligheids- en gezondheidswetgeving is het mogelijk om uitdagende zelfbouwspeellandschappen te creëren. Daarvoor zijn kennis van de regels en goede samenwerking met de verantwoordelijke instanties een vereiste.

2.3- Succes- en faalfactoren

Financiering professionele projectbegeleiding:

Een professionele begeleiding van een schoolpleinproject is geen vereiste maar kan veel voordelen opleveren:

- men kan gebruik maken van hun netwerk en professionele contacten
- zij leveren ervaring en kennis op het gebied van:
 - o (ruimtelijk) ontwerpen, bouwmaterialen, bouwwijzen, bodem en planten,
 - o kennis van geldende wetgeving en veiligheidseisen
 - o het waarborgen van een goede planning en continuïteit van het project

Nadeel van een externe projectcoördinatie kan zijn:

- het ontbreken van kennis van en de grote afstand tot de school en haar personeel
- dat het overdragen van het project aan de school en andere beherende instanties na de afronding een extra moeilijkheid kan zijn

Samenwerking met stedelijke diensten en instellingen

Een zeer belangrijke succesfactor voor het slagen van een dergelijk project is de nauwe samenwerking met de (deel)gemeentelijke diensten. Soms is het hierbij moeilijk de juiste contactpersoon te vinden.

Groen en levendig schoolplein Dalton-school De Margriet, zomer 2003

Met volle kracht en enthousiasme gaan kinderen aan de slag om de tegels op te ruimen

Voor het pilootproject is een adviesgroep samengesteld bestaande uit vertegenwoordigers van de Deelgemeente afdeling Gemeentewerken, Sport en Recreatie Rotterdam afdeling Natuur- en Milieueducatie en de GGD. Er kon helaas geen vertegenwoordiger van het Dienst Stedelijk Onderwijs of het schoolbestuur gevonden worden om deel te nemen.

Het contact met deze personen moest het volgende waarborgen:

- het voldoen aan de geldende normen en eisen
- de integratie in (deel)gemeentelijke plannen
- de continuering van onderhoud en veiligheid
- maximale gebruik maken van bestaande programma's, subsidiemogelijkheden, materiaalbronnen, kennis etc.

Publiciteit

Omvangrijke publiciteit in alle fasen van het project versterkt duidelijk het draagvlak van het project in de omgeving, motiveert alle betrokkenen en helpt bij het vinden van sponsors e.a. externe projectondersteuning.

Daarbij zijn per doel verschillende media belangrijk:

- huis-aan-huis verspreide brieven
- buurt- en wijkpers en regionale omroep
- gemeentelijke ook ambtelijke/ interne bladen
- vakpers onderwijs
- bovenregionale pers en zenders
- De publiciteit kan ook leiden tot contacten met vergelijkbare projecten/ scholen en daarmee en waardevolle ervaringsuitwisseling.

Ook aansluiting bij bestaande netwerken zoals 'SPRINGZAAD. samen werken aan vrije ruimte voor natuur en kinderen' kan van nut zijn zowel bij voorbereiding, uitvoering als continuering van het project.

Betrokkenheid schoolomgeving

Een breed draagvlak voor het project in de schoolomgeving is van cruciaal belang. Dit geldt met name voor openbare pleinen maar ook op binnenpleinen heeft men met burens te maken.

Onenigheid met de burens kan in het uiterste geval lijden tot ingewikkelde, juridische procedures. Vroegtijdige bekendmaking van de plannen, het beste nog in de voorbereidende fase en het in acht nemen van de belangen van de burens en omwonenden schept de voorwaarden voor een vreedzame en in een wederzijds vruchtbare relatie.

Betrokkenheid kan het beste gecreëerd worden door zichtbare acties op het plein, waarvoor via pers en huis-aan-huis verspreide brieven uitgenodigd kan worden.

Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid

Om negatieve verrassingen te voorkomen zullen in het begin van het project de verantwoordelijkheden voor het schoolplein goed geregeld moeten zijn. Wie doet het beheer en wie het onderhoud? Onduidelijke afspraken leveren kunnen later grote problemen opleveren. Ook over de verantwoordelijkheden en de aansprakelijkheid tijdens het project moeten vooraf afspraken gemaakt worden.

Continuïteit onderhoud

Groene en levendige schoolpleinen vragen een bijzonder vorm van aandacht en onderhoud.

Dit wordt vaak als nadeel gezien, maar is eigenlijk een voordeel, want deze vorm van onderhoud kan voor een groot deel door de school en ouders zelf gedaan worden. Dit spaart kosten en verhoogt de betrokkenheid.

Vele onderhoudswerkzaamheden lenen zich voor educatieve doeleinden en kunnen ingepast worden in het bestaande lesrooster of aangeboden worden als extra (buitenschoolse) activiteit, bijvoorbeeld in het kader van verlengde schooldag of brede school.

Hiervoor is de ondersteuning van gemeentelijke diensten van groot belang, zoals (natuur- en milieueducatie, het opbouwwerk of gemeentewerken.

2.4 Conclusies

- Het pilootproject 'Groene en levendige schoolpleinen' heeft in zijn looptijd van twee jaar waardevolle ervaringen opgeleverd ten aanzien van de mogelijkheden en moeilijkheden bij veranderingen op bestaande schoolpleinen.
- Kinderen hebben veel behoefte aan een afwisselende en uitdagende leeromgeving. Verveling leidt tot agressie
- Ouders verwachten, dat hun kinderen in een veilig milieu op kunnen groeien, ervaringen kunnen opdoen en zo dus leren zelfstandige en gezonde volwassenen te worden.
- Leerkrachten zijn vaak gevangen in lesprogramma's en worden afgerekend op aantoonbare resultaten. Het lesgeven vraagt veel energie en aandacht. Enthousiast ergens mee bezig zijn en afwijkende of extra-activiteiten vergen vaak een buitengewone inzet van de leerkrachten.
- De financiële middelen van scholen zijn beperkt. Schoolpleinen hebben een lage prioriteit in de begroting.
- Buurtbewoners zien (school)kinderen vaak alleen als veroorzakers van vernieling en vervuiling van de openbare ruimte.
- De beheerders van huidige schoolpleinen verkeren in een dilemma:
 - Buitenspelen en buiten zijn vormen een belangrijk onderdeel van de schooldag voor scholieren, maar er is nauwelijks aandacht voor een kindvriendelijke, uitdagende, rust- en ervaringgevend vormgeving. De grote drukte op de kleine pleinen beperkt de mogelijkheden. Voor behoeften als rust en recreatie, communicatie en ontdekkend leren is weinig ruimte op de meeste pleinen.
- Dit terwijl buitenspelen voor een gezonde ontwikkeling van kinderen van cruciaal belang is. De huidige manier van leven van de meeste volwassenen echter dwingen of lokken kinderen steeds vaker en langer naar binnen.
- Zeker voor stadskinderen zijn de mogelijkheden voor vrij buitenspelen zeer beperkt. Schoolpleinen bieden een unieke en uitstekende kans deze noodzakelijke speelruimte voor kinderen te scheppen.
- Hiervoor moeten de mogelijkheden van de huidige kleine, kwetsbare schoolpleinen onderzocht en vervolgens uitgebuit worden.
- Dit vereist een nauwe samenwerking van de verantwoordelijke (deel)gemeentelijke diensten en een vakkundige begeleiding door deskundigen.
- De scholen moeten hierin financieel en personeel ondersteund worden.